

Dodelijk Licht

Bert Sloots

Bert Sloots

Dodelijk Licht

© Bert Sloots, 2024

Dit boek is met veel zorg samengesteld. De auteur aanvaard geen aansprakelijkheid voor schade ontstaan door eventuele fouten en/of onvolkomenheden in het boek, van welke aard dan ook.

Gehele of gedeeltelijke overname uit dit boek is alleen toegestaan na voorafgaande toestemming van de schrijver (b.sloots@home.nl).

Mei 2000

Twijfelend prikten de eerste zonnestrallen door de met nevel gehulde ochtend. In de warmte van de zon kwam de nevel boven het donkere water langzaam in beweging. Flarden trokken vanuit de sloten en kanalen het land op. Boven de al opgewarmde zwarte akkers verdwenen ze langzaam, de 'witte wieven'. Gefascineerd keek Simon Meijer naar dit verschijnsel. De stilte, de rust. Hij tuurde weer naar de dobber. Honderden keren had hij op deze vierkante meter zijn hengel in het water gegooid. Simon voelde de schuchtere zonnestrallen op zijn huid prikken en genoot van het tintelend gevoel. Al meer dan dertig jaar zat hij hier, eerst aan de Vleddermond en nu op ongeveer dezelfde plek, waar het water van de Vleddermond uitmondt in het A.C. Wildervanckkanaal, dat in de jaren tachtig was gegraven. De laatste jaren zat hij hier vaker, het voorrecht van niet meer hoeven werken. Mooi plekje. Geen plek waar je 'meterse vis' uit het water haalt, maar dat hoefde ook niet. Af en toe een baars of een voorn, meer hoefde Simon niet. Er was veel veranderd in de afgelopen jaren. Simon verzonk in gedachten.

Achter hem de watertoren, die stond er al zolang hij zich kon herinneren. Als je vroeger vanaf de Hondsrug het vlakke land van de veenkoloniën inreed, was het eerste wat je zag, de watertoren. Nu zie je als eerste kleurige torenflats. Stadskanaal was gegroeid.

Simon dacht terug aan de lagere school, de 4^e klas, waar meester Scheltens zo mooi kon vertellen over de geschiedenis van Stadskanaal.

Over hoe de veenkolonie in de 18^e eeuw was ontstaan tijdens het graven van het Stadskanaal. Het Stadskanaal, de hoofdader voor het afvoeren van turf dat in de veenkoloniën werd afgegraven en per boot naar de stad Groningen werd vervoerd. Nadat het veen was afgegraven werd de achtergebleven arme dalgrond vruchtbaar gemaakt met stadsvuil uit de stad Groningen ook wel 'stratendrek' genoemd. Zo werd het land een beetje vruchtbaar gemaakt en kon er landbouw beoefend worden. In de loop van de 20ste eeuw werd kunstmest populair en kon er op grotere schaal graan en aardappels worden verbouwd wat weer resulteerde in het oprichten van aardappelmeel- en strokartonfabrieken. Stadskanaal had de Coöperatieve Strocarton fabriek 'Ons Belang' en de Coöperatieve Aardappelmeelfabriek 'Toekomst Twee Provinciën'.

Meester Scheltens vertelde dat tot in de jaren '50 Stadskanaal een 10 km lang lintdorp was waar de huizen voornamelijk langs het kanaal waren gebouwd. Dat veranderde toen Philips vanaf 1955 een fabriek bouwde en Stadskanaal onstuimig begon te groeien. Er werden woonwijken gebouwd, er kwam een ziekenhuis en een theater. Maar Simon had ook meegemaakt dat vanaf eind jaren '70 de bloeiende veenkolonie in een neerwaartse spiraal terecht kwam. Philips begon de fabriek gestaag af te bouwen. Economische belangen gaan bij multinationals nu eenmaal voor op de lokale belangen. Ook 'Ons Belang' en de 'Twee Provinciën' sloten de deuren. Gisteren hoorde Simon dat ooit de grootste werkgever van de regio de productie naar Azië ging overhevelen. Stadskanaal had het moeilijk. De magere jaren waren aangebroken. Toch voelde Simon zich er thuis.

Samen met Lieneke. En Henk natuurlijk, zijn collega en vismaat. O ja, Henk was er niet meer.

De dobber maakte een beweging in het rimpelloze water. Simon schrok op en concentreerde zich op het vissen. Ja weer, de dobber bewoog zich licht schokkend over het water, waarschijnlijk een voorn. De beetverklikker dook onder en met een tikje op de top van de hengel haakte Simon de vis. Tegenspartelend kwam de vis boven water waar het glinsterde in het vroege zonlicht. Een ruisvoorn. Voorzichtig hengelde Simon de vis uit het water, zag dat de voorn niet 'aan de maat was' en liet het weer in het water glijden. Na zijn handen te hebben afgeveegd, deed hij een nieuwe made aan de haak en met een soepele zwaai kwam het aas precies op de plek waar hij het wilde. Simon schonk zich een kop koffie in uit de thermos. Het werd weer mistig in zijn hoofd en slurpend van de hete koffie zonk hij weg in de mist.

Donderdag 10 mei 1973

Voorover gebogen geselt een jonge man de pedalen. Het blonde haar wappert in de wind. Zijn doorgaans vriendelijke trekken waren veranderd in een grimas. Misselijk werd je van de lucht van rotte eieren. De opkomende welvaart in Stadskanaal heeft zijn prijs. Philips, aardappelmeel en karton. Philips stonk niet. Ook de strokartonfabriek niet, maar de aardappelmeelfabriek des te meer, vooral bij westenwind. Rondom de fabriek gaat het nog wel, daar geurde het van gekookte aardappels. De ellende begint wanneer het afvalwater vloeit over de honderden hectares grote velden achter de fabriek en na enkele dagen de eiwitten in het afvalwater schuimend gaan rotten en er penetrante zwaveldampen vrijkomen. Bij westenwind wordt de penetrante lucht over grote delen van Stadskanaal geblazen. Ramen en deuren gaan dicht. De zwaveldampen doen de met zorg gewassen sneeuwwitte vitrage voor de ramen in korte tijd verkleuren. De wachtkamers van de huisartsen zitten in die periode vol met Knoalsters die klagen over hoofdpijn en ademhalingsmoeilijkheden. De ruilverkavelingswegen tussen de vloeivelden, zijn bij een harde zuidwestenwind vaak gestremd door rottend eiwitschuim dat over de dijken van de vloeivelden wordt geblazen. Het hoort bij het leven in de veenkolonie. Werkgelegenheid heeft zijn tol.

Ook vandaag, om vijf voor vijf, stond er een stevige wind. Simon moest ertegenin. Het zweet stond hem op de rug. Het jonge groen van de bomen langs het kanaal lichtte op in de stralen van het waterig zonnetje dat begon te schijnen. Het beloofde nog aardig weer te worden. Simon wilde ondanks

de wind nog even gaan vissen. Lieneke moest die avond toch werken, het was koopavond. Hij zou de overgebleven zuurkool van gisteren opbakken, snel eten, de hengels pakken en weer vertrekken. Hij sloeg de Beneluxlaan in en passeerde twee gele bussen van de GADO afgeladen met jongeren die terugkwamen uit Groningen na een dag hard studeren. Aan de Gelderselaan zette Simon zijn fiets tegen de muur van het schuurtje en liep naar binnen.

Hij liet een boer. De zuurkool was niet goed gevallen. Het eten smaakte hem de laatste tijd sowieso niet erg. Of zou het van de rotte eierenlucht komen? Of van zijn werk? Twee jaar werkte hij er nu, bij Machinefabriek Bakker, vlak bij Philips, een goede klant. Het was leuk werk en als kwaliteitscontroleur werd hij gewaardeerd. Het werk was niet zwaar. Simon controleerde onderdelen voor machines die aan hoge eisen moesten voldoen. Voordat de onderdelen gecontroleerd konden worden moesten ze eerst grondig gereinigd en ontvet worden. De geur die daarbij vrijkwam was vaak niet te harden. Maar overal is wel wat, het werk betaalde goed, hij had leuke collega's en had een goeie baas. De misselijkheid verdween en Simon reeg een verse pier aan de haak.

Twee-en-een-half uur en vijf baarzen later zette Simon zijn fiets in de schuur. Het was intussen donker geworden toen hij de sleutel in het slot stak van de achterdeur van hun rijtjeswoning. Hij schopte zijn schoenen uit op de mat in de keuken en liep op sokken de met bruin en oranje kleuren gestoffeerde kamer in. Simon deed een paar schemerlampen en de TV aan en plofte neer op de bruine corduroy bank. Ze

hadden een leuk huis dat smaakvol door Lieneke was ingericht. Ze kenden elkaar al zeventien jaar, vanaf de eerste klas MULO waren ze onafscheidelijk. Drie jaar geleden waren ze getrouwd. Vorige week hadden ze een auto gekocht, een groene eend, een 2CV6, daar hadden ze flink voor gespaard. Ze hadden het goed voor elkaar. Nu nog kinderen.

Negen uur, Lieneke zou zo wel thuiskomen. Simon liep naar de keuken en vulde de Daaldrop onder de kraan en deed koffie in het filter. Na vijf minuten stond de koffie te pruttelen. Simon keek in de kast of er nog wat eetbaars was. Nog een stuk cake van Lieneke's moeder. Je kon van alles over zijn schoonmoeder zeggen, maar cake bakken kon ze.

Er stopte een auto voor het huis en even later stapte een jonge vrouw met een vlot permanentje en open blik glimlachend de kamer binnen.

'Ah koffie', reageerde Lieneke. 'Nog gevist?'

'Ja, vijf baarzen'.

Lieneke gaf haar man een vluchtige zoen.

'En hoe ging het bij de HEMA?'

'Ik heb een nieuwe pyjama voor je meegenomen, die waren in de aanbieding.'

Lieneke schonk koffie in, pakte een plak cake en zeeg neer op de stoel onder de ficus. Een tijdje zaten ze zwijgend tegenover elkaar. Simon merkte dat er iets was. Zoals ze daar zat met maar haar benen over elkaar geslagen, voelde hij zich ongemakkelijk.

'Ik ben vanochtend bij dr. Zomer geweest', begon Lieneke.

'Waarom?', vroeg Simon verbaasd. 'Ben je ziek?'

‘Ik ben het zat om nog langer te wachten, maar volgens dr. Zomer moeten we het niet forceren’, ging Lieneke verder. Simon begreep dat het thema ‘het krijgen van kinderen’ weer werd aangesneden.

‘We moeten gewoon verder onze gang gaan en er niet te veel bij stilstaan zei hij’, zuchtte Lieneke.

‘Misschien moeten we het van ons afzetten dat we kinderen willen.’

Direct besefte Simon dat het een foute reactie was.

‘Ik kan me geen leven voorstellen zonder kinderen’, reageerde Lieneke geschokt. ‘Misschien dat we ons eens moeten laten onderzoeken in het ziekenhuis, ze kunnen tegenwoordig zoveel.’

‘Maar daar ben ik nog lang niet aan toe’, zuchtte Simon vermoeid, stond op en deed de tv wat harder. Brandpunt meldde dat het lichaam van de oud-premier van Italië Aldo Moro was gevonden, vermoord door de Rode Brigade. Simon deed of hij het interessant vond.

‘Nou dan weet ik het ook niet meer, ik ga naar bed.’ Lieneke pakte de kopjes, deed ze in het teiltje achter het gordijntje onder het aanrecht en ging zonder iets te zeggen de trap op naar boven. Simon bleef achter. Het gevoel ‘dat ze het allemaal zo goed voor elkaar hadden’, was als sneeuw voor de zon verdwenen.

Ze kunnen tegenwoordig zoveel’, alleen al de gedachte wat dat allemaal zou betekenen deed hem huiveren. Hij was altijd gezond geweest, afgezien van een gebroken been en een hersenschudding.

Simon had dr. Zomer al in geen jaren gezien en nu zou hij zomaar het medisch circuit instappen? Hij prakkiseerde er

niet over. Lieneke wilde ook veel te graag. Hij had trek in een borrel.

Lieneke lag in bed voor zich uit te staren. Twee jaar waren ze al bezig om kinderen te krijgen. Haar beste vriendin had twee kinderen. Bij haar had ze voorzichtig gepolst hoe lang zij bezig waren geweest. Nou dat ging erg vlot. De eerste was direct raak, bij de tweede duurde het drie maanden. Zij waren nu al twee jaar bezig en dr. Zomer maar zeggen dat ze zich er niet druk over moesten maken! Nou hij kon de pot op! Ze was al dertig en wilde niet langer wachten. Morgen zou ze voor haar werk naar het spreekuur gaan en eisen dat ze een verwijzing kreeg voor de gynaecoloog. Ze wilde weten wat er aan de hand was. Als het niet aan haar lag, dan moest Simon zich maar laten onderzoeken. Woest trok ze de dekens over haar hoofd en hoopte maar dat ze zou slapen voordat Simon naar bed ging.

Na een paar glaasjes dubbel gestookte graanjenever vond Simon het verstandig te stoppen. Hij zette de fles terug in de kast en ging naar boven waar Lieneke gelukkig al sliep.

Vrijdag 11 mei 1973

'Moi'

'Ja moi', groette Simon terug.

Ze zetten hun fietsen in de stalling.

'Frisse wind', Henk wreef zich in de handen en pakte zijn broodtrommel onder de snelbinders vandaan.

Samen liepen ze de fabriek binnen naar de kleedruimte.

'Ik kom in de loop van de ochtend langs met wat onderdelen die je moet controleren', zei Henk onderwijl zijn overall aantrekkelijk.

Machinefabriek Bakker B.V. was een familiebedrijf van vader op zoon, waarmee het de laatste jaren erg voor de wind ging. De gebouwen van de machinefabriek leden echter aan achterstallig onderhoud en binnen was er de afgelopen jaren niet veel geïnvesteerd in het machinepark en de werkomstandigheden. De huidige eigenaar, Ferdinand Bakker, zag het nut er niet van in. Het ging prima zo, het ging goed met het bedrijf. Machinefabriek Bakker had al jaren een aantal geroutineerde bankwerkers in dienst die op de oude freesmachines en draaibanken onderdelen konden maken van hoge kwaliteit. Het bedrijf was goed voor hun personeel, er was weinig verloop mede omdat het salaris hoger lag dan bij andere bedrijven in de regio. De koffie en de werkkleding waren gratis en twee keer per jaar werd er een feestavond georganiseerd waar praktisch alle 80 medewerkers naar toe gingen. De slechte werkomstandigheden werden op de koop toegenomen.

Het was vrijdag. Simon moest vanochtend enkele speciale tandwielen die de afgelopen week waren gemaakt,

controleren, reinigen en klaarmaken voor verzending. Hij pakt een schuifmaat en controleerde de verschillende dimensies van de tandwielen. Alle maten werden netjes in het logboek genoteerd. Prima, alles volgens de specificaties.

‘De afzuiging van het hok is weer kapot’, Fokko Ploeger, hoofd van de afdeling kwam binnen. Ploeger was een statige vijftiger, met ouderwets geknipt haar dat elke ochtend met brillantine werd gemodelleerd.

‘Doe je werk in dat hok zo snel mogelijk, maar maak je spullen wel goed schoon. Hoe gaat het met Lieneke, werkt ze nog altijd bij de HEMA?’

‘Ja, wat moet je zonder rookworst en de onderbroeken van de HEMA’, grapt Simon terug.

‘De wereld zou er heel anders uitzien Meijer.’

Ploeger vertrok.

Topbaas, weinig gezeur, altijd correct en belangstellend.

Simon pakte het laatste tandwiel en legde het bij de rest in de metalen bak op een dikke laag vloeipapier. Hij staaarde naar de deur van het hok. Weer die afzuiging kapot. Het was niet dat het ontvettingsmiddel nou zo stonk, het had op zich wel een zoetige geur, maar je kwam er altijd zo beroerd uit, net of je dronken was. Hij kon er ook steeds minder goed tegen. Ze moesten er toch een keer iets aan doen.

Dr. Zomer had een praktijk aan huis in een grote bungalow, gebouwd begin jaren '60 aan een verstilte laan in de wijk Ter Maars. Lieneke was met de huisarts groot geworden. Ze had geen slechte ervaringen met de man, maar op dit moment had hij te weinig begrip voor haar situatie. Hij had drie

kinderen, twee dochters en een zoon. Hij had niks te klagen. De wachtkamer zat vol.

‘Wie is de laatste?’, vroeg ze aan de wachtenden voordat ze ging zitten. Een man van middelbare leeftijd, zei in onvervalst Gronings, ‘Ik ben de laatste.’

Lieneke ging zitten. Nadat het geroezemoes even was verstomd toen Lieneke was binnengekomen werden de gesprekken hervat. Ze luisterde met een half oor naar de verhalen die links en rechts van haar werden verteld. Ze was blij dat er geen bekenden zaten. Ze pakte een oude Margriet en deed alsof ze een interessant onderwerp had gevonden. Het leek of alle artikelen over kinderen gingen. Tips voor lastige kinderen, hoe om te gaan met zieke kinderen. Venz Hagelslag, twee vertederende kinderen onder een paraplu schuilend voor de chocoladehagel.

Lieneke schrok op toen haar buurvrouw naar haar toeboog en fluisterde dat ze aan de beurt was. Ze had de zoemer niet gehoord. Zonder wat te zeggen stond ze op en liep naar de spreekkamer.

Dr. Zomer zat achter zijn zware eikenhouten bureau. Een rijzige man met vriendelijke blauwe ogen en wit golvend haar. Het gaf hem een vertrouwenwekkende uitstraling.

‘Dag Lieneke, alweer hier?’

Dr. Zomer keek haar aan met een mengeling van verbazing en bezorgdheid.

‘Dokter ik wil met u praten.’

‘Ga zitten en vertel.’

‘Ik kan niet verder met wat we gisteren hebben besproken.’

Dr. Zomer staarde naar de patiëntenkaart van Lieneke.

‘Heb je het er met Simon over gehad?’

'Ja.'

'En?'

'Simon praat niet zo gemakkelijk over die dingen, maar hij is ook niet blij met de situatie.'

'Misschien is het goed om eens een keer samen te komen.'

'Daar zal Simon geen zin in hebben.'

Lieneke pauzeerde even.

'Ik wil naar de gynaecoloog.'

Dr. Zomer zag dat het menens was.

'Weet Simon dat je hier bent?'

'Nee.'

'Vind je dat juist?'

'Simon kan zich een leven zonder kinderen wel voorstellen, ik niet. Ik wil naar een gynaecoloog zonder dat Simon er iets van af komt te weten', antwoorde Lieneke bits.

'Op den duur zal hij het toch te weten komen', stelde dr. Zomer.

'Ik wil alleen mezelf laten onderzoek. Ik wil een bevestiging of ik wel of niet kinderen kan krijgen.'

'Maar als blijkt dat het niet aan jou ligt, dan zal de gynaecoloog ook Simon willen onderzoeken.'

'Nou, dat zien we dan wel weer', zuchtte Lieneke moedeloos.

'Ik denk dat jij je veel te druk maakt over het krijgen van een kind en dat die spanning je belemmert om zwanger te raken.'
Stilte.

Lieneke had niet meer de puf om ertegenin te gaan. De arts zag zijn patiënt moest vechten tegen de tranen en besloot om haar tegemoet te komen.

'Goed, ik zal vandaag een verwijzing schrijven en een afspraak voor je maken. Eind deze middag ligt er een brief

voor je klaar. Maar als je verstandig bent zeg je het tegen Simon. Lieneke, ik ken je al zolang, ik heb je op de wereld gezet en je zien opgroeien. Over twee jaar ga ik met pensioen. Ik ben ervan overtuigd dat ik nog meemaak dat je hier binnenkomt met je kindje die één of ander kwaaltje heeft. Maak je niet ongerust.'

Lieneke stond op.

'Dank u dokter.'

Opgelucht stapte ze uit de praktijk. De zon scheen behaaglijk. Ze hoorde boven haar een enorm gekrijs. Omhoogkijkend zag ze een koolmeesje met iets in zijn snavel zitten voor de invliegopening van een nestkastje die dr. Zomer in de berkenboom had opgehangen. Het gekrijs kwam uit het nestkastje. Daar zaten jonge koolmeesjes in, wachtend met opengesperde snaveltjes tot ze gevuld zouden worden. Een koolmeesgezinnetje.

Simon duwde de klapdeur van het hok open.

Onmiddellijk herkende hij de typisch zoetige geur. Zuchtend zette hij de bak met tandwielen op de stalen tafel met daarin verzonken de bak met ontvettingsmiddel. Hij drukte een aantal malen op de schakelaar van de afzuiging, tevergeefs. Simon tilde de deksel op van de bak met ontvettingsmiddel. Direct sloeg de walm in zijn gezicht. Het ontvettingsmiddel werd continu op temperatuur gehouden. Simon meende dat het 35 graden was. Het middel zou bij die temperatuur beter ontvetten. Hij wist niet waaruit het ontvettingsmiddel bestond, maar hij had gehoord dat het ook bij stomerijen werd gebruikt.

De bak bestond uit twee compartimenten, een vuil gedeelte en een schoon gedeelte. Simon deed de tandwielen in het vuile compartiment en met een borstel maakte hij de tandwielen grondig schoon en vervolgens deed hij ze in het compartiment met schoon ontvettingsmiddel.

Na een half uurtje boenen en borstelen lagen de tandwielen blinkend op een nieuw stuk vloepapier. Tevreden keek Simon naar zijn werk. Hij pakte de bak van de tafel en wilde zich omdraaien richting de deur. Plotseling begon het voor zijn ogen te draaien en een vlaag van misselijkheid golfde door hem heen. Simon zocht steun tegen de rand van de tafel. Het draaien verdween langzaam. Nog steeds met de bak in zijn handen concentreerde Simon zich op de deur recht voor hem. De misselijkheid zakte af en voetje voor voetje liep hij terug naar zijn werkplek waar Simon neerplofte op een stoel en even zijn ogen dicht deed, moe, hij was moe, even zitten en bijkomen. Dat spul kon toch niet gezond zijn, hij moest toch eens vragen wat het was. Een paar minuten later voelde Simon zich een stuk beter en begon de tandwielen in te pakken voor verzending. Naar Philips hun beste klant. Na een half uurtje kwam Henk opdagen met wat onderdelen die Simon moest controleren. Henk een ervaren bankwerker was al jaren zijn beste vriend. Ze hadden elkaar ontmoet bij hengelvereniging 'De Veenkoloniën.' Bij een biertje kwamen ze aan de praat en er was al snel een klik.

'Wat zie je bleek', Henk keek zijn vriend aandachtig aan.'
'Ach, ik kom net uit het hok, van die lucht word je niet goed, man.'

'Zullen we even een kop koffiedrinken voor we verder gaan?', opperde Henk.

Henk ging op pad en kwam even later terug met twee dampende koppen waarvan hij er een voor Simon zette.

‘Hier daar knap je van op. Hoe is het met Lieneke, jullie moeten weer eens langskomen, vindt Tina ook leuk. Kun je mijn nieuwe aquarium ook bewonderen.’

‘Is ie klaar?’, vroeg Simon belangstellend.

Hij en Henk hadden een passie voor vissen, zowel in het vrije water als in een aquarium. Simon had nog geen aquarium, maar wilde er graag een hebben. Hij had al een plek uitgezocht waar de bak moest komen te staan, maar Lieneke had nog twijfels over de eventuele troep dat ervan zou kunnen komen.

‘Ja, hij lijkt het goed te doen. Het water blijft mooi helder. De nieuwe pomp met koolfilter werkt goed. Zullen we dit weekend nog een hengeltje uitgooien?’

‘Ja natuurlijk’, reageerde Simon. ‘Een paar uurtjes in de frisse lucht kan geen kwaad.’

‘Zullen we een keer naar Friesland gaan? Ik heb gehoord dat je bij Westergeest fantastische brasems kunt vangen. Gaan we morgenvroeg op tijd weg’, reageerde Henk enthousiast.

Simon twijfelde, na wat er gisteravond was gebeurd met Lieneke. Misschien kon hij beter bij haar blijven.

‘Misschien kan ik beter niet de hele zaterdag gaan vissen.’

‘Hoezo, heb je andere plannen?’

‘Nou, ja en nee. Als je het niet erg vindt ga ik liever morgenvroeg een paar uurtjes vissen op de kop van de Vleddermond, op ons oude stekkie.’

‘Jij altijd met je Vleddermond’.

‘Maar ik heb geen zin om zover weg te gaan.’

‘Oké, oké, jij je zien, zie je morgen’.

Na de laatste slok koffie vertrok Henk. Simon bedacht dat hij morgen misschien met Henk over zijn problemen met Lieneke zou kunnen praten. Daar heb je tenslotte vrienden voor.

Bas van Goor staarde naar buiten. In de vijf jaar dat hij bedrijfsleider was van Bakker B.V. had hij regelmatig voor het raam van zijn kantoor gestaan. Het was een grijze middag. De zon, die vanochtend nog met succes de bewolking brak, had uren geleden de strijd opgegeven. Donkere wolken trokken over het vlakke land. Het Groninger land. Hij verafschuwde het. Vooral in de winter. Lappen zwarte grond met daarboven een grauwe lucht, zo ver als je kunt kijken, met af en toe een groepje kale bomen. Zelfs je ogen krijgen rust, bedacht van Goor, want er is werkelijk niks te zien. Hijzelf kwam uit het westen. Een westerling zoals ze hem hier noemen. Hij zou nooit echt kunnen aarden tussen die Groningers. Dat platte volk met hun afgebeten dialect. Ach, het waren geen slechte mensen en hij probeerde altijd vriendelijk te zijn, maar het kostte hem steeds meer moeite. Hij schrok op uit zijn overpeinzing toen de telefoon ging.

‘Met van Goor.’

Aan de andere kant van de lijn hoorde hij een bekende stem.

‘Met mij.’

‘Dag.’

‘Hoe is die?’

‘Prima.’

‘De afzuiging van het hok is weer kapot.’

‘Wat! Nu alweer?’

‘Ja.’

‘Maar die is begin van de week net gerepareerd!’

‘Maar hij is nu weer kapot.’

‘Oké, ik zal er wel weer achter aan gaan.’

Bas van Goor legde de telefoon neer. Met een diepe zucht staarde hij weer uit het raam. Hij voelde zich net zo somber als het weer.

Maandag 13 mei 1973

Lieneke stapte door de draaideur van het Catherina Ziekenhuis en liep naar de balie.

‘Goedemiddag, Ik heb een afspraak met dr. van Dalen.’

‘Dan kunt u de bordjes Gynaecologie volgen’, zei de jonge vrouw achter balie vriendelijk.

Lieneke ging op pad. De witte muren en de saaie grijze tegels op de vloer maakten dat ze zich er niet prettiger op begon te voelen. Zo vond de afdeling en ging zitten in de wachtruimte. Ze zat nog maar net of een slanke man in een smetteloos witte jas keek om de hoek van de deur en vroeg: ‘Mevrouw Meijer?’

‘Ja.’

‘Komt u maar.’

Lieneke beantwoorde de uitgestoken hand.

‘Goedemiddag, ik ben dr. van Dalen’

‘Dag dokter, Lieneke Meijer.’

‘Kom binnen en gaat u zitten, hebt u een brief bij u van de huisarts?’

Lieneke ging zitten, gaf de arts de brief en taxeerde ondertussen de man die tegenover haar zat aan wie ze zich straks bloot moest geven. Dr. van Dalen had ondanks dat de arts ergens begin 30 moest zijn, een vaderlijke uitstraling. Het donkere aan de slapen grijzende haar, de kleine ronde bril en de vriendelijke trekken gaven haar een geruststellend gevoel. Dr. van Dalen opende de brief met een sierlijke brievenopener en na wat onbestemd gemompel keek hij de jonge vrouw aan.

‘U bent dus ongeveer 2 jaar bezig om zwanger te worden.’
‘Ja dokter.’

Dr. van Dalen begon haar vragen te stellen die erg intiem waren. Voor de arts waren het routinevragen, maar Lieneke voelde zich ongemakkelijk bij het delen van haar bedgeheimen.

‘Ik kan me voorstellen dat u na 2 jaar begint te twijfelen. Doet u uw jas maar uit en in dat kamertje kunt u zich ontkleden. U hoeft alleen maar datgene uit te doen zodat ik u inwendig kan onderzoeken.’

‘Goed dokter’, Lieneke ging trok de deur achter zich dicht wetende dat dit onaangename onderzoek onvermijdelijk was om uitsluitsel te krijgen over haar twijfels.

Het onderzoek duurde nog geen tien minuten en dr. van Dalen was snel en vaardig zodat het erg meeviel. Terug in de spreekkamer keek dr. van Dalen haar vriendelijk aan.

‘Ik denk dat ik iets heb gevonden, waardoor u niet of moeilijk zwanger kunt worden.’

Hij pakte een vel papier en tekende een baarmoeder met de eierstokken.

‘Kijk, dit is je baarmoeder en dit zijn de eierstokken.’

‘Hier’, dr. van Dalen wees het punt aan waar de eileider uitmondde in de baarmoeder, ‘zit een verdacht bultje, een poliep, die waarschijnlijk de eileider afsluit. Ik stel voor om je door te sturen naar de chirurg, dr. Bolt.

‘Wat vindt u ervan.’

Dr. van Dalen zag dat de vrouw tegenover hem twijfelde.

‘Maakt u zich nu geen zorgen, meestal zijn deze poliepjes onschuldig. Waarschijnlijk is het een begin van een

Uterusmyoom, een vleesboom, die zijn vaak goedaardig en niet zo moeilijk te verwijderen.

Lieneke zuchtte.

‘Goed dokter.’

Vrijdag 14 Mei 2004

Tijmen Meijer draaide de oude grijze Renault Espace, het parkeerterrein op van het van het Noordelijk Dagblad aan de rand van Groningen.

De jonge journalist had er vandaag zin in. Eerst koffie, de brandstof voor elke journalist, mét cafeïne. Zijn oudere collega-journalisten hadden met afgrijzen geconstateerd dat de theehype ook op de redactie was binnengeslopen omdat er steeds meer vrouwelijke collega's kwamen. De 'ouderwetse' filterkoffie had plaats gemaakt voor de Senseo. Daarnaast stond de waterkoker en dozen vol met thee en rooibos, met verschillende smaken. In het begin bood de oude garde nog wel eens om een rondje koffie en thee te gaan halen maar dat werd ze op een gegeven moment zo ingewikkeld dat nu iedereen zijn eigen kop koffie of thee uit de keuken haalde.

Tijmen viel in de smaak bij zijn oudere collega's. Hoewel hij niet rookte, dronk hij zwarte koffie en zag er een beetje sjofel uit.

Thijmen had niet veel op met uiterlijkheden.

Hij had een hekel aan schoenen poetsen en liep altijd in hetzelfde leren jasje die hij ruim tien jaar geleden van zijn moeder had gekregen bij het behalen van zijn diploma journalistiek. Tijmen's haar was diepzwart en leek nooit gekamd te zijn hoewel hij elke ochtend met kam en borstel een gevecht aanging maar het was elke dag een verloren strijd. Blijkbaar had hij een chaotische haarstructuur. De meeste mensen in zijn omgeving mochten Tijmen graag, zelden chagrijnig, sociaal, maar niet bemoeizuchtig. Tijmen

liep de keuken binnen en schoof aan bij Peter van kunst en cultuur. De cultuurjournalist zat wat mistroostig voor zich uit te staren, maar dat was een gewoonte dat bij hem hoorde, men kende hem niet anders. Peter was de vleesgeworden somberheid. Zo recenseerde hij al meer dan tien jaar films, maar zijn stukjes waren altijd een beetje zuur. Sommigen op de redactie noemden hem dan ook een 'azijnpisser'. Bij Peter waren films pas goed wanneer de donkere kant van de mens uitgebreid en ongegeneerd op het witte doek wordt getoond. Je moest ongemakkelijk uit de bioscoop komen want anders was het volgens hem geen goeie film.

Blijkbaar had hij gisteren zo'n film gezien.

'Ik heb me uitstekend vermaakt met jouw stukje over die nieuwe Franse film die in het Filmhuis draait.'

'O, je bedoelt 'La Pianiste'.

'Ja, met Isabelle Huppert, daar ga ik dus niet naar toe.'

'Nah, waarom niet?'

Tijmen pakte de krant van het tafeltje naast hem, sloeg de krant open en citeerde: *'De ontluistering, de menselijke lelijkheid die Isabelle Huppert met deze rol aandurfde leidt tot scènes die bijna te pijnlijk zijn om aan te kijken. Maar ze dragen wel dwingend bij tot een fenomenale waarachtigheid waarmee Haneke dwingt om stevig over zijn wrange standpunten na te denken'*,

'Scènes die bijna te pijnlijk zijn om aan te kijken. Je hebt het wel naar je zin gehad gisteravond.'

Tijmen sloeg de krant dicht.

'Jij bent zo heerlijk oppervlakkig, Tijmen,' snoof Peter.

'Maar het gros van de mensen gaat toch naar de bioscoop voor de ontspanning, even los te zijn van de zorgen van alle

dag, in jouw films word je in de bioscoop nog eens hardhandig ondergedompeld in een poel van ellende’.

Koffie?’

‘Ja graag.’

Tijmen stond op, hij mocht de oude brompot wel. Toen hij terugkwam met de koffie was Gezinus erbij komen zitten, een keurig heerschap met een vormelijk maar plezierig voorkomen.

Gezinus deed net als Tijmen het regionale nieuws. Gezinus voor het Oldambt, globaal de driehoek Groningen, Delfzijl, Nieuweschans en Tijmen voor Oost-Groningen, de driehoek Groningen, Nieuweschans, Ter Apel.

Gezinus was een oude rot in het vak, had een goed contact met de oude communistenleider Fré Meis en kon legendarische verhalen vertellen over de stakingen in het strokarton. Ooit was Gezinus hoofdredacteur van een regionale krant ‘Het Oldambt’, gemaakt en gedrukt in Winschoten. Maar door allerlei fusies moest hij nu vlak voor zijn pensionering de laatste dagen slijten op de regionale redactie van het Noordelijk Dagblad.

Gezinus keek Tijmen aan.

‘Ik heb misschien iets voor je. In Stadskanaal lijkt iets aan de hand te zijn. Ik was dit weekend bij vrienden op bezoek in de wijk Ter Maars. Daar schijnen veel mensen ziek te zijn, moe, lusteloos en griepverschijnselen. Dat duurt nu al een paar maanden en het lijkt zich te concentreren in die wijk. Er zijn een aantal kinderen die heel erg ziek zijn, of dat zijn geweest.’ Tijmen keek de oude rot aan.

‘Griep?’

‘Ja het lijkt raar, maar er zijn daar mensen die zich echt zorgen beginnen te maken.’

‘Oké, ik zal er eens naar kijken.’

Tijmen was niet echt geïnteresseerd, al die vage verhalen daar had hij eigenlijk geen zin in. Hij wilde net als elke journalist een klapper maken, maar dan moest je vanaf het begin er een goed gevoel over hebben om je erin te kunnen vastbijten.

Hij dronk zijn koffie, groette zijn collega's en vertrok naar zijn plek op de redactie.

Zijn bureau was een chaos. Stapels papieren, een half gepelde sinaasappel, een zak drop en veel lege koffiebekertjes. Tijmen viste onder een stapel papier een toetsenbord tevoorschijn en checkte zijn e-mail. Veel reacties van lezers dit keer. Zijn laatste artikel over het geldtekort op de scholen in de provincie had blijkbaar wat losgemaakt. Er zat ook een e-mail tussen van de hoofdredacteur.

‘Goed artikel, goede research, ga zo door, maar lever je werk alsjeblieft niet zo vlak voor de deadline in! P.s. Ruim alsjeblieft je bureau eens op.’

Tijmen grinnikte, sloot zijn pc af en stond op. Halverwege de redactieruimte draaide hij zich om zijn bureau van afstand te bekijken, haalde zijn schouders op er waren belangrijkere dingen in het leven.

Toen Tijmen de A7 bij Winschoten achter zich liet en Westerwolde inreed zag hij de bloeiende aardappelvelden fel kleuren in de avondzon.

Hij woonde tussen de aardappelvelden in Smeerling onder de rook van Onstwedde. Een streek met een rijke historie,

Onstwedde stond al in het jaar 875 op de kaart. Tien kilometer zuidelijker lag Stadskanaal, een veenkolonie die bijna 1000 jaar later werd bewoond.

Tijmen vond dat je zuinig moest zijn op historie en oude cultuur. Van het verleden kun je meer leren dan van de toekomst.

Hij parkeerde de Espace naast een oude Saksische boerderij dat onder Monumentenzorg viel. Hier woonde hij met Gea en Sophietje, zijn vrouw en dochtertje. Gea dreef er een theeschenkerij, waar ze eigenlijk alleen in de zomer voldoende soelaas aan had. In rustige tijden schilderde ze. Gea was op de boerderij geboren. Toen Tijmen verkering kreeg met Gea werd de boerderij met veel subsidie opgeknapt. Toen de verbouwing achter de rug was, kreeg Gea's vader echter MS en verhuisden de ouders van Gea naar Vlagtwedde waar ze een leuk vrijstaand huisje betrokken. Na hun huwelijk trokken Gea en Tijmen in de boerderij. De MS van Gea's vader heeft een traag verloop zodat ze nog regelmatig op bezoek kwamen en hier en daar meehielpen de oude boerderij en de omliggende tuin netjes te houden.

Gea had het theehuis en de omliggende tuin ingericht. Ze wist precies de sfeer te creëren om voorbijkomende toeristen te verleiden om bij haar neer te strijken. Het theehuis hing vol met haar eigen aquarellen die mooi harmonieerden bij de sfeer van het theehuis. Het werk werd ook nog eens goed verkocht.

En dan was er Sophietje. Sophietje moest nog komen, over drie maanden, maar ze wisten dat het vrijwel zeker een meisje zou worden. Tijmen was haar Sophietje beginnen te noemen. Gea vond dat in het begin maar belachelijk, maar

gaandeweg begon ze eraan te wennen dat hun dochter Sophie ging heten.

Tijmen liep naar de achterkant van de boerderij waar hij even bleef staan. Gea was bloemen aan het plukken. De laaghangende zon streek met een warme gouden gloed neer op de bloeiende tuin. De lucht was vol met leven. Kleine vliegjes dansten in de zonnestralen.

Gea droeg een lichtgele zomerjurk van dunne soepele stof waar het zonlicht doorheen scheen. Ze had een mooi figuur, ook nu ze zwanger was. Volgens de vrouwen in Onstwedde droeg Gea haar baby 'voorop'. Dat betekende dat het een meisje zou worden, want jongens worden 'rondom gedragen'. Gea legde haar hand op de buik en met haar ogen dicht draaide ze haar gezicht naar de zon. Haar korte zwarte haar glinsterde in de zonnestralen. Het tafereel was eigenlijk te zoet voor de nuchtere Tijmen. Als het een film scène zou zijn geweest had hij het weggezapt. Maar dit was echt. Hij liep naar haar toe. Gea draaide zich om en glimlachte. Tijmen ging achter haar staan en legde zijn hand op de bolle buik.

'En hoe is het vandaag met Sophietje?'

'Met Sophietje gaat het heel goed en met haar moeder trouwens ook.'

Tijmen kuste zijn vrouw in haar nek.

'Zou er nog wat te eten zijn voor een hongerige journalist?'

Gea keek haar echtgenoot aan, nog steeds kon ze vallen voor zijn heldere lichtgrijze ogen en die warrige hardos. Een warme tinteling ging door haar heen.

'Die journalist is weer erg laat thuisgekomen, maar zijn liefhebbende vrouw heeft nog een restje lasagne, dat je in de magnetron kan opwarmen.'

Nadat Tijmen op het terras de laatste hap had wegwerkt, vroeg Gea:

‘Zullen we nog wat doen vanavond?’

‘Vrijdagavond, hmm, wat draait er in The Bandit?’

‘Ik zou die nieuwe film met George Clooney wel willen zien.’

‘Om George Clooney zeker.’

‘Mwah, knappe man, we kunnen Arjan en Mieke meevragen, tenminste als Arjan niet hoeft te werken.’

‘Oké, bel maar.’

Een uurtje later reden ze richting Stadskanaal.

‘Kon je je schoenen niet even poetsen, voordat je wegging?’, zuchtte Gea.

‘Vergeten. Weet je, ik heb vandaag gesproken met Gezinus, je weet wel die oude hoofdredacteur van ‘Het Oldambt’. Die vertelde iets over een griep epidemie in Ter Maars. Heb jij daar iets over gehoord?’

‘Nee’, antwoorde Gea.

‘Griep is toch niks bijzonders?’

‘Maar Gezinus vertrouwde het niet, het zou alleen in Ter Maars voorkomen.’

‘Hmm, raar, vraag Arjan eens, die woont er.’

Even later werden Arjan en Mieke van Sloten naar buiten geclaxonneerd. Arjan en Mieke van Slooten waren sportieve types, het lange blonde haar, de heldere blauwe ogen en de open lach maakten van Mieke een aantrekkelijke vrouw. Arjan met krullend zwart haar, had een meer gesloten gezicht waar je zelden aan kon aflezen wat hij voelde en dacht.

‘Weet je wel dat je binnen de bebouwde kom niet mag claxonneren?’, begroette Arjan Tijmen lachend terwijl hij naast hem ging zitten.

Ze waren goede vrienden, maar tegenpolen. Tijmen was impulsief en brutaal, terwijl Arjan de afwachtende was en op zeker speelde.

Ze kenden elkaar van de middelbare school. Vanaf de brugklas hadden ze bij elkaar in de klas gezeten op de MAVO aan de Engelandlaan in Stadskanaal. Als ‘brugmuggen’ zochten ze steun bij elkaar. De MAVO ging in het begin niet zo vlot. Maar opeens begonnen ze elkaar te stimuleren, er ontstond een soort wedloop wie de beste was. Dat resulteerde erin dat ze na de MAVO naar de HAVO gingen. Daarna splitsten beide wegen zich, Arjan ging naar de politieschool in Zuidlaren en Tijmen naar de school voor journalistiek in Zwolle. Maar in de weekenden waren ze thuis en zochten ze elkaar op.

Mieke werkte als OK-assistent in het Catherina Ziekenhuis. Een acute blindedarmontsteking van Arjan bracht hen bij elkaar. Na de operatie sloeg de vonk over in de kantine van het ziekenhuis. Een jaar later gingen ze trouwen. Arjan promoveerde tot onderzoeker.

Beide echtparen gingen regelmatig samen op stap. Vroeger veel naar de stad Groningen, nu bleven ze steeds vaker in Stadskanaal. Naar het Geert Teis Theater of de bioscoop en daarna nog wat drinken in De Olifant. Zo ook deze avond.

‘Zeg, heb jij vaak last van griep?’

Arjan keek zijn vriend verbaasd aan.

‘Wat stel je na één pilsje al rare vragen.’

‘Ik hoorde vandaag dat er in Ter Maars een griep epidemie heerst die onverklaarbaar is.’

‘Maar griep is toch altijd verklaarbaar, je weet wel als je van die kleine beestjes binnenkrijgt, daar kun je ziek van worden, dat gaat al eeuwen zo.’

‘Ja dat weet ik ook wel, maar er zou alleen griep zijn in Ter Maars, de rest van Stadskanaal zou daar geen last van hebben.’

Arjan zuchtte.

‘Nou ik heb er in ieder geval geen last van, zullen we er nog eentje nemen?’

Arjan liep naar de bar en kwam met twee volle glazen terug.

Hij boog zich naar Mieke en vroeg haar:

‘Heb jij gehoord dat er een griep epidemie heerst in Ter Maars en niet in de rest van Stadskanaal?’

‘Ja.’

Arjan keek verbaasd naar Tijmen.

‘Ja, en...’

‘Nou twee burens verderop, je weet wel, de familie Hoekman, lopen al maanden te klagen dat ze zo moe zijn, hun zoon, hoe heet die ook alweer, o ja, Bart heeft vaak last van diarree. Hij is daarvoor ook al in het ziekenhuis geweest, maar ze hebben niks kunnen vinden. Het schijnt volgens mevrouw Hoekman meer in de buurt voor te komen. Vooral kinderen hebben er last van.’

‘Krijg nou wat’, reageerde Arjan.

‘Iets voor een grondig politieonderzoek?’, opperde Tijmen.

‘Ja hallo, mijn baas ziet me al aankomen’, schamperde Arjan.

‘Maar waarom doe jij niet eens wat onderzoek, jij kunt veel gemakkelijker informeel hier en daar je licht opsteken dan ik.’

Tijmen haalde zijn schouders op.
'Dames nog iets te drinken?'

Twee uur later staarde Tijmen in het donker naar de vage contouren van de eiken balken die het plafond ondersteunden.

Griep, griep, griep, waarom liet het hem niet los? Zijn journalistieke intuïtie begon zich af te vragen of er daadwerkelijk iets aan de hand was. De toon zoals Mieke haar verhaal deed had hem getroffen. Onbewust sprak daar bezorgdheid uit. Maar ja, griep, iedereen heeft wel eens een griepje waar die maar niet van lijkt af te komen. Maar de zoon van de familie Hoekman was blijkbaar zo ziek dat hij voor onderzoek naar het Catherina was verwezen. Hij besloot de familie Hoekman een bezoekje te brengen. Tijmen viel in een onrustige slaap.

Maandag 17 mei 2004

Nadat Tijmen op de bel had gedrukt nam hij de omgeving op. Ter Maars was een groene wijk, ruim opgezet, met afwisselend huur- en koopwoningen. Het huis van de fam. Hoekman was vijf jaar geleden nog een huurwoning, maar de woningcoöperatie had de woningen aan de bewoners verkocht. Dat had Arjan ook gedaan. Het was een buurt met veel jonge gezinnen, een buurt waar kinderen zorgeloos konden opgroeien. De deur ging open en een vrouw met een vragende blik keek hem aan.

‘Dag mevrouw Hoekman, ik ben Tijmen Meijer, journalist van het Noordelijk Dagblad. Ik hoorde van een vriend, of eigenlijk van zijn vrouw Mieke van Slooten, uw burens twee huizen verderop, dat u zich zorgen maakt over uw gezondheid.’

‘Maar wat gaat u dat aan?’, reageerde mevrouw Hoekman afwachtend.

‘Eh...., eigenlijk niets, maar er zijn meer mensen die er last van hebben en dat moet toch een oorzaak hebben.’

Mevrouw Hoekman bekeek Tijmen met enige argwaan.

‘Ben jij Tijmen van Lieneke Meijer?’

‘Ja dat is mijn moeder.’

De deur ging verder open.

‘Kom binnen.’

Tijmen volgde de vrouw naar een modern ingerichte huiskamer.

‘Ga zitten.’

‘Dank u.’

Tijmen ging op de moderne Bauhaus bank zitten.

‘Wil je wat drinken, koffie of thee?’

‘Nee dank u, ik blijf niet lang, ik kom alleen maar wat vragen.’

‘Ik ken je moeder van de toneelvereniging.’

‘Ach, ja natuurlijk.’

‘Ze heeft het regelmatig over jullie, je vrouw is toch in verwachting? Je moeder is trots op jullie. Hoe gaat het met je vader?’

‘Naar omstandigheden wel goed, hij heeft goede en slechte dagen. Beter worden zal hij nooit, maar ze redden zich wel.’

‘Je moeder is een sterke vrouw.’

Tijmen knikte.

‘Mevrouw Hoekman.’

‘Noem me maar gewoon Ellie’

‘Mevrouw Hoekman.....Ellie, Arjan vertelde me dat jullie gezin gezondheidsklachten heeft die erg lijken op griep en dat uw zoon zelfs naar het ziekenhuis moest voor onderzoek.’

‘Dat klopt, vanaf begin dit jaar sukkelen we al. Mijn man Piet heeft het minste last, Bart onze zoon, het meeste. We zijn allemaal moe, Bart heeft periodes dat hij moet overgeven en hij heeft bijna continu last van diarree. Dat is toch niet normaal. Er zijn meer gezinnen met dezelfde klachten.’

‘Wie is uw huisarts?’

‘Dr. van der Molen.’

‘O, dat is ook mijn huisarts en bij wie bent u in het ziekenhuis geweest?’

‘Bij dr. Franken, de internist.’

Tijmen schreef de informatie op.

‘Ellie, ik weet niet precies wat ik er mee moet, maar ik zal hier en daar eens wat informeren.’

Tijmen stond op.

‘Kijk maar wat je er mee kunt, doe de groeten aan je vader en moeder.’

Toen Tijmen even later naar zijn auto liep besloot hij even bij zijn ouders langs te gaan.

Een vlot geklede vrouw opende de voordeur.

‘Dag jongen, fijn dat je even langskomt.’

‘Dag mam.’

Tijmen liep door de keuken de kamer binnen. Lieneke bleef achter om theewater op te zetten. De huiskamer van Tijmen’s ouders was in de loop der jaren niet veel veranderd. Kwaliteitseiken voerde de boventoon in de kamer. Een bankstel die je voor je leven koopt, de grote kast, het tv-kastje, de varkensblaaslamp, het enorme aquarium. Het was thuisgekomen, een warme deken. Alleen stond er, op aanraden van Tijmen, nu ook een computer in de kamer. Tijmen’s vader kon er verbazend handig mee omgaan.

‘Ha die pa.’

Simon Meijer keek op van het computerscherm toen zijn zoon binnenkwam. Het grijze haar en de sombere ogen gaven hem een ouwelijk uiterlijk.

‘Dag jongen, goed je te zien.’

‘Waar ben je mee bezig?’, vroeg Tijmen oprecht belangstellend.

‘Ik heb net jouw artikel gelezen over het geldtekort op de scholen hier in de buurt. Je schrijft goed.’

Simon pakte de wielen van zijn rolstoel en reed naar de eettafel waar Tijmen en Lieneke waren gaan zitten.

‘Hoe voel je je vandaag, pa?’

‘Prima.’

Tijmen’s vader had de gewoonte om over zijn gezondheid alleen maar kort te reageren, vervolgens keek hij naar zijn vrouw die het verder toelichtte.

‘Het gaat de laatste dagen inderdaad goed’, bevestigde Lieneke. ‘We krijgen volgende week eindelijk de stoellift langs de trap.’

‘Nou dat zal ook tijd worden.’

De ketel op het vuur in de keuken waarschuwde dat er thee moest worden gezet. Lieneke stond op:

‘Rooibos?’

‘Ja, lekker.’

‘Zeg heb jij nog belang bij onze tent?’, vroeg Tijmen’s moeder vanuit de keuken.

‘Anders doen we hem weg’.

Tijmen kon zich de oranje tent met blauw dak nog goed herinneren. Met de vakantie werd alles in de Fiat 850 gepropt en later in de Fiat 127. Eerst het opklapbare tafeltje en de stoeltjes in de kofferbak, daarna het grondzeil en daarbovenop de tent. Tijmen zat achterin met alle tassen met kleren en boodschappen. Op weg naar het Duitse Altenahr en altijd naar dezelfde camping.

De camping lag aan de rivier de Ahr waar Tijmen dammen en bruggen bouwde van rivierkeien.

Op de camping had hij zijn eerste zoenervaring met een meisje uit Zeist. Inge heette ze, grijze corduroybroek, groen

shirt en lang blond haar. De volgende dag vertrok ze naar huis, Tijmen in verwarring achterlatend.

Er werd een kop rooibosthee voor hem gezet met een krakeling.

‘Nou Tijmen, wat gaan we nu met de tent doen?’, vroeg Lieneke nog een keer.

‘Eh, die tent kan wel weg. Ik zal hem wel een keer naar de kringloop brengen’, antwoorde Tijmen.

‘Kijk eens jongen, ik heb een interessante site gevonden over OPS’, Simon reed naar de computer.

‘In het Catherina willen of kunnen ze me weinig vertellen over OPS en op deze site vind je allerlei informatie, kijk maar.’

Tijmen’s ging naast zijn vader zitten voor het beeldscherm.

Tijmen begreep dat zijn vader een goede dag moest hebben. Vaak sprak hij langzaam, met korte zinnen en lange tussenpauzes, zoekend naar woorden.

Tijmen had meegemaakt hoe zijn vader langzaam aftakelde. De oplosmiddelen die in de machinefabriek werden gebruikt hadden zijn tol geëist.

Het begon tamelijk onschuldig. Door de oplosmiddelen werd zijn de huid droog, kloofjes, jeuk, potten met Uier-crème gingen erdoor in huize Meijer. Toen kwamen de geïrriteerde slijmvliezen, ontstoken ogen, hoesten, slijm opgeven. Daarna kwamen de slaapstoornissen, hoofdpijn, vermoeidheid, vergeetachtigheid en concentratieverlies. Toen kwam de neerslachtigheid. Overspannen, zei dr. Zomer en inderdaad na een paar weken thuis verdwenen de klachten en nee, ze kwamen niet van het werken met oplosmiddelen. De neerslachtigheid werd afgewisseld met periodes van

uitbundige vrolijkheid. Zijn moeder had het er moeilijk mee. Overspannen was het gevleugelde woord, dat te pas en te onpas werd gebruikt om de klachten te verklaren. Vooral toen Tijmen in de pubertijd zat was de situatie thuis soms erg gespannen. Er waren jaren bij dat ze niet op vakantie konden naar Altenahr.

Dr. Zomer ging met pensioen en een nieuwe huisarts, dr. van der Molen, zijn plaats innam. Het leek dr. van de Molen verstandig om te kijken of er niet meer aan de hand was dan alleen een overspannenheid. Maar het was te laat. Pa verloor de kracht in zijn benen. Uiteindelijk na veel onderzoeken werd de diagnose Organisch Psycho Syndroom, in de volksmond ook schildersziekte genoemd. De hersenen en de zenuwen in de benen waren onherstelbaar beschadigd. De toekomst van de vader van Tijmen was onzeker. Het ziekteverloop was niet te voorspellen. Beter zou het niet worden, alleen maar slechter.

Ze konden machinefabriek Bakker B.V. niet meer aansprakelijk stellen. Toen hun beste klant Philips begon met afslanken ging het met de machinefabriek ook bergafwaarts, Totdat de boel failliet ging.

Simon's beste vriend Henk was naar de andere kant van Nederland verhuisd waar hij bij een moderne machinefabriek werk had gevonden. Het contact was verwaterd.

Nadat Tijmen met zijn vader de website over OPS had bekeken en enkele dingen hadden besproken, wende hij zich naar zijn moeder.

'Ma, ken je Ellie Hoekman, van de toneelvereniging?'

'Ja, Ellie is er nog niet zolang bij, maar is heel enthousiast, hoe kom je daarbij?'

‘Nou, ik ben bij haar geweest omdat er hardnekkige geruchten zijn dat er een griepedemie heerst in Ter Maars en de fam. Hoekman hebben ook al een hele tijd griepachtig verschijnselen, vooral hun zoon Bart.’

‘Ja, daar heb ik iets over gehoord.’

‘Jij ook al? Waar?’

‘Op de toneelvereniging.’

‘Vreemd, het lijkt erop dat er toch iets aan de hand is.’

Tijmen dronk nog een kop thee en vertrok.

Toen hij zijn moeder gedag zwaaide was hij blij dat zijn ouders niet in Ter Maars woonden, maar een mooi vrijstaand huis hadden in Parkwijk, het ‘oude’ Stadskanaal.

Hij was onderhand toch wel nieuwsgierig geworden naar de griep die heerste in een deel van Stadskanaal. Waar kon het aan liggen? Aan het drinkwater? Had een bedrijf iets geloosd? Had de gemeente een bestrijdingsmiddel gebruikt? Hij zou een afspraak maken met dr. van der Molen, dat was tenslotte ook zijn huisarts.

Tijmen reed naar het politiebureau, hij moest nog iets hebben voor de krant van morgen. Hij zou het stukje thuis schrijven en mailen naar de krant, de puf ontbrak hem om nog naar Groningen te gaan.

Vrijdag 11 Juni 2004

‘Wat een klus op de laatste dag van de week.’

Janet geeuwde ongegeneerd.

‘Nou, dat zie ik’, reageerde Arjan.

‘Als ik thuis ben ga ik plat, voel me helemaal niet lekker, eigenlijk de hele week al niet’, zuchtte ze.

Arjan reed met zijn collega Janet terug na een late melding van een burenruzie in Musselkanaal. Er was die middag weinig bezetting op het bureau en werden Arjan met Janet er naar toe gestuurd. Ze hadden beide partijen met veel moeite rustig gekregen.

Het was al laat in de middag.

Janet was nog in opleiding. Ze was een zelfbewuste jonge vrouw met een kort pittig blond kapsel en zag er altijd onberispelijk uit. Ze kwam ontegenzeggelijk van goede komaf. Haar kleding kwam niet uit de eerste de beste zaak. Armani-jeans, shirts van Calvin Klein, schoenen van Gucci, Esprit-truitjes, dat moest wel gesponsord worden, want van haar eigen inkomen kon ze dat absoluut niet betalen. Arjan had niet veel verstand van mode, maar het was Mieke ook opgevallen toen Janet en avondje kwam kennismaken.

‘Stop!’, riep Janet plotseling.

Arjan schrok, trapte op de rem en schoot de berm in. Janet gooide het portier open en ze kon de inhoud van haar maag nog maar net over de drempel van de auto kotsen. Arjan stapte snel uit, liep om de auto heen en knielde neer bij zijn collega. Ze was zo beroerd als een hond.

‘Rustig, doe maar rustig aan’, probeerde Arjan haar gerust te stellen.

Janet ging zuchtend achterover zitten.

Arjan pakte uit het dashboardkastje een pakje papieren zakdoekjes en gaf die aan Janet.

‘Achter in de auto ligt een flesje Spa, wil je die ook even pakken?’, vroeg Janet.

Na een paar slokken kreeg ze weer wat kleur.

‘Die verrekte Chinees van gisteren. O nee, dat was eergisteren, daar kan ik nu toch geen last meer van hebben?’

‘Nee, dat lijkt me sterk’, beaamde Arjan.

‘Tussen de middag heb ik ook al overgegeven’.

‘Kom ik breng je naar huis.’

‘Doe maar, ik voel me helemaal niet goed.’

Arjan had nog maar net de auto stilgezet voor haar huis of Janet sprong eruit om in de bosjes haar maag weer om te keren. Ze probeerde op te staan, wankelde en werd opgevangen door de toegesnelde Arjan die beseftte dat er iets helemaal niet goed was. Hij zette zijn collega op het stoepje bij de deur en rende naar de auto terug om haar tas te pakken. Na de sleutel van de voordeur te hebben gevonden tilde hij zijn collega naar binnen en legde haar op de bank in de kamer. Ze was helemaal van de wereld. Arjan rommelde in de bijkeuken, vond een emmer en zette die naast haar. Daarna sprintte hij naar boven op zoek naar handdoeken. Weer beneden aangekomen zag hij dat haar broek natte plekken begon te vertonen. Hij tilde haar op en legde een paar badlakens onder de jonge vrouw die steeds grauwer werd en nauwelijks meer aanspreekbaar was. Hij rook dat ze ook geen controle meer had over haar darmen. Arjan stond op, pakte zijn telefoon en belde 112.

‘Met Meijer, rechercheur van politieregio Stadskanaal, ik wil een ambulance, het adres is: Voorstekamp nummer 215, snel!’ Een vrouw kwam de kamer binnenlopen, verschrikt keek ze naar Janet en toen naar Arjan.

‘Ach, de arme schat, is ze erg ziek?’ Ja sorry, ik ben de buurvrouw, ik zag jullie uit de auto komen en ik dacht dat ik maar beter even kon komen kijken. De voordeur stond nog open.’

‘Fijn, dat u er bent. Ik ben een collega van Janet. Ze moet constant overgeven en ze reageert bijna niet meer. Een ambulance is onderweg. Zou u haar een beetje kunnen verzorgen?’

‘Ja, natuurlijk.’

De buurvrouw liep naar de keuken en kwam terug met een natte theedoek en begon Janet’s gezicht te deppen.’

Janet opende haar ogen, die opvallend geel en dof waren.

‘Ik ben zo moe’, stamelde ze.

‘En ik heb het in mijn broek gedaan.’

Ze zakte weer weg.

Er stopte een politieauto voor het huis waar al een groepje burens stond die hadden gezien hoe Janet thuis was gekomen. Arjan herkende zijn collega’s Hans en Riet.

Hans bleef buiten om ervoor te zorgen dat de burens geen overlast zouden geven en nee hij wist ook niet wat er aan de hand was. Riet kwam binnen, knikte naar Arjan en knielde naast de buurvrouw en probeerde contact met Janet te krijgen, wat niet lukte. Janet zakte verder weg, haar ademhaling werd steeds oppervlakkiger. Riet keek op naar Arjan.

‘Wat is er in vredesnaam gebeurd?’

Arjan vertelde zijn collega kort en bondig wat er was gebeurd en dat hij ook geen idee had wat er aan de hand was.

‘Waar blijven ze toch’, zei Riet toen ze overeind kwam en naar het raam liep.

Even later kwam de ambulance de straat binnen.

Hans zorgde voor ruimte zodat de ambulanceverpleegkundigen snel naar binnen konden.

Binnen taxeerden de verpleegkundigen de situatie en begonnen met een paar routinecontroles. De bloeddruk werd gemeten, het hart beluisterd en er werd een algemeen onderzoek gedaan. Toen ze daar mee bezig waren begon Janet heftig te kreunen en moest ze weer overgeven. Ook haar blaas en darmen bleven ongecontroleerd werken. Het werd een smerboel, maar de verpleegkundigen bleven vakkundig hun werk doen en legden een vochtinfuus aan om uitdroging te voorkomen.

‘We brengen haar snel weg’, zei een van de verpleegkundigen.

Er werd een brandcard opgehaald en Janet werd er met handdoeken en al opgelegd, vastgegespt en binnen drie minuten vertrok de ambulance met loeiende sirene de straat uit. Hans stuurde de burens naar huis, er was niets meer te melden of te zien.

Riet, Arjan en de buurvrouw keken elkaar verdwaasd aan.

Arjan was de eerste die reageerde.

‘Buurvrouw.....’

‘Judith, Judith van Pelt’.

‘Mevrouw van Pelt, zou u op Janet’s huis willen passen, dan gaan wij naar het ziekenhuis. Hier is de sleutel.’

‘Goed, maar beloven jullie mij op de hoogte te houden hoe het met de arme schat gaat?’

Nadat Riet en Arjan dat hadden beloofd zochten en vonden ze een notitieboekje van Janet met namen, adressen en telefoonnummers. Ze spraken af dat Arjan naar het ziekenhuis zou gaan, terwijl Hans en Riet zouden proberen haar ouders te bellen. Janet was nog maar kort bij het korps en niemand wist precies waar haar ouders woonden.

Tien minuten later melde Arjan zich bij de balie het Catherina Ziekenhuis, waar hij zijn legitimatie liet zien en doorliep naar de Eerste Hulp. Daar aangekomen moest hij wachten in de lege wachtkamer.

Hij groef in zijn gedachten om een verklaring te vinden voor de toestand van Janet. Het leek in de verste verte niet op een buikloop. Het gebeurde zo plotseling en heftig dat er meer aan de hand moest zijn. In de tijd dat hij nog agent was had hij vaak dronken lui, verslaafden met ‘cold turkey’ en mensen die met medicijnen zelfmoord wilden plegen gezien, maar dit was anders.

Zijn gepeins werd onderbroken door het gepiep van zijn mobiel.

‘Met Arjan.’

‘Arjan, met Hans, we hebben de ouders van Janet gevonden, meneer en mevrouw van Zanten, ze wonen in Wageningen, zijn direct in de auto gestapt en rijden rechtstreeks naar het ziekenhuis.’

‘Oké bedankt, ik blijf wel totdat ze komen. Zou je buurvrouw van Pelt willen bellen dat de ouders van Janet onderweg zijn? Ze zullen wel naar het huis van Janet willen.’

‘Oké.’

Op de Eerste Hulp keken twee verpleegkundigen toe hoe spoedarts, dr. Nooitgedacht, Janet van Zanten onderzocht.

‘Ik snap er niks van’, mompelde de arts.

‘Geen koorts, hart goed, bloeddruk redelijk, het bloed heeft praktisch een normaal beeld, maar toch voortdurend overgeven.’

De laatste keer had Janet veel bloed overgegeven.

‘Een maagzweer, een gesprongen ader.....’

Janet begon weer te kreunen.

‘Meisje, meisje, toch’, de verpleegkundigen merkten de twijfel in het gemompel van de arts. Er kwam weer een grote hoeveelheid bloed in het kartonnen bakje. Een van de verpleegkundigen streek over het voorhoofd van Janet.

*‘De tijd is een roover, die alles bespiedt
En nijdig geen jeugd en geen schoonheid ontziet.’*

Dr. Nooitgedacht keek verbluft naar de verpleegkundige.

‘Dat jij nu op dit moment staat te dichten, Jacob.’

Jacob haalde zijn schouders op.

Plotseling begon één van de apparaten alarmerend te piepen.

Dr. Nooitgedacht bestudeerde de grafieken van de bloeddruk en hartslag.

‘Bloeddruk omlaag en hartslag omhoog, ze bloed leeg, dat moet de maag zijn. Snel naar de OK! En piep dr. Gasters op en een OK-assistent, vertel hem dat ik al ben begonnen, want er is geen tijd te verliezen.’

Janet werd haastig ontkoppeld van de bewakingsapparatuur en gedrieën snelden ze door de spaarzaam verlichtte gangen naar de OK. Onderweg kwam Mieke, de OK-assistent hun tegemoet.

‘Gelukkig dat je er zo snel bent. Inwendige bloeding, waarschijnlijk de maag’, riep dr. Nooitgedacht.

Snel ontsmetten ze zich, hielpen elkaar in de operatiekleding en snelden de OK binnen.

Mieke legde alles klaar voor de spoedoperatie.

Nadat Janet was aangesloten op allerlei apparatuur zag het er niet goed uit.

‘Ze zakt weg, de onderdruk is nog maar 20’, meldde een verpleegkundige.

‘Geef haar flink wat vocht’, gebod dr. Nooitgedacht.

Hij legde Janet aan de beademingsapparatuur en bracht haar snel onder narcose. Hij had geen tijd om alles volgens protocol te doen, er stond een leven op het spel en snelle actie was gewenst.

Mieke knipte het Esprit-truitje van boven naar beneden open, knipte de bh los, ontsmette het bovenlichaam met een paar halen en dekte het operatiegebied af met een groen doek.

Dr. Nooitgedacht pakte een scalpel en keek op de apparatuur om de narcose te controleren.

‘De spanning op de buik voorspeld weinig goeds,’ constateerde de arts.

‘Hou afzuiging gereed.’

‘Oké, daar gaan we.’

Toen de onderste huidlaag werd geopend welde het bloed onder het scalpel omhoog.

‘Zuigen!’

Mieke deed haar best om alles weg te zuigen, maar de hoeveelheid was te groot, het bloed stroomde langs het lichaam op de vloer van de operatiekamer.

‘Mieke, stop maar.’

Dr. Nooitgedacht keek naar de geopende buikholte waaruit het bloed opwelde.

‘Het is hopeloos.’

De hartbewakingsmonitor sloeg alarm.

Hartstilstand.

Dr. Nooitgedacht zag de vlakke lijn op de monitor.

‘Laat maar’, zuchtte hij berustend.

‘Ik weet niet waar het bloed vandaan komt. Het lijkt ‘wel of het achter de maag vandaan komt. Ik krijg het nooit op tijd dicht.’

Mieke knikte bleek.

Het leven van Janet vloeide uit op de vloer van de OK van het Catherina Ziekenhuis.

Dr. Gasters die binnenkwam bekeek de situatie.

‘Anton, wat is hier in vredesnaam aan de hand!’

‘Ik weet het niet Jan, dit heb ik nog nooit meegemaakt.’

Dr. Jan Gasters liep naar de operatietafel en zag de enorme hoeveelheid bloed.

‘Dat was geen kleine bloeding, enig idee hoe het is gekomen?’

‘Ik heb geen flauw idee. Het is een politieagente die ongeveer een uur geleden per ambulance is binnengebracht. Op een gegeven moment begon ze bloed over te geven en toen ging het allemaal heel snel. Ik heb gedaan wat ik kon.’

*'Ik vond een lijk - Mijn kameraad
Van ouds mijn makker vroeg en laat,
Lag daar, met lippen blauw als lood,
Koud, stijf en als een pier zoo dood.'*

'Jacob, hou je kop', reageerde dr. Gasters geïrriteerd.

'En ga de boel opruimen!'

'Ik zal Sonja de Haas bellen en vragen of zij morgen een autopsie op het lichaam wil verrichten', vervolgde dr. Gasters, waarna hij en dr. Nooitgedacht de operatiekamer verlieten.

Mieke hielp de verpleegkundigen mee de bloederige toestand op te ruimen. Als laatste hechte Mieke de incisie en maakte Janet een beetje toonbaar.

Tegen middernacht stonden de ouders van Janet van Zanten samen met Arjan, Mieke en dr. Gasters bij het lichaam van hun dochter.

Ze hadden vragen, veel vragen. Maar niemand kon die op dat moment beantwoorden. Janet was gestorven aan een interne bloeding. Morgen zouden ze meer weten, na de autopsie.

Vlak voordat Arjan in de auto stapte keek hij op zijn horloge, kwart over twaalf.

Op de verlaten parkeerplaats van het Catherina Ziekenhuis liet een man zijn hondje nog uit. Arjan stapte in en sloeg van kwaadheid op het stuur en begon te schelden. De man met het hondje keek verbaasd achterom en maakte zich uit de voeten.

Hoe had dit kunnen gebeuren! Een paar uur geleden reden ze nog samen naar huis en nu was ze dood. Met een diepe zucht startte Arjan de auto en zette de radio aan. Uit de luidsprekers klonk:

*I still cry sometimes when I remember you
I still cry sometimes when I hear your name
I said goodbye and I know you're alright now
But when the leaves start falling down, I still cry*

Toen Ilse de Lange was uitgezongen slikte Arjan zijn tranen weg, startte de auto en reed naar huis.

Zaterdag 12 juni 2004

Dr. Sonja de Haas keek in de spiegel. De rimpels leken dieper te worden en het haar grijzer. Na 35 jaar wroeten in dode lichamen was het misschien tijd om te stoppen.

De patholoog keek naar de jonge vrouw die haar obductie-assistent op de roestvrij stalen tafel aan het voorbereiden was. Dit soort gevallen deden haar steeds besluiten het afscheid uit te stellen. De dood van jonge mensen, kinderen en baby's bleef voor haar een onverteerbare zaak.

Het zoeken naar een antwoord voor de onrechtvaardige dood van jonge mensen gaf haar steeds weer kracht en zo stond ze ook nu weer op deze zaterdagochtend aan de rand van de snijtafel.

Ze keek haar assistent aan.

'Hoe oud ben je André?'

'Achtentwintig dokter.'

'Hoe oud schat je deze jongedame?'

'Ik heb op de status gezien dat ze vierentwintig is.'

De patholoog bekeek het ontzielde lichaam met respect. Afgezien van de incisie van de operatie, die met een paar hechtingen weer was gesloten, zag ze een goed getraind lichaam van een jonge vrouw waaruit het leven als het ware weggeslagen was. Nog steeds verbaasde ze zich erover dat het leven iets bijzonders was. Wanneer het leven weg was uit een lichaam, bleef er een wassenbeeld over.

Als God weer de levensadem in de neusgaten zou blazen, referent aan het Bijbelboek Genesis, verwachtte je dat deze jonge vrouw zo weer van de snijtafel zouden afstappen.

Dr. Sonja de Haas was praktiserend christen.

Ze schudde het hoofd en keek haar assistent aan.

‘Ga je gang.’

Binnen enkele minuten had André een Y-vormige incisie gemaakt en het borstbeen gekliefd. Alle belangrijke organen in de buik- en borstholte waren nu bereikbaar. Dr. de Haas kon beginnen met de obductie.

‘Nou laten we eerst de maag er maar eens uithalen, want dat leek het probleem te zijn.’

Dr. de Haas trok de microfoon van het dicteerapparaat naar zich toe en begon haar bevindingen te dicteren.

Ze begon de maag los te maken van het omliggende weefsel. Het was een hele klus, al het bloed maakte het er niet eenvoudiger om om netjes te werken.

André deed onbewust een stap achteruit toen hij de enorme hoeveelheid bloed in de buikholte zag.

‘Wat een slagveld’, reageerde de patholoog en begon het bloed in de buikholte weg te zuigen.

De patholoog bekeek aandachtig de ravage.

‘Er lijkt een gat te zitten aan de achterzijde van de maag en een grote ader vlak bij dat gat lijkt aangetast te zijn’, dicteerde de patholoog.

‘Dit heb ik nog nooit gezien. André, pak de maag eens aan.’

Dr. de Haas liet de maag in een roestvrij stalen schaal glijden, waarna André er mee naar een kleinere tafel liep. Terug bij de snijtafel zag hij dat de patholoog naar het geopende lichaam stond te staren.

Dr. de Haas veegde met de rug van haar hand over het voorhoofd een flinke rode veeg achterlatend.

‘Wilt u geen scherm op doen?’

‘Even doorzetten jongen, nu niet zeuren’.

‘Geef me wat meer licht en contrast.’

André deed de ruimteverlichting uit en trok een lamp die aan het plafond hing boven het lichaam. In het felle licht konden ze beiden goed in de geopende buikholte kijken.

‘Dat gat in de maag en die aangetaste ader, het lijkt wel of het aangevreten is door een zuur of zo’, merkte André op.

‘Maagzuur kan het niet zijn, dat is niet sterk genoeg’, antwoorde dr. de Haas.

Plotseling werd het donker om hen heen.

‘Verrek, lamp kapot,’ foeterde André.

Hij taste in het donker naar een andere lamp die aan het plafond hing en deed hem aan.

Dr. de Haas keek haar assistent verbaasd aan.

‘Doe het licht nog eens uit?’

‘Uit?’

‘Ja, uit.’

André deed het licht uit.

‘Moet je eens kijken!’, zei de patholoog.

Nu zag André het ook. Een zachtblauwe gloed kwam uit het geopende lichaam.

‘Wat, wat is dat!’, stotterde de assistent.

‘Doe het licht weer aan.’

Dr. de Haas liep naar de kleine snijtafel waar de maag lag, pakte de schaal en liep ermee naar de grote snijtafel.

‘Doe nu het licht weer uit.’

In het donker zagen ze rond het gat in de maag dezelfde blauwe gloed.

‘In mijn 35-jarige loopbaan heb ik nog nooit zoiets gezien maar als ik een wilde gok zou moeten doen dan zou ik zweren dat het een radioactieve stof is.’

‘Radioactieve stof?’

‘Ja sommige radioactieve stoffen stralen licht uit.’

‘Maar hoe komt het daar!’

‘Ik heb geen flauw idee.’

André reikte naar de maag en wilde het aanraken.

‘Afblijven! Niet aankomen.’

André deed een stap achteruit.

‘Dokter, uw kleren!’

Dr. de Haas zag nu ook zelf de blauw oplichtende vlekken op haar kleding.

‘Ook op uw gezicht!’, riep André.

‘André, doe het licht weer aan.’

De patholoog moest nu snel denken. Wat te doen! Ze keek André aan die haar verbijsterd stond aan te kijken.

Ze reageerde resoluut.

‘André, trek alles uit en leg het op de tafel daar tegen de muur.’

‘Alles?’

‘Ja alles, trek een schoon pak aan en ga daar zitten.’

Ze wees naar een kruk in de hoek van de obductieruimte.

‘Maar.’

‘Jongen, als het inderdaad een radioactieve stof is, dan hebben we dat op onze kleding zitten, onze handschoenen, de snijtafel, de vloer, het gereedschap dat we hebben gebruikt.’

‘Maar, gaan we dan dood?’

‘Nou, nou, niet direct in paniek raken jongen. Kom, doe wat ik zeg en trek je kleren uit. Ik ga hetzelfde doen en daarna zal directeur Klijnman en dr. Gijsen bellen.’

André keek naar dr. de Haas die al in haar ondergoed stond, liep naar de hoek van de obductieruimte en begon zich uit te kleden.

Arjan reed het terrein van Catherina Ziekenhuis op. Daar was het een hele bedrijvigheid.

De brandweer was aanwezig en zijn collega's hadden alles met rood-wit lint afgezet.

Hij zag Tijmen en liep naar hem toe.

'Weet je al iets?', vroeg Tijmen.

'Niet meer dan jij, denk ik. Er zou een incident zijn geweest met radioactiviteit en Janet een collega van mij zou erbij betrokken zijn geweest. Janet is nadat we van een klus terugkwamen niet goed geworden en is toen met spoed hier naar toe gebracht.'

'Maar ik heb begrepen dat ze overleden is.'

'Dat was ze al toen ik hier vannacht wegging. Mieke heeft nog bij de spoedoperatie geassisteerd.'

Toen ze bij het lint aankwamen werd dit door een agent voor Arjan omhooggehouden maar wees Tijmen erop dat dit niet voor hem bedoeld was.

Een kleine gezette man in een lange regenjas met op het hoofd een Engels jagershoedje kwam op de jonge rechercheur af. Het was Arjan's baas, commissaris Suk.

'Goedemorgen commissaris.'

'Arjan kom mee', gebod Suk.

Beide mannen werden in de hal van het ziekenhuis opgewacht door directeur Klijnman en leidde hen naar een vertrek waar een groep van zeven mannen en één vrouw in een chaotisch gesprek waren verwickeld.

Directeur Klijnman, een rijzige man met gesoigneerd grijs haar en onberispelijk gestoken in kostuum met das en pochet, nam het woord.

‘Dame en heren, mag ik even uw aandacht? Laten we allemaal gaan zitten.’

Iedereen zocht een plaats op.

‘In de meer dan twintig jaar dat ik directeur van het Catherina ben, heb ik nog nooit iets dergelijks meegemaakt. Dr. Sonja de Haas, onze patholoog, belde mij een paar uur geleden op met een vreemd verhaal dat ze tijdens een autopsie radioactiviteit was tegengekomen. Ze zou daarna dr. Gijsen, onze radioloog, bellen voor ondersteuning en raad. Dr. Gijsen belde mij tien minuten later op dat het een serieuze zaak leek te zijn. Hij had de politie en de brandweer al gebeld. Ik ben blij dat ik een man als dr. Gijsen in mijn staf heb, want ik heb geen flauw idee wat de consequenties zijn van radioactiviteit. Ik heb daar geen verstand van. Verder heb ik mijn secretaresse uitgenodigd mevrouw Connie Zondag. De politie is aanwezig in de personen van commissaris Suk en rechercheur van Slooten. Van de brandweer zijn aanwezig commandant Geurtsen van de gemeentelijke brandweer en van de regionale brandweer Groningen zijn aanwezig commandant Klein en de heer van Doornen.’

Klijnman pauzeerde even en keek de groep rond. ‘Nogmaals, ik ben een leek op het gebied van straling dus ik zou graag van u willen horen wat we verder gaan doen. Ik stel voor dat dr. Gijsen als radioloog, voorzitter is van deze en de komende bijeenkomsten.’

Het voorstel werd met goedkeurend gemompel ontvangen.

Dr. Frederik Gijsen, een veertiger met een scherpe blik, ging ervoor zitten.

‘Ik zal proberen de situatie kort en bondig te schetsen. Onze patholoog dr. Sonja de Haas belde mij vanochtend op met het verhaal dat ze bij de obductie van een stoffelijk overschot in de maag en buikholte een stof heeft gevonden die in het donker een blauwachtige gloed verspreid. Dr. de Haas dacht aan een radioactieve stof en heeft het zekere voor het onzekere genomen en zichzelf en haar assistent André Schoolmeester opgesloten in de obductieruimte. Ik denk dat dr. de Haas de juiste voorzorgsmaatregelen heeft genomen. We hebben hoogstwaarschijnlijk te maken met een radioactieve stof en we moeten ervan uitgaan dat de hele obductieruimte radioactief besmet is. Ze hebben hun kleren uitgetrokken en schone aangedaan. Dr. de Haas heeft de airconditioning uitgezet en nu zitten ze te wachten. De vraag is nu, hoe gaan we naar binnen.’

Commandant Klein van de regionale brandweer stak zijn hand op en nam het woord.

‘Ik zal me even introduceren, ik ben Adriaan Klein, commandant van de regionale brandweer van Groningen. Commandant Geurtsen van de gemeentebandweer heeft onze hulp ingeroepen en ik ben samen met Joop van Doornen, onze Regionaal Officier Gevaarlijke Stoffen en bovendien stralingsdeskundige onmiddellijk hiernaartoe gekomen. We hebben onderweg hiernaartoe al van gedachten gewisseld welk scenario we waarschijnlijk moeten gaan volgen. Ik denk dat we met speciale hogedrukpakken die we hebben meegenomen de ruimte kunnen binnengaan, ter plekke de radioactiviteit meten en de patholoog en haar

assistent bijstaan. Heeft de obductieruimte een directe uitgang naar buiten?’

‘Ja, er is een nooduitgang die rechtstreeks naar buiten gaat,’ reageerde Klijnman.

‘Dan stel ik voor dat we een speciale ontsmettingswagen uit Groningen laten komen en die zo dicht mogelijk bij de nooduitgang parkeren. Dan kunnen de patholoog, haar assistent en de anderen die in de obductieruimte zijn geweest worden ontsmet. Er wordt bloed en urine afgenomen die we in het kleine lab. van de ontsmettingswagen kunnen analyseren zodat we direct weten of iemand ook inwendig is besmet. Een inwendige besmetting is namelijk veel gevaarlijker dan een uitwendige besmetting. Een uitwendige besmetting op het lichaam kunnen we goed behandelen in de ontsmettingswagen. Een inwendige besmetting moet in een ziekenhuis worden behandeld. Ik stel verder voor enkele deskundigen op te roepen die gespecialiseerd zijn in het opruimen van radioactief besmet materiaal en het stoffelijk overschot op een verantwoorde wijze kunnen afvoeren.’

‘Ho, ho, wacht even!’

Arjan ging druk gebarend staan.

‘Dit gaat veel te snel. Dat stoffelijk overschot waar we het over hebben is wel een collega van mij, we kunnen haar zomaar niet afvoeren!’

‘Arjan, rustig.’

Commissaris Suk viel de jonge rechercheur in de rede.

Maar Arjan liet zich niet de mond snoeren.

‘Oké, maar laten we de dingen niet overhaast doen. Overhaaste beslissingen zijn vaak verkeerde beslissingen. Alle niet relevante zaken kunnen opgeruimd worden, maar

het lichaam van mijn collega zal verder onderzocht moeten worden. Het was een gezonde jonge vrouw die plotseling in een paar uur tijd zonder aanwijsbare reden is overleden.'

'Daarin hebt u gelijk, we willen weten wat er is gebeurd', reageerde commandant Klein.

'Tja', dr. Gijsen wreef zich nadenkend over de kin en keek Klijnman aan.

'Misschien dat dr. de Haas in zo'n hogedrukpak de obductie zou kunnen afmaken om zich daarna te laten ontsmetten, maar dat moet ze dan wel willen!'

Klijnman nam het woord.

'Is dat allemaal nu wel nodig vraag ik me af. We kunnen toch onder deze omstandigheden niet van dr. de Haas verlangen dat ze in zo'n pak nog een keer bloot wordt gesteld aan radioactiviteit!'

Na een korte stilte nam dr. Gijsen nam het woord.

'Meneer Klein, kan de autopsie veilig voorgezet worden in een hogedrukpak?'

'Ja, dat kan, ze heeft genoeg bewegingsvrijheid in het pak zodat ze haar werk kan afmaken. Je moet even wennen aan het pak maar daarna is het goed te doen.'

'Maar ze moet het wel zelf willen, we mogen haar niet onder druk zetten', reageerde directeur Klijnman.

'Daar zijn we het allemaal wel over eens', sloot Frederik Gijsen de discussie af.

'Hoeveel van die speciale drukpakken hebben we beschikbaar?', ging hij verder.

'Wij hebben er vier,' reageerde Geurtsen van de gemeente brandweer.

Van Doornen stak zijn hand op.

‘Wij hebben er twee bij ons en verder hebben we ook allerlei meetapparatuur meegenomen.’

‘Goed dan stel ik voor dat meneer van Doornen, rechercheur van Slooten en ikzelf naar binnen gaan. Iedereen akkoord?’

Arjan stak zijn hand op.

‘Mag ik nog wat vragen? Als er sprake is van radioactieve besmetting dan kan iedereen die in aanraking is geweest met Janet van Zanten ook radioactief besmet zijn, toch?’

Stilte.

Joop van Doornen verbrak de stilte.

‘Van Slooten heeft gelijk, wie zijn er allemaal in aanraking geweest met het slachtoffer?’

Arjan noemde zijn collega’s Riet en Hans, buurvrouw van Pelt, het ambulancepersoneel en natuurlijk iedereen die in het ziekenhuis met Janet in aanraking is geweest.

‘Verder was het een smeerboel bij Janet in huis, ze heeft overgeven en heeft haar ontlasting laten lopen. Buurvrouw van Pelt heeft alles opgeruimd dus zij kan ook besmet zijn. O ja, Janet heeft ook nog in de bosjes voor haar huis gekotst en ergens onderweg.’

‘Dan laat ik meer mensen en spullen komen om dit allemaal te regelen’, reageerde commandant Klein van de brandweer Groningen.

In de loop van de middag arriveerde de speciale ontsmettingswagen. In een mum van tijd werd er een tent opgezet en was het een bedrijvigheid van mensen in speciale pakken. Er kwam een sluis vanaf de nooduitgang van de obductieruimte naar de ontsmettingswagen.

Na een uurtje stapten de drie in hogedrukpakken gehulde uitverkorenen de ontsmettingswagen binnen.

Ze kwamen in een fel verlichte ruimte met vier douches die waren voorzien van zijschotten zonder deur of douchegordijn. Tegenover de douches was achter een doorzichtige wand een kleine ruimte waar twee in pakken gehulde specialisten zaten. De intercom kraakte. De specialisten stelden zich voor en vertelden in het kort wat de procedure was. Als ze terugkwamen uit de obductieruimte moesten ze zich douchen en schrobben met sterk alkalische zeep om alle risico's van radioactieve besmetting uit te sluiten. Na het douchen zouden ze uitgebreid worden gecontroleerd of ze nog radioactief besmet waren. Daarna zou er bloed en urine afgenomen worden ter controle op inwendige besmetting.

Arjan vond het hogedrukpak knap benauwd. Hij keek dr. Gijsen aan die ook met een rood hoofd aan het pak moest wennen. Joop van Doornen merkte het op en hij gaf de instructie om niet te oppervlakkig te ademen. Toen Arjan zijn adem onder controle kreeg ging het beter. Ook dr. Gijsen knikte even later dat het oké was.

Van Doornen deed de deur naar de sluis open en gedrieën liepen ze naar de nooduitgang van de obductieruimte. Arjan keek naar de deur van de nooduitgang en voelde een rilling door zich heen gaan. Achter die deur lag zijn collega die op een mysterieuze manier aan haar einde was gekomen.

Dr. Gijsen klopte op de nooduitgang. Dr. de Haas deed de deur open.

‘W....welkom,’ stamelde Sonja De Haas en deed een paar stappen achteruit. Blijkbaar had ze een dergelijke uitrusting van het team niet verwacht.

‘Frederik jij ook?’

‘Dag Sonja, goed je te zien. Dit is rechercheur Arjan van Slooten en dat is Joop van Doornen, hij is specialist op het gebied van radioactiviteit. Wij gaan je helpen.’

Het duurde even voordat Sonja de Haas reageerde.

‘André en ik hebben schone kleding aantrokken, mijn vuile kleding ligt daar op de snijtafel en die van André op dat tafeltje bij de muur’.

‘Waar is André?’, vroeg dr. Gijsen.

Sonja de Haas wees naar een donker hoekje waar André ingedoken op een kruk zat.

Dr. Gijsen liep naar hem toe zag direct dat de obductie-assistent in een shock verkeerde en dat hij voorzichtig moest zijn.

‘André,’ sprak hij op vaderlijke toon, ‘Blijf rustig zitten. We moeten eerst wat metingen doen, maar ik beloof je het komt goed.’

André knikte.

‘Meneer van Doornen ga uw gang.’

‘Ik heb een stralingsmeter bij me en ik ga het hele ruimte controleren. Blijf rustig staan of zitten, ga niet rondlopen zodat ik mijn werk kan doen.

Arjan was helemaal niet van plan om rond te gaan lopen. Bij binnenkomst zag hij het naakte opengesneden lichaam van zijn collega liggen en een golf van misselijkheid kwam op. Met afgewende blik kreeg hij de misselijkheid onder controle.

Joop van Doornen liep met zijn stralingsmeter door de ruimte. Zorgvuldig bewoog hij de stralingsmeter over het lichaam van Janet, controleerde de roestvrij stalen bak met de maag, de besmette kleding en tenslotte controleerde hij zorgvuldig Sonja de Haas en André Schoolmeester.

‘En?’

Dr. Gijsen kon zijn nieuwsgierigheid niet langer bedwingen.

‘Ik stel voor dat we eerst André hieruit halen’, antwoorde van Doornen.

‘Dat kan?’

‘Ja, er is weinig risico.’

Dr. Gijsen wende zich tot de assistent.

‘André, luister goed.’

André was door het bericht dat hij snel kon vertrekken wat meer bij zijn positieven gekomen.

‘Straks loop je naar de nooduitgang en daarachter is een sluis en aan het eind van die sluis is een ontsmettingswagen met douches. Achter een doorzichtige wand zitten twee mensen in speciale pakken en die gaan je vertellen wat je moet doen. Je gaat je douchen, ze zullen bloed van je afnemen en een potje urine willen hebben. Daarna gaan ze meten of je nog besmet bent. Ben je dat niet, dan zit je over een uur thuis.’

André liep zonder wat te zeggen naar de nooduitgang en vertrok.

Dr. Gijsen wende zich naar Joop van Doornen.

‘Vertel nu maar wat je hebt gevonden.’

‘Er is inderdaad een forse straling. Vooral rondom het stoffelijk overschot. Daar is het niveau bijna 1 Sievert, ongeveer duizend keer wat is toegestaan.’

‘Zo, dat is veel’, reageerde dr. Gijsen.

Van Doornen ging onverstoord verder.

Ik meet weinig tot niks op de uitgetrokken kleding van André. Het pak dat dr. de Haas heeft uitgetrokken is fors besmet, het zit ook onder het bloed. Verder droeg André in tegenstelling tot dr. de Haas een spatscherm. Dat zal hem waarschijnlijk behoed hebben voor een inwendige besmetting, maar dat weten we pas zeker als hij is onderzocht.'

Joop van Doornen wende zich tot dr. de Haas.

'Het spijt me dokter, u bent waarschijnlijk behoorlijk besmet.

Hij pauzeerde even.

'Beseft u wat dat zou kunnen betekenen?'

'Dat ik waarschijnlijk inwendig besmet ben, tot die conclusie ben ik zelf ook al gekomen en.....dat is niet best', dr. de Haas slikte even.

'Sonja', begon dr. Gijsen.

We willen je absoluut niet onder druk zetten, maar we zouden graag zien dat je de obductie afrondt. We willen graag weten wat er is gebeurd.'

'Maar natuurlijk Frederik, ook ik wil weten waarom een jonge gezonde meid zomaar in een paar uur tijd is overleden en ik voel me goed, dus wil ik mijn werk afmaken.'

'Je moet dan wel net zo'n pak aan als wij.'

'Geen probleem, kom we gaan aan de slag.'

Op aanwijzingen van Joop van Doornen trok de patholoog het hogedrukpak aan.

Toen dr. de Haas gewend was aan het pak en wilde beginnen vroeg Joop van Doornen aan haar: 'Dokter, zou u het licht willen uitdoen, eens kijken wat we dan zien.'

Sonja de Haas deed de ruimteverlichting uit zodat het aardedonker werd in de obductieruimte.

Het mysterieuze blauwe licht werd zichtbaar.

Van Doornen reageerde het eerst.

‘Ongelofelijk, ik heb dit nog nooit zo gezien, maar het zou radioactief cesium kunnen zijn. Cesium-137 staat erom bekend dat het blauw oplicht.’

‘Het is haast mooi om te zien’, merkte dr. Gijsen op.

‘Toch is het dodelijk’, reageerde van Doornen.

‘Dodelijk licht.’

‘Maar hoe komt het daar’, vroeg Arjan.

‘Ze moet het hebben ingeslikt of zo, ik zou anders niet weten hoe het anders in haar maag terecht is gekomen’, antwoorde de dr. de Haas.

‘Dat lijkt me voorlopig ook de enige verklaring’, reageerde dr. Gijsen.

‘We moeten wat monsters hebben uit het lichaam’. Joop van Doornen gaf de patholoog aanwijzingen welke monsters hij wilde hebben.

In het spookachtige blauwe licht nam dr. de Haas de monsters die ze in een potje deed. Daarna deed ze het licht weer aan.

‘Dan ga ik nu mijn laatste obductie afronden’, zei dr. Sonja de Haas.

Op veilige afstand keken de drie mannen stilzwijgend toe. Met grote zorgvuldigheid sloot dr. de Haas het lichaam van Janet van Zanten. Toen ze klaar was keek ze met een zucht naar Joop van Doornen.

‘En nu?’

Van Doornen beseftte dat hij een moeilijke boodschap moest brengen.

‘U bent zoals u zelf al hebt geconcludeerd waarschijnlijk inwendig besmet. Wij vertrekken en daarna zullen onze mensen het stoffelijk overschot en de monsters veilig afvoeren en wordt u naar het Academisch Ziekenhuis van Utrecht gebracht. Daar wordt u opgenomen op een afdeling die speciaal is toegerust voor stralingsongevallen.’

Van Doornen pauzeerde om de harde feiten even te laten bezinken en keek dr. de Haas aan.

‘Het spijt me dokter.’

Arjan werd vanachter het doorzichtige scherm aangemoedigd om nog wat steviger te boenen. Zijn lichaam schrijnde van het schrobben met het agressieve reinigingsmiddel. Na het boenen kreeg hij een flesje bodylotion om de schraalheid wat te verzachten. Tot slot werd er bloed geprikt en moest hij een potje urine inleveren ter controle of hij ook inwendig besmet was.

Nadat Arjan ontsmet was en zijn kleren weer had aangetrokken vertelden ze dat Mieke op hem zat te wachten in het restaurant van het ziekenhuis. Ze hadden iedereen opgeroepen en ontsmet die in het ziekenhuis in contact was geweest met Janet.

In de kantine zat Mieke achter een kop koffie met een gevulde koek die nog onaangerod was. Toen ze Arjan zag vloog ze overeind en vielen ze elkaar in armen.

Later die middag reden politiewagens de Voorstekamp binnen en zetten de straat af. Buren die nieuwsgierig naar buiten kwamen werden resoluut weer naar binnen gestuurd.

Vanachter hun ramen zagen ze de ontsmettingswag en voor het huis van Janet parkeren. Figuren in pakken gingen het huis van Janet en van buurvrouw van Pelt binnen. Even later kwamen de ouders van Janet en buurvrouw van Pelt hun huizen uitgelopen en verdwenen in de ontsmettingswag en. Een uur later vertrok de ontsmettingswag en werden de huizen van Janet en mevrouw van Pelt verzegeld. Een politiewag en bleef achter.

Arjan keek over de rand van zijn glas naar Tijmen die aandachtig het etiket bestudeerde van de whisky die ze net hadden ingeschonken.

Arjan en Mieke hadden na de hele toestand in het ziekenhuis behoefte aan gezelschap. Tijmen en Gea waren ondanks dat het al laat was toch gekomen om een borrel te halen en schrokken toen ze de geschaafde hoofden van hun vrienden zagen.

Arjan had een fles 17-jarige Bowmore uit de kast gehaald.

‘Nou daar gaat die.’

Arjan snoof het aroma op, nam een teugje en deed zijn ogen dicht.

‘Heerlijk, je proeft de zee, honing, en een vleugje citrus, daar was ik wel aan toe!’

‘Vertel’, begon Tijmen.

‘Wat een toestand’, begon Tijmen, nadat Arjan zijn verhaal had gedaan.

‘Ja zeg dat wel.’

‘Waar zijn de ouders van Janet nu?’

‘Die zitten net als mevrouw van Pelt voorlopig in een hotel totdat hun woningen zijn gecontroleerd en schoongemaakt.’

Gelukkig waren ze na de ontsmetting schoon en zijn ze inwendig ook niet besmet. Iedereen die met Janet in aanraking is geweest is schoon verklaard zowel in- als uitwendig, alleen dr. de Haas is besmet en ligt nu in een ziekenhuis in Utrecht. Het is afwachten in hoeverre de inwendige besmetting haar ziek maakt’.

Arjan nam een slok Bowmore.

‘Wat ga je nu doen?’, vroeg Tijmen.

‘Ja, een onderzoek beginnen natuurlijk.’

‘Maar waar wil je beginnen.’

‘Op dit moment heb ik geen flauw idee, waar ik moet zoeken, maar vaak wil de tijd ons nog wel eens een handje helpen. Soms gebeuren er dingen of komen er mensen boven water die je verder op weg helpen.. Begin volgend week zal het rapport wel klaar zijn en zullen weten we met wat voor radioactieve stof we precies te maken hebben.’

‘Ik ben bij buurvrouw Hoekstra geweest. Het hele gezin en vooral hun zoon Bert hebben last van misselijkheid en diarree. Zou er een verband kunnen zijn met wat er met Janet is gebeurd?’

Arjan haalde z’n schouders op.

‘Geen idee, zoek het maar uit, ik heb al vaker gezegd, jij kunt je veel meer permitteren dan ik. Ik heb overal de toestemming van Suk voor nodig. Alles moet officieel. Jij kunt veel gemakkelijker te werk gaan. En nu ik er over nadenk krijg ik steeds meer het gevoel dat er best een verband zou kunnen zijn tussen Janet en familie Hoekstra.’

Arjan keek Tijmen strak aan.

‘Wat nog wel eens wil helpen als er iets in de krant komt te staan waar sommigen een ongemakkelijk gevoel bij krijgen

en gaan er nog wel eens deuren open die anders gesloten
blijven.'

Arjan pakte de fles Bowmore.

'Kom, ik schenk je nog een in.'

Maandag 14 juni 2004

De huizen van Janet en buurvrouw van Pelt werden grondig doorzocht door mannen en vrouwen in gele pakken. Elke hoek van het huis werd zorgvuldig gecontroleerd op straling. In het huis van buurvrouw van Pelt was weinig besmetting en na een grondige poetsbeurt kon ze weer naar huis. In het huis van Janet van Zanten bleek wel sprake te zijn van een forse radioactieve besmetting.

De bank waarop Janet had gelegen, de 'kostemmer' en de badlakens werden afgevoerd. Een groot deel van de vloerbedekking in de huiskamer was besmet en moest worden verwijderd. Op de slaapkamer van Janet sloeg de stralingsmeter uit bij een felgekleurde groene tas. De tas werd in een speciale container gestopt en afgevoerd. Tot slot werd de wasmachine en de droger waarin mevrouw van Pelt de badlakens in had gewassen en gedroogd, afgevoerd. Een deel van de voortuin werd afgegraven, de grond en de bosjes werden afgevoerd.

Aan het einde van de middag konden Sander en Goos van Zanten de woning van hun dochter weer betreden.

Dinsdag 15 juni 2004

Goos van Zanten opende de deur.

‘Is Janet dood?’

Op de stoep stond een jonge man met blond krullend haar.

Hij keek mevrouw van Zanten met angstige ogen aan.

‘Ik las vanochtend de overlijdensadvertentie’ en wees op de krant die hij bij zich had.

‘Wie ben je dan?’

‘Ik ben Martin, Martin Jager, een vriend van Janet.’

Goos van Zanten greep zich steviger vast aan de deur.

‘Ik...ik wist helemaal niet dat Janet een vriend had’, stamelde ze verbouwereerd.

Ze keek de jongeman aan en kon zich voorstellen dat Janet hem aantrekkelijk vond.

‘Kom binnen.’

De jongeman liep naar binnen en op de manier hoe, zag ze dat hij hier vaker was geweest.

‘Wat is er gebeurd en waar is de bank?’

‘Ga eerst maar even zitten’.

Ze gingen aan de eettafel zitten.

‘Mijn man Sander is er momenteel even niet, hij is de begrafenis aan het regelen. Zoals je waarschijnlijk hebt gelezen is de begrafenis vrijdag, als het lichaam van Janet dan tenminste is vrijgegeven.’

Martin knikte.

‘Je bent vanzelfsprekend uitgenodigd’, ging Goos verder.

Ze zag dat er tranen in de ogen van de jongeman begonnen op te wellen. Zelf had ze geen tranen meer. De hele zondag had ze in het hotel op bed liggen huilen. De dood van haar

dochter en de ontsmettingsprocedure was haar niet in de koude kleren gaan zitten. Sander was in de loop van de middag naast haar gaan liggen. Uren hadden ze oude herinneringen opgehaald, gepraat en gehuild. De volgende ochtend konden ze de realiteit van het leven weer een beetje aan en vonden het fijn dat ze die maandag aan het eind van de middag weer naar het huis van hun dochter konden.

‘Maar wat is er gebeurd?’, vroeg de vriend van Janet.

‘Dat weten we ook niet precies, iets met straling.’

‘Straling? Radioactieve straling? Zoals in Tsjernobyl?’

‘Wat ik weet is dat ze vrijdag tijdens het werk niet goed is geworden, naar het ziekenhuis is gebracht en daar overleden. Tijdens de lijschouwing hebben ze iets radioactiefs gevonden. Dat is alles wat ik weet. Ze zijn nog bezig met het onderzoek. Ik hoop maar dat ze het snel afronden.’

Martin staarde voor zich uit.

‘En de vloerbedekking?’

Mevr. Van Zanten vertelde Martin het hele verhaal over het afvoeren van besmette spullen en het schoonmaken van het huis.

‘Heb je zin in koffie?’

Martin knikte.

Goos van Zanten stond op en ging de keuken in. Toen ze de kamer weer binnenkwam met twee mokken koffie stond Martin voor de afstudeerfoto van haar dochter.

‘Hoe lang kennen jullie elkaar al?’

Martin wreef in zijn ogen.

‘Een paar maanden, we hebben elkaar ontmoet op de sportschool.’

‘Vertel eens wat over jullie beiden.’

Martin ging zitten en pakte een mok.

‘Toen ik Janet voor het eerst zag, was ik direct verkocht. We raakten aan de praat en maakten een afspraak om een keertje naar de bioscoop te gaan. Zo is het eigenlijk een beetje begonnen, we gingen door-de-weeks samen naar de sportschool en in het weekend gingen we af en toe samen uit. Maar ik geloof dat Janet me eerder zag als een goeie vriend dan dat ze verliefd op me was.’

Martin nam een slok koffie.

‘Kwam je hier vaak?’, vroeg Goos.

‘Ja regelmatig, zelf heb ik een kamer in een pension aan de Stationsstraat, maar mijn kamer is klein en niet zo gezellig als hier.’

‘Wat doe je, werk je?’

‘Nee, ik studeer nog. Rechten, in Groningen, maar ik loop hier stage bij een advocaat, vandaar dat ik hier in Stadskanaal een kamer heb.’

Martin nam nog een slok koffie.

‘Was het Janet, waar maandagochtend de krant vol van stond, dat stralingsongeval in het ziekenhuis?’

Goos knikte.

‘Ja, eigenlijk weten wij ook niet veel meer, dan wat er in krant staat. Maar ik denk dat de politie ook graag met je wil praten.’

‘Eigenlijk heb ik de politie niet veel te vertellen.’

‘Zal ik ze toch meer even bellen?’

Zonder antwoord af te wachten stond Goos op en liep naar de telefoon.

Arjan kwam een uur later aan bij het huis van Janet. Aan de eettafel tegenover de onbekende vriend van zijn overleden collega stak hij direct van wal.

‘Wanneer heb je Janet voor het laatst gezien?’

‘Afgelopen woensdagavond in de sportschool, o nee we zijn toen wezen zwemmen. Janet was gek op zwemmen.’

‘In het zwembad?’

‘Hier op Stadskanaal?’

‘Ja, alhoewel Janet liever in de natuur zwom, ze had het niet zo op zwembaden.’

‘En hebben jullie daarna nog contact met elkaar gehad?’

‘Nee.’

‘Misschien heb je hier iets aan.’

Mevrouw van Zanten ging naast Arjan staan met iets in haar hand.

‘Wat is dat?’, vroeg Arjan.

‘Een afsprakenkaart van het Catherina Ziekenhuis.’

Goos van Zanten gaf Arjan de kaart.

‘Ja, warempel, bij Gynaecologie, dr. van Dalen, twee weken geleden voor het laatst. Weet u waarom?’

‘Nee, geen flauw idee, ze heeft daar nooit met mij over gepraat.’

‘Weet jij hier iets van, zich wendend tot Martin Jager.’

‘Nee, ik heb echt geen idee.’

‘Mag ik dit meenemen, ik zal het eens uitzoeken.’

Nadat Arjan het adres en mobiele nummer van Martin had genoteerd vertrok hij na geïnformeerd te hebben of hij nog iets kan doen voor de familie van Zanten.

Terug op het politiebureau lag er een notitie dat hij bij commissaris Suk moest komen. Sinds gisteren had de secretaresse van Suk verschillende keren gebeld met de mededeling dat hij bij de commissaris langs moest komen. Arjan had het beloofd, maar was zijn belofte niet nagekomen omdat hij wel wist waar het om zou gaan en daar had hij even geen zin in.

De telefoon ging. Het was de commissaris die gebod Arjan direct te komen.

Arjan ging tegenover zijn baas zitten.

‘Hoe gaat het me je?’, vroeg Suk.

‘Ach, wel goed het schrijnt allemaal nog een beetje, maar verder is alles oké.’

‘Waarom reageer jij niet op mijn verzoeken bij mij langs te komen?’

Arjan zag dat Suk kwaad werd.

‘Sorry, commissaris ik had het even erg druk.’

‘Flik me dat niet weer!’

‘Ik zal erom denken commissaris, sorry.’

Suk pakte de krant van maandag.

‘In het Noordelijk Dagblad staat een stuk dat is geschreven door ene Tijmen Meijer en naar ik meen is dat een vriend van jou. Hoe verklaar je dat deze meneer Meijer, jouw vriend, meer weet dan wij via een persbericht hebben vrijgegeven?’

‘Geen idee.’

Arjan zag dat zijn baas ervoor ging zitten. Wijzend naar Arjan brieste hij:

‘Ik denk....., nee ik denk het niet alleen, ik weet het wel zeker, dat jij in het weekend onder het genot van een

alcoholische versnapering je vriend dingen hebt verteld die hij niet behoort te weten!

‘Dat van de versnapering klopt, de rest is puur speculatie, commissaris.’

‘Als je er maar aan denkt dat ik je in de gaten houd en nu opdonderen!’

Terug bij zijn bureau pakte Arjan de telefoon. Hij moest Tijmen vertellen dat hij het even rustig aan moest doen. Er werden mensen zenuwachtig.

Woensdag 16 juni 2004

Die ochtend kwam het rapport van Joop van Doornen en dr. Frederik Gijsen per mail binnen. Arjan bladerde naar het onderzoek van de radioactieve stof. Het was inderdaad cesium-137.

Het autopsierapport bevatte de letterlijke tekst van dr. Sonja de Haas die ze tijdens de obductie had ingesproken. Van Doornen en Gijsen hadden de tekst voorzien van opmerkingen en conclusies.

Uit het autopsierapport werd vastgesteld dat de radioactieve stof uit een kapotte capsule in de maag van Janet van Zanten terecht was gekomen, zich op de maagwand had vastgezet en daar zijn verwoestende werk was begonnen. Eerst had de stof een gat in de maagwand gevreten en daarna door de wand van een grote ader. Janet was doodgebloed.

Arjan bekeek de foto's die dr. De Haas had gemaakt.

Joop van Doornen meldde in het rapport dat in de tas van Janet, gevonden in haar slaapkamer, een flesje water zat, een potje maagzuurremmers, papierenzakdoekjes, een zakje drop, tampons en wat make-up spulletjes. Wat er niet in thuis hoorde was een potje met twee kleine radioactieve capsules. Deze capsules zaten in een identiek potje als de maagzuurremmers. De inhoud van de capsules bevatte dezelfde radioactieve stof als wat er in de buikholte van Janet is gevonden, cesium-137.

De capsules worden in de geneeskunde gebruikt bij inwendige bestraling van tumoren, brachytherapie genoemd. Onbekend is hoe Janet van Zanten aan die capsules kwam, het potje was niet geëtiketteerd.

Arjan pakte de afsprakenkaart van Janet. Bestraling? Gynaecoloog? Zou er een verband zijn?

Tijmen zat in de spreekkamer van zijn huisarts, dr. Mart van der Molen. Dr. van der Molen had de praktijk van dr. Zomer overgenomen toen deze met pensioen ging.

Tijmen kon het goed vinden met de arts.

Toen het met Tijmen's vader slechter ging en dr. van der Molen regelmatig bij de familie Meijer over de vloer kwam was er een band ontstaan tussen Tijmen en de jonge huisarts. Tijdens de visites bleek dat Mart van der Molen evenals Tijmen een liefhebber van Schotse single malt whisky te zijn. Als ze elkaar tegenkwamen kwam het gesprek steevast op een lekkere whisky die ze hadden ontdekt. Af en toe gingen ze samen met Arjan naar een whiskyfestival of hielden met zijn drieën een proeverijtje.

'Nou Tijmen, wat kan ik voor je doen, waar zit de pijn.'

'Nergens.'

'Dat is dan een duur consult, daar kun je toch beter een fles whisky voor kopen.'

'Ik heb dit weekend een 17-jarige Bowmore gehad.'

'Bofkont.'

'Maar ik wil het nu niet over whisky hebben en ik ben ook niet ziek.'

'Dat had je dan ook wel per telefoon kunnen doen, of was thuis even bij mij langsgekomen.'

'Ja, maar het gaat over patiënten informatie.'

'Je weet dat ik daar niks over kan zeggen.'

'Maar kun je me dan zeggen of Janet van Zanten een patiënt van jou was?'

'Nee, daar kan ik kort over zijn.'

Mart van der Molen ging achterover zitten en keek Tijmen aandachtig aan.

‘Maar waarom wil je dat weten?’

‘Nou ik word de laatste tijd geconfronteerd met mensen die griepachtige klachten hebben. Op de krant wordt gezegd dat er in Ter Maars een vreemde ziekte heerst die eigenlijk alleen in die wijk heerst en nergens anders in Stadskanaal. Ik ben bij mevrouw Hoekstra geweest, een van de burens van Arjan en zij en haar gezin hebben al geruime tijd griepachtige klachten, moe, misselijk en diarree, vooral hun zoon Bart. Dat kan toch geen toeval zijn. Ze vertelde dat ze met haar zoon in het ziekenhuis is geweest voor onderzoek, maar dat er niets is gevonden.

Tijmen pauzeerde even.

‘Ik hoef geen inzage in medische dossiers, ik hoef geen namen, maar kun je me vertellen of de klachten van de familie Hoekstra op zichzelf staan of dat er meer families zijn die deze klachten hebben.’

De arts keek de journalist peinzend aan stond op en ging voor het raam staan.

‘Tijmen, ik ken je als een integere journalist. De hele zaak zit mij ook dwars. Wat ik je nu ga vertellen, heb je niet van mij. Ik vertrouw erop dat je er geen misbruik van maakt. Mocht je iets willen schrijven, noem dan niet mijn naam.’

Hij draaide zich om en keek Tijmen doordringend aan.

‘Je kunt op mij vertrouwen.’

‘Goed dan.’

De huisarts ging weer achter zijn bureau zitten, nam het toetsenbord van de pc voor zich en begon een aantal opdrachten in te tikken.

‘Zoals je weet komt vijfenzeventig procent van mijn patiëntenbestand uit de wijk Ter Maars. De laatste maanden is er inderdaad sprake van een onverklaarbare griep-epidemie. Vooral bij kinderen. Een paar weken geleden heb ik alle informatie van die griepgevallen in een database gestopt. En daar komen een aantal vreemde zaken uit. Veel dezelfde klachten, moeheid, misselijkheid en diarree. Soms met koorts, soms met bloed in de ontlasting. Een aantal ernstige klachten heb ik doorverwezen naar de internist. Maar we hebben tot nu toe geen oorzaak kunnen vinden. De klachten lijken uit zichzelf te verdwijnen en komen ook weer terug. Urine- en ontlastingsmonsters laten geen bijzondere afwijkingen zien. Alleen het bloedbeeld is licht verstoord, ze hebben allemaal minder witte bloedcellen, niet veel, maar wel significant. Het vreemde is dat de klachten bij kinderen toenemen tijdens de schoolvakanties, tijdens mooi weer en weer afnemen als ze weer naar school gaan. Er is dus duidelijk een relatie met de wijk Ter Maars en met het buiten zijn. Ik heb dit met collega huisartsen besproken en heb mijn bevindingen vorige week overlegd aan de inspecteur van de volksgezondheid. Onze voorlopige conclusie is dat het misschien een vergiftiging zou kunnen zijn. We denken dan aan bodemverontreiniging of iets in die geest. De inspecteur heeft de politie en de burgemeester ingelicht. Er worden grond- en watermonsters genomen en ook worden er luchtmetingen uitgevoerd. Voorlopig allemaal in het geheim om geen paniek te veroorzaken. Maar we moeten wel snel zijn want de mensen worden onrustig, wij als huisartsen ook.’

‘Tjonge’, reageerde Tijmen, ‘ik wist niet dat het zo erg is.’

‘We weten ook niet of het iets ernstigs is, vandaar dat er nu overal in de wijk metingen worden gedaan.’

De printer begon te werken en de arts pakte de vellen uit het apparaat.

‘Hier heb je een overzicht van de ziektegevallen die ik de afgelopen maanden heb behandeld. De namen heb ik weggelaten, ook de huisnummers, alleen de straatnamen blijven over. Je hebt dan een overzicht van de verdeling van de ziektegevallen in de wijk.’

Tijmen trok de deur van de dokterspraktijk achter zich dicht. Hij stopte de lijst in de binnenzak van zijn jasje.

Het was tijd om eens met Arjan te praten.

Tijmen liep de hoek om en stapte binnen bij banketbakker Oving. Hij had trek in een puddingbroodje. Oving had nog de originele puddingbroodjes, met gele custard in plaats van roomvulling. Tijmen kocht er twee en een zak versgebakken bokkenpootjes, daar was Gea zo gek op en liep naar het bankje voor de bakkerij langs het kanaal. Genietend in de zon begon hij aan zijn eerste broodje. Vanochtend was hij bij de hoofdredacteur geweest. Hij had een compliment gekregen voor zijn verhaal over het stralingsongeval in het Catherina Ziekenhuis en kreeg de opdracht om door te gaan met het onderzoek naar de oorzaak.

Tijmen begon aan het tweede puddingbroodje.

Twee jongens in korte broek van een jaar of acht kwamen langs slenteren. De knapen hadden opvallend bleke gezichtjes. Tijmen groette de jongens die even opzij keken maar niet reageerden. Hij besteedde er verder geen aandacht

aan, sloot de ogen genietend van het moment.

Na het laatste puddingbroodje weggewerkt te hebben klopte hij de poedersuiker van zijn broek en wilde opstaan. Tijmen zag dat de twee knapen er weer terugkwamen. Hij bekeek ze nu wat aandachtiger en de bleke gezichtjes met ingevallen ogen maakten hem nieuwsgierig.

‘Hé, jongens, kom eens.’

De jongens bleven afwachtend staan.

‘Mag ik jullie wat vragen?’

Schoorvoetend kwamen ze dichterbij.

‘Hebben jullie zin in een koekje?’

Tijmen deed de zak met bokkenpootjes open, de jongens pakten er elk een en begonnen met smaak te eten.

‘Ik ben Tijmen en ik werk voor de krant, hoe heten jullie?’

De grootste van de twee nam het woord.

‘Ik ben Peter en hij heet Koos.’

‘Waar wonen jullie?’

‘Aan de Meester Neuteboomstraat, ik woon op nr. 165 en hij op nr. 167.’

Tijmen wond er geen doekjes om.

‘Zijn jullie de laatste tijd wel eens bij de dokter geweest?’

Heftig schudden beide jongens van ‘ja’.

‘Ik ben vorige week nog naar het ziekenhuis geweest.’

‘Waarom?’

‘Ik was aan de diarree en mijn moeder heeft toen de dokter gebeld.’

Koos de kleinste begon een beetje onrustig te worden.

‘Nog een koekje?’, vroeg Tijmen aan de jongens en hield ze de zak voor.

Gretig gingen de handjes in de zak.

‘Wat doen jullie zoal na schooltijd, een beetje slenteren langs het kanaal?’

‘Och, gewoon’, Peter haalde de schouders op.

‘We hebben een geheime club’, sprak Koos met volle mond.

‘Stil joh, zo verraad je alles.’

Peter gaf zijn vriendje een por in de ribben.

‘Kom we gaan, dag meneer, bedankt voor de koekjes.’

De jongens renden weg. Tijmen keek ze na.

De bleke ingevallen gezichtjes zetten hem aan het denken.

Een van de jongen was naar het ziekenhuis geweest.

Meester Neuteboomstraat nr. 165 en 167 grifte hij in zijn geheugen. In de auto haalde hij het overzicht uit de binnenzak die hij van Mart van der Molen had gekregen. Mr. Neuteboomstraat stond inderdaad op de lijst. Hij pakte een pen en schreef er nr. 165 en 167 achter.

Nieuwsgierig reed hij naar de Mr. Neuteboomstraat stapte uit en liep langs nummer 165 en 167. Gosseling en Oosting las hij op de naambordjes naast de voordeur.

Terugrijdend naar huis verbeelde Tijmen zich dat er in de hele wijk Ter Maars geen gezond kind rondliep, allemaal bleke gezichtjes.

Hij trapte het gas in, snel naar huis, de gezonde natuur opzoeken. Maar eerst nog even langs de slijter.

De ondergaande zon verwarmde de avond nog tot een aangename temperatuur. Tijmen en Arjan zaten buiten op het terras van het theehuis.

‘Hmm, licht, wat zoetig, beetje rook, gewoon lekker, geen top whisky maar gewoon lekker.

Tijmen had zijn oordeel geveld.

‘Ik heb op mijn donder gekregen van Suk’, begon Arjan.
‘Ik heb een compliment gehad van mijn hoofdredacteur’,
reageerde Tijmen.

Hij nam nog een slok.

Tijmen vertelde van zijn bezoek aan dr. van der Molen, van het geheime onderzoek in Ter Maars en van de ontmoeting met de bleekneusjes Peter en Koos.

‘Bevelvoerder Geurtsen van de gemeentebandweer is aangesteld als contactpersoon voor de nasleep van eventuele besmettingen die nog worden gevonden. Janet heeft misschien meer besmet dan alleen zichzelf. Het blijft een hele vreemde zaak. Waar moet je in vredesnaam beginnen. Zou jij je eens willen verdiepen in de hele materie van radioactiviteit. Lijkt me ook interessant voor de krant.’

‘Nou, ik ken het hoofd van het laboratorium van PGO-glass, een glasfabriek in Winschoten, hij is ook radiologisch specialist, ze werken daar met radioactiviteit om hun analyses te kunnen doen. Ik heb hem ooit ontmoet bij een hoorzitting voor het verlenen van een vergunning voor een radioactieve bron.’

‘Interessant.’

Arjan nam een slok van de Cardhu.

‘Vrijdag is de begrafenis van Janet’, zuchtte Arjan.

‘Is het lichaam dan al vrijgegeven?’

‘Morgen, maar er zijn wel voorwaarden aan verbonden. Ze worden in een zinken kist begraven in verband met de radioactiviteit. Nou ja, ik bedoel in een houten kist dat aan de binnenkant is bekleed met zink’.

‘Maar zinken kisten zijn toch niet meer toegestaan?’

‘Nee, maar er is speciale toestemming verleend.’

‘Ongelofelijk, waar is de begrafenis?’
‘In Wageningen, daar wonen haar ouders.’

Vrijdag 18 juni 2004

Tijmen liep de naar de ingang van de gemeentelijke begraafplaats van Wageningen, de parkeerplaats stond vol met auto's, er was veel belangstelling.

Het was bladstil en het regende licht. In de serene stilte rond het kerkhof hoorde je de regen zachtjes ruisen.

De oude klinkers van het pad glommen. Voor velen die over dit pad gingen was het éénrichtingsverkeer. Ze kwamen niet meer terug. Janet van Zanten ook niet.

De gemeentelijke begraafplaats was een waardig kerkhof. Nette graven die goed onderhouden werden. Gezien de vele oudere graven was er blijkbaar geen gedoe met grafuimingen, er was ruimte genoeg.

In een hoek van het kerkhof was het een woud van paraplu's. Tijmen bleef op gepaste afstand staan en zag dat de kist van Janet van Zanten langzaam het graf indaalde. In de menigte zag hij Arjan, Mieke en commissaris Suk. De vrouw met een zwarte voile over haar hoed en voor het gezicht, moest mevrouw van Zanten zijn en naast haar de vader van Janet. De jongeman naast de ouders van Janet moest dan de vriend van Janet zijn.

De vader van Janet sprak nog een paar laatste woorden, waarna de groep als laatste eer in een lange rij langs het graf liep en daarna zijn richting op kwam. Tijmen week uit naar de zijkant van het kerkhof en bleef achter een groot grafmonument staan, waar hij zag dat de vriend van Janet achterbleef bij het graf van zijn vriendin. De jongen praatte in zichzelf en wreef de tranen uit z'n ogen.

De zijkant van het kerkhof volgend liep hij naar de jongen toe en ging naast hem staan.

‘Familie?’

‘Nee, mijn vriendin.’

Martin Jager snoot zijn neus en liep weg zonder iets te zeggen. Tijmen keek naar de kist in de donkere grafkelder. Een rilling liep over zijn rug. Hij keek op naar de vriend van Janet die tussen de graven door naar de uitgang van het kerkhof liep. Zou hij iets te verbergen hebben?

Tijmen wandelde over de glimmende oude klinkers naar de uitgang, terug naar het leven.

Vrijdag 25 juni 2004

De klok van de croissanterie aan de Langestraat in Winschoten wees half zes aan.

Tijmen had een afspraak met Bert Koerts, hoofd laboratorium van PGO-glass.

Bert Koerts had hij enkele jaren geleden leren kennen tijdens een hoorzitting op het gemeentehuis. PGO wilde een radioactieve bron aanschaffen voor het analyseren van borium in het glas dat ze produceren voor hun lampen. Tijmen stelde enkele kritische vragen die door Koerts zakelijk en kundig werden beantwoord. Na afloop hadden ze in de hal van het gemeentehuis nog wat van gedachten gewisseld en het was Tijmen duidelijk geworden dat Koerts een lopende encyclopedie was op het gebied van radioactiviteit.

Hij nam een slok van zijn cappuccino toen Bert Koerts binnenkwam. Ze herkenden elkaar onmiddellijk en Koerts, een ietwat gezette veertiger, stak joviaal zijn hand uit die Tijmen hartelijk beantwoordde.

Na de gebruikelijk informele informatie uitgewisseld te hebben en na het bestellen van koffie en broodjes, begon Tijmen te vertellen waarom hij het hoofd lab. graag wilde spreken en vertelde in grote lijnen wat er in het Catherina Ziekenhuis was gebeurd.

Maar Koerts was zo nieuwsgierig dat Tijmen alles tot in detail moest uitleggen.

Na een half uur kon Tijmen zijn eerste vraag stellen.

‘Wat weet jij van cesium-137?’

Het hoofd laboratorium ging ervoor zitten.

Tijmen haalde een kleine memorecorder uit zijn binnenzak en zette deze op tafel. Bert grijnsde.

‘Het lijkt wel een politieverhoor.’

‘Dit is veel gemakkelijker, anders moet ik alles opschrijven.’

‘Weet je wat radioactiviteit is?’

‘Een beetje. Ik heb de film K-19 gezien, die film over een Russische onderzeeër waar de kernreactor kapot ging. De bemanning die de boel moest repareren liep zoveel straling op dat ze stierven.’

‘Wist je dat het echt gebeurd is?’

‘Nee, serieus?’

‘De K-19 was de eerste Sovjet-kernonderzeeër die in 1961 in dienst werd genomen. Op de eerste reis ging het al mis, een lek in het koelsysteem zodat de kernreactor oververhit raakte. Het klopt dat de technici die een nieuw koelsysteem moesten installeren binnen een maand zijn overleden. In de film zouden er 27 overleden zijn aan stralingsziekte, in werkelijkheid 22, ook al erg genoeg.’

‘Maar hoe ontstaat radioactieve straling?’, reageerde Tijmen.

‘Oké, ik ga het je uitleggen.’

‘Alles om ons heen bestaat uit atomen, jij ook.’

Jij en ik bestaan uit zogenaamde elementen zoals natrium, magnesium en kalium.’

Tijmen knikte.

‘Je weet hoe een atoom eruitziet?’

‘Ja net zoals de planeten om de zon draaien.’

‘Precies, de zon is het atoom en daaromheen draaien de elektronen. Een atoom of de kern bestaat uit deeltjes die we protonen en neutronen noemen. Er zitten in elk atoom evenveel neutronen als protonen. Er is dus een evenwicht, de

kern is stabiel. Als dat evenwicht verstoord wordt en dat kan op een natuurlijke wijze gebeuren of door ingrijpen van de mens, wordt het atoom instabiel. Bij een instabiel atoom is er dus een overschot aan protonen of neutronen. De kern probeert weer stabiel te worden door het afstoten van het overschot aan neutronen of protonen en door dat afstoten krijg je radioactiviteit.

Op een gegeven moment is de kern weer stabiel en is er geen radioactiviteit meer. Dan kan heel snel gebeuren, binnen een paar seconden maar het kan ook miljoenen jaren duren.

‘Dus als ik het goed begrijp is er geen radioactiviteit meer als het atoom weer stabiel is geworden.’

‘Precies, ik zal je een voorbeeld noemen. Een schildklier-aandoening wordt soms behandeld met radioactief jodium-131, je slikt het als een vloeistof of een capsule en je lichaam is dan gewoon radioactief. Dat kun je ook meten. Elke dag wordt de radioactiviteit minder en als de radioactiviteit binnen bepaalde normen is mag je naar huis. We weten dat de radioactiviteit van jodium-131 na 8 dagen de helft minder is geworden. We noemen dat de halfwaarde tijd. Maar bij koolstof-14 is duurt het wel 5700 jaar radioactief voordat je op de helft van de radioactiviteit zit.’

‘O ja, door het gehalte aan koolstof-14 te meten van oude materialen kun je erachter komen hoe oud iets is’, opperde Tijmen.

‘Precies en voor elke radioactieve stof weten we de halfwaardetijd.’

‘En hoe ligt dat bij cesium-137?’

‘Cesium-137 heeft een halfwaardetijd van ongeveer dertig jaar.’

Bij de ramp met de kerncentrale van Tsjernobyl zijn grote hoeveelheden cesium-137 in de atmosfeer gekomen en op verschillende plaatsen in Europa neergeslagen. In Zuid-Frankrijk zijn er plaatsen waarin de grond nog steeds behoorlijke hoeveelheden van deze radioactieve stof is te vinden.

‘Maar wat is nu precies het gevaar van radioactieve stoffen, zoals Cesium-137?’

‘Cesium-137 is een gammastraler.

Bert Koerts zag Tijmen moeilijk kijken.

‘Ik zal het je uitleggen. Je hebt 3 soorten radioactieve stralers, je hebt alfa-, bèta- en gammastralers.

‘Nou Bert het begint me nu wel een beetje te duizelen.’

Oké, ik zal me beperken tot een gammastraler, zoals cesium-137. Als hier op tafel een beetje cesium-137 ligt, dan is de afstand belangrijk. Blijf je hier zitten dan is dat veel gevaarlijker dan wanneer je er een paar meter vanaf zit. Straling verzwakt over afstand. Hoe verder je van de bron zit des te minder straling je ontvangt.’

‘Duidelijk, maar waarom is de patholoog dan zwaarder besmet dan de assistent?’

‘Die specialist van de brandweer heeft waarschijnlijk gemeten op de kleding van beiden. Als je straling meet op de kleding dan zit daar cesium-137 materiaal dat afkomstig is uit het lichaam op de snijtafel.’

‘Dus als je bloed op je kleding krijgt tijdens de obductie dan kan daar cesium-37 in zitten.’

‘Juist, verder kun je ervan uitgaan dat wanneer er radioactief materiaal op je kleding zit, de kans aanwezig is dat je ook iets binnenkrijgt. Ik heb van jou begrepen dat de kleding van de

patholoog behoorlijk besmet was, dan is de conclusie niet zo gek dat ze hoogstwaarschijnlijk ook cesium-137 binnen heeft gekregen.

‘En dat is schadelijk?’

‘Nou, de effecten van ingeademd of ingeslikt radioactief materiaal was wel heel duidelijk bij die jonge politieagente lijkt me.’

Tijmen knikte.

‘Wat voor gevolgen kan die besmetting hebben bij de patholoog?’

‘Dezelfde als bij de politieagente, misselijk, diarree en inwendige bloedingen.’

‘Zal ze sterven?’

‘Dat ligt aan de hoeveelheid cesium-137 dat ze binnen heeft gekregen, dat is moeilijk te voorspellen.’

‘En de andere drie die ook het pathologisch laboratorium zijn geweest?’

‘Die hebben pakken aangehad en alleen blootgestaan aan straling en als dat niet te lang heeft geduurd zullen ze daar niets van merken.’

‘Dus als je niet inwendig besmet bent met radioactieve stof dan is de schade veel kleiner.’

‘Ja, zeker in dit geval.’

Ze namen even pauze voor een broodje en een kop koffie.

‘Waar wordt cesium-137 voor gebruikt’, ging Tijmen verder.

‘Bekend is het gebruik als radioactieve bestralingsbron in de geneeskunde, de zogenaamde brachytherapie.’

‘Bragie wat?’

‘Brachytherapie is een manier van bestralen van kwaadaardige tumoren. Bijvoorbeeld bij prostaatkanker. De arts

plaats dan radioactief materiaal dicht bij de tumor. Dat zijn meestal radioactieve jodiumkorreltjes. De arts plaats de korreltjes via een naald in de prostaat.'

'Tjonge', reageerde Tijmen.

'Dat gebeurt natuurlijk onder verdoving of narcose.

Die jodiumkorrels kunnen gewoon blijven zitten, die raken op den duur uitgewerkt en zijn niet gevaarlijk voor andere mensen. Cesium-137 wordt soms bij borstkanker gebruikt. Er worden dan onder plaatselijke verdoving een aantal holle naalden in de borst gebracht in en nabij de tumor. De naalden zijn aangesloten op high dose rate toestel die de radioactieve bronnetjes in de borst stuurt.'

Bert Koerts begon aan zijn tweede broodje. Tijmen volgde zijn voorbeeld maar het broodje smaakte hem niet.

'Het is me een ingewikkelde boel. Heb je daar veel voor moeten studeren, Bert?'

'Ik ben stralingsdeskundige-3, dat is een redelijk pittige studie, daarvoor moest ik zelfs naar Engeland.'

'Dan kun je me ook vertellen hoe radioactief materiaal er uit ziet.'

'Jawel hoor, dat kan ik. Normaal gesproken krijg je het bijna nooit te zien, omdat het altijd in een bescherming zit, bijvoorbeeld in kleine capsules. Maar bijvoorbeeld Iridium lijkt op een stukje fijn ijzerdraad en Cesium-137 heb ik wel eens gezien in de vorm van kleine rijstkorrels.'

Tijmen zette de memorecorder uit.

'Ik denk dat ik voorlopig wel genoeg weet.'

Bert Koerts ging achterover zitten.

'Wat ga je met die informatie doen?'

‘Nou wanneer het zover is kan ik het heel goed gebruiken voor een artikel.’

‘Als je mijn naam maar niet gebruikt en helemaal niet die van PGO.’

‘Oké afgesproken. Maar waarom ben je zo geïnteresseerd dat je hier in je vrije tijd mij te woord wilt staan?’

Bert Koerts boog zich naar voren.

‘Joh, het gebeurt mij niet vaak dat ik een incident met radioactiviteit van zo nabij meemaak. Alle stralingsincidenten haal ik uit boeken en vakliteratuur, maar dat op minder dan twintig kilometer bij mij vandaan zoiets gebeurt, dan laat ik me dat niet ontglippen. Mocht ik je ergens mee kunnen helpen graag, maar hou me in ieder geval op de hoogte.’

Woensdag 7 juli 2004

Gea wreef bedachtzaam de gel van haar buik. De echo was klaar. Het ging tot nu toe goed, daar moest ze zich aan vastklampen. Driemaal is scheepsrecht. Na twee miskramen zou het nu goed gaan. Er werd niet meer over gesproken, het verdriet, de woede. Ze hadden bieden besloten positief vooruit te kijken, niet te blijven hangen in het verleden. Maar soms overviel bij haar de twijfel. Zou het nu goed gaan?

‘Kijk zie je, wanneer ik hier met de muis klik en hier, dan komt in beeld hoe groot jullie kindje nu is. Nou, het gaat allemaal prima.’

Dr. Johan van Dalen keek naar Gea.

‘Probeer je geen zorgen te maken, je bent al veel verder heen dan bij je vorige zwangerschappen, het ziet er allemaal goed uit.’

Dr. van Dalen overhandigde Tijmen een cd.

‘Kijk, leuk voor thuis, je vader en moeder zullen dit ook leuk vinden en doe je moeder de groeten.’

Toen Gea en Tijmen voor het eerst bij de gynaecoloog kwamen vroeg hij of zijn moeder Lieneke heette. Tijmen had van dr. van Dalen begrepen dat zijn moeder, begin jaren '70, bij hem onder behandeling was geweest. Hij was in 1974 geboren, het zou wel met elkaar te maken hebben.

‘Nog twee maanden en dan zijn jullie niet meer alleen. Dan zie ik je over vier weken terug, o nee ik ga met vakantie, even kijken, is dinsdag 27 juli ook goed?’

Nadat de afspraak was bevestigd gaf dr. van Dalen beiden een hand en deed de deur voor hen open. Toen Tijmen en Gea door de lange gangen van het Catherina Ziekenhuis

liepen, bedacht Tijmen ineens dat hij wel eens kon proberen een kijkje te nemen in de voormalige obductieruimte.

‘Werkt Mieke vandaag?’, vroeg hij aan Gea.

‘Ja, tot vijf uur vanmiddag, hoezo?’

‘Ik moet hier eigenlijk nog even wat doen, zou je niet even bij Mieke willen buurten?’

‘Nou, die zal het wel druk hebben.’

‘Toe, ga even kijken en als ze het te druk heeft ga dan even in het restaurant zitten, ik ben zo terug.’

Voordat Gea kon antwoorden, was Tijmen al op weg. Ze keek hem hoofdschuddend na.

Tijmen liep naar buiten naar de plek waar de ontsmettingswagen stond en zag grote bedrijvigheid van bouwvakkers. De obductieruimte werd weer opgebouwd. Amper drie weken geleden had zich hier een ramp afgespeeld. Men deed blijkbaar veel moeite om het verleden zo snel mogelijk uit te wissen.

Donderdag 8 juli 2004

De vaten leken iedere keer zwaarder te worden. Gelukkig waren het er dit keer maar vier. Ze konden op één pallet. Henk keek toe vanuit de deuropening.

'Waarom ga je niet naar huis, je voelt je niet goed, ga naar de dokter.'

'Bemoei je met je eigen zaken.'

Zijn hoofd tolde, de blik werd wazig. Hij moest zich vasthouden aan de heftruck. Nu concentreren! Been omhoog en hup daar zat hij.

'Toe, doe niet zo dom!', hoorde hij achter zich.

De heftruck startte in één keer. Hij stuurde de heftruck over het pad richting de Romneyloods.

Stuur recht houden! Hij leek wel dronken. Niet te hard, pas op de kuilen in het pad. Oei, bijna een vat verloren.

Kalmer aan, concentreren, concentreren.....

Je bent er bijna, daar is de loods, de deuren staan open.

Ai, dat ging net goed.

Rustig, rustig!

Hé kijk uit...., ga weg, ga weg!!

'Simon wordt wakker, toe Simon doe je ogen open.'

Lieneke was wakker geworden van het geschreeuw. Simon zat recht op in bed, wild met zijn armen te zwaaien. Lieneke greep een arm.

'Toe Simon, je droomt, wordt wakker.'

Simon keek Lieneke aan.

'Ik, ik...., heb van Goor doodgereden.'

'Wat bazel je nou.'

'Ik heb van Goor vermoord.'

‘Wat van Goor, waar heb je het over.’

Lieneke deed het licht aan.

‘Zal ik een glaasje water voor je halen?’

Simon knikte.

Lieneke liep naar de badkamer en toen ze de slaapkamer weer binnenkwam met een glas water zag ze Simon met verschrikte ogen in bed zitten.

‘Hier drink wat.’

Na een slok water werd haar man wat rustiger.

‘Wat is er nou aan de hand, Simon.’

‘Bij Bakker, bij het lossen van de vaten, ik zag van Goor niet en toen ging de boel de lucht in.’

‘Toe nou, dat is al twintig jaar geleden, je hebt die man niet doodgereden het was een ongeval.’

Maar Lieneke werd nieuwsgierig nu Simon zo helder van geest was. In de twintig jaar na de ramp bij Bakker, was ze nooit achter de ware toedracht van de explosie gekomen. Simon was erbij betrokken en er was een dode gevallen, maar niemand kon of wilde haar iets vertellen wat er precies was gebeurd. Simon had het ver weggestopt en praatte er nooit over. Ze vond het toen ook niet belangrijk, Simon had het overleefd, maar nu was ze nieuwsgierig geworden.

Ze ging op de rand van het bed zitten naast Simon.

‘Wat deed van Goor precies bij Bakker?’

‘Van Goor was de bedrijfsleider. Ik moest regelmatig vaten met oplosmiddelen naar een loods brengen. Maar op een dag voelde ik me niet goed, ik was draaiërig en kon niet goed meer zien, maar ben toch op de heftruck gestapt en heb van Goor aangereden in de loods en toen ging de hele boel de lucht in.’

Lieneke keek Simon sprakeloos aan, dit was nieuw voor haar.

‘Wat was van Goor daar dan aan het doen in die loods?’

‘Geen idee, toen ik de loods binnenreed was het zo donker dat ik bijna niets kon zien, maar ik was er al zo vaak geweest dat ik bij wijze van spreken met mijn ogen dicht..... de weg .....nog wel kon....’

Lieneke zag Simon wegzakken.

‘Maar wat was er dan in de loods, hoe vaak kwam je in die loods?’

Simon hoorde het niet.

‘Toe Simon! Wat was er in die loods?’

‘Dat weet ik niet meer.’

De volgende ochtend had Lieneke had haar zoon gebeld en vertelt wat er die nacht was voorgevallen.

Tijmen beloofde dat hij langs zou komen. Gea was thuis en zou ook meekomen.

Voordat dat ze richting Stadskanaal gingen had Tijmen het artikel van de explosie bij Bakker B.V. nog eens opgezocht in de database van de krant. Het was een kort artikel. In een loods was een explosie geweest en de daaropvolgende brand had de hele fabriek in de as gelegd. Er was een slachtoffer te betreuren. Dat was het, niet meer en niet minder. Geen naam van het slachtoffer, geen oorzaak, niks. Ook in de weken erna geen enkel bericht in de krant over de brand bij Bakker.

Simon Meijer was zijn aquarium aan het schoonmaken. In een T-shirt maakte hij met een schuursponsje de binnenkant van de ruiten schoon. Tijmen keek vanaf de bank naar de

verrichtingen van zijn vader. Gea was met Lieneke in de keuken.

Het enorme aquarium was een tropisch speciaal-aquarium met schitterende Zuid-Amerikaanse dwergchicliden. De bak was ingericht met grof zand en formaties van stenen waarin de vissen zich schuil konden houden. De planten stonden er fris bij en wiegden in de stroming van het water. De schitterende kleuren van de chicliden waren zo hypnotiserend dat je er uren naar kon kijken. Dat deed Tijmen's vader dan ook regelmatig.

'Hoe doen de gele dwergchiclides het?', vroeg Tijmen belangstellend.

Simon stopte met schoonmaken.

'Apistogramma agassizi.'

Simon ging verder.

'Pa luister eens, weet je nog dat je vannacht hebt gedroomd over Bakker, waar je hebt gewerkt?'

'Bakker, Bakker,.....ja, daar heb ik gewerkt. Goeie baas, altijd leuke personeelsfeestjes, en Henk, Henk was m'n vriend. Ook leuk werk, soms stonk het wel eens, maar dan kwam Henk met een kop koffie en dan was het weer over.'

'Wat was erover, pa.'

'Nou, die stank.'

Simon poetste ongestoord verder.

'Maar wat kun je je nog herinneren van de explosie en de brand?'

'Toen kon ik er natuurlijk niet meer werken, er was niks meer. Maar ik ging vaak vissen. Met Henk. Henk heeft ook een mooi aquarium. Volgend jaar ga ik een nieuwe hengel kopen. Ik hoop dat Henk dan ook weer wil vissen.'

Tijmen begreep dat hij vandaag van zijn vader niks wijzer zou worden.

Terugrijdend naar huis vond Gea dat Tijmen's vader er niet beter op werd. Dat hij steeds vaker slechte, dan goede dagen had.

'En wie is Henk?'

'Dat is een vriend en collega van pa, Henk Langman, ze gingen vroeger vaak met elkaar vissen.'

'Misschien moet je eens met Henk gaan praten over wat er gebeurd is.'

Tijmen keek Gea grijnzend aan.

'Henk woont hier niet meer, na de dood van zijn vrouw Tina is hij verhuisd naar Italië. Hij stuurt nog regelmatig een kaartje ergens vanuit een dorpje in Toscane, maar zonder adres of telefoonnummer, dus ze kunnen ook geen kaartje of brief terugsturen en bellen kan dus ook niet. Het lijkt erop dat Henk Langman een nieuw leven heeft in Italië en geen contact meer wil hebben met het verleden.'

Vrijdag 16 juli 2004

Het was een bloedhete zomerse dag. Arjan reed door het Westerwoldse landschap dat zinderde in de hitte. Hier en daar waren wat boeren op het land bezig, enorme stofwolken achter zich latend. De natuur schreeuwde om water. Arjan stuurde richting een groepje Saksische boerderijen en parkeerde voor de boerderij van Tijmen en Gea. Toen hij het pad van het theehuis opliep, ging de deur al open. Tijmen had hem zien aankomen.

‘Ha waarde vrind, ziet gij het niet meer zitten en komt ge uithuilen bij uwen besten vrind! Kom en drink iets koude in de koelte van de schaduw.’

‘Nou, nou, jij bent ook in een goeie stemming.’

Arjan liep naar een tafeltje in de schaduw onder de grote lindenboom.’

Tijmen kwam met twee flesjes bier aanlopen en zette die op tafel.

‘Waar is Gea?’

‘Bij haar ouders. Ik heb al een poosje niks van je gehoord, is er iets? Hoe vordert het onderzoek?’

‘Dat is afgerond.’

‘Afgerond? Maar we zijn nog maar net begonnen! Waar kwamen die capsules dan vandaan die ze in de tas van je collega hebben gevonden?’

Arjan haalde zijn schouders op. Zo kende Tijmen zijn vriend niet.

‘Wacht even, ik ben de flessenopener vergeten’.

Toen Tijmen terugkwam ging Arjan verder.

‘Ik heb mijn eindrapport vorige week gemaakt. Nu zit ik in de ziektewet, overwerkt.’

‘Over.....wat? Ach, doe niet zo stom, vorige week mankeerde je nog niks.’

‘Toch is het zo. De dood van Janet heeft me meer gedaan dan ik dacht.’

Tijmen was sprakeloos. Hij opende zijn flesje en nam een slok.

‘Overspannen’, mompelde Tijmen.

‘Ik noem het liever overwerkt’, reageerde Arjan.

‘Laat het rusten Tijmen. Ik heb er geen zin meer in. Janet is dood, we krijgen haar er niet meer mee terug.’

Er viel een stilte.

‘Kan ik iets voor je doen? Zullen we met zijn tweeën een paar dagen weggaan, naar Schotland, gaan we een paar goeie whiskystokerijen bezoeken.’

Arjan keek Tijmen met holle ogen aan.

‘Nee, laat me maar een poosje met rust. Over een tijdje zal het wel beter gaan.’

Arjan stond op en verliet de theetuin zonder nog een woord te zeggen.

‘Maar Arjan’, probeerde Tijmen nog.

Tijmen keek zijn vriend stomverbaasd na. Overspannen, overwerkt? Hij dronk zijn bier op en pakte daarna het nog volle flesje van Arjan. Onder het flesje lag een kaart. Het was de afsprakenkaart van Janet bij de gynaecoloog in het Catherina Ziekenhuis.

Maandag 19 juli 2004

Een geblondeerde vrouw van middelbare leeftijd keek speurend de wachtruimte rond. Haar huid was door de jarenlange teistering van de zon en zonnebank gebruind, geplooid en gegroefd.

De vrouw keek naar de ongepoetste schoenen en ongekamd haar. Dat moest die journalist zijn. Ze liep op hem af.

‘Bent u meneer Meijer, journalist van het Noordelijk Dagblad?’

Tijmen knikte.

‘Komt u maar mee, meneer Klijnman wacht op u.’

Toen Tijmen het kantoor van Klijnman binnenging was de directeur van het ziekenhuis aan het telefoneren. Toen Klijnman de journalist zag binnenkomen en legde hij de hoorn neer, stond op en gaf Tijmen een klamme hand.

‘Ga zitten. Koffie?’

‘Graag.’

‘Connie, twee koffie graag. Nou meneer Meijer, wat kan ik voor u doen?’

‘Ik ben van plan een artikel te schrijven over het gebruik van radioactiviteit in de geneeskunde, de voor- en de nadelen ervan.

‘Daar wil u graag mee van dienst zijn.’

‘Ik wil me met name concentreren op de nádelen van het gebruik van radioactiviteit en die zijn een aantal weken duidelijk geworden bij het incident hier in dit ziekenhuis in de obductieruimte.’

Klijnman begon wat ongemakkelijk op zijn stoel te schuiven.

‘Meneer Meijer, ik wil u graag helpen bij het verstrekken van informatie over het therapeutisch gebruik van radioactieve straling. Mijn secretaresse zal dat voor u regelen.’

Klijnman pakte de telefoon en even later hoorde Tijmen de opdracht alle informatie naar hem te sturen.

‘Kan ik bij haar ook terecht voor meer informatie over het incident in de obductieruimte?’

Klijnman keek de journalist met een ijzige blik aan.

‘Wat wil je daar over weten?’

‘Janet van Zanten was onder behandeling bij dr. van Dalen, gynaecoloog hier in dit ziekenhuis. Gebruikt dr. van Dalen radioactiviteit bij zijn behandelingen?’

Tijmen keek op zijn aantekeningen en ging verder.

‘Brachytherapie bijvoorbeeld? Er zijn twee capsules bij Janet van Zanten thuis gevonden met daarin cesium-137. Dergelijke capsules worden gebruikt bij bestraling. Janet van Zanten is gestorven door cesium-137 dat in haar maag is gevonden. Denkt u dat dit toeval is?’

Klijnman verstijfde achter zijn bureau.

Er werd op de deur geklopt.

‘Niet nu!’, brulde Klijnman.

Het zweet parelde over het voorhoofd van de directeur van het Catherina Ziekenhuis. Hij wiste het zweet van zijn voorhoofd met een grote hagelwitte zakdoek, leek zich te hervinden en keek de journalist met onverholven minachting aan.

‘Nu de koffie’, galmde Klijnman richting de deur.

De secretaresse stapte zonder wat te zeggen het kantoor binnen en zette de kopjes koffie ongeïnteresseerd neer. De koffie van haar baas golfde over de rand. De suikerpot en het

roomkannetje werden met een nonchalant gebaar ernaast gezet.

De deur viel met een klap achter haar dicht. Tijmen zag Klijnman grijnzen.

‘Waar haal jij het lef vandaan om met deze suggesties te komen. Je verwacht toch niet dat ik ook maar een enkel woord vuil ga over deze kwestie,’ fulmineerde de directeur.

‘De feiten liggen er, meneer Klijnman’, probeerde Tijmen.

‘Jongeman, er zijn helemaal geen feiten, een toevallige samenloop van omstandigheden.’

Klijnman boog zich voorover.

‘Als jij ook maar iets schrijft wat mijn reputatie of die van het ziekenhuis schaadt, dan heb jij de langste tijd een perskaart gehad, daar zal ik persoonlijk voor zorgen, en nu eruit.’

De laatste woorden werden zo nadrukkelijk uitgesproken dat Tijmen het maar beter vond te vertrekken.

Met de deurkruk in de hand keerde hij zich naar Klijnman om nog iets te zeggen, maar de directeur was hem voor.

‘Jouw vrouw is toch in verwachting is het niet?’

Tijmen greep de deurkruk steviger vast.

‘Als je nog wilt genieten van een gelukkig gezinsleven, dan hoop ik dan je geen onverstandige dingen doet.’

Toen Tijmen de deur achter zich sloot zag Connie Zondag de schrik op het gezicht van de journalist.

‘Ja jongen, het is zelden feest bij die man.’

Tijmen reed naar huis. Hij had hoog spel gespeeld. Het dreigement van de Klijnman leek serieus. Hoe kon hij weten dat Gea zwanger was! Van dr. van Dalen? In hoeverre had hij met de zaak te maken? Was Klijnman zo geschrokken omdat

dr. van Dalen dingen deed die het daglicht niet konden verdragen? Was Janet behandeld door dr. van Dalen met radioactiviteit? Allerlei vragen en gedachten spookten door zijn hoofd.

Dat dreigement van Klijnman zat hem niet lekker. Het werd persoonlijk.

Toen hij de oprit van de boerderij opreed besloot hij voorlopig niks tegen Gea te zeggen. Ze moest zo weinig mogelijk onder spanning staan.

Hij besloot de hele zaak voorlopig te laten rusten.

Het theehuis was uitgestorven. De tropische hitte van de afgelopen dagen had plaats gemaakt voor slecht weer en dat had weer als gevolg dat er weinig passanten waren. Gea zat aan de tafel bij het raam en was bezig aan een aquarel. Ze keek op van haar werk.

‘Hoi.’

‘Je ziet er weer geweldig uit, schat.’

Tijmen ging achter staan en begroef zijn gezicht in haar nek.

‘Nou jij anders niet, ga nou eens een keer naar de kapper en laat je haar kort knippen. Zoals je erbij loopt is echt het is geen gezicht, die schoenen en dat eeuwige jasje. Ik ben met een zwerver getrouwd in plaats van Tijmen Meijer, journalist van het Noordelijk Dagblad. En je ruikt ook niet fris, ga in bad.’

‘Als jij meegaat.’

‘Oké.’

Ze rekte zich uit.

‘Ik ben moe en na een lekker bad ga ik een poosje liggen.’

Een kwartiertje later lagen ze in het warme sop. Bij de verbouwing hadden ze extra aandacht besteedt aan badkamer. Ze hadden de houten balken intact gelaten en de vloer extra verstevigd zodat er een groot bad kon staan. Op de vloer lag natuursteen passend bij de sfeer van de oude Saksische boerderij. Het bad was een groot oud model bad op pootjes. Ze konden er met z'n drieën gemakkelijk in.

Tijmen keek naar de bolle buik van Gea die boven het schuim uittorende.

'Grijns niet zo raadselachtig.'

'Je bent een plaatje.'

'Van een olifant.'

'Ho, ho, wel een mooie olifant.'

Gea zuchtte.

'Hoe gaat het met het onderzoek?'

'Niet best. Moet ik wel mee doorgaan? Arjan overspannen en ik kom geen stap verder om er een goed verhaal te maken.'

'Misschien moet je het laten rusten. Gedane zaken nemen geen keer. Je kunt in je eentje de wereld niet verbeteren.'

In het warme water leek Gea gelijk te hebben. Alle pijntjes en frustraties losten op in het ontspannende warme water. Na een half uurtje besloot Tijmen dat het verstandig was uit bad te stappen en te beginnen aan een stuk over de jeugd in Oost-Groningen, dat de komende zaterdag moest worden gepubliceerd.

Tijmen kon die nacht de slaap niet vatten. In de verte had hij om 1 uur en 2 uur de klok van de kerk in Onstwedde horen luiden. Het tolde in zijn hoofd. Hij sloeg het dekbed terug en stapte op de koude plavuizenvloer. Gea kreunde in haar

slaap. Tijmen glipte de slaapkamer uit en ging voor het raam in de donkere kamer zitten. Het was een heldere nacht en volle maan. Het raam keek uit op het coulissen-landschap rondom de boerderij. Hij keek op de klok, kwart voor drie. Krakend ging de deur open.

‘Kun je niet slapen?’

Gea kwam de kamer binnen en ging bij hem zitten.

‘Nee.’

‘Wil je er over praten?’

‘Weet ik niet.’

‘Je begint dezelfde symptomen te krijgen als Arjan. Die zegt volgens Mieke thuis ook geen woord meer. Straks word jij ook nog overspannen. Het leven gaat verder. Wij moeten verder. Wat gebeurd is, is gebeurd.’

‘Jij hebt makkelijk praten, hier in je theehuisje.’

Deze laatste woorden kwamen er wat sarcastischer uit dat Tijmen’s bedoeling was.

‘Nou, dan houdt het voor mij ook op. Ik ga terug naar bed.’

Gea stond op en liep weg zonder nog wat te zeggen.

‘Wanneer moet je ook alweer naar dr. van Dalen?’

Verrast draaide Gea zich om.

‘Naar dr. van Dalen? Hoezo?’

‘Janet was ook onder behandeling van dr. van Dalen. Ik wil graag weten waarom.’

Gea zuchtte.

‘Volgende week.’

‘Ga ik met je mee.’

‘Je gaat toch altijd mee. Nou, welterusten.’

Tijmen zat weer alleen.

De klok sloeg drie keer.

Dinsdag 27 juli 2004

'Mevrouw Meijer.'

Dr. van Dalen keek de wachtkamer rond.

Gea stond op en liep naar de uitgestoken hand van de arts en beantwoorde die vervolgens. Ze draaide zich om.

'Kom je nog?'

Tijmen stond op en liep achter zijn vrouw naar binnen.

Het gesprek tussen dr. van Dalen en Gea ging aan hem voorbij. Tijmen nam hij de spreekkamer in zich op. Dr. van Dalen was met zijn tijd meegegaan. Strak modern meubilair, abstracte etsen aan de muur en een laptop op het bureau.

De arts en Gea stonden op om naar de behandelkamer te gaan voor een echo. Tijmen ging ook staan.

'Zeg Gea, ik moet hoognodig naar de wc, ik kom zo.'

Zonder antwoord af te wachten liep hij richting de deur. Toen hij de deur opendeed keek hij over zijn schouder. Dr. van Dalen en Gea waren in de behandelkamer. Hij hoorde hun gedempte stemmen. Hij deed de deur voorzichtig weer dicht en ging achter het bureau zitten. Zijn hart bonkte. Voortdurend keek hij naar de deur van de behandelkamer. Gelukkig geen schermbeveiliging. Hij klikte met de muis op 'patiënten'. Dat was simpel. Een alfabetische lijst van alle patiënten kwam op scherm. Hij scrolde naar beneden naar 'Zanten, van'. Er waren vier patiënten 'van Zanten', één met de voorletter 'J'. Met een dubbele klik kwam de patiëntinformatie op het scherm. Hij hoorde Gea lachen. Tijmen begon te zweten. Janet was inderdaad twee weken voor haar dood nog bij dr. van Dalen geweest. De deur ging ineens open. Tijmen verstijfde. Gea kwam als eerste naar

buiten en keek Tijmen stomverbaasd aan. Ze draaide zich vliemensvlug om.

‘O dokter, wat ik u nog wilde vragen.’

Gea ging de behandelkamer weer in.

Toen de deur van de behandelkamer weer openging, zat Tijmen aan de goede kant van het bureau.

‘Nou Gea, dan tot de volgende keer. Zeg Tijmen, je had wel naar binnen mogen komen.’

‘De volgende keer, dag dokter.’

Gea en Tijmen liepen door de lange gangen van het ziekenhuis zonder een woord te zeggen. Ook in de auto werd geen woord gewisseld.

Toen ze thuiskwamen ging Gea koffiezetten. Tijmen ging aan de keukentafel zitten.

Met de koffiefilters in de hand barste Gea los.

‘Hoe haal je het in je stomme hersens om dát te doen’, riep ze. Ze was duidelijk overstuur.

‘Vooral jij, die bekend staat als een betrouwbaar en integere journalist. Stel je voor dat dr. van Dalen als eerste de behandelkamer uit was gekomen. Dan hadden we mooi voor paal gestaan!’

Gea werd niet gauw kwaad, eigenlijk had Tijmen haar zelden kwaad gezien. Maar als ze kwaad werd!

‘Ik wilde weten wat er met Janet van Zanten is gebeurd’, reageerde Tijmen.

Stilte.

Gea wachtte met de rug naar Tijmen toe totdat de koffie was gezet. Ze schonk in en zette de koffie op tafel.

‘Koekje?’, vroeg Gea.

‘Ja.’

Gea pakte de koektrommel die ze geopend voor Tijmen hield. Toen Tijmen er een wilde pakken trok ze de trommel terug.

‘Eerst vertellen wat je op de computer van dr. van Dalen hebt gevonden.’

Tijmen zag dat de nieuwsgierigheid het van de boosheid had gewonnen.

‘Hier met die koekjes.’

Gea zette de trommel voor Tijmen neer en ging tegenover hem zitten.

‘Nou vertel.’

Tijmen pakte uit zijn zak de afsprakenkaart van Janet en schoof die naar zijn vrouw.

‘Kijk dit heeft Arjan bij zijn laatste bezoek achtergelaten.’

‘Net zo'n afsprakenkaart als ik heb. Maar wat moest je op de computer van dr. van Dalen?’

‘Kijken waarom Janet bij van Dalen moest komen.’

‘Dat was dan wel erg link wat je deed. Het kan je je baan kosten, besef je dat wel?’

‘Ja, maar ik heb er slapeloze nachten van, er klopt iets niet in dat ziekenhuis. Het laat me niet los. Misschien dat er een verband is met dr. van Dalen en die radioactieve stoffen die in de maag van Janet van Zanten is gevonden. De radioactieve stof, cesium-137, wordt o.a. gebruikt bij inwendige bestralingen door gynaecologen.’

‘Ja, en? Heb je wat gevonden?’

‘Niets.’

‘Niets?’

‘Niets bijzonders, Janet had problemen met de pil, daarom was ze bij van Dalen.’

Op intensive care van het Catherina Ziekenhuis stond dr. Anton Franken aan het bed van Bart Hoekman. De jongen, was ziek, heel ziek. Dr. Franken bekeek de status en schudde het hoofd. De IC-verpleegkundige die naast hem stond hoorde hem vertwijfeld mompelen: 'Koorts, overgeven, bloed in de ontlasting, afwijkend bloedbeeld.'

'En haaruitval.'

De verpleegkundige haalde een pluk haar van het kussen van de jongen.

Zonder iets te zeggen liep de arts naar de telefoon op de balie. Breed gebarend beschreef de arts de toestand van de jongen. Even later keerde hij bezorgd terug aan het bed van de jongen.

'Ze komen direct.'

Enkele minuten later kwamen dr. Nooitgedacht en dr. Gasters de intensive care binnen. Na overleg kwamen ze tot de conclusie om dr. Gijsen ook op te roepen. De radioloog was er binnen een paar minuten.

Aan het bed van Bart Hoekstra overlegden ze de situatie.

'Is dit wat we denken?', begon dr. Gijsen.

'Ja, ik denk van wel', antwoorde dr. Gasters.

Dr. Gijsen liep weg.

'Ben zo terug!'

Toen dr. Frederik Gijsen terugkwam had hij een stralingsmeter bij zich.

Zonder wat te zeggen zette hij de meter aan en hield die op de buik van de jongen. De meter begon heftig te ratelen. Onbewust deden de artsen een stap terug.

'Ik ben bang dat deze jongen hetzelfde heeft als die politieagenten een paar weken geleden. De symptomen komen

ook overeen, misselijkheid, diarree en een gestoorde aanmaak van witte bloedcellen.'

Dr. Franken keek de verpleegkundige aan.

'Leg de jongen maar in de hoek van de IC en laat de 2 bedden ernaast leeg, er is gelukkig ruimte.'

Na overleg met het Academisch Ziekenhuis in Utrecht besloten ze de jongen ook over te brengen, waar dr. Sonja de Haas nog steeds aan het vechten was voor haar leven.

Zover kwam het niet, een uur later overleed Bart Hoekman op 10-jarige leeftijd in een hoek van de IC van het Catherina Ziekenhuis in Stadskanaal.

Woensdag 28 juli 2004

Mieke hoorde in de kantine van de geruchten dat er een verband zou zijn tussen de dood van Janet van Zanten en de dood van de jonge Bert Hoekman. Ze belde direct Tijmen. Op de vraag hoe het met Arjan ging kreeg Tijmen te horen dat het niet goed ging. Arjan zat de hele dag thuis voor de pc onzinnige spelletjes te spelen.

In de loop van de dag probeerde Tijmen Arjan te bellen. Na 5x bellen nam hij eindelijk op, maar Arjan was kortaf en had geen puf om onder een whisky even bij te praten.

Ook bij de politie kwam Tijmen niet verder.

Ineens schoot hem het gesprek met zijn huisarts Mart van der Molen te binnen, een maand geleden. Er zijn metingen verricht in de wijk Ter Maars in opdracht van de inspecteur van volksgezondheid. Geheim, maar toch. Zou daar een opening zijn?

Tijmen pakte zijn mobiel en belde het gemeentehuis voor een afspraak met de burgemeester over het herinrichten van het centrum van Stadskanaal.

Vrijdag 30 juli 2004

De hal van het gemeentehuis was recent opgeknapt. Tijmen vond dat het er wel aardig uitzag. Beter dan de buitenkant. Hij vond het gemeentehuis dat opgebouwd was uit aluminium en grindtegels maar een sober gemeentehuis. Maar goed, daar wou hij niet met de burgervader over spreken.

‘Meneer Meijer, gaat u met mij mee naar de burgemeester?’

De secretaresse van de burgemeester ging Tijmen voor.

In de kamer van de burgemeester stond een grenenkleurig bureau en een ovale conferentietafel met daar omheen een tiental stoelen.

‘Meneer Meijer, goed u te zien.’

Burgemeester Johannes Brinkman gaf de journalist een hand en nodigde hem uit om aan de conferentietafel te gaan zitten.

De burgemeester was een statige man, met een heldere alerte blik in de staalgrijze ogen.

‘Wat kan ik voor u doen meneer Meijer’, begon hij op vriendelijke toon.

Tijmen had besloten direct van wal te steken.

‘Burgemeester, ik zou graag enige informatie willen hebben over de recent uitgevoerde grond-, lucht- en watermetingen in de wijk Ter Maars.’

De burgermeester reageerde niet direct, ging voorover zitten, leunde met de ellebogen op tafel, drukte de vingertoppen tegen elkaar en gluurde over de toppen heen naar de journalist die voor hem zat. Hij kende de ietwat slonzige verschijning van eerdere contacten. Brinkman had Tijmen nog nooit kunnen betrappen op onwaarheden in de artikelen

die hij schreef. De journalist was geen sensatiezoeker en dan nu deze vraag.

De burgemeester keek Tijmen aandachtig aan.

‘Meneer Meijer, ik heb van mijn secretaresse begrepen dat u met mij wilde praten over de herinrichting van ons centrum.’

‘Ik ben inderdaad bezig een artikel te schrijven over de herinrichting van het centrum en heb dat inderdaad tegen uw secretaresse gezegd. Maar het was een klein leugentje om met u van gedachten te wisselen over de metingen in Ter Maars die in opdracht van de inspecteur van volksgezondheid zijn gedaan.’

Tijmen pauzeerde even om de burgemeester de gelegenheid te geven te reageren, wat niet gebeurde.

‘Er is grote ongerustheid in verband met een aantal mysterieuze griepgevallen in de wijk, zowel bij de bevolking als bij de huisartsen. Voordat ik iets in de krant ga zetten wat niet klopt, zou ik graag uw mening willen horen.’

‘Hoe komt u erbij dat wij metingen zouden hebben uitgevoerd in de wijk Ter Maars.’

‘Dat heb ik uit betrouwbare bron en als goed journalist kan ik de naam van de bron niet vrijgeven.’

Johannes Brinkman zag dat de journalist het meende.

De burgervader ging weer achterover zitten.

‘Goed, u windt er geen doekjes om, ik zou u willen verzoeken even bij mijn secretaresse te wachten, ik zal u zo weer binnenroepen.’

Tijmen zag even later achtereenvolgens de voorlichter en de gemeentesecretaris naar binnen gaan.

Tien minuten later zat Tijmen weer aan de conferentietafel.

De burgemeester stelde de voorlichter en de gemeente-

secretaris voor.

De voorlichter nam het woord.

‘Wij willen u een verklaring geven met als voorwaarde dat u nog niets publiceert.’

Wilt u daarmee akkoord gaan?’

‘Oké, dat lijkt me redelijk.’

Burgemeester Brinkman nam het woord.

‘Meneer Meijer, wij hebben inderdaad metingen laten uitvoeren in de wijk Ter Maars, op verzoek van de inspecteur van de volksgezondheid. Die heb ik hier voor me liggen. Er zijn in Ter Maars meer onverklaarbare ziektegevallen bij kinderen, dan in de rest van de gemeente. Het lijkt op een soort griep, op zich niet ernstig, maar natuurlijk heel vervelend.’

Tijmen onderbrak de burgemeester.

‘Bent u ervan op de hoogte dat eergisteren een jongen van 10 jaar in het Catherina Ziekenhuis is overleden aan die griepsymptomen?’

Burgemeester Brinkman keek zijn ambtenaren en Tijmen verbaasd aan.

‘Daar weet ik helemaal niets van! En ik geloof het ook niet, omdat de metingen die ik hier voor me heb liggen geen aanleiding geven tot enige ongerustheid. Er is praktisch niets gevonden, behalve wat illegale lozingen van o.a. motorolie en een boer die blijkbaar een restje uit een tank met bestrijdingsmiddelen heeft gedumpt in de sloot. Maar niets dat een relatie heeft met die ziektegevallen. Ik ben er echt van overtuigd dat die ziektegevallen in Ter Maars puur toeval is.’

Tijmen kon niet anders concluderen dat de burgemeester oprecht leek in zijn overtuiging.

‘Mag ik de metingen zien?’

De burgemeester knikte.

De gemeentesecretaris overhandigde Tijmen het rapport. Veel van de cijfers zeiden hem niets, rijen van cijfers en grenswaarden. Hij bladerde door naar de conclusie en zag inderdaad dat er hoegenaamd niets was gevonden.

Tijmen keek naar het voorblad en zag dat ingenieursbureau Milieupunt de opdracht had uitgevoerd. Dit bureau leek alle certificaten te hebben om betrouwbaar te zijn.

Hij gaf het rapport terug.

‘Ik zal voorlopig niets schrijven over deze zaak mits u mij beloofd dat als er wat bekend is u mij het eerste informeert.’

Tijmen overhandigde de voorlichter zijn kaartje.

Toen hij buiten op het Stadsplein liep was hij somber. Nog steeds geen houvast was, geen aanknopingspunten, niets. Wel vermoedens en geruchten, maar geen bewijzen.

Dinsdag 3 augustus 2004

De zomer deed volop zijn best. Het was warm de laatste dagen. Maar kwamen er donkere wolken aandrijven. De wind stak op. Er dwarrelden bladeren naar beneden rondom een langzaam voortschrijdende stoet. Draggers droegen een witte kist richting de begraafplaats.

Achter de stoet bewoog het struikgewas, schichtig keken een paar jonge gezichten naar de stoet. De bleke gezichten hadden holle ogen en ingevallen wangen. Bart was hun held. Bart had lef. Bart durfde het meest. Met respect volgden ze de stoet.

Donderdag 5 augustus 2004

Tijmen had een dag vrij genomen.

Na lang nagedacht te hebben hoe nu verder, had hij besloten om dr. Sonja de Haas in het ziekenhuis te bezoeken. Ze lag nu bijna 2 maanden in het Academisch Ziekenhuis in Utrecht te vechten tegen de stralingsziekte. Tijmen had geïnformeerd of ze bezoek mocht hebben, wat onder strenge voorwaarden kon.

Tijmen had zijn bezoek aangemeld en liep naar de afdeling waard dr. de Haas lag. Nadat hij zich bij de balie had gemeld werd Tijmen naar een kleedruimte gebracht waar hij een speciale pak moest aantrekken en een mondkmasker op moest doen. De verpleegkundige vertelde hem dat het immuunsysteem van de patholoog niet goed meer functioneerde en zodoende erg vatbaar was voor ziektes.

Toen hij de deur opende van de kamer waar Sonja de Haas lag zag hij direct wat een verwoestende uitwerking radioactiviteit op een mens kon hebben.

De huid van de arts was wit en zat onder de blauwzwarte plekken. Toen Tijmen de deur achter zich dichtdeed opende dr. Sonja de Haas haar ogen. Ze keek Tijmen aan. 'Jij moet Tijmen Meijer zijn, ze hebben al gezegd dat u zou komen.'

Tijmen bleef op gepaste afstand staan.

'Dr. de Haas, ik ben journalist van het Noordelijk Dagblad en vriend van Arjan van Slooten.'

'Van Slooten, de onderzoeker.'

De stem van de patholoog was zwak maar goed te verstaan.

‘Hoe gaat het met hem? Ik heb gehoord dat hij niet besmet is geraakt, dat is goed.’

‘Arjan is overspannen, hij kan de situatie niet goed aan, de dood van zijn collega heeft hem toch behoorlijk aangegrepen.’

‘Geen wonder. Maar wat kan ik voor u doen?’

‘Ik wilde gewoon kijken hoe het met u gaat, maar ik zal ook eerlijk tegen u zijn. Ik ben bezig een artikel te schrijven over het incident in het ziekenhuis, maar wordt aan alle kanten tegengewerkt. Misschien dat u me kunt helpen.’

‘Pak een stoel, ga zitten en doe dat malle masker af.’

‘Maar dat is me geboden door de verpleging.’

‘Dat zijn allemaal futiliteiten. Ik ga gewoon dood en of dat nu een paar dagen eerder of later is, daar kan en wil ik me niet meer druk over maken.’

Tijmen wist even niet wat hij moest zeggen, maar begreep dat dr. de Haas zich bij de situatie had neergelegd en deed zijn masker af.

‘Kan ik iets voor u doen?’, vroeg Tijmen dan maar.

‘Ja, vertel me wat er na die toestand in het Catherina verder is gebeurd. Hier hoor of zie ik niks. Mijn collega’s zijn hier wel geweest maar iedereen zwijgt als het graf.’

Tijmen vertelde over de gevonden radioactieve capsules, de afsprakenkaart van Janet van Zanten met gynaecoloog van Dalen, over zijn aanvaring met directeur Klijnman, het gesprek dat heeft gehad met zijn huisarts, over de metingen die in de wijk Ter Maars zijn verricht, de dood van de jonge Bart Hoekstra die onder dezelfde verdachte omstandigheden is overleden als Janet van Zanten, over zijn bezoek aan de

burgemeester en het rapport van de metingen waar niets bijzonders in stond.

Nadat Tijmen zijn verhaal had gedaan draaide dr. de Haas zich naar de journalist toe.

‘Het is goed dit tot op de bodem uit te zoeken. Er waren altijd al geruchten dat er in het verleden van het ziekenhuis dingen zijn gebeurd die het daglicht niet konden verdragen.’

‘Misschien een brutale vraag, maar voor mijn artikel zou ik willen weten wat stralingsziekte nu precies is en doet.

‘Pak je opschrijfboekje er maar bij.’

Tijmen pakte zijn memorecorder.

‘Ik heb inderdaad stralingsziekte, ik ben inwendig besmet. Ik heb radioactieve deeltjes die in het lichaam van de collega van Arjan van Slooten zat ingeademd of ingeslikt. Die radioactieve deeltjes zaten op mijn kleren en handen en zo moet ik het binnen hebben gekregen, niet veel maar genoeg om er uiteindelijk aan dood te gaan. Die radioactieve deeltjes komen in het bloed terecht en nestelen zich in de lymfeklier. Daar ontwikkelt zich de ziekte van Hodgkin, lymfeklierkanker, daar is het bij mij mee begonnen.’

Dr. de Haas pauzeerde even. Ze keek naar het glas water dat op het nachtkastje stond. Tijmen pakte het glas en gaf het aan de arts die een slok nam.

‘Wilt u niet even pauzeren?’

Dr. de Haas schudde van nee en ging verder.

‘Andere radioactieve deeltjes komen in het beenmerg terecht en veroorzaken leukemie, wat ook bij mij het geval is, vandaar al die blauwe plekken, heel karakteristiek voor leukemie. Maar het lichaam gaat vechten tegen de kanker en

dat vraagt zoveel energie dat je afweer sterk afneemt en weer vatbaar bent voor infecties. Vandaar die mondklappers.'

'Maar gaat dat dan zo snel?'

'Ja, binnen enkele weken kom je in een situatie dat er geen houden meer aan is.'

'Maar tegen leukemie zijn toch behandelingen voor.'

'O ja, ik kan elke dag wel een bloedtransfusie krijgen, of een beenmergtransplantatie, maar het is allemaal uitstel van executie. Zolang die radioactieve deeltjes in mijn lichaam zitten blijft het vechten tegen de bierkaai. De doctoren zijn ook helemaal niet blij met mijn opstelling. Ik gebruik alleen maar medicijnen, zoals cytostatica en antibiotica. Die radioactieve deeltjes krijg je niet meer uit het lichaam. Al ben ik straks dood ik blijf radioactief.'

De arts pauzeerde en keek naar buiten.

'Ik bedenk me opeens dat ik niet eens gecremeerd kan worden, ik zou de hele omgeving gaan besmetten.'

Een zwakke cynische lach vulde de ziekenkamer waarna er een lange stilte viel. Tijmen wist even niets meer te zeggen.

'Dokter, een laatste vraag, hebt u enig idee hoe Janet van Zanten aan die radioactieve capsules kwam?'

De arts dacht diep na en Tijmen kreeg een onverwacht antwoord.

'Vroeger zou er iets zijn gebeurd met radioactiviteit door ene dr. Bolt die chirurg was in het Catherina, misschien is dat iets waar je wat mee kunt. Bolt is begin jaren '80 verongelukt.'

Vrijdag 6 augustus 2004

Tijmen was de hele ochtend en een deel van de middag bezig geweest om een artikel over de aardbevingen in Groningen af te ronden dat bedoeld was voor de weekendbijlage. Een deel van de bevolking begon zich ongerust te maken na de eerste serieuze aardbeving vorig jaar in het dorp Garrelsweer, met een kracht van 3,0 die duidelijk werd gevoeld. Later dat jaar was er ook een serieuze beving bij het dorp Stedum. Tijmen had het nagezocht, de eerste bevingen als gevolg van de aardgaswinning vonden begin jaren '90 plaats. Die trillingen werden nog niet gevoeld maar wel gemeten door het KNMI en ze namen in sterkte toe. De experts die Tijmen had geraadpleegd waren het er merendeel over eens dat de bevingen steeds sterker zouden worden en misschien wel ernstige schade aan huizen konden veroorzaken. Tijmen vond dat het artikel goed was gelukt en drukte op enter.

Nu kon hij eindelijk inloggen op het archief van de krant. Hij wilde eens kijken of er informatie was te vinden over dr. Bolt. Na een half uurtje worstelen met trefwoorden en jaartallen kwam hij erachter dat het archief up-to-date was vanaf 1985. Dr. de Haas vertelde dat dr. Bolt begin jaren '80 was verongelukt dus zou hij zijn toevlucht moeten zoeken in het microfilm-archief en dat zou een langdurige klus worden.

Zuchtend peinsde hij voor zich uit. Plots stond hij op. Misschien dat Gezinus hem iets wijzer kunnen maken. Die ouwe rot was voor wat betreft het verleden een kei in het onthouden van feiten. Tijmen ging staan en keek naar de andere kant van de redactieruimte, waar Gezinus meestal bivakkeerde. Hij zat er. Tijmen zag al van afstand dat

Gezinus naar het scherm van zijn computer stuurde en dat het blijkbaar niet erg wilde lukken, gezien de verveelde uitdrukking op het gezicht.

‘Dag Gezinus, hoe gaat het?’

‘Slecht.’

‘Hoezo slecht.’

‘Nou gewoon slecht, vroeger schreef je alles op een blocnote, je typte je tekst uit op een ouwe Remington en leverde je verhaal in bij de hoofdredacteur. Nu moet je bijna alles zelf doen. Ik ben journalist geen kranten-opmaker!’

Gezinus gooide de muis weg.

‘Weg met dat ding. Koffie?’

Tijmen grinnikte.

‘Ja, met melk.’

Even later kwam Gezinus met twee koppen terug.

‘Ook de koffie is niet meer zoals vroeger.’

Gezinus ging zitten.

‘Vertel, wat kan ik voor je doen.’

‘Kun je je nog iets herinneren van een dokter in het Catherina Ziekenhuis die ergens begin jaren ’80 is verongelukt?’

‘Ja.’

‘Ja?’

‘Ja, dat weet ik nog wel, is met zijn auto uit de bocht gevlogen, geen gordel om, je had toen ook nog geen airbags, is tegen een boom geknald, was op slag dood.’

En wanneer is dat geweest?’

‘Tja, daar vraag je me wat. Maar kom, dan gaan we eens in het echte archief duiken een portie oud-papier lucht opsnuiven.’

Gezinus stond op en liep energiek weg. Tijmen volgde.

Even later zaten ze achter de een monitor waar op microfilm de pagina's voorbijvlogen. Hier was Gezinus erg handig in. Na 10 minuten hadden ze resultaat.

'Kijk hier heb je het. *'Arts rijdt tegen boom'*. Ik zal de originele krant er eens bij zoeken.'

Even later kwam Gezinus met een pak kranten aanlopen.

'Dit zijn de kranten vanaf het ongeluk.'

Gezinus sloeg de bewuste pagina open en las het stukje voor:

'Rond 5 uur gistermiddag is dr. Herman Bolt, chirurg van het Catherina Ziekenhuis door een noodlottig ongeval om het leven gekomen. Volgens de politie reed dr. Bolt te hard en is waarschijnlijk de macht over het stuur verloren en tegen een boom tot stilstand gekomen. De klap was zo ernstig dat dr. Bolt op slag dood moet zijn geweest. Dr. Bolt is 48 jaar geworden.'

'Kijk!', zei Tijmen en wees naar de datum van de krant.

'Bolt is op dezelfde dag verongelukt als de ramp bij Bakker BV.'

'O ja, die explosie en brand, daar is nog iemand bij om het leven gekomen.'

Gezinus ging naar de voorpagina van de krant. Beide mannen staarden naar de foto waarop grote rookpluimen boven het complex van Machinefabriek Bakker B.V. zichtbaar waren.

'Krijg nou wat, zou dat toeval zijn?', vroeg Tijmen zich af.

'Vrijdag 12 augustus 1983', las Gezinus.

'Eens kijken naar de dodenadvertenties.'

Gezinus pakte de krant van maandag en sloeg die open bij de overlijdensberichten.

‘Kijk, een overlijdensbericht van de familie, blijkbaar was Bolt niet getrouwd en had hij geen vriendin. Verder de gebruikelijke overlijdensberichten van het ziekenhuis.

‘Kijk, Klijnman was toen ook al directeur’, merkte Tijmen op. ‘En kijk eens hier, wat een raar bericht, alleen een paar dichtregels en een naam.’

Gezinus las voor:

Dr. H. Bolt

Vrijdag 12 augustus 1983

*‘Ik wensch hem, wat een doode ziel
Ooit wenschlijks maar ten deele viel;
Van nu aan tot in eeuwigheid
Zij hem en zoete rust bereid!’*

Jacob

‘Goeverneur’, mompelde Gezinus.

‘Wie?’

‘Dat gedicht is van Jan Jacob Goeverneur een Groningse schrijver en dichter uit de 19^e eeuw. Hij schreef kinder verhalen. ‘Prikkebeen’, dat ken je toch wel?’

‘Ja, maar nooit geweten dat het een Groningse schrijver was. Maar wie is dan die Jacob onder de overlijdensadvertentie?’

‘Geen idee’, zei Gezinus.

Ze bladerden de kranten van de dagen erna door maar er waren geen berichten meer over de ramp.

‘Vreemd, maar ik kan me er eigenlijk ook heel weinig van herinneren’, erkende de oude journalist.

Tijmen stond op en liep naar het kopieerapparaat.

‘Ik maak een paar kopieën en ga naar huis, het is mooi geweest.’

Hij bedankte Gezinus en liep naar de kopieermachine.

Terug bij zijn bureau greep hij een telefoonboek, zocht en vond een telefoonnummer en pakte de telefoon.

‘Met ingenieursbureau Milieupunt.’

‘Goedemiddag, met Tijmen Meijer van het Noordelijk Dagblad, kan ik met iemand spreken die nog niet zolang geleden milieumetingen heeft gedaan in de gemeente Stadskanaal?’

‘Dan zal ik u doorverbindingen met de meetgroep, een ogenblikje.’

Het duurde even voordat de telefoon werd opgenomen.

‘Met Guido Bartels.’

‘Meneer Bartels, met Tijmen Meijer, journalist van het Noordelijk Dagblad. Ik ben gisteren bij burgemeester Brinkman geweest van de gemeente Stadskanaal in verband met de grond-, lucht- en water metingen die in de wijk Ter Maars zijn uitgevoerd.’

Het bleef even stil aan de andere kant van de lijn.

‘Hoe komt u erbij dat wij metingen zouden hebben gedaan in Stadskanaal?’

‘Dat heeft de burgemeester mij persoonlijk verteld en ik heb het rapport mogen inzien.’

‘Wat wilt u dan nog weten?’

‘Ik kan al die cijfers uit het rapport niet zo goed interpreteren. Kunt u mij in het kort uitleggen waarop u hebt gemeten?’

‘Nou ja, alle stoffen die normaal gesproken niet in het milieu horen voor te komen, dan moet u denken aan oplosmiddelen, olie, zware metalen enz., dus eigenlijk hebben we alles gescreend.’

‘Heeft u ook gemeten op radioactieve straling?’

‘Radioactieve straling? Nee, dat is niet standaard, dat is een optie. Maar ik kan me nog herinneren dat er nog werd benadrukt dat het meten op straling niet nodig was.’

‘Heeft de burgemeester tegen u gezegd dat het meten op radioactieve straling niet nodig was?’

‘Nee, met de burgemeester heb ik niet gesproken, het hele onderzoek werd geleid door het hoofd van de afdeling Bouw en Milieu, de heer Dijkstra.’

‘Meneer Bartels mag u hartelijk bedanken.’

Na het telefoontje pakte Tijmen de kopieën van de kranten van bijna twintig jaar geleden die hij had gemaakt. Hij zocht het overlijdensbericht waar de familie de dood van dr. Bolt aankondigde:

Op 48-jarige leeftijd is mijn broer en zwager

Dr. Herman Bolt

Chirurg

Op 12 augustus 1983 bij een noodlottig ongeval
overleden

Cornelia Vaassen-Bolt

Herman zal in familiekring worden begraven.

Geen adres, geen begraafplaats, niets, geen aanknopingspunt. Was dr. Herman Bolt in Stadskanaal begraven? Stadskanaal kende vier begraafplaatsen.

Tijmen schoot omhoog om te kijken of Gezinus er nog zat. Ja ij zat er nog. Tijmen greep de telefoon en draaide Gezinus' nummer.

'Met Tijmen, ik heb nog een vraag. Hoelang bewaren we opdrachten van overlijdensadvertenties?'

'Tjonge, dat zou ik niet weten, dat zou je even aan Geesje moeten vragen.'

'Oké, bedankt.'

Tijmen liep naar de afdeling advertenties. Hij zag Geesje zitten en binnen 5 minuten was hij weer op weg naar het archief. De opdrachten worden in principe tien jaar bewaard.

Maar Geesje, die net haar 25-jarig jubileum bij de krant had gevierd en al die tijd op de advertentieafdeling heeft gewerkt kon zich niet herinneren dat er in haar tijd ooit opgeruimd was. Alles moest er nog zijn.

Tijmen liep langs de rij ordners met advertentieopdrachten. Hij zag vergeelde ordners uit de jaren '70. Tijmen pakte de ordner van augustus 1983, bladerde en vond de opdracht.

Begrafenisvereniging 'De Laatste Eer' in Stadskanaal was de opdrachtgever van de overlijdensadvertentie.

Tijmen liep met de ordner terug naar zijn bureau. Een minuut later:

'Met 'De Laatste Eer', wat kan ik voor u doen?'

Ook bij 'De Laatste Eer' was men gelukkig niet erg opruimerig. Tijmen noemde de datum van het overlijdensbericht die in de krant stond en even later had de uitvaartleider het dossier gevonden. Dr. Herman Bolt was niet in Stadskanaal begraven.

'Wij hebben de uitvaart verzorgd en de heer Bolt is in Spijkerboor begraven op de begraafplaats aldaar.

'Spijkerboor?'

'Ja Spijkerboor, het klinkt misschien niet zo voor de hand liggend, maar ik kan het me nog goed herinneren. De heer Bolt was omgekomen bij een ongeluk. Het koste nogal wat moeite om de familie te bereiken. Via de politie, die een agenda van de heer Bolt had ben ik achter het telefoonnummer van de familie gekomen. Toen bleek dat de heer Bolt geen begrafenisverzekering had en de familie wilde voor de begrafenis niet al te veel geld uitgeven. Ik heb toen het voorstel gedaan om een graf te kopen op de begraafplaats in Spijkerboor. Dat was heel voordelig en de jaarlijkse kosten

zijn ook erg laag. De familie ging daarmee akkoord en zo is de heer Bolt in Spijkerboor begraven.'

'Kunt u mij vertellen met wie u contact hebt gehad over de uitvaart?'

'Met de zus van de heer Bolt.'

Tijmen hoorde de uitvaartleider bladeren in het dossier.

'Mevr. Cornelia Vaassen.'

'Heeft u ook een adres, ik wil heel graag met haar in contact komen voor wat meer informatie over wat er precies met haar broer is gebeurd.'

'Hier staat, Egel L35, camping de Barkhoorn in Sellingeren. Kan me nog herinneren dat ze tijdelijk op die camping woonde, maar daar zal ze nu niet meer wonen.'

Tijmen stopte alle paparassen in de tas, zwaaide nog even naar Gezinus en vertrok. Vanavond kwamen Arjan en Mieke. Het had wat moeite gekost om Arjan zover te krijgen, maar hij zou komen. Tijmen maakte nog even een omweg langs de slijter.

In het donker slopen schaduwen door het labyrint van slecht verlichte achterpaden van Ter Maars. De schaduwen wisten probleemloos hun weg te vinden. Veel van die paden kwamen uit in het Pagebos. De schaduwen schoten het bos in. Niemand had in de gaten waar ze naar toe gingen. Vlak na een bruggetje gingen ze van het pad af dieper het bos in. Nog even en ze waren bij de hut. Er werden takken en planken opzij geschoven. Eén voor één zakten ze door de opening. De laatste schoof de takken en planken weer terug. Ze waren in de hut, hun hut, waar ze een groot geheim bewaarden. Wee degene die het geheim of de hut zou

verraden. Het geheim had bijzondere krachten. Je kon er ziek van worden als je er te dichtbij kwam. Ze zaten allemaal met de rug tegen de wand van de hut. In het midden stond de kist met daarin hun geheim.

Als je geen zin had om naar school te gaan ging je er heel dichtbij zitten. De volgende dag moest je overgeven en de rest van de week was je vrij.

De sleutelbewaarder haalde de sleutel tevoorschijn en draaide het hangslot met een klik open. Iedereen hield de adem in. De deksel ging knerpend open. Een mysterieuze blauwe gloed vulde de hut.

De keukentafel lag vol met paperassen, het dossier dat Tijmen had aangelegd. Mieke en Gea kwamen de keuken binnen na een wandeling te hebben gemaakt.

‘Jura?’

Mieke pakte de fles en las de naam van het etiket.

‘Drinken jullie nu ook al whisky uit Frankrijk?’

Arjan nam de fles van zijn vrouw over.

‘Nee lieverd, Jura is een eiland voor de Schotse kust met zo’n 200 inwoners en de whisky die ze daar stoken is helemaal niet zo slecht. Tijmen, ik schenk nog eens in, op één been kan ik niet staan.’

Tijmen zette zijn glas naast die van Arjan en zag dat zijn vriend zich wat meer begon te ontspannen. Arjan zou na het weekend weer voor halve dagen gaan werken.

Tijmen had alles verteld wat hij de afgelopen tijd had gedaan, zijn bezoek aan Klijnman, het ziekenbezoek aan dr. de Haas en de ontdekking van dr. Bolt. Hij hoopte dat Arjan weer nieuwsgierig en gretig zou worden. Arjan had hier en daar

wel even in het dossier gekeken maar daar was het bij gebleven.

Mieke pakte de overlijdensadvertentie van dr. Bolt en las het aandachtig.

‘Vreemd’, zei ze.

‘Wat is vreemd’, vroeg Tijmen.

‘De overlijdensadvertentie van die dr. Bolt en dat gedicht wat eronder staat.

*‘Ik wensch hem, wat een doode ziel
Ooit wenschlijks maar ten deele viel;
Van nu aan tot in eeuwigheid
Zij hem en zoete rust bereid!’*

‘Jacob, dat moet onze Jacob zijn.’

‘Hé Arjan, die Jacob werkt bij ons als verpleegkundige op de Eerste Hulp, dat is toevallig! Die loopt de hele dag gedichten voor te dragen, tot je er gek van wordt.’

Arjan reageerde maar amper in tegenstelling tot Tijmen.

‘Wie is die Jacob dan?’

Mieke ging zitten en nipte van het glas van haar man.

‘Hmm, wel lekker, een beetje zoet. Nou eigenlijk weet ik niet zoveel van Jacob, sterker nog, ik weet niet eens zijn achternaam. Hij werkt af en toe als invaller op de Eerste Hulp. Jacob werkt al jaren in het Catherina, is een beetje een zonderling, maar schijnt wel een goede verpleegkundige te zijn. Meer weet ik eigenlijk niet over hem te vertellen.’

‘Vraag hem eens naar die dr. Bolt.’

‘Ik kan wel eens een balletje bij hem opgooien.’

Mieke ging staan en liep naar Gea aan de kamer in.

Tijmen wende zich tot Arjan.

‘Zeg, heb je zin om volgende week naar een begraafplaats te gaan.’

‘Hoezo naar een begraafplaats.’

‘Ik weet waar dr. Bolt begraven ligt, op een begraafplaats in Spijkerboor.’

‘In Spijkerboor?’

Arjan nam een slok.

‘Nee, ik ga niet met je mee, ik heb er geen zin in. Hmm, honing, proef jij het ook?’

Tijmen proefde het ook, maar kon er niet van genieten.

Maandag 9 augustus 2004

Mieke gooide het balletje op. Toen ze voor de lunch in de kantine kwam zag ze Jacob richting het buffet lopen en Mieke sloot achter hem aan.

Jacob begon te dichten toen hij langs het buffet liep en zijn lunch uitkoos:

*'Staat eindelijk de etenspot te vuur,
Dan heeft Jan geen rust of duur,
Maar sluipt naar de keuken,
Zijn vingers, ze jeuken
Om 't deksel te beuren
Van al wat daar al borrelt
Al pruttelt en morrelt'*

Het keukenpersoneel was gewend aan het te pas en te onpas dichten van de verpleegkundige en lieten Jacob vriendelijk hoofdschuddend voorbijgaan.

Toen Mieke ook haar keuze had gemaakt keek ze waar Jacob was gebleven. Hij zat aan een tafeltje bij het raam met uitzicht op de dierenweide. Ze liep naar hem en vroeg of ze bij hem mocht aanschuiven.

'Druk op de afdeling, Jacob?'

'Valt wel mee, een oude vrouw met een gebroken heup, gevallen met de fiets en een man met een nierkoliek. En bij jou?'

'Rustig, dat sterfgeval van die jongen heeft ons wel allemaal erg aangegrepen, een vreemd geval.'

'Zeg Jacob, hoe komt het toch dat jij zo al die dichtregels uit je

hoofd kent.'

Jacob haalde zijn schouders op.

'Ach iedere gek heeft zijn gebrek.'

Mieke zag dat op de naambadge van haar collega alleen de voornaam stond.

'Zeg, ken jij een dr. Bolt? Die moet hier zo'n twintig jaar geleden hebben gewerkt. Jij werkt hier al zo lang, jij moet hem vast en zeker hebben gekend.'

'Nou kennen, kennen, dr. Bolt was een prima chirurg, verder weet ik er niet zoveel van, wat ik wel weet is dat hij zich dood heeft gereden.'

'Is hij verongelukt?'

'Ja, maar hoe en wanneer dat weet ik niet meer.'

Jacob keek Mieke doordringend aan.

'Eer, driewerf eer zij zulk een Doode!

Eer hem, die zóó zijn loop volbracht!'

'Vanwaar die interesse, Mieke?'

Zonder op antwoord te wachten stond Jacob op, pakte zijn dienblad en liep weg.

'Eet smakelijk verder.'

Tijmen reed langs het Stadskanaal richting Hoogezand. Het was een grauwe ochtend. Het regende zachtjes. Op de Kielsterachterweg sloeg hij af richting Annen.

Hier reed je over het afgegraven veen. De eindeloze landerijen spreken je aan of niet. Tijmen reed langs verschillende aardgaswinningvelden, waar de affakkelpijpen met hun oranje tongen van vuur dreigend tegen de donkere

lucht afstaken. Midden in het kale land doemde de begraafplaats op omgord door manshoge hagen. Twee treurwilgen flankerden de entree.

Toen Tijmen zijn auto parkeerde was het opgehouden met regenen. De zon had een gat gevonden in het grauwe wolkendek. Het leek zowaar nog mooi weer te worden. Tijmen rekte zich na het uitstappen eens flink uit en snoof de buitenlucht op. Hij liep door het hek de begraafplaats op. De dodenakker gaf een rommelige aanblik. Het onkruid tierde welig tussen de graven. Veel grafzerken waren scheefgezakt of afgebroken. Nieuwe graven lagen tussen oude graven. Tijmen zag graven waar hij met moeite de jaartallen kon lezen die soms teruggingen tot ver in de 19^e eeuw. Veel dezelfde namen. Meinders, Sloots, Hoving.

Na een half uurtje rondlopen vond hij het graf van dr. Herman Bolt. De zon was definitief doorgebroken en bescheen het zwarte glanzende marmer. De tekst was strak in het marmer gefreesd en met goud afgewerkt. De tekst was summier:

Herman Bolt

31-03-1935   12-08-1983

‘Nou daar word je ook niet veel wijzer van’, mompelde Tijmen.

Er stonden verse bloemen op het graf.

Het graf werd na al die jaren dus nog steeds bezocht. Opeens kreeg hij een idee en liep naar de uitgang. Op het informatiebord stond een telefoonnummer van de beheerder van de begraafplaats.

De beheerder wilde echter in eerste instantie niets weten van het verstrekken van informatie wie de jaarlijkse kosten betaalde voor het graf van Herman Bolt, maar na enig aandringen had Tijmen een naam en adres: Cornelia Vaassen-Bolt, Zijdstukkerweg 15d in Stadskanaal.

Tijmen besloot ernaartoe te rijden. Hij wist waar hij ongeveer wezen moest, ergens tussen Stadskanaal en Onstwedde.

Een half uur later reed hij de Zijdstukkerweg op. Nummer 15d was een verbouwde boerderij met rondom veel hoge bomen. De muren van het huis waren gepleisterd en in een warme gele kleur geschilderd, de deuren en kozijnen waren helder lichtblauw.

Tijmen liep het natuurstenen pad op. De tuin was goed onderhouden. Veel rozen, heldergeel en wit, wat weer mooi kleurde bij het warme geel van de muren van het huis. In de nazomer-zon was het hier genoeglijk toeven. Naast de voordeur stond de naam van de bewoonster 'Cornelia Vaassen', met daaronder iets kleiner geschreven 'kunstschilderes'.

Tijmen drukte op de bel en na een paar tellen werd de deur geopend door een kleurrijke vrouw. Cornelia Vaassen had lang, rood geverfd krullend haar. Verder droeg ze opvallende kleurige kleding dat haar Rubiaans figuur zwierig afkleedde.

'Ja?'

'Mevrouw Vaassen?'

'Ja? Wat kan ik voor u doen?'

'Ik zou u iets willen vragen over Herman Bolt, uw broer.'

Cornelia keek hem aandachtig aan.

'Wie bent u?'

'Ik ben Tijmen Meijer, journalist van het Noordelijk Dagblad

en ben bezig met een onderzoek naar een ongeval met radioactiviteit in het Catherina Ziekenhuis en daar heeft uw broer gewerkt.'

'Maar Herman is al twintig jaar dood.'

'Dat weet ik, maar ik zou het heel erg op prijs stellen als ik wat meer informatie over uw broer te weten kan komen.'

'Ben jij de man van Gea, van het theehuis in Smeerling?'

'Ja, dat ben ik.'

'Kom dan maar binnen, maar niet te lang, ik ben net bezig aan een schilderij en het ging net zo lekker, dus ik heb geen zin dat je mijn inspiratie komt verknoeien.'

De kleurige kunstenaar ging Tijmen voor naar een grote kamer met een serre die uitkeek op de landerijen.

De kamer hing vol met kleurig werk, ongetwijfeld van Cornelia zelf. Het deed Tijmen denken aan het werk van Monet, surrealistisch, veel kleur, weinig gedetailleerde vormen en toch zo herkenbaar. Tijmen bleef staan voor een schilderij van het huis. De gele kleur met de blauwe kozijnen was goed getroffen.

'Mooi, heel mooi.'

'Je vrouw Gea aquarelleert heel mooi.'

'Kent u haar werk?', vroeg Tijmen.

'Jazeker, ik ga af en toe wel eens naar het theehuis en dan praten Gea en ik over ons werk. Leuke vrouw heb je, ze is zwanger hè.'

'Ja, van Sophietje.'

'Zo, het heeft ook al een naam.'

Een heldere ongedwongen lach vulde de kamer. Tijmen mocht de vrouw, ze leek open en eerlijk.

Hij ging zitten op een enorme gestoffeerde bank met daarop

veel kleurige kleden. Cornelia ging tegenover hem zitten.

‘Wat wil je weten over Herman?’

‘Kunt u iets vertellen over de familierelatie met Herman?’

‘Ik ben Hermans enige zus, vier jaar jonger. Toen Herman als arts was afgestudeerd stortte hij zich helemaal op zijn werk, hij heeft nooit een partner gehad, daar had hij geen tijd voor, altijd aan het werk, altijd bezig met onderzoek naar nieuwe technieken. Toen ik van de kunstacademie kwam heb ik kort daarna mijn man Lambertus leren kennen en een jaar later zijn we getrouwd. Hij werkte voor de Shell en we zijn na ons huwelijk veel in het buitenland geweest. Toen wij in het buitenland zaten zijn mijn ouders verongelukt tijdens de beruchte decemberstorm in 1971. Ze woonden in Rolde en hadden een meubelzaak in Assen. Die ochtend gingen ze ondanks de storm toch naar de zaak en zijn met de auto op een boom gereden die net daarvoor was omgewaaid. Mijn vader was op slag dood en moeder heeft nog twee dagen in coma gelegen in het Wilhelmina Ziekenhuis maar is ook overleden.’

Cornelia Vaassen staarde uit het raam en pauzeerde even.

‘Ongeveer een jaar voor de dood van Herman is mijn man Lambertus in Koewit verongelukt bij het blussen van een oliespuit.’

Ze wees naar een schilderij aan de muur, fel rood-oranje van kleur met in het midden een zwart figuur, met gebogen hoofd.

‘Dat schilderij heb ik gebaseerd op het ongeluk van Lambertus. Zijn collega’s hebben me na lang aandringen het laatste beeld van Lambertus beschreven, hij is verdwenen, verdampt in de verzengende vuurzee. Ze hebben niets, maar

dan ook niets van hem teruggevonden. Toen heb ik dit geschilderd.'

Cornelia staaarde uit het raam.

'Een jaar na de dood van Lambertus verongelukte Herman.'

Tijmen wist niet wat hij moest zeggen. Zoveel ellende, de dood van haar ouders, haar man en haar broer.

'U heeft heel wat meegemaakt', reageerde Tijmen hakkeland.

'Ja en het ergste is dat ik mijn man niet heb kunnen begraven.'

'Bezoekt u daarom nog regelmatig het graf van uw broer?'

'Hoe weet u dat?'

'Ik kom er net vandaan.'

'Van Spijkerboor?'

'Ja.'

Tijmen vertelde dat hij tijdens het onderzoek van het stralingsincident de naam van dr. Herman Bolt was tegengekomen en dat hij via 'De Laatste Eer' te weten was gekomen dat de broer van Cornelia op de begraafplaats van Spijkerboor was begraven en dat hij via de beheerder van het kerkhof aan haar adres was gekomen.

Tijmen zag dat Cornelia Vaassen steeds nieuwsgierig werd. Hij durfde dan ook de volgende vraag te stellen.

'Hoe was uw relatie met uw broer?'

'Moeizaam.'

'Heeft u Herman daarom in Spijkerboor begraven?'

Cornelia glimlachte.

'Ja, dat klopt. Toen ik de begrafenis van Herman moest regelen bleek hij niet verzekerd te zijn en de uitvaartleider van 'De Laatste Eer' had me berekend wat het zou gaan kosten om hem in Stadskanaal te begraven. Dat vond ik

nogal duur. Verder vind ik cremeren maar niks. Iemand in vlammen doen opgaan had ik na wat er met Lambertus is gebeurd, geen zin in. Herman moest begraven worden. Die uitvaartleider van 'De Laatste Eer' kwam met Spijkerboor als een goedkoper alternatief en ik ben er eens gaan kijken. Ik vond het wel een passende plek voor Herman, verlaten, desolaat, het symboliseerde een beetje de relatie die ik met Herman had.'

Cornelia pauzeerde even.

'Herman werd door mijn ouders vreselijk over het paard getild. Wat wil je, je zoon een chirurg, dat was me toch wat. Mijn ouders waren heel gevoelig voor een goede maatschappelijke positie. Daarom vonden ze het ook maar niks dat hun dochter naar de kunstacademie ging, trouwde met een olieboer en ook nog eens naar het buitenland ging. Herman was voor mijn ouders alles. Ik ga inderdaad ongeveer 1x keer per maand naar het graf van Herman, want het blijft tenslotte je broer en ik vind het daar wel wat hebben, die uitgestrekte landerijen bij Spijkerboor. Maar wat heeft mijn broer te maken met iets wat 20 jaar later is gebeurd in het ziekenhuis?'

Tijmen vertelde Cornelia over wat er met Janet van Zanten was gebeurd en over zijn vermoedens.

Na het hele verhaal keek Cornelia hem met verbazing aan.

'En wat heeft Herman daar mee te maken?'

'Dat probeer ik uit te zoeken. Maar ik kan wel een andere keer terugkomen. U was bezig met schilderen en ik wil u daar niet van af houden.'

'Je hebt me nu toch wel nieuwsgierig gemaakt, kom wat wil je nog meer weten.'

‘Wat weet u van het ongeluk?’

‘Weinig, volgens de politie is Herman de macht over het stuur verloren en tegen een boom gereden. Toen ik bij ‘De Laatste Eer’ kwam was Herman al gekist. Afgesloten. Ik heb hem ook niet meer gezien. De uitvaartleider zei dat het hoofd van Herman nogal beschadigd was door het ongeluk.’

Tijmen knikte.

‘Waar woonde uw broer?’

‘Hier, in dit huis. Ik was enig erfgenaam. Na de dood van Lambertus ben ik teruggegaan naar Nederland en heb hier en daar tijdelijk wat gehuurd.’

‘Op een camping in Sellingen’, zei Tijmen.

‘Klopt, toen Herman overleed woonde ik daar in een chalet. Nadat alles bij de notaris was afgehandeld ben ik hier gaan wonen.’

‘Dan hebt u ook alles van uw broer moeten opruimen.’

Cornelia begon te lachen.

‘Nou er was niet veel op te ruimen. Herman stelde geen prijs op luxe. Er stond alleen een dure stereo-installatie in de kamer met gigantische luidsprekers en hij had een enorme platen- en cd-collectie. Dat heb ik allemaal verkocht op Marktplaats. Maar verder was Herman ook nog erg zuinig en omdat ik enig erfgenaam was kreeg ik een leuke erfenis. Ik heb al zijn spullen eruit gegooid, nieuwe meubels gekocht, de heleboel opnieuw in de verf laten zetten en een schildersatelier aan het huis gebouwd. Dus u zult niet veel van mijn broer terugvinden. Alles zit in een paar dozen op zolder.’

Cornelia liep naar de kast, pakte een ingelijste foto en gaf die aan Tijmen.

‘Kijk dat is mijn broer.’

Tijmen zag een veertiger en herkende trekken die Cornelia ook had, alleen de ogen waren in tegenstelling tot zijn zus koud en gevoelloos.

‘Had Herman ook een administratie hier in huis?’

‘Dat moet dan in die dozen zitten. En er is nog een bureau, zo’n jaren ‘60 bureau, stalen poten met een formica blad, verschrikkelijk ding, alles wat daarin zat heb ik in dozen gestopt.’

‘Zou ik daar eens in mogen kijken?’

De kunstenaars keek naar de journalist. Ze mocht hem wel. In het half uurtje dat ze met hem had gepraat gaf haar geen reden om te twijfelen aan zijn oprechtheid en ze begon nu zelf toch ook wel nieuwsgierig te worden naar het verleden van haar broer.

‘Goed dan, kom mee.’

Even later stonden ze op een ruime zolder.

‘Eens even kijken, waar ligt dat spul.’

Cornelia keek speurend in het rond.

‘Ah ja, daar staat het.’

Ze wees naar drie kartonnen dozen verborgen onder een laag stof.

‘Ik heb ze daar twintig jaar geleden heen gezet en zo staan ze er nog steeds.’

Tijmen en Cornelia veegden en bliezen al proestend het stof van de dozen.

‘Als jij ook een doos pakt, dan kunnen we beneden alles bekijken. Ik vind het nu eigenlijk ook wel spannend. Als jij die andere doos ook nog ophaalt zal ik een grote pot thee zetten. Kunnen we alles eens rustig bekijken.’

Een uur lang worstelden ze zich door de dozen met bankafschriften, rekeningen, verschillende spaarbankboekjes en andere administratie, maar ze vonden niks bijzonders. Wel verdiende Herman Bolt uitzonderlijk goed. Maar toen ze enkele salarisafschriften hadden bekeken, concludeerden ze dat hij niet alleen zo goed bij kas zat door zijn werk als chirurg in het Catherina Ziekenhuis. Het salaris dat Herman verdiende was weliswaar riant, maar hij moest nog andere inkomsten hebben gehad. Na de bankafschriften wat preciezer bekeken te hebben ontdekten ze dat er regelmatig stortingen werden gedaan op zijn bankrekening. Dan weer 1000 gulden dan weer 5000 gulden. Dat ging door tot vlak voor zijn dood. Er stond bij elke storting een naam gevolgd door 'BIT'.

'Allemaal namen van schilders, Rembrandt, van Gogh, Israëls, Vermeer en Repin, heeft u enig idee waarom?', vroeg Tijmen.

'Laten we nu we zo in het verleden van mij broer zitten te wroeten elkaar maar tutoyeren.'

Tijmen kinkte.

Cornelia Vaassen gaf Tijmen een bankafschrift.

'Kijk eens, een storting van 10.000 gulden van ene Israëls op 13 augustus, daags nadat Herman is verongelukt. En ook weer met de mededeling BIT.'

Tijmen's telefoon ging.

Het weer had zich hersteld tot een mooie zomerdag. De thermometer op het terras van het theehuis in Smeerling naderde de 22 graden Celsius. Het terras was gezellig vol. Na een grauwe ochtend was het opgeklaard en hadden velen de

fiets gepakt en waren er op uit getrokken naar het stroomdal van de Ruiten-A.

Gea en haar moeder hadden het druk. De kleurige potten met geurige thee konden bijna niet worden aangesleept. Maar Gea had er plezier in. Ze zag met genoegen dat haar moeder ondanks de drukte hier en daar aan de tafeltjes een praatje kon maken.

Sophietje strekte zich. Gea richtte zich even op om het jonge leven wat ruimte te geven. Ze pakte een geelgroene theepot en goot er kokend water in. Ze vulde een thee-ei met Earl Grey en rook de heerlijke geur van bergamot.

De telefoon ging. Gea dompelde het thee-ei in het hete water en zette de theepot op het dienblad naast de kopjes en schotels, een bordje versgebakken scones, een bakje aardbeienjam en een schoteltje slagroom. Snel pakte ze de telefoon.

‘Met het theehuis.’

‘Spreek ik met mevrouw Meijer, Gea Meijer?’

‘Ja daar spreekt u mee, wat kan ik voor u doen?’

‘Je man laten stoppen met dat onderzoek naar die dode politieagente.’

‘Ik, ik begrijp u niet.’

De toon van de man aan de nadere kant van de lijn werd ongeduldig.

‘Hou je niet van de domme en als je inderdaad zo dom bent, zeg dan maar gewoon tegen hem dat het afgelopen moet zijn. Je man bemoeit zich met zaken, die hem niets aangaan.’

‘Ja, maar hij is journalist en die bemoeien zich nu eenmaal overal mee’, reageerde Gea pinnig.

‘Ik geloof dat ik niet duidelijk genoeg ben.’

‘Nee, dat bent u inderdaad niet.’

‘Laat ik het dan anders stellen, als u er niet voor zorgt dat je man stopt met dat onderzoek, dan komt er geen gezinsuitbreiding!’

De verbinding werd verbroken. Gea staarde met ongeloof naar de telefoon. Toen besepte ze dat het geen grap was. Ineens begon ze overal te trillen. Ze zocht steun aan het buffet, haar knieën knikten.

Ze voelde twee armen om haar middel.

‘Kind, wat heb je?’

‘Bel Tijmen.’

Mart v.d. Molen luisterde naar het hartje van Sophietje.

De moeder van Gea had Tijmen gebeld maar ook de huisarts, Die er binnen een kwartier was.

Tijmen keek gespannen toe.

‘Maak je geen zorgen, niks aan de hand. Duizeligheid komt wel vaker voor zo vlak voor de bevalling. Misschien heb je het een beetje te druk gehad. Probeer het wat kalmer aan te doen.’

Gea ging even liggen en Tijmen en haar moeder verzorgde verder die middag de gasten.

Toen alle gasten en Gea’s moeder waren vertrokken vertelde Gea aan de keukentafel van het telefoontje en had ze al geconcludeerd dat het telefoontje te maken moest hebben met het onderzoek dat Tijmen deed naar Catherina Ziekenhuis. Tijmen begon in de kamer te ijsberen. Klijnman had woord gehouden. De bedreiging leek serieus. Gea en Sophietje waren nu het belangrijkste. Tijmen ging naast Gea zitten,

pakte haar hand vast en beloofde dat hij wat voorzichtiger te werk zou gaan totdat Sophietje geboren was.

Gea stond op.

‘Kom ik zal het eten klaar maken’,

Inspector Frost had weer een moord opgelost.

‘Mooie serie’, zei Gea. Ze zette de tv wat zachter.

Het leek of ze het incident van de afgelopen middag een plek had gegeven. Dat was Gea, niet blijven zeuren, we moeten door. Ze wurmde zich uit de omstrengeling van Tijmen en stond op.

‘Nog thee?’

‘Nee, ik pak wel wat sterkers en liep naar het tafeltje in de hoek van de kamer met whiskyflessen. Hij koos voor een Aberlour. Ze nestelden zich beiden weer op de bank.

‘Ik ben vandaag bij Cornelia Vaassen geweest’, begon Tijmen.

‘Cornelia? Wat moet je nou bij Cornelia, ken je haar.’

‘Wist je dat Cornelia de zus van Herman Bolt was?’, begon Tijmen.

Gea ging rechtop zitten.

‘Nee, geen idee, ze heeft het er ook nooit over gehad. We zien elkaar regelmatig en dan hebben we het over schilderen.’

Tijmen vertelde hoe hij achter de naam van de zus van Herman Bolt was gekomen en die dag naar haar toe was gereden.

‘Wat kan de wereld dan klein zijn’, reageerde Gea verbaasd.

‘Ik heb er even over nagedacht, maar wat zou je ervan vinden als ik eens een keer naar Henk Langman ga?’

‘Helemaal naar Italië?’

Gea zuchtte.

Dinsdag 10 augustus 2004

Tijmen was op zijn werk toen Cornelia Vaassen belde.

Ze vertelde dat het bureau van haar broer bij haar op zolder iets geks had. Een van de laden wilde maar voor de helft open, of Tijmen eens wilde kijken.

Een uurtje later zat Tijmen achter het bureau van dr. Herman Bolt. In de bureauladen lagen een paar stompjes potlood, wat paperclips en enkele lege mappen. Hij trok de lade open die Cornelia aanwees. De onderste lade wilde maar voor de helft open. Tijmen schoof de lade een paar keer stevig heen en weer, maar het ging niet verder open. Het blokkeerde ergens tegenaan. Tijmen schoof het bureau van de wand af.

‘Kijk’, zei Cornelia. ‘Hier zit een schroef, dat is toch raar.’

Tijmen keek langs de buitenkant van het ladenblok.

‘Dat is een vleugelmoer.’

Ter hoogte van de onderste lade zat vleugelmoer op de plek waar de lade niet verder openging. Tijmen draaide de vleugelmoer los. Aan de moer zat een pin die je uit het ladeblok kon trekken. De lade schoof open. Niks. Tijmen trok de lade er helemaal uit. Op de bodem van het ladenblok lag een notitieboek, niet groot ongeveer een A5-formaat. Tijmen pakte het boek. Op het etiket stond met viltstift geschreven ‘BIT’.

‘BIT’, mompelde Cornelia, ‘Dat zagen we ook op de bankafschriften.’

Tijmen opende het notitieboek. De karakteristieke muffe geur van een boek dat in jaren niet was geopend kwam hem tegemoet. Herman Bolt bleek een zwierig maar duidelijk handschrift te hebben. Bladerend door het boek zag Tijmen

boven elke bladzijde een datum. De eerste datum was 26 oktober 1973, de laatste was 12 augustus 1983 de dag van het ongeluk van dr. Bolt en de ramp bij Bakker BV.

Per bladzijde een opsomming van peulvruchten en namen. Tijmen bladerde en sloeg een willekeurige bladzijde op.

10 april 1975

5 erwttjes - van Gogh

3 erwttjes en 2 bruine bonen – Rembrandt

1 tuinboon- Vermeer

3 erwttjes – Repin

Hij herkende de namen van de schilders, net als op de bankafschriften.

‘Kijk’, Tijmen wees naar de namen van de schilders.

‘Merkwaardig’, reageerde Cornelia.

‘Wie is Repin?’, vroeg Tijmen.

‘Een Russische schilder, Ilja Repin, hij kon fantastisch realistisch schilderen.’

‘Erwttjes en tuinbonen?’

Cornelia wees naar de bladzijde waar verschillende peulvruchten stonden opgesomd.

‘Schilders en peulvruchten, rare combinatie.’

Tijmen bladerde door de notities, alleen namen van schilders en peulvruchten. Geen andere aanknopingspunten, geen namen, telefoonnummers of adressen.

‘Later in het boek kom je alleen de naam van de schilder Israëls, kijk maar.’

5 Februari 1976

Israëls:

15 erwttjes

2 bruine bonen

2 tuinbonen

‘Laten we eens kijken of de bankafschriften parallel lopen met dit notitieboekje’, opperde Tijmen.

Na de bakafschriften bekeken te hebben werd dat bevestigd.

‘Herman had duidelijk iets te verbergen, dat mag onderhand wel duidelijk zijn’, concludeerde Cornelia.

‘Zou ik het notieboek en de bankafschriften mogen meenemen zodat ik het op mijn gemak kan bekijken?’

‘Geen probleem, maar hou je me op de hoogte?’

De regen sloeg tegen de ramen van de oude Saksische boerderij.

Tijmen zat aan de keukentafel.

‘Wil je thee of koffie’, vroeg Gea.

‘Doe maar thee.’

Even later zette Gea de theeglazen op tafel en ging naast Tijmen zitten die het notitieboek bestudeerde van dr. Bolt.

Hij zuchtte.

‘Hoe moeten het nu verder, hier ligt de sleutel maar ik kan hem niet vinden, alleen maar schilders en bruine bonen.’

‘Er zit ook een bloemkool bij, heb je dat gezien?’, merkte Gea op, die ook nieuwsgierig in het notitieboek was gaan bladeren.

‘Ja vreemd hé, op alle bladzijden peulvruchten en op de

laatste bladzijde, op de dag dat Bolt zich doodreed, een bloemkool van Joseph Israëls.'

Tijmen pakte de bankafschriften erbij, nam zijn telefoon zocht een nummer en belde.

'Met Tijmen, zeg kun jij me een dienst bewijzen met een paar adressen via een bankrekeningnummer?'

Het was even stil aan de andere kant van de lijn.

'Ja, ik weet dat het niet mag, maar daarom is het ook een gunst.'

Tijmen noemde een aantal bankrekeningnummers.

Gea keek haar man verbaasd aan.

'Oké tot straks.'

Tijmen keek naar het verbaasde gezicht van Gea.

'Via een bankrekening kun je achter het adres komen.'

'Maar dit is volgens mij illegaal!'

Tijmen grijnsde.

'Ik heb zo mijn bronnen. Betrouwbare bronnen.'

Tijmen's telefoon ging.

'Eéntje? Oké, ik heb pen en papier.'

Tijmen schreef een adres op.

'Bedankt.'

Tijmen verbrak de verbinding.

'Rembrandt woont in Amsterdam, aan de Reguliersgracht.'

Alleen de bankrekening van Rembrandt wordt nog gebruikt, de andere zijn opgeheven.

'En nu ga je daar natuurlijk naar toe.'

'Ja, maar dat doe in mijn vrije tijd, misschien zaterdag. Jij bent in het weekend toch druk met theeschenken.'

Zaterdag 14 augustus 2004

Tijmen had op het Centraal Station een kaart gekocht van Amsterdam en zag dat de Reguliersgracht vlak bij het Rembrandtsplein lag. De naam Rembrandt was dus niet zomaar uit de lucht gegrepen.

Tijmen had de dagen ervoor het boek 'Rembrandt' van Theun de Vries gelezen dat hij een keer op een boekenmarkt had gekocht en al jaren in de boekenkast stond. Het boek was uit 1931 maar erg leesbaar.

Rembrandt wordt in het boek beschreven als een bevlogen schilder die met zijn schilderijen flink verdiende. Na het voltooiën van de Nachtwacht ging het financieel steeds moeilijker en werd Rembrandt uiteindelijk failliet verklaard. De laatste jaren van zijn leven was Rembrandt in dienst van zijn zoon Titus tegen kost en inwoning.

Tijmen liep over het Damrak langs de Bijenkorf en stopte even bij het Paleis op de Dam, waar ooit de Nachtwacht hing toen het Paleis op de Dam dienst deed als gemeentehuis van Amsterdam.

Tijmen vervolgde zijn weg het Rokin. Aan het einde van het Rokin bleef hij even staan bij de talloze rondvaartboten die af en aan voerden. Via het Muntplein en de Reguliersbreestraat kwam hij op het Rembrandtsplein waar hij de kaart even raadpleegde en afsloeg naar het Thorbeckeplein. Toen hij het plein was overgestoken op de hoek van de Herengracht zag hij de Reguliersgracht.

Even later stond hij voor een statig 19^e -eeuws pand. Deze Rembrandt had zijn geld beter belegd dan de oude meester.

Tijmen moest terugdenken aan vanochtend toen Gea hem nog vroeg voorzichtig te zijn en geen mensen in het harnas te jagen. Tijmen had het beloofd.

Hij stapte de stenen trap op naar de in donkergroen hooggelans gelakte voordeur. Geen naambordje. Wel een bel met intercom. Tijmen drukte op de bel. Het duurde zeker een minuut voordat de intercom krakend tot leven kwam.

‘Ja, wie is daar?’

De stem was helder en duidelijk.

‘Goedemiddag, ik ben Tijmen Meijer, journalist van het Noordelijk Dagblad, ik zoek naar informatie over dr. Herman Bolt. Zou ik even met u kunnen praten?’

‘Ik ken geen dr. Bolt en nee, u kunt niet met me praten, goedendag.’

Stilte.

Tijmen drukte prompt nogmaals op de bel. Even later begon de intercom weer kraken.

‘Bent u daar nog, ik zei toch dat ik niet ik niet wil praten, gaat u toch weg!’

‘Bent u Rembrandt?’

Het ontglipte Tijmen voordat hij er erg in had.

Geen reactie, het bleef stil. Hij drukte voor de derde keer op de bel. De intercom zweeg. Tijmen keek twijfelend om zich heen. Wat moest hij doen, nogmaals bellen of weggaan. Tijmen draaide zich om en op dat moment hoorde hij met een droge klik de deur opengaan. Hij duwde de zware deur wat verder open en keek in een lege donkere hal. Voorzichtig liep hij verder en sloot de deur achter zich. Aan het einde van de gang stond een deur halfopen. Bij de deur aangekomen trok Tijmen de deur verder open en keek in een ruime kamer. Het

was alsof hij terugkeek in de tijd. Een grote schouw met open haard waarin houtblokken knetterend lagen te branden. Een enorme kroonluchter hing aan het hoge plafond. Voor de open haard stond een groot lederen Chesterfield bankstel. De muren waren bedekt met grote schilderijen. Op een van de muren hing een serie van drie portretten. Tijmen liep er langzaam op af.

‘In het midden, dat ben ik.’

Tijmen draaide zich om en keek in het gezicht van een oude gebogen man in een grote Chesterfield.

‘Rechts van mij hangt Ruysdael en links hangt Lingelbach.’

De kleine gebogen man leunde op een wandelstok met koperen handvat. Het spierwitte haar golfde langs het doorgroefd gelaat met daarin heldere wakende ogen.

‘Ga zitten’, gebod de oude man, wijzend met zijn stok op de stoel waar Tijmen tegenover hem plaats moest nemen.

‘Vertel, wat komt u doen.’

Tijmen vertelde nogmaals wie hij was en dat hij onderzoek deed naar dr. Herman Bolt.

‘Wat wil je weten?’

De toon van de oude man was afstandelijk.

‘Mag ik vragen hij u heet?’, vroeg Tijmen.

‘Professor doctor Philip de Koninck, met ‘ck’ aan het eind, chirurg in rustte en emeritus-hoogleraar aan de Vrije Universiteit hier in Amsterdam. Wat wil je weten over Bolt?’

Tijmen vertelde uitgebreid over Janet van Zanten, het stralingsongeval in het Catherina Ziekenhuis, van zijn bezoek aan dr. de Haas die de naam van dr. Bolt had genoemd. Verder vertelde hij over Cornelia Vaassen, de zuster van Herman Bolt en wat ze op zolder hadden gevonden.

Tijmen merkte dat de professor aandachtig luisterde en hem niet onderbrak. Aan het einde van zijn verhaal pakte Tijmen het notitieboek van dr. Bolt en overhandigde het aan de professor.

De Koninck bestudeerde de inhoud aandachtig. Toen hij daar mee klaar was deed hij het boek dicht en gaf het terug, zonder iets te zeggen.

Tijmen wachtte gespannen af. Hij zag dat de oude professor een blik wierp op de portretten van Ruysdael, Lingelbach en hemzelf.

‘Misschien is dit het moment om een paar fouten uit het verleden goed te maken.’

Tijmen haalde zijn memorecorder uit de tas.

Zou ik ons gesprek mogen opnemen?”

De professor bekeek het apparaat die Tijmen op de tafel legde.

‘Ga je het publiceren?’

‘Als het verhaal rondkomt, ja.’

‘Goed, het is toch al zo lang geleden en daarbij komt dat ik niet lang meer te leven heb, uitgezaaide kanker.’

De professor grinnikte. De oude hoogleraar wilde blijkbaar aan het einde van zijn leven schoon schip maken.

Dr. de Koninck wees met zijn stok naar een lage notenhouten kast, met daarop een aantal flessen met glazen.

‘Daar staat een fles Remy Martin, wil je die voor me pakken. Als je wilt mag je met me meedrinken, of ben je lid van de blauwe knoop.’

‘Ik ben een whisky liefhebber, maar een goede cognac sla ik niet af.’

Tijmen stond op en pakte de fles VSOP Remy Martin en 2 cognacglazen. Terug bij de professor schonk hij de cognac in. Beide mannen zaten stilzwijgend tegenover elkaar de cognac walsend in de glazen. Ze staken hun neus diep in het glas voor de aroma's en tot slot namen ze een slok.

'Lekker', reageerde Tijmen.

De Koninck zette zijn glas op de leuning van de Chesterfield.

'Weet je wat Brachytherapie is?'

'Het bestralen van tumoren met kleine radioactieve bronnetjes.'

De Koninck knikte.

'Ik was samen met een paar collega's in Nederland een van de eerste pioniers op dat gebied. In het begin was het letterlijk pionieren. Er werden ook fouten gemaakt, maar dat hangt nu eenmaal samen met het vak, we willen vooruit in de wetenschap en dat gaat soms ten koste van de zorgvuldigheid. Ik kan me nog een voorval herinneren van een collega eind de jaren '50. Hij behandelde een 5-jarig meisje uit Putten die een neuspoliep had. Hij gebruikte daarvoor een klein radiumbronnetje, een zogenaamde radiumnaald. De kleine meid werd veertien minuten bestraald en na de behandeling kon ze weer naar huis. 's Avonds werd ze misselijk. Ze moest overgeven, maar gelukkig kon de moeder net op tijd het braaksel opvangen in een krant zodat de boel er niet onder kwam. Krant en braaksel werd in de brandende kachel gegooid.'

De professor pauzeerde en nam een slok cognac.

'De volgende ochtend in het ziekenhuis, toen er weer een patiënt moest worden bestraald, bleek dat de bron uit de radiumnaald verdwenen te zijn. Het hele ziekenhuis werd op

de kop gezet, maar de bron was onvindbaar. Men kwam tot de conclusie dat het meisje uit Putten tijdens de behandeling het radiumbronnetje moest hebben ingeslikt!

De oude man leek te genieten van het verhaal, pakte zijn glas en dronk het leeg.

‘Dus op naar Putten! Daar bleek uit metingen dat de kachel, de schoorsteen en de as die in de tuin was gegooid radioactief besmet was. De radioactieve bron was door het meisje uitgebraakt en samen met de krant in de kachel terechtgekomen. De bron was in de kachel verbrand en de radioactieve inhoud vrijgekomen, deels uit de schoorsteen verdwenen en deels in de kachel achtergebleven.’

‘En toen?’, reageerde Tijmen die op het puntje van de stoel was gaan zitten.

‘De kachel werd vervolgens in beton gegoten, de schoorsteen afgebroken en samen met alles wat radioactief besmet was in betonnen vaten gedaan. Vervolgens zou de marine de hele zaak in zee dumpen. En nu komt het mooie, de in beton gegoten kachel bleef drijven! Met een gericht schot van een boordkanon moest er een gat in het beton geschoten worden en toen zonk het naar de bodem.’

De oude dokter wachtte af hij de journalist zou reageren.

‘Maar is dan al die radioactiviteit in zee terechtgekomen!’

‘Tja, in die tijd wist men nog niet zo goed hoe je met dit soort calamiteiten moest omgaan.’

‘Maar wat heeft dat met dr. Bolt te maken?’

‘Niet zo ongeduldig jongeman’, reageerde de emeritus-hoogleraar.

‘Kom schenk nog eens in.’

Tijmen schonk nog eens in en de professor ging verder.

‘De Nederlandse regering was eind jaren ‘60, begin jaren ‘70, zeer terughoudend t.a.v. nieuwe Brachytherapie toepassingen. De universiteit van Amsterdam had een vergunning voor het voorhanden hebben en het gebruiken van radioactieve stoffen en bronnen. Maar die was veel te beperkt om ons onderzoek op een wetenschappelijk verantwoorde wijze uit te voeren. We moesten veel in het geheim doen om het resultaat te bereiken waar we nu zijn. Via de achterdeur kwamen meer radioactieve stoffen binnen dan in de vergunning stond. Soms was het puur radioactief materiaal waar we dan kleine radioactieve bronnetjes van maakten, soms kregen we kant-en-klare bronnetjes die we zo konden gebruiken.’

‘Waar kwam dat radioactief materiaal vandaan?’, onderbrak Tijmen.

‘Uit Zuid-Amerika, daar hadden we goede contacten.

We experimenteerden met verschillende radioactieve materialen zoals radium, cesium en jodium om het juiste effect te bepalen op de verschillende tumoren. Na een aantal experimenten bleven die bronnen liggen. We konden natuurlijk niet oneindig die bronnen bewaren en opslaan, dus we moesten ervan af. Maar dat was geen probleem, we konden alle het overtollige materiaal naar dr. Bolt brengen in Stadskanaal. Hij had daar een oplossing voor en is daar ruimhartig voor betaald.’

‘Maar het was allemaal wel illegaal’, durfde Tijmen te opperen.

‘Tja jonge man, wiet telen is ook illegaal, maar wiet verkopen in een koffieshop weer niet, dus wat is illegaal.’

‘Hoeveel van dat radioactieve materiaal hebben u en uw collega’s naar dr. Bolt verzonden?’

Professor de Koninck negeerde de vraag.

‘Wij noemden ons het Sint Lucasgilde, het gilde waar Rembrandt als schilder ook deel van uitmaakte. Sint Lucas, de evangelist, was in de tijd van Rembrandt de beschermheilige van kunstenaars, vandaar. Het Bijbelboek Lucas is van de vier evangeliën het meest beeldend geschreven. Beeldend, kunst, snap je?’

Professor de Koninck maakte er een college van.

‘Wij waren met z’n drieën, de pioniers van Brachytherapie, wij deden baanbrekend werk.’

‘Hoeveel bronnetjes heeft u naar Stadskanaal gebracht?’, probeerde Tijmen nog een keer.

‘Hooguit een stuk of twintig. Amper de moeite waard. Ik geloof dat ik driemaal in Stadskanaal ben geweest de laatste rit was ergens in het voorjaar van 1973.’

‘Wat deed dr. Bolt met dat bronmateriaal?’

‘Geen idee, maar korte tijd later kregen we op basis van de behaalde resultaten een veel ruimere vergunning en konden nu legaal ons werk doen.’

‘Leven uw collega’s nog?’

‘Nee, helaas. De oude meesters zijn helaas van ons heen gegaan.’

‘Maar dan klopt er iets niet. Ik kom in het notitieboek van dr. Bolt, namen tegen als Vermeer, van Gogh en Israëls. Allemaal bekende schilders.’

‘Nou die hoorden in ieder geval niet tot het Sint Lucasgilde.’

‘Verder gaat het notieboek door tot augustus 1983, terwijl u zelf net heeft gezegd dat u voor het laatst in 1973 iets naar Stadskanaal hebt gebracht.’

‘Er waren wel meer artsen bezig te experimenteren met Brachytherapie, sommigen met goede resultaten, anderen deden maar wat. Maar daar weet ik maar heel weinig van af. Misschien dat Bolt met hen een handeltje is begonnen.’

‘Kent u daar misschien nog mensen van, namen, adressen of telefoonnummers.’

‘Nee, die heb ik niet’, zei de professor resoluut.

‘Maar die directeur van dat ziekenhuis in Stadskanaal, dat was een louche figuur, misschien dat je daar een aanknopingspunt vindt.’

‘Klijnman?’

‘Ja, zo heette de man.’

‘Die is nog steeds directeur van dat ziekenhuis.’

‘Nou, nou, nou, onkruid vergaat niet.’

De Koninck ging achterover zitten.

‘Ik denk dat we klaar zijn.’

Tijmen zag dat verder aandringen geen zin had.

Hij stond op en legde zijn visitekaartje op tafel.

De oude hoogleraar knikte.

‘Dank u voor het gesprek en de cognac.’

‘U kunt de weg naar buiten wel vinden denk ik.’

‘Nog een laatste vraag professor, wat betekent BIT?’

‘Bestraling Is Top.’

Toen Tijmen een paar uur later op het station van Assen uit de trein stapte besloot hij nog even bij zijn ouders langs te

gaan. Hij wilde nog iets vragen. Tijmen's vader bleek een slechte dag te hebben en was even gaan liggen. Lieneke was blij dat haar zoon even langskwam, het verbrak de sleur van de dag een beetje. Ze zette koffie en ging even later tegenover hem zitten.

'Hoe gaat het met Gea.'

'Prima. We zijn pas nog bij dr. van Dalen geweest. Er is een echo gemaakt en Sophietje groeit als kool.'

'Pas maar op straks wordt het nog een jongen.'

'Ik heb niks op de echo gezien dat op een jongen leek en jongens hebben toch een heel specifiek kenmerk.'

'Zeg mam, dr. van Dalen vertelde dat jij vroeger ook bij hem onder behandeling bent geweest.'

'Nee jongen dat klopt niet.'

Lieneke stond op en liep naar de keuken.

Tijmen hoorde zijn moeder bezig met kopjes en schotels. Hij twijfelde of hij wel zou doorgaan, zijn moeder was geschrokken van de vraag. Ze wilde er blijkbaar niet over praten. Een paar minuten later kwam ze binnen met de koffie.

'Ik heb nog een klein stukje appeltaart over, wil je dat?'

'Ja lekker.'

'Je vader is weer helemaal niks de laatste tijd, de slechte periodes winnen het van de goede.'

Tijmen probeerde het nog een keer.

'Mam, draai er nou niet omheen. Dr. van Dalen heeft duidelijk laten doorschemeren dat hij jou onder behandeling heeft gehad.'

'Maar jongen, dat zijn vrouwenzaken, moet ik die aan mijn kind vertellen?'

‘Sorry, dat was niet mijn bedoeling. Je hebt gelijk het gaat me ook niks aan.’

Plotseling barstte Lieneke in tranen uit. Tijmen schrok en snel ging hij naar haar toe en legde een arm om haar schouder.

‘Sorry mam, dat....dat was niet de bedoeling’, stamelde hij.

Hij pakte de papieren zakdoekjes die op tafel lagen en gaf er een aan zijn moeder.

‘Toe, ga maar weer zitten jongen, het gaat wel weer.’

Tijmen zocht de bank weer op.

‘Ik zal het er niet meer over hebben mam, we zetten er een punt achter. Je hebt gelijk, ik mag me ook niet bemoeien met dat soort zaken, nogmaals het spijt me.’

Lieneke droogde haar tranen en liep naar de kast en haalde een blikken trommel tevoorschijn. Het was een oude gedeukte Verkade koektrommel. Lieneke nam de trommel op schoot, pakte nog een zakdoek, snoot haar neus en keek Tijmen aan.

‘Nee, jij hebt gelijk, we hadden het je veel eerder moeten vertellen.’

‘Wat hebben jullie me moeten vertellen.’

Lieneke zuchtte.

‘Ik ben inderdaad bij dr. van Dalen onder behandeling geweest. We wilden graag kinderen, maar het lukte maar niet. Het moet ergens in 1973 zijn geweest dat ik het zat was, het steeds maar weer proberen en toch niet zwanger worden.’

Lieneke zag dat haar zoon onrustig op de bank begon te draaien.

‘Wil je dat ik doorga?’

‘Ja ja ga maar verder.’

Lieneke glimlachte.

‘Je vader en ik kregen er op het laatst steeds vaker woorden over, hij wilde zich erbij neerleggen dat we geen kinderen konden krijgen, maar ik niet. Het vooruitzicht dat je vader misschien ook naar het ziekenhuis moest voor onderzoek maakte hem bang. Maar zover is het niet gekomen, het lag aan mij. Ik ben inderdaad bij dr. van Dalen geweest.’

‘Dus toch’, zei Tijmen.

‘Ja, er was een medische oorzaak dat ik niet zwanger kon worden.’

Lieneke pauzeerde.

‘Wil je de details ook horen?’

‘Kom mam ik ben 30.’

‘Wel dr. van Dalen constateerde bij de ingang van een van de eileiders een poliep. De poliep blokkeerde de eileider. Met die poliep was de kans kleiner dat ik zwanger zou worden. Dr. van Dalen verwees me door naar een chirurg. Een heel aardige man die erg begripvol en attent was. De poliep zou via een kleine chirurgische ingreep verwijderd worden. Ik zag daar erg tegenop en was dan ook blij dat hij me een alternatieve behandelingsmethode aanbood. Ik moest vier keer terugkomen en daarna was de behandeling klaar. Pijnloos en snel.’

‘Wat deed hij dan?’

‘Dat weet ik niet. Tijdens de behandeling lig je als vrouw in zo’n ongemakkelijke houding, dat het je ook niets kan schelen, als het maar snel achter de rug was.’

Lieneke zuchtte en snoot nog een keer haar neus.

‘Maar na een half jaar was ik nog steeds niet zwanger.’

Dr. van Dalen heeft me toen nogmaals onderzocht en de conclusie was dat ik onvruchtbaar was. Daar kon ik toen mee naar huis.'

Lieneke keek Tijmen aan.

'Maar wás je onvruchtbaar of wérd je onvruchtbaar door de behandeling?'

'Ja jongen, wie zal het zeggen. Je bent overgeleverd aan de doctoren.'

'Je was dus onvruchtbaar.'

Lieneke knikte.

'Je was dus onvruchtbaar', herhaalde Tijmen.

Tijmen sprak de woorden uit en beseftte gelijk wat de consequenties waren.

'Maar, hoe ben ik dan verwekt? Via kunstmatige inseminatie?' opperde Tijmen.

'Daar wilde je vader niks van weten.'

'Maar', begon Tijmen.

'Ik wil je iets laten zien', zei Lieneke en opende de koektrommel. Ze haalde er een envelop uit.

'Je bent een aangenomen kind. Op 4 augustus 1974 ben je geboren en op 20 augustus lag je in mijn armen.'

Tijmen wist niet wat hij moest zeggen. Aangenomen? Had hij een andere moeder? Allerlei gedachten schoten door zijn hoofd.

'Maar', begon hij weer.

Lieneke opende de envelop en haalde er een brief uit en gaf deze aan Tijmen.

Een geboortebewijs.

'Koster, Tijmen Koster.....', mompelde hij.

Sprakeloos staaarde hij zijn moeder aan.

‘Waarom hebben jullie me dat nooit verteld!’

‘Ik weet het niet, we zijn vrij kort nadat jij bij ons kwam verhuist naar de Heusdenlaan en in die nieuwe buurt was je gewoon ons kind. Na het ongeluk van je vader kon ik het niet meer opbrengen het je te vertellen, ik stelde het uit. Jij werd er nooit door anderen mee geconfronteerd en wij ook niet. Er was volgens mij geen aanleiding meer. Een jaar na je geboorte heette je officieel Meijer. Iedereen kende jou als Tijmen Meijer.’

Tijmen liet zich achterover in de bank vallen.

‘Dat ik nu ik 30 ben er pas achter kom dat ik een aangenomen kind ben’, stamelde hij.

Lieneke leek opgelucht.

‘Het spijt me, jongen. Nee! Het spijt me eigenlijk helemaal niet! We waren een gelukkig gezin. Wat doet het ertoe, je bent een Meijer en daarmee is de kous af. Ik ga koffie inschenken.’

Even later in de keuken vloog een schim haar voorbij en hoorde ze de voordeur dichtslaan.

Lieneke Meijer greep het aanrecht vast en begon te huilen.

Gea had rugpijn en Sophietje begon vervelend tegen haar ribben te schoppen. Ze was blij dat de dag om was. Het was druk geweest maar gelukkig had haar moeder de hele dag geholpen. Ze keek nog rond in het theehuis en sloot de deur achter zich.

Toen ze door de gang naar de keuken liep hoorde ze een ritmisch gebonk. Er was iemand aan het houthakken! Ze liep de tuin in en achter bij het schuurtje was Tijmen woest aan

het hakken. De houtblokken vlogen in het rond. Hij leek kwaad te zijn.

‘Tijmen?’

Hij hoorde het niet.

‘Tijmen!’

Tijmen draaide zich om.

Ze zag tranen.

Zonder wat te zeggen overhandigde Tijmen het geboortebewijs.

Gea was ook sprakeloos toen de inhoud las. Maar toen ze haar man zo zag staan nam ze hem mee naar binnen en schonk hem een dubbele whisky in.

Even later belde Lieneke. Gea bleef vriendelijk en had beloofd met Tijmen te gaan praten.

Gea ging met hem redeneren en in de loop van de avond ging de boosheid van Tijmen over in verdriet en uiteindelijk in berusting.

Simon en Lieneke hebben er alles aan gedaan dat Tijmen een gelukkige jeugd heeft gehad.

Ze moeten voortdurend het dilemma hebben gehad wanneer en later óf ze zouden gaan vertellen dat Tijmen een aangenomen kind was.

‘Zal ik je moeder bellen, dat we morgenvroeg bij ze langsgaan om het uit te praten?’, vroeg Gea aan het eind van de avond.

Zondag 15 augustus 2004

Toen de deur openging vloog Lieneke in tranen Tijmen om de hals, ook Tijmen brak.

Simon had een heldere dag en konden ze alles uitpraten.

Tijmen was als baby van 2 weken bij Lieneke en Simon gekomen en het voelde vanaf de eerste dag vertrouwd. Het was hun kind, hun jongen. Geen moment van twijfel of spijt hebben ze gehad. Ze waren trots op hun Tijmen.

Gea en Tijmen reden over de Onstwedderweg terug naar huis. Ze zeiden niets tegen elkaar, maar het was goed zo.

‘Ik neem een week vakantie’, zei Tijmen uit het niets.

Gea begreep het.

Tijmen belde in de loop van de zondag Lieneke op om te vertellen dat hij op zoek wilde gaan naar zijn ouders.

‘Ja jongen, dat begrijp ik.’

Maandag 16 augustus 2004

'Koster'. Tijmen tikte de naam in en klikte op 'Zoeken'. 1123 hits. Hij tikte achter 'Koster', 'Veluwe'. Dat hielp. Nog maar 22 hits. Eens kijken. Tijmen 'scrolde' langs de resultaten. Af en toe opende hij een pagina.

Na een half uurtje dacht hij beet te hebben op de genealogiepagina van ene Hendrikus Koster. Hij haalde zijn geboortebewijs tevoorschijn. Geertje Koster heette zijn moeder. Daar stond het zomaar op het beeldscherm, Geertje Koster, geboren op 13 mei 1958, dochter van Gerhardus Koster, die inmiddels was overleden. Ze was getrouwd, maar er stond niet bij met wie. Wel dat ze vier kinderen heeft gekregen. De namen en de geboortedata stonden vermeld, Trudy was geboren op 21 oktober 1979, Zwaan op 14 december 1980, Geesje op 20 juni 1982 en onderaan alleen een geboortedatum, geen naam, 4 augustus 1974. Dat kon geen toeval zijn. Met een knoop in de maag staarde Tijmen naar het beeldscherm.

In de telefoongids vond Tijmen een 30-tal 'Kosters' op de Veluwe.

Hij begon te bellen.

Al snel vond Tijmen familie van Geertje Koster, maar die waren niet erg spraakzaam. Zo gauw hij de naam Geertje Koster noemde werd het gesprek snel beëindigd of de verbinding verbroken.

Na een uur bellen was er een familielid die een adres noemde. De Stichting Protestante Adoptiekinderen in Voortwijkerbroek.

Dinsdag 17 augustus 2004

Tijmen parkeerde op de parkeerplaats voor de C1000. Het is een en al bedrijvigheid in het kleine centrum van Voortwijkerbroek. Je hoefde maar even rond te kijken en je zag het typische beeld van een dorp op de Biblebelt. Vrouwen, jong en oud, overwegend in rok, met eenvoudige nette kapsels, zonder opsmuk deden hun boodschappen. Er werd hartelijk gegroet naar elkaar. Men kende elkaar in deze gemeenschap. Het dorp was schoon en netjes.

Tijmen haalde uit zijn binnenzak het papiertje tevoorschijn met het adres.

Achterom 10a, Stichting Protestantse Adoptiekinderen.

Hij hield een voorbijganger aan en vroeg waar het was. Vriendelijk maar kortaf werd hem de weg gewezen.

Een sober bordje 'Stichting Protestantse Adoptiekinderen' naast de voordeur van een kleine eengezinswoning gaf aan dat hij het had gevonden. Hij belde aan. Een vrouw van middelbare leeftijd deed open.

'Goedemiddag, ik ben Tijmen Meijer of eigenlijk heet ik Koster, Tijmen Koster.'

'Kom je voor de Stichting?', zei de vrouw en wees op het bordje.

Tijmen knikte.

'Kom binnen.'

Tijmen liep achter de vrouw aan de huiskamer binnen.

'Gaat u zitten, koffie?'

'Graag, dank u.'

De vrouw verdween in de keuken. Tijmen nam plaats aan de eettafel.

Tijmen keek in het rond. Een eiken visgraat parketvloer, wit gestucte muren met schilderijen van landschappen. Een leren bank met kleurige kussens, een salontafel met een boeket rode rozen en op het dressoir naast de tv een zwart-wit foto van een man in de dertig. Hij zag geen foto's van kinderen of kleinkinderen en concludeerde dat de vrouw waarschijnlijk al geruime tijd weduwe moest zijn.

‘Het water moet nog even koken.’

De vrouw ging tegenover Tijmen zitten. Ze had niet de typische ‘Biblebelt uitstraling’. Ze droeg een spijkerbroek met een kleurig shirt erop. Haar grijswitte haar was nonchalant opgestoken.

‘Ik ben mevrouw de Bruin, Hilda de Bruin en ben secretaris van de Stichting. Vertelt u eens, wat kan ik voor u doen.’

Tijmen haalde zijn geboortebewijs tevoorschijn en gaf het aan mevrouw de Bruin.

Ze las voor: ‘Tijmen Koster, geboren op 4 augustus 1978 in het ziekenhuis van Ede. Naam moeder: Geertje Koster. Vader onbekend.’

Ze keek Tijmen aan.

‘Hoe kom je bij ons terecht?’

‘Dat is een lang verhaal. Ik weet nog maar een paar dagen dat ik geadopteerd ben. Mijn moeder, adoptiemoeder, heeft het me kortgeleden verteld.’

‘Dan heeft ze daar dan wel heel lang mee gewacht’, reageerde Hilda de Bruin.

‘Ja, dat vind ik ook. Maar we hebben het afgelopen zondag uitgepraat en mijn ouders, adoptieouders, weten dat ik hier ben. Ik ben journalist en ben gisteren op internet gaan speuren naar de naam Geetje Koster en ik kwam een

genealogie-site tegen van ene Hendrikus Koster. Daarin werd de naam Geertje Koster genoemd. Geertje heeft vier kinderen gekregen, drie worden er bij name genoemd. Bij de vierde wordt alleen een geboortedatum vermeld, mijn geboortedatum. Toen ben ik gaan bellen en via, via ben ik naar u verwezen.'

Tijmen stopte en keek mevrouw de Bruin afwachtend aan. Hilda de Bruin stond op en liep naar de keuken. Tijmen hoorde de gebruikelijke geluiden uit de keuken, maar ook lange stiltes.

Eindelijk kwam ze terug met de koffie en een schaal met koek. Ze schonk de koffie in zette de schaal met koek tussen hen in.

'Neem maar, het zijn zachte speculaasbrokken.'

Ze ging zitten en Tijmen pakte een speculaasbrok.

'Ik ken je moeder goed.'

'Oh, ja?', reageerde Tijmen verrast met zijn mond halfvol.

'Ik zal er niet omheen draaien', ging mevrouw de Bruin verder.

'Geertje heeft het heel moeilijk gehad.'

Tijmen wilde wat zeggen, maar mevrouw de Bruin maakte een afwerend gebaar.

'Ik zal duidelijk naar je zijn. Geertje, je moeder, is verkracht toen 16 was.'

Tijmen had even tijd nodig om de woorden tot zich te laten doordringen.

'Verkracht?'

'Ja, niemand weet door wie, ook Geertje niet. Ze is op een stil landweggetje, toen ze terugfietste van een boodschap in het dorp gegrepen en verkracht. Het was midden in de winter,

vroeg donker en Geertje heeft hem niet herkend. Hij droeg een bivakmuts en dreigde haar met een mes. Om een lang verhaal kort te maken, de politie heeft onderzoek gedaan maar na een paar maanden zijn ze ermee gestopt omdat er geen enkel bewijs was. Ook een DNA-onderzoek wees niets uit. Verder stuitte de politie op een muur van zwijgen. Als je een beetje op de hoogte bent van de gewoontes in deze streek is dat niet zo gek. Omdat de ouders van Geertje leden waren van de Gereformeerde Gemeente was abortus onbespreekbaar. De Kusters schaamden zich en hebben Geertje thuisgehouden van school onder het mom dat ze de ziekte van Pfeiffer had.

Geertje vertelde me later dat ze het kind wilde houden, maar na de bevalling in het ziekenhuis heeft ze het onder druk van haar ouders moeten afstaan. Ik heb nog geprobeerd met de Kusters te praten maar er was geen sprake van dat Geertje het kind mocht houden. Wij hebben daarna de adoptie geregeld. Toen alles achter de rug was, ging het leven weer zijn gewone gang. Geertje ging weer naar school en een paar jaar later getrouwd met een leuke man en hebben een florender boerderij. Ze heeft met haar man drie dochters gekregen die nu allemaal volwassen vrouwen zijn.'

Hilda de Bruin was klaar met haar verhaal.

'Kom ik schenk je nog eens in.'

'U weet waar ze woont?', vroeg Tjimen.

'Ja.'

'Hoe heet ze nu van haar achternaam?'

'Ja dat kan ik je niet zomaar vertellen, haar man en kinderen weten hier niets van af.'

‘Maar waarom hebt u me dan het hele verhaal verteld.’

‘Dat heb ik Geertje beloofd. Als je ooit contact met ons zou opnemen, dan mocht ik vertellen wat er is gebeurd. Maar ik heb haar ook moeten beloven dat er geen contact met haar opgenomen mag worden. Dat wil ze niet voor haar man en kinderen, dus ik kan je verder niet helpen.’

Tijmen zuchtte.

‘Weet ze wie mijn adoptieouders zijn? Weet ze hoe het verder met mij is gegaan?’

‘Nee, ze weet verder niks van je af. Geertje is nu gelukkig getrouwd, heeft drie geweldige dochters en een goed lopend bedrijf. Dus laat het rusten.’

Tijmen roerde in zijn koffie.

‘Ik kan me niet voorstellen dat ze niet nieuwsgierig is hoe het met mij is afgelopen, waar ik ben terechtgekomen, wat ik doe, of ik een relatie heb.’

Mevrouw de Bruin keek de zoon van Geertje aan. Zijn ogen leken zo op die van Geertje.

‘Goed, geef me je telefoonnummer, ik zal contact opnemen met Geertje en haar vertellen dat ik je heb ontmoet. Maar dan moet je me beloven dat je zelf niet verder op zoek gaat. Het ligt allemaal heel gevoelig, zeker hier.’

‘Wat ben je stil.’

Gea stootte Tijmen aan. Ze zaten naast elkaar op de bank naar het 10 uur Journaal te kijken.

‘Hmm, vind je?’

‘Ja, je hebt bijna de hele avond niets gezegd. Is er nog iets? Heb je alles verteld over dat adoptiebureau?’

‘Ja ik heb je alles verteld.’

‘Maar wat is er dan?’

‘Ik weet het niet. Ik ben gewoon moe, heel moe.’

‘Dan ga ik je vertellen, wat je gaat doen. Sophietje komt over een paar weken en ik zou het heel fijn vinden als je nu geen gekke dingen gaat doen.’

‘Misschien heb je wel gelijk.’

Gea had gelijk, even niks doen. Misschien is alles even de tijd geven en laten bezinken op dit moment wel de juiste beslissing.

Hij wreef over de bolle buik van Gea.

‘Zullen we een paar dagen weggaan’, opperde Tijmen.

Gea kroop instemmend tegen hem aan.

Woensdag 15 september 2004

Tijmen kreeg een por in z'n zij.

'Tijmen! Ik ben helemaal nat!'

Tijmen schoot overeind deed het licht aan en sloeg het dekbed terug. Ze konden een nieuw matras kopen. Gea dreef in haar eigen vruchtwater.

'Heb je helemaal niks vernomen?'

'Alleen dat ik nodig moest plassen, wat een troep, bah!'

'Heb je geen weeën!'

'Nee.'

'Ik bel het ziekenhuis.'

Gea kroop voorzichtig uit bed. Maar plotseling ontsnapte een dierlijk geluid van haar lippen. Tijmen vloog terug naar de slaapkamer waar hij zijn vrouw voorover gebogen met de knieën op de grond over het bed zag hangen.

'Wat is er!', riep hij.

'Dat was een wee!'

'Wat moet ik doen!'

Gea zuchtte en kreunde alleen maar. Een minuut later zakte de wee en kwam ze voorzichtig overeind en ging op het bed zitten.

'Toe, ga nou maar gauw bellen', snauwde ze.

Toen Tijmen aan het bellen was zag hij dat Gea de badkamer binnenschoof.

Na zich bij het ziekenhuis gemeld te hebben liep hij naar de badkamer waar Gea het natte nachthemd had uitgetrokken en zichzelf in de spiegel bekeek.

'Hoe moet dit ooit weer goed komen', stamelde ze starend naar haar opgeblazen buik.

‘Kom, trek dit aan. Dr. van Dalen heeft dienst en wacht ons op.’

Tijmen reikte zijn vrouw schoon ondergoed en een joggingpak aan. Er kwam een volgende wee. Gea steunde op de wasbak en Tijmen steunde zijn vrouw. Even later hielp hij haar verder met aankleden. Ze liepen langzaam naar buiten. Het was donker, mistig en kil.

‘Wat en nacht om een kind te krijgen’, zuchtte Gea.

‘Kop op, straks ligt Sophietje in je armen.’

‘Ja, jij hebt makkelijk praten, aaaaahhh, daar komt er weer een!’

Gea steunde tegen de auto, terwijl Tijmen de deuren van de auto opendeed. Tijmen zette zijn hoogzwangere, mopperende vrouw voorzichtig in de auto.

Even later reden ze door het uitgestorven Onstwedde richting Stadskanaal. Binnen drie weeën en tien minuten draaide Tijmen de parkeerplaats van het ziekenhuis op. De weeën werden heviger en met een kreunende en steunende Gea in een rolstoel ging het richting de verloskamer.

Liggend in de verloskamer was er van de zachtaardige en vriendelijke Gea niet veel meer over. Grauwend en snauwend in haar nood terroriseerde ze iedereen om haar heen. Tijmen probeerde zijn vrouw te kalmeren, maar er was niet veel meer over zijn lieve zachtaardige Gea.

Dr. van Dalen kwam binnen en constateerde even later dat ze nog moest wachten met persen omdat ontsluiting nog niet volledig was. Toen begon Gea ook tegen de arts te foeteren. Dr. van Dalen bleef echter rustig. Hij had vaker meegemaakt dat de zachtaardigste vrouwen in hun barensnood konden veranderen in scheldende viswijven. Tijmen wandelde

zenuwachtig rond in de verloskamer. Wanneer hij zorgzaam naast Gea ging staan greep ze hem beet en schold hem uit dat het zijn schuld was dat ze hier zo lag. Meerdere malen schreeuwde ze dat ze helemaal geen kind meer wilde hebben of dat ze een keizersnede wilde. Na een half uurtje was het zover, ze mocht persen. Tijmen zuchtte en steunde met Gea mee zoals hij had geleerd tijdens de bevallingscursus. Maar Gea werkte goed mee. Na amper tien minuten persen werd de kruin van Sophietje zichtbaar.

‘Ik zie al een zwart haarlok’, meldde dr. van Dalen.

Na nog een perswee was het hoofdje geboren en even later gleed het jonge leven een nieuwe wereld in. Het zette direct een keel op.

‘Dat heeft hij net van zijn moeder geleerd’, merkte dr. van Dalen lachend op.

‘Hij?’, zei Tijmen.

‘Kijk maar het is een hij, een jongetje.’

De arts hield de baby omhoog en Tijmen keek naar iets wat niet bij Sophietje hoorde.

‘G.....Gea, het is een jongetje!’, stamelde de jonge vader.

De verpleegkundige legde de baby in de armen van de moeder, die direct het doek waarin het was gewikkeld opzijschoof om zich ook zelf ervan te overtuigen dat hun kindje van het mannelijk geslacht was.

‘Sophietje is een jongetje!’, stamelde ze.

Dr. van Dalen en de verpleegkundige schaterden het uit van het lachen. Gea en Tijmen beseften de absurditeit van de situatie en lachten mee.

Gea keek vertederend naar haar zoon. Zo kende Tijmen zijn vrouw weer.

‘Maar hoe moet hij nu heten’, vroeg Tijmen.

Gea zei niets en keek naar het jonge leven.

‘Simon. Ja, Simon we noemen hem, naar je vader.’

Tijmen boog zich naar moeder en kind.

‘Simon junior.’

Herfst 2004

De herfst kleurde de bomen rondom de Saksische boerderij in rood- en oranjetinten. Binnen was het gezellig bij de brandende open haard.

Het jonge gezin Meijer genoot van Simon jr. Het bleek een voorbeeldig kind te zijn. Het had vlak na de bevalling goed van zich laten horen, maar in de weken daarna gaf het louter tevreden geluiden.

Gea was de 'stort'-bevalling allang vergeten. Als Tijmen haar plaagde met haar gedrag tijdens de bevalling, haalde ze alleen maar haar schouders op. Ze begon weer tevreden in de spiegel van de badkamer te kijken.

Simon sr. was gek op zijn kleinzoon, het leek alsof zijn ziekte tot stilstand was gekomen. Blijkbaar putte hij nieuwe kracht uit het jonge leven.

Arjan en Mieke kwamen weer regelmatig over de vloer en het onderwerp Janet van Zanten en het Catherina Ziekenhuis kwam langzamerhand weer ter sprake. Tijmen had Arjan bijgepraat over zijn ontmoeting met prof. De Koninck maar beiden kwamen ze tot de conclusie dat er weinig aanknopingspunten waren om verder te gaan.

Op woensdag 13 oktober overleed dr. Sonja de Haas. Ze mocht niet gecremeerd worden.

Maandag 1 november 2004

Op een mooi herfstochtend kreeg Tijmen op zijn werk telefoon, Hilda de Bruin van het adoptiebureau.

Mevrouw de Bruin kwam direct ter zake.

‘Het heeft even geduurd, maar ik heb Geertje op de hoogte gebracht van jouw bezoek aan mij. Je zult begrijpen dat ze even tijd nodig had om het te laten bezinken, maar ze wil wel contact met je, maar alleen per telefoon.’

‘Dat is fantastisch nieuws’, reageerde Tijmen enthousiast.

‘Morgen om 10.00 uur is Geertje alleen thuis en mag je haar bellen. Heb je pen en papier bij de hand dan kun je haar telefoonnummer noteren.’

Tijmen noteerde het telefoonnummer.

‘Dat ga ik doen, ik wil u hartelijk danken.’

Tijmen keek naar het telefoonnummer. Geertje woonde ook in Voortwijkerbroek.

Zonder aarzelen belde hij het nummer. Er werd opgenomen.

‘Met van Someren.’

Tijmen hing op.

Het was een vrouw die de telefoon opnam. Was dat Geertje, was dat zijn moeder?

Hij zocht een online telefoongids op en keek onder Voortwijkerbroek. Er woonde maar één van Someren in Voortwijkerbroek, aan de Verbindingsweg nummer 7.

Tijmen passeerde het bord Voortwijkerbroek.

De navigatie wees Tijmen naar een boerderij net buiten het dorp. Een oprijlaan met bomen leidde naar de boerderij met

een aantal schuren. Tijmen stapte uit en liep naar de brievenbus. 'Van Someren' stond erop.

Naast de brievenbus stond een bord: 'Eieren en aardappelen te koop.'

Tijmen stapte in en reed de oprijlaan op.

De boerderij, het erf en de tuin zagen er verzorgd uit. Van Someren was een nette boer. Er was geen bel. Tijmen klopte op de deur. Na enkele ogenblikken hoorde hij iemand op klompen aan komen. Een vrouw deed open.

Tijmen stond aan de grond genageld.

Was dit zijn moeder? Zag hij herkenning? De lichtgrijze ogen, de mond? Het ravenzwarte haar werd met een lavendelkleurige haarband bijeengehouden.

'Wat kan ik voor u doen? Wilt u eieren?'

'Ja, twee.'

'Twee doosjes?'

'Eh, ja twee doosjes.'

'Wacht u maar even.'

De vrouw verdween.

Plotseling draaide Tijmen zich om, rende naar de auto en reed weg.

De dag erop had Tijmen niet de moed om te bellen.

Winter 2004/2005

De winter was zacht en somber. Simon jr. groeide als kool en begon te kruipen. Het was een geweldig kind, goedlachs en tevreden. Lieneke paste regelmatig op zodat Tijmen en Gea een avondje uit konden gaan, meestal met Arjan en Mieke. Gea was begonnen het theehuis een opknapbeurt te geven. Tijmen had de ontmoeting met zijn biologische moeder geparkeerd en had Gea niet verteld dat hij zijn echte moeder had ontmoet.

Begin maart kondigde een prikkelende zuidoostenwind de lente aan.

Ook bij Tijmen begon het weer te kriebelen. Hij verzamelde alles wat hij had gevonden over Janet van Zanten en het incident bij het Catherina Ziekenhuis, stopte het in twee archiefdozen en nam die mee naar huis.

Vrijdag 8 april 2005

Tijmen had zich een glas Aberlour ingeschonken. Het knetterend vuur van de open haard verwarmde de kamer op deze kille lenteavond. Gea had zich naast hem op de bank genesteld met een glas muntthee.

Tijmen rommelde in de archiefdozen die naast hem op de grond stonden vond een kopie van een overlijdensbericht van maandag 15 augustus 1983.

Door een noodlottig ongeval is mijn
man en vader overleden

Bastiaan van Goor

03-09-1934

12-08-1983

Schöninghsdorf, 12 augustus 1983

Agnes van Goor - Gerrits
Ruben van Goor

Mijn man en vader zal in besloten kring
worden begraven.

Geen bloemen, geen bezoek.

‘Ga je er weer mee aan de slag?’, reageerde Gea.

‘Ja, maar er zijn zoveel losse eindjes dat ik eigenlijk niet weet waar ik moet beginnen. Ik heb steeds het gevoel dat de explosie bij machinefabriek Bakker en de dood van dr. Bolt iets met elkaar te maken hebben.’

‘Er is toch ook iemand doodgegaan bij die explosie?’, merkte Gea op.

‘Ja, de bedrijfsleider.’

‘Hier, Bastiaan van Goor.’

Gea bekeek de overlijdensadvertentie.

‘Schöningsdorf, Schöningsdorf!, zingt Skik daar ook niet over?’, opperde Gea.

‘Wie?’, vroeg Tijmen.

‘Nou Skik die groep uit Erica. Ach je weet wel, in dat nummer ‘Op fietse’ zingen ze over Schöningsdorf in Duitsland.’

Gea begon te zingen.

*trap de fietse deur 't buulzand hen
op 'n zandpad langs de Duutse grens
ik denk da'k dalijk even kieken gao in 't buutenland
de gruppe over, op naor Schöningsdorf*

‘Ken jij dat liedje uit je hoofd?’

‘Ja, ik vind het een geweldig liedje.’

‘Schöningsdorf, dat moet dan vlak over de grens bij Emmen liggen’, zei Tijmen.

Hij stond op, liep naar zijn kantoor en kwam terug met een wegenkaart.

‘Hier Schöningsdorf, net over de grens bij Emmen.’

‘Zou de weduwe van Bastiaan van Goor dan ook in Schöningsdorf wonen’, begon Gea.

‘Dat zou heel goed mogelijk zijn. Ik ga morgen dat graf van Bastiaan van Goor eens bezoeken, zoveel kerkhoven zullen daar niet zijn.’

‘Morgen is het zaterdag.’

‘Dan ga ik op tijd weg en beloof tegen de middag weer thuis te zijn.’

Zaterdag 9 april 2005

Turf, gisteravond had hij op Wikipedia de geschiedenis van turf gelezen en het had indruk gemaakt.

De hoogveengebieden in Groningen en Drenthe.

Het gebied waar nu de veenkoloniën liggen, waar duizenden jaren geleden zandduinen lagen waardoor riviertjes en beekjes stroomden.

Toen het klimaat veranderde werd het natter. Er kwam meer vegetatie zoals heide en wollegras. Door het natte klimaat en de gebrekkige waterafvoer ontstond er een cyclus van groeien en afsterven van vegetatie. Soms was er een droge periode, zodat bomen zoals berken en dennen een kans kregen om te groeien. In natte periodes stierven deze bossen echter weer af. Het pak van afgestorven plantaardig materiaal werd steeds dikker. Het vervenen begon. Mensen betraden het gebied alleen nog maar om te jagen en voedsel te verzamelen. In de vroege middeleeuwen strekte een groot veengebied zich uit van de stad Groningen tot aan de rivier de Ems in Duitsland. In die tijd was hout als brandstof schaars geworden en begon men gedroogd veen als brandstof te gebruiken. Ze noemden het turf.

Door de toenemende vraag naar brandstof kreeg turf een grote economische rol. Turf werd het bruine goud. Er kwam ook een steeds grotere vraag naar baksteen. De steenfabrieken gebruikten turf als brandstof. De vraag naar turf steeg explosief. Overal waren ondernemers bezig om aan de vraag te voldoen. Deze turfpijoniers hadden het financieel erg zwaar. Eind zestiende eeuw begon de stad Groningen fors te investeren in het veen. Door de vaak in financiële

nood verkerende ondernemers in het veen uit te kopen en vervolgens de verkregen veengebieden weer aan dezelfde ondernemers te verpachten werd de stad Groningen een machtig turfimperium. Er werd begonnen met het graven van wijken en kanalen om het veen af te wateren. Daarna kon de turf gestoken worden, gedroogd en tot slot werd de turf over dezelfde wijken en kanalen afgevoerd.

Er werd veel geld verdiend in de zestiende tot de negentiende eeuw aan het ontginnen van het veen.

Turf, dat had Tijmen's grootvader nog gestoken. Opa en oma Meijer was al jaren overleden, maar de verhalen van opa hadden diepe indruk op Tijmen gemaakt. Opa was geboren en opgegroeid in Boven-Pekela, niet ver van Stadskanaal. Opa was in de jaren '20 turfsteker op een veld bij Valthermond. Op zondagmiddag vertrok hij te voet samen met een paar andere turfstekers uit het dorp naar Valthermond, een tocht van 5 uur. Ze sliepen in barakken en op vrijdagmiddag ging het te voet weer naar huis. In tegenstelling tot wat graag als beeldvorming wordt gebracht waren de meeste arbeiders in het veen in die tijd helemaal niet armlastig.

Opa Meijer had goed verdiend in het veen. Natuurlijk waren er veenarbeiders die de helft van het loon verzopen in de kroeg. Maar er waren ook duizenden arbeiders uit de rest van Nederland en Duitsland die naar de veengebieden kwamen om er te werken.

De turfstekerij bloeide ruim 250 jaar, daarna kwam de klad in de vervening. In het midden van de twintigste eeuw was de winning van turf als brandstof zo goed als voorbij.

Tijmen was bij Ter Apel de grens met Duitsland overgegaan en direct rechtsaf geslagen richting Rütenbrock om daarna de kaarsrechte weg lang het zwarte water van het Noord-Zuid kanaal te volgen. Hier regeerde de leegheid.

Na het passeren van het bord 'Schöningsdorf' stopte hij bij de Rooms Katholieke St. Franziscus Kerk. Een eenvoudige wat plompe kerk met een lage toren. Het koor was bedekt met felrode dakpannen. Op de wijzerplaat van de klok stonden allemaal namen, blijkbaar van gulle gevers die de kerk in dit kleine dorp in stand hebben gehouden.

Achter de kerk lag een klein verzorgd kerkhof. Zou Bastiaan van Goor hier begaven liggen? Hij besloot een kijkje te nemen.

Knerpend ging het hek open. Een oude vrouw schuifelde langs de graven en merkte de vreemdeling op. Ze bekeek Tijmen als een indringer die op zijn beurt een ongemakkelijk gevoel kreeg. Toch besloot hij niet terug te gaan. Het moest niet moeilijk zijn het graf van Bastiaan van Goor te vinden. Hij negeerde de vrouw en liep langs de graven.

Toen hij het graf had gevonden kreeg hij kippenvel toen hij de tekst op de zerk las.

Bastiaan van Goor

3 sept. 1934

12 aug. 1983

*'Ik wensch hem, wat een doode ziel
Ooit wenschlijks maar ten deele viel;
Van nu aan tot in eeuwigheid
Zij hem en zoete rust bereid'*

Die laatste regels, die had hij eerder gezien!

Tijmen dook in zijn tas en pakte de overlijdensberichten op van Bastiaan van Goor.

Ja hoor, het waren dezelfde dichtregels van de dichter Goeverneur als in de overlijdensadvertentie van dr. Herman Bolt met daaronder alleen de naam van Jacob. Ruben van Goor moest Jacob wel zijn, dat kon geen toeval zijn. De Jacob op de Eerste Hulp, toen Janet van Zanten binnen werd gebracht, moest wel de zoon van Agnes en Bastiaan van Goor zijn.

Wat had Gezinus ook alweer verteld over die Groningse dichter? Jan *Jacob* Antonie Goeverneur. Jacob was de tweede naam van de dichter en Ruben van Goor, alias Jacob, had blijkbaar een nauwe band met dr. Herman Bolt. Er leek dus een verband te zijn tussen het ongeluk van Herman Bolt en de explosie bij Bakker B.V., die het leven had gekost van Bastiaan van Goor.

Tijmen stapte naar de oude vrouw toe, die nog steeds rondscharrelde op het kerkhof. Ze keek hem schichtig aan. Hij vroeg vriendelijk in zijn beste Duits of ze wist waar mevrouw van Goor woonde. Nee, die kende ze niet. Tijmen wilde weglopen maar kreeg een ingeving, of ze misschien een mevrouw Gerrits kende Ja, die kende ze. Die woonde aan de St. Franciscus-strasse, voor het huis stond een rode 'briefkasten'. Even later parkeerde hij de auto bij het huis met de rode brievenbus. Hij stapte uit, pakte wat spullen uit de auto en vergat bijna dat hij iets voor de weduwe had meegenomen als binnenkomer. Hij opende het hek en liep naar de deur. Op het naambordje stond:

A. Gerrits

Tijmen werd enthousiast en belde aan. Een goed verzorgde vrouw opende de deur. Het lange grijze haar droeg ze in een wrong.

‘Goedemorgen, ik ben Tijmen Meijer uit Stadskanaal, journalist van het Noordelijk Dagblad, bent u mevrouw van Agnes van Goor?’

‘Nou dat ligt eraan, komt u uit Nederland?’

‘Ja dat klopt, zou ik u een paar vragen mogen stellen.’

‘Waarom?’

‘Dat is een lang verhaal mevrouw, ik heb een 'Knoalster Törf' voor u meegebracht.’

‘Ja, maar waar komt u dan voor?’

‘Ik zou graag iets meer willen weten over uw man Bastiaan.’

‘Bas, waarom?’

‘Mijn vader en uw overleden man waren collega’s, ze werkten beiden bij machinefabriek Bakker. Uw man is in 1983 tragisch omgekomen bij een explosie en daar zou ik graag iets meer van willen weten.’

De vrouw bekeek de ietwat slonzige journalist aandachtig. Hij had een eerlijke blik. Ze durfde het aan en nodigde hem binnen.

Ze liep voor hem aan naar de keuken.

‘Gaat u zitten. Hebt u zin in koffie, kunnen we direct de Törf proeven.’

Tijmen ging aan de keukentafel zitten.

Agnes van Goor schonk bij het aanrecht de koffie in en sneed de koek aan.

‘Alsjeblieft.’

‘Dank u.’

Ze ging tegenover Tijmen zitten.

‘Mijn man is al twintig jaar dood. Hij ligt bij de kerk begraven hier in Schöningsdorf.’

‘Wat kunt u zich nog herinneren van zijn dood?’

‘Nou op die bewuste dag stonden er twee agenten voor de deur, die vertelden me dat er een ongeluk was gebeurd op het werk van mijn man, een explosie en dat hij het niet had overleefd. Ik heb hem ook niet meer mogen zien, zo erg was hij verminkt.’

Ze pauzeerde en nam een slok koffie.

‘Mevr. van Goor.’

‘Noem me alsjeblieft Agnes, anders voel ik me zo oud.’

‘Oké Agnes. Wat weet u verder van het ongeluk, de explosie?’

‘Weinig, ik heb een gesprek gehad met directeur Ferdinand Bakker. Het zou een ongelukkige samenloop van omstandigheden zijn geweest. Iemand op een hefttruck heeft een ongeluk gehad met een vat oplosmiddel. Daarna is er brand uitgebroken en vond er een explosie plaats waarbij Bas is omgekomen.’

Agnes van Goor at het laatste stukje Törf en dronk haar kopje leeg.

‘Maar ze hebben het fatsoenlijk afgehandeld. Ik heb een goede financiële regeling gekregen, het is goed zo.’

Ze stond op om een tweede kopje in te schenken.

‘De Knoalster Törf smaakt erg lekker, ik neem nog een stukje, jij ook?’

Terug aan tafel ging ze verder.

‘Toen het ongeluk gebeurde woonden we hier al. Nog niet zo lang, ongeveer drie maanden. Ik heb Bas hier begraven en ik ben daarna nooit meer in Stadskanaal geweest.’

‘Ik heb begrepen dat u ook een zoon heeft’, vroeg Tijmen.

‘Onze zoon Ruben is niet meeverhuisd, hij woont in Stadskanaak en werkt in het Catherina Ziekenhuis.’

‘O ja? Op welke afdeling werkt hij?’

‘Ruben is verpleegkundige, hij werk vaak op de Eerste Hulp.’

‘Hebt u nog veel contact met uw zoon?’

‘Heel weinig, Ruben is erg op zichzelf. Maar vanwaar die interesse naar de dood van mijn man?’

‘Nou er zijn meerdere redenen. Die man op de heftruck was mijn vader.’

‘Meen je dat?’

‘Ja, maar mijn vader kan zich weinig van het ongeluk herinneren. Maar ik wil je iets laten zien.’

Tijmen gaf Agnes van Goor het krantenartikel van het ongeval in het Catherina Ziekenhuis. Agnes begon het artikel te lezen. Tijmen onderbrak haar niet.

‘Daar heb ik Ruben nooit over gehoord.’

‘De agent die in dat artikel wordt genoemd was een collega van een vriend van mij. In haar maag is een hoeveelheid radioactieve stof gevonden, cesium-137. Dat wordt onder andere gebruikt voor stralingstherapie tegen kanker. We hebben het vermoeden dat een voormalig arts van het Catherina Ziekenhuis op een illegale manier bezig was met het behandelen van kanker met radioactieve straling. Die arts was dr. Herman Bolt en uw zoon Ruben kende blijkbaar dr. Bolt.’

Tijmen haalde uit zijn tas het overlijdensbericht die Ruben had geplaatst in het Noordelijk Dagblad en gaf die aan Agnes.

‘Maar daar staat ‘Jacob’ onder.’

'Dat klopt, maar kijk u eens naar de tekst.'

'Ja dat is dezelfde tekst als op de grafsteen van Bas.'

'Dan moet uw zoon Ruben, Jacob zijn.'

Er viel een stilte en de sfeer veranderde.

Agnes van Goor ging staan, pakte de lege koffiekopjes en leunde tegen het aanrecht.

'Ik wil dat je nu weggaat, ik wil er verder niet over praten.'

'Maar...'

Verder kwam Tijmen niet.

'Ga, nu!'

Donderdag 14 april 2005

Een paar dagen later lag er een grote envelop op zijn bureau. De afzender was Agnes van Goor. Toen Tijmen de envelop openmaakte, kwam er een groot formaat kasboek tevoorschijn. Er was een brief bij:

Geachte heer Meijer,

Ik heb enkele dagen de tijd gehad om over ons gesprek na te denken. Ik hoop dat dit dagboek van mijn man antwoord geeft op uw vragen.

Hoogachtend,

Agnes van Goor- Gerrits

p.s. Wilt u me verder met rust laten!

Tijmen bladerde door het dagboek. Enkele passages trokken zijn aandacht, maar hij stond vlak voor de deadline van een artikel in de weekendbijlage over FC Groningen die dit jaar ging verhuizen van het vertrouwde Oosterparkstadion naar een nieuw modern stadion aan de rand van de stad. Dat artikel moest klaar. Met tegenzin deed hij het dagboek weer in de envelop.

Thuis gekomen liet hij het dagboek aan Gea zien. Ze bladerde het even door, gaf het terug, want ze had andere plannen.

‘Het is donderdagavond, dus koopavond in Groningen. Simon is bij mijn ouders, dus nu moeten we ervan profiteren. Wij leggen dat dagboek even opzij, want dat is er morgen ook nog wel. We gaan lekker uit eten en ik ga mezelf verrassen met een nieuwe outfit. Nu mijn figuur weer een beetje op orde is kan ik wel wat nieuws gebruiken.’

Tijmen kon geen argument bedenken om thuis te blijven en een uur later zaten ze in Cantína Mexicana aan de Vismarkt. Tijmen nam een teug uit z’n flesje Sol en Gea likte langs de gezouten rand van haar glas Margeritha.

‘Lekker. Dit moeten we vaker doen.’, opperde Gea. ‘We gaan veel te weinig met z’n tweeën uit.’

Tijmen wist dat zijn vrouw gelijk had. Ze hadden te weinig tijd voor elkaar.

De ober zette hun bestelde schalen met taco’s, enchilada’s, guacamole, zwarte bonen en rijst op tafel. Ze zaten onder het eten gezellig over koetjes en kalfjes te praten totdat Gea onder het genot van het dessert Copa de Frutas, het dagboek van Bas van Goor ter sprake bracht.

‘Zeg, het is toch wel een rare samenloop van omstandigheden dat die Jacob, Ruben van Goor is. Die gedichten die hij voortdurend op het werk citeert. Nooit geweten dat Goeverneur een Groningse schrijver was. Ik weet alleen dat hij het kinderverhaaltje Prikkebeen heeft geschreven. Ik geloof dat thuis bij mijn opa en oma dat boekje nog in de kast staat. Maar gedichten van Goeverneur ken ik niet.’

‘Zouden ze die nog verkopen?’, vroeg Tijmen zich af.

‘Hier vlakbij, in de Oude Kijk in ’t Jatstraat is een tweedehands boekenwinkel, daar ben ik wel eens met Mieke geweest die op zoek was naar een oude atlas voor Arjan.’

Misschien dat je daar eens kunt vragen. Ga ik alvast shoppen.'

Tijmen liep door de Oude Kijk in 't Jatstraat. Vlak bij de brug ontdekte hij de boekhandel waar Gea had over had. Ze hadden afgesproken om over anderhalf uur bij de Drie Gezusters te zijn.

Bij het openen van de winkeldeur kwam de muffe lucht van oude boeken hem tegemoet. Er snuffelden nog drie mensen langs de lange rijen boeken.

Na vijf minuten kwam hij erachter dat de boeken niet erg systematisch waren gerangschikt. Hij liep naar de man zittend achter de toonbank die aandachtig een boek zat te lezen.

'Kunt u mij misschien helpen.'

De man keek lichtelijk verstoord op van zijn boek, monsterte de jonge man die voor hem stond, constateerde dat het een nieuwe klant was en geholpen moest worden de weg te vinden in de onafzienbare rijen stoffige boeken.

'Ik hoop het.'

'Ik zoek dichtwerken van Goeverneur.'

'Ah, Jan de Rijmer.'

'Nee, Goeverneur.'

'Officieel heette hij inderdaad Jan Jacob Antonie Goeverneur, maar Goeverneur schreef in het begin onder pseudoniem, Jan de Rijmer. Goeverneur begon in 1825 aan de studie Letteren hier in Groningen. Onder pseudoniem Jan de Rijmer schreef hij rijmen en gedichten voor het studentenblad d' Almanak. Na deze korte college kwam de man achter de toonbank

vandaan en liep op een rij boeken af en pakte doelbewust een boek uit de rij en gaf die aan Tijmen.

‘Dit is het enige exemplaar wat ik nog heb, een druk uit 1889, hij valt wel en beetje uit elkaar, voor tweevijftig mag je hem meenemen.’

‘Tweehonderdvijftig euro!’

De man schoot in de lach, de anderen in de zaak die de conversatie onbewust hadden gevolgd begonnen ook te lachen.’

‘Nee, nee, twee *euro* vijftig en daarvoor wil ik het ook nog voor je inpakken.’

‘Nou graag.’

De boekhandelaar kreeg schik in de jongeman en vroeg tijdens het inpakken:

‘Wilt u contant betalen of wilt u liever pinnen, helaas kan ik geen creditcards aanvaarden.’

Tijmen begon te grijnzen.

‘U hebt gelijk, dit is de eerste keer dat ik in een tweedehandsboekenzaak kom.’

Hij gaf de man vijf euro en liep naar de deur.

‘Kom vooral nog een keer terug, klanten als u zie ik graag’, riep de boekhandelaar Tijmen nog na.

Buiten bekeek Tijmen het in bruin pakpapier ingepakte boek.

‘Tweevijftig’, mompelde hij.

Hij liep naar de Grote Markt en zag op de Martinitoren dat hij nog een klein uurtje had voordat hij Gea zou treffen. Hij keek rond en besloot even de V&D in te gaan waar hij snuffelde tussen de cd’s. Hij kwam de cd van Skik tegen met daarop het nummer ‘Op fietse’, rekende af en liep de Grote Markt over naar Grand Cafe De Drie Gezusters.

Achter een cappuccino sloeg hij de gedichten van Goeverneur open. Bladerend door de gedichten werd hij getroffen door de dichtregels. Hoewel de gedichten en rijmen ruim honderd jaar oud waren, waren ze gemakkelijk te lezen. Het leven van Jan Jacob Antonie Goeverneur ontvouwde zich in rijm voor de lezer.

Het rijmen ging hem gemakkelijk af:

*Thans gaat het rijmen
Afgedrieduivekaters snel,
Verzen te lijmen
Is kinderspel*

Hoewel Jan Goeverneur nooit getrouwd is geweest wilde hij dat blijkbaar wel graag:

*En nu hier nog in weinig woorden
Gemeld, hoe ik, trouwlustig mensch,
Verstrik ik mij in Hymens koorden,
Mij mijne zoete Aanstaaende wensch.*

Een gedicht uit 1857 laat zien dat het dat jaar mooi weer moet zijn geweest:

*Gezegend jaar voor alle rheumatieken,
Bierbrouwers, wijnlui, Norderneier zieken,
Wat jammer is 't, dat je ons nu gauw verlaat!*

Tijmen was er zich niet van bewust dat Gea met een glas rode wijn tegenover hem was gaan zitten.

'Is het interessant?'

Ze liet een vijftal plastic tassen naast haar neer ploffen.

Tijmen keek op en vervolgens naar de tassen waar hij zag dat

Gea haar best had gedaan.

'En gelukt?'

'Ja, je zult er versteld van staan.'

'Van de prijs zeker.'

'Nee zeur, van al het moois dat ik heb gekocht.'

'Nou ik ben benieuwd. Hier moet je horen.'

Tijmen bladerde en las voor:

*Een lievertje ken ik,
Een dod van een meid,
Die is mij, die ben ik
Voor eeuwig verzeild;
Op haar staat me zinnen,
Heur zin staat op mij,
Haar wil ik beminnen
Mij minnen zal zij.*

'Slijmerd, dus je hebt een boek gevonden van Goeverneur?'

'Ja, voor tweevijftig.'

'Da's niet duur.'

'Ja, twee euro vijftig! Hier moet je deze horen.'

*O zoenen – zoo zoentjes
We sparen ze niet,
Wanneer wij alleen zijn
En niemand ons ziet.*

De mensen aan het tafeltje naast hen keken lacherig naar Tijmen die met veel articulatie het gedicht had voordragen. 'Kom, het wordt tijd dat we naar huis gaan.'

Thuis gekomen had Gea haar nieuwe outfit geshowd, die de goedkeuring van Tijmen kon wegdragen.

Gea besloot naar bed te gaan en Tijmen nestelde zich met een 12 jaar oude Glenlivet in zijn stoel voor het raam en pakte het dagboek van Bastiaan van Goor.

Hij las het eerste bericht:

Vrijdag 15 juni 1973

Leveringen worden frequenter. Bolt wordt gehanteerd.

Geef toe. Moet aan Agnes en Ruben denken. 2 bussen gestort.

Vreemd dat het dagboek zomaar begint met het bericht van 15 juni. Daarvoor was er blijkbaar al van alles gebeurd maar wilde van Goor het nu ineens allemaal bijhouden. Waarom? Tijmen las de volgende berichten.

Vrijdag 29 juni 1973

F. Bakker bij mij geweest. Heeft gezegd mee te werken met het

ziekenhuis. 1 bus gestort.

Vrijdag 26 oktober 1973

3 bussen gedumpt.

Vrijdag 16 november 1973

F. Bakker dreigde met ontslag. Kan per 1 jan. forse salarisverhoging krijgen als ik doorga. 1 bus gestort.

Vrijdag 7 december 1973

Het geld vergoedt veel, 3 bussen gedumpt.

De volgende berichten in het dagboek zijn een opsomming van het 'storten of dumpen van bussen' en het vindt steeds plaats op een vrijdag.

De namen van Herman Bolt en Ferdinand Bakker en Pieter Klijnman kwamen regelmatig terug.

Daarna bladzijden lang opsommingen van gestorte of gedumpte bussen. Tot:

Vrijdag 25 juni 1983

Het gaat uit de hand lopen. De leveranciers worden steeds driester. Het laatste half jaar zwaardere bronnen gestort. Klijnman wil volgens Bolt zelfs zogenaamde therapiestralers, die worden gebruikt voor uitwendige bestraling storten in het meer. Die komen uit het buitenland, uit het oost-blok. Kunnen daar f. 10.000,- mee verdienen! Bolt wil dit niet, te gevaarlijk.

Tijmen staarde verbluft naar het bericht van 25 juni.

Daar waren de bronnen gebleven die prof. de Koninck naar dr. Bolt stuurde. Die werden gedumpt bij Bakker B.V.!

Bastiaan van Goor, Ferdinand Bakker, Herman Bolt en Pieter Klijnman zaten allemaal in het complot om de radioactieve bronnen te laten verdwijnen op het terrein van de machinefabriek.

Nadat de Koninck was gestopt met het sturen van bronnen waren ze gewoon doorgegaan met het dumpen van radioactief materiaal.

Tijmen las het laatste bericht van het dagboek:

Donderdag 11 augustus 1983

Het is zover, Bolt komt morgenvroeg met een therapiestraler, uit Bulgarije, krijg daarvoor

f. 25.000, -. Volgens Bolt moet ik heel snel werken en dumpen.

F. Bakker is geweest, weet ervan en zegt dat ding zo snel mogelijk van het terrein te willen hebben, ga maar vast de voorbereidingen treffen.

Dat was het.

Tijmen pakte zijn aantekeningen erbij die hij had gemaakt tijdens het bezoek aan prof. de Koninck in Amsterdam.

De Koninck was drie keer in Stadskanaal geweest en had in totaal een stuk of tien radioactieve bronnetjes afgeleverd bij dr. Bolt. In het voorjaar van 1973 was de Koninck ermee gestopt.

Tijmen bladerde terug naar het eerste bericht in het dagboek: 15 juni 1973.

De Koninck was voor 15 juni gestopt met zijn leveringen aan Bolt.

Wat was er gebeurd in het voorjaar van 1973?

Er werd blijkbaar veel geld verdient met het dumpen.

Het dumpen duurde zo'n 10 jaar. Waar is al dat radioactief materiaal gebleven? Is het verbrand tijdens de brand en explosie bij Bakker B.V.?

Vragen, vragen.

Waar kon hij antwoorden vinden?

Niet bij zijn vader.

Vrijdag 15 april 2005

Tijmen keek op de klok, 14.35 uur.
Het was goed weer en hij schoot lekker op.
Op de A31 was het rustig.

Vanochtend had hij Gea verteld dat hij naar Italië wilde gaan om de vriend en collega van Henk Langman op te zoeken. Gea had haar twijfels maar begreep dat het geen zin had om Tijmen ervan te weerhouden. Hij had zich vastgebeten in de hele kwestie. Ze begon een reistas klaar te maken. Tijmen was naar zijn ouders gegaan en had een paar ansichtkaarten meegenomen, allemaal door Henk Langman verstuurd uit het plaatsje Bolgheri in Toscane.

Toscane, daar hadden hij en Gea mooi vakantieherinneringen aan. Florence, Siena, Volterra en San Gimignano.

Thuisgekomen keek hij op de website van TomTom waar Bolgheri lag, een paar kilometer uit de kust van Toscane. Het was een reis van 1400 km die 15 uur zou duren. Dat kon niet in 1 dag. Als hij vanmiddag al zou vertrekken kon hij overnachten in het hotel van Sexau. In dit hotel in het Zwarte Woud hadden hij en Gea een paar keer overnacht als tussenstop op weg naar Italië. Tijmen belde het hotel om een kamer te reserveren met de mededeling dat hij pas laat in de avond zou aankomen.

Aan het begin van de middag had Tijmen Arjan gebeld. Hij vertelde van zijn ontmoeting met Agnes van Goor en het dagboek. Zou het wat zijn om Ruben van Goor eens aan de tand te voelen? En warempel Arjan stemde toe en leek

enthousiast te zijn. Tijmen zou het dagboek bij hem langsbrengen wanneer hij zou vertrekken naar Italië.
Een uur later wees de TomTom hem op weg.

Het was donker toen Tijmen de parkeerplaats van Gasthaus Lerche in Sexau opreed.

De kamer was net als de vorige keren schoon en fris. Hij had trek en liep naar beneden waar het in het restaurant nog gezellig druk was. Tijmen bestelde wat te eten en een groot glas bier.

Een uurtje later lag hij onder het donzen dekbed.

Zaterdag 16 april 2005

De volgende ochtend, na de traditionele Kaiser broodjes met jam en een hardgekookt ei, vertrok Tijmen richting de Zwitserse grens.

Het berglandschap was spectaculair. De snelweg A2 slingerde langs de met sneeuw bedekte toppen van de hoogste bergen van Europa, dan door de Gothard-tunnel en langs Lago Maggiore.

Rond de middag passeerde Tijmen de grens van Italië en reed het vlakke land van Lombardije in.

Rond Milaan was het druk, maar daarna werd het rustig op de E35 door de troosteloze Powlakte richting Parma. Het begon slecht weer te worden. Tijmen moest geconcentreerd rijden. De regen sloeg tegen de voorruit en de ruitenwissers konden maar amper de enorme hoeveelheden water verwerken. Buiten was het deprimerend grijs.

Bij Parma de E33 op, die door de bergen van de Apennijnen slingerde. De weg was niet best, er was veel vrachtverkeer dat maar langzaam de steile bergweg kon opkomen.

Tijmen stopte om te tanken en wat te eten. In de auto kauwde hij op een droog broodje en spoelde het weg met een blikje cola. De wind en de regen bulderde om de auto. Het werd steeds slechter. Hij sloot aan achter een rij vrachtauto's die de bergweg opkroop.

In de loop van de middag liet hij de bergen achter zich en vervolgde bij La Spezia de weg langs de Toscaanse kust, passeerde Carrara, de marmerstad en een half uur later Pisa. Door de grijze massa geen spoor van de scheve toren.

Na Pisa slingerde de weg zich op palen als een kilometerslange duizendpoot over de vlakte ten zuiden van Pisa. Toen hield de snelweg op. Hij moest verder over de oudste weg van Italië, de Via Aurelia. Toscane lag onder een loodgrijze deken. De regen was opgehouden en de wind was gaan liggen, maar het zo geroemde 'licht van Toscane' was verdrongen door donkergrijze luchten.

Aan het einde van de middag meldde de TomTom de afslag naar Bolgheri, nog 6 km.

De weg naar Bolgheri was geflankeerd met cipressen.

De lucht brak en voorzichtig werd het wat lichter.

Tijmen reed door de vestingpoort en parkeerde de auto op een klein verlaten pleintje. Nu zoeken waar Henk Langman woonde. Hij keek op zijn horloge, zes uur. Tijmen stapte uit en liep naar een kleine *trattoria* op de hoek van het plein. Enkele dorpsbewoners zaten achter een glas wijn of espresso aan kleine tafeltjes.

De waard kende gelukkig een beetje Engels en was behulpzaam. Ja, hij wist waar *Hink Laangman* woonde. Langs de stadsmuur, bij de madonna linksaf en doorrijden tot aan een blauw hek.

Terug in de auto reed Tijmen langzaam langs de stadsmuur, zag de madonna en sloeg linksaf een modderig pad op. De zon was intussen doorgebroken. De weg liep glooiend omlaag een bos in. Het pad werd er niet beter op. Opeens was daar het hek. Het hek stond open en hij reed door totdat in de avondzon een traditioneel Italiaans huis opdoemde, rechthoekig opgetrokken uit geelrode baksteen met een flauw aflopend pannendak. De rode luiken waren gesloten. Tijmen stapte uit en klopte op de voordeur. Na enige tijd

hoorde hij gestommel. Een gebruiende man met grijs krullend haar deed open.

Ruben van Goor keek op de klok in de verhoorkamer. Drie uur in de middag. Op tafel stond een microfoon die verbonden was aan een cassetterecorder die door rechercheur Karin de Groot werd aangezet.

‘Naam?’

Ruben vertelde alles wat de vrouw tegenover hem vroeg. De deur ging open en Ruben herkende de man die binnenkwam als de man van zijn collega Mieke.

‘Arjan van Slooten.’

Arjan stak de hand uit richting Ruben van Goor die hem aarzelend beantwoorde.

‘Ben ik gearresteerd? Waarom moest ik uit mijn werk direct hiernaartoe komen?’, vroeg Ruben.

‘Nee, je bent niet gearresteerd en als je meewerkt zal dat waarschijnlijk ook niet gebeuren.’

Arjan ging naast zijn collega zitten.

‘Je hebt mijn collega Karin de Groot al ontmoet?’

Ruben knikte ongemakkelijk.

Arjan pakte een briefje uit zijn binnenzak, vouwde het open en gaf het aan Ruben.

*Ik wensch hem, wat een doode ziel
Ooit wenschlijks maar ten deele viel;
Van nu aan tot in eeuwigheid
Zij hem en zoete rust bereid!*

‘Gouverneur, gedeelte uit ‘wijlen mijn kameraad’, mompelde Ruben.

Dat heb jij zo’n 20 jaar geleden in een overlijdensbericht gezet van Bastiaan van Goor, bedrijfsleider van Bakker B.V.

Ruben knikte.

‘Wat heb jij met die dichter?’

Ruben haalde z’n schouders op.

‘Op school moesten we voor Nederlands op een gegeven moment oude gedichten lezen en ze in de context van die tijd plaatsen. Bijna iedereen koos voor Joost van den Vondel, maar ik dacht, ik doe eens wat anders en koos voor Gouverneur. Zo is het begonnen. Zijn gedichten spreken me aan omdat je zijn hele leven in rijm kunt volgen. Hij schreef eenvoudig en toch mooi van stijl en metrum.’

‘Metrum?’, vroeg Karin.

‘Ja, het klinkt goed, het ligt goed in het gehoor. Je kunt het vergelijken met een liedje. Hij heeft ook bekende kinderliedjes geschreven zoals *In een groen, groen knollenknollenland* en *Roodborstje tikt tegen ‘t raam.*’

Ruben keek de beide rechercheurs verwachtingsvol aan maar er kwam geen reactie.

‘Wanneer heb je een andere voornaam aangenomen, de tweede voornaam van Jan Jacob Gouverneur?’, vroeg Arjan.

Ruben van Goor ging ervoor zitten.

‘Er was op een gegeven moment een groot verloop in het ziekenhuis en ik kreeg nieuwe collega’s en stelde me niet meer voor als Ruben maar als Jacob. Dat vond ik wel grappig.’

‘Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat je bijna bezeten bent van die Gouverneur. Gouverneur in het overlijdens-

bericht van dr. Herman Bolt. Te pas en te onpas citaten oren, vind je dat normaal?

Ruben haalde z'n schouders op.

'Ik doe er niemand kwaad mee.'

Karin nam het over.

'Ruben, wat was jouw relatie met dr. Herman Bolt?'

'Dr. Bolt en ik waren vrienden.'

'Alleen maar vrienden?'

'Ja, we hadden een gezamenlijke interesse.'

'Gouverneur?'

'Nee, muziek.'

'Muziek?'

'Een keer in de kantine kwamen we aan de praat over welke muziek we mooi vonden en toen bleek dat we beiden erg van Yes hielden.'

'Yes?'

'Yes is een symfonische rockband. *Close to the Edge* ken je toch wel?'

'Nee', zei Arjan.

Ook Karin haalde de schouders op.

'*Fragile* dan, of *The Yes Album*?'

Arjan en Karin keken elkaar aan.

'Nee.'

'*Owner of a Lonely Heart* dan,' Ruben neuriede het refrein.

'Ja, die ken ik,' zei Karin.

'Toen nodigde Herman me uit bij hem thuis om op zijn stereo Yes te draaien. Hij had me toch een installatie, een versterker van Pioneer en gigantische luidsprekers van Bowers & Wilkens, geweldig. Die boxen stonden midden in de kamer

en dan zette hij *Close tot he Edge* op en het volume fors open, genieten!

‘Kwam je vaak bij dr. Bolt over de vloer?’, vroeg Arjan.

‘Nou zo’n 1x in de maand. Altijd op een vrijdagavond. En dan draaiden we muziek van Yes, The Band, The Free, Neil Young.’

‘Neil Young ken ik wel, *Harvest*, goeie plaat,’ zei Karin.

Arjan legde het dagboek van Bastiaan van Goor op tafel.

‘Een vriend van mij, een journalist, is in Schöninghsdorp geweest, heeft het graf van je vader bezocht en is bij je moeder langs geweest. Je moeder heeft aan die journalist een dagboek van je vader gegeven. Uit dat dagboek en uit verder onderzoek is gebleken dat je vader dingen heeft gedaan die niet door de beugel kunnen, namelijk het dumpen van radioactief afval.’

Ruben keek verbluft naar Arjan.

‘Maar.....een dagboek?’, stamelde hij.

Ruben werd onrustig.

‘Hier drink wat’, zei Karin de Groot en schonk Ruben een glas water in.

Ruben nam met trillende handen een slok.

Arjan ging verder.

‘Je moeder zegt dat ze er nooit iets van heeft geweten, is dat zo?’

Geen reactie.

‘Ruben, doe rustig aan, je wordt nergens van beschuldigd, maar we willen weten wat er is gebeurd’, probeerde Karin hem gerust te stellen.

Ruben nam nog een slok.

‘Oké, goed. Het klopt dat mijn moeder nergens van af wist. We hebben het er ook nooit over gehad, ook niet na de dood van pa. Ik wist niet dat mijn vader een dagboek bijhield.’

‘Maar je wist wel van de praktijken van je vader en dr. Bolt?’
Ja, eh nee.’

‘Is het nu ja of nee.’

Arjan voerde de druk op.

Ruben van Goor zuchtte.

‘Klijnman heeft het me verteld.’

Arjan zei niets en wachtte af.

‘Een paar maanden geleden moest ik bij Klijnman komen, vlak na dat incident in het ziekenhuis met jouw collega. Ik heb haar nog behandeld op de Eerste Hulp.’

‘Was jij daarbij?’

‘Ja, we hebben haar naar de OK gebracht en daar is ze overleden. Ik moest me een dag later melden bij die truck.’

‘Je bedoelt de ontsmettingswagen bij het ziekenhuis.’

‘Ja, er werden allerlei vragen gesteld in hoeverre ik in contact was geweest met de patiënt, jouw collega. Ze hebben bloed geprikt en ik moest mijn urine inleveren. Ik was gelukkig schoon.

Een paar dagen later moest ik bij Klijnman komen en hij vroeg me of de laatste dumping door was gegaan. Ik wist echt niet waarover hij het had. Hij vertelde me dat dr. Bolt en mijn vader een handeltje hadden met radioactief materiaal. Dat was de eerste keer dat ik er over hoorde.’

‘Heb je enig idee waarom die zogenaamde dumping zo belangrijk was voor Klijnman?’

‘Nee, geen idee, maar hij bleef er maar op doorhameren.’

‘Heeft Dr. Bolt het er nooit met je over gehad?’

‘Nee, nooit.’

‘En je vader ook niet?’

‘Nee, mijn moeder en ik wisten van niks, totdat Klijnman het me vertelde.’

Arjan pakte het dagboek, zocht het laatste bericht op en liet het Ruben lezen:

Donderdag 11 augustus 1983

Het is zover, morgenvroeg komt er een therapiestraller, uit Bulgarije, krijg daarvoor f. 10.000, -. Volgens Bolt moet ik heel snel werken en het snel dumpen. F. Bakker is geweest, weet ervan en zegt dat ding zo snel mogelijk van het terrein te willen hebben, ik ga maar vast de voorbereidingen treffen.

‘Dit is het laatste bericht in het dagboek van je vader. Zou Klijnman dit bedoelen?’

‘De vrijdag erop is dr. Bolt verongelukt en mijn vader overleden bij die explosie, 12 augustus’, stamelde Ruben.

‘Denk je dat Klijnman dit bedoeld zou kunnen hebben met de laatste dumping?’

‘Geen idee maar hij bleef maar aandringen of ik iets wist. Maar ik wist echt van niks.’

Arjan sloeg een ander bericht op en liet die aan Ruben lezen:

Vrijdag 16 november 1973

F. Bakker dreigde met ontslag. Zou per 1 jan. forse salarisverhoging krijgen als ik doorging. 1 bus gestort.

Directeur Bakker dreigde jouw vader met ontslag.

En kijk hier:

Vrijdag 11 mei 1973

Leveringen worden frequenter. Bolt wordt gehanteerd.

Geef toe. Moet aan Agnes en Ruben denken. Vandaag 2 bussen gestort.

Ruben las het.

‘Dus zowel mijn vader als dr. Bolt werden gehanteerd of onder druk gezet om mee te werken’, concludeerde hij.

‘Klopt, maar uit verdere meldingen blijkt dat zowel dr. Bolt als jouw vader er ook goed voor werden beloond. Nogmaals, daar wist je echt niks van af?’, vroeg Arjan.

‘Nee, jullie moeten me geloven, ik wist echt van niks, totdat Klijnman me het een paar maanden geleden het vertelde.’

Er viel een stilte.

Arjan had de neiging de poëet te geloven.

Ruben keek Arjan en Karin aan.

‘Is er is nog iets’, vroeg Karin.

‘Ja, iets waarvoor ik me heel erg schaam.’

‘Dan is dit het moment om alles te vertellen.’

‘Ik moest een paar weken later weer bij Klijnman komen. Hij was heel vriendelijk, ik kreeg zelfs koffie. Hij vroeg naar mijn moeder, hoe het met haar ging, hij informeerde naar mijn gezondheid en prees dr. Bolt voor zijn baanbrekende behandelingsmethode. Toen vroeg hij of ik iets voor hem kon doen, om de goede naam van het Catherina Ziekenhuis en de goede naam van dr. Bolt en mijn vader te beschermen. Hij vroeg mij om de vrouw van een journalist te bellen die dat stuk in de krant had geschreven na dat incident in het ziekenhuis met jouw collega.’

Ruben pauzeerde.

‘Wat moest je zeggen?’

‘Ik moest haar bang maken.’

‘Hoe?’

‘Door haar te dreigen dat wanneer haar man niet stopte met het onderzoek ze geen gezinsuitbreiding zouden krijgen. Ze is namelijk in verwachting.’

‘Ja, dat weet ik. Tijmen en Gea zijn goede vrienden van ons.’

‘Oh.’

‘Heeft Klijnman jou dat zo gedictieerd?’

‘Ja, woordelijk. Maar ik weigerde. Toen begon hij te dreigen met ontslag en dat hij alles openbaar zou maken, dat van dr. Bolt en mijn vader. En toen heb ik toegegeven en heb gebeld.’

‘Wist je dat Gea Meijer door dat telefoontje van jou bijna een miskraam heeft gekregen?’

‘Nee, dat wist ik niet, het spijt me. Is dat dezelfde journalist die ook bij mijn moeder is geweest?’

‘Ja.’

‘Is er nog meer dat je ons vertellen moet?’

‘Nee, dit is alles.’

‘Hoe is het nu met die vrouw van de journalist en de baby?’, vroeg Ruben.

‘Dat is goed gekomen.’

‘Gelukkig maar, het spijt me heel erg.’

‘Maar er kan nog altijd aangifte worden gedaan voor bedreiging.’

Ruben van Goor knikte.

Goed, je kunt gaan’, zei Arjan.

‘Mag ik nog wat vragen? Zou ik het dagboek van mijn vader eens mogen lezen?’

‘Als alles achter de rug is, dan kun je het inzien.’

Toen Ruben van Goor was vertrokken keek Arjan zijn collega aan.

‘Hij verbergt nog iets, dat voel ik. Zijn relatie met dr. Bolt is meer dan alleen maar plaatjes draaien.’

‘Si?’

‘Sorry dat ik bij u aanklop, maar bent u Henk Langman?’, begon Tijmen in het Nederlands.

De man bekeek de jongeman die bij hem voor de deur stond en knikte bevestigend.

‘Goedenavond, ik ben Tijmen Meijer.’

Even moest de man nadenken.

‘Ben jij de zoon van Simon?’

‘Ja.’

‘Jongen, wat doe jij hier! Hoe heb je me gevonden!’

Joviaal stak Henk zijn hand uit om de zoon van zijn vriend te begroeten. Tijmen was opgelucht dat Henk Langman zo spontaan reageerde.

‘Kom binnen! Je moet zo’n 12 jaar geweest zijn dat ik je voor het laatst heb gezien.’

Henk Langman liep voor naar een ruime kamer waar de houtkachel een aangename warmte gaf.

‘Ga zitten, ik ben net aan het koken, kun je mee-eten.’

Tijmen nam plaats aan de eettafel.

‘Lust je een glas wijn?’

‘Ja lekker.’

Even later moest Tijmen alles vertellen, over zijn vader en moeder, over hemzelf. Toen hij wilde vertellen wat zijn doel was van zijn reis naar Italië, onderbrak Henk Langman hem.

‘Laat dat maar wachten tot morgen, eerst eten en slapen, morgen zien we wel verder. Je zult wel afgepeigerd zijn.’

‘Ja, ik ben inderdaad kapot, het was zo slecht weer onderweg, verschrikkelijk.’

‘Ja het is al de hele week al slecht weer, kom we gaan eerst eten.’

Henk Langman verdween naar de keuken en even later kwam hij terug met een groot bord met geroosterd brood.

‘Hier, dit is echt Toscaans, *crostini*, geroosterd brood met kippenlever en olijvenpasta. Neem rustig, dan ga ik nog wat pasta erbij koken.’

Tijmen nam voorzichtig een broodje. Kippenlever? Hij proefde voorzichtig, vond het lekker en binnen vijf minuten was het bord leeg. De wijn smaakte voortreffelijk. Tijmen pakte de fles, *Chianti* natuurlijk. Door de moeheid en de wijn werd Tijmen een beetje soezerig.

Henk zette een schotel dampende pasta op tafel.

‘*Pici*, zelf gemaakt, met wilde paddenstoelensaus en *pancetta*, je weet niet wat je proeft.’

Henk schepte Tijmen een bord vol. De spaghetti, de romige saus en het zoutige spek was een perfecte combinatie.

Na twee bordes leeggegeten te hebben en na nog een glas *Chianti*, was het voor Tijmen over. Hij moest slapen. Henk bracht hem naar de logeerkamer en zonder zijn kleren uit te trekken kroop Tijmen onder het dekbed.

Zondag 17 april 2005

De volgende ochtend was het weer omgeslagen. Door de halfopen luiken scheen de zon naar binnen. Nieuwsgierig stapte Tijmen uit bed en deed de luiken open.

Het huis van Henk Langman lag in een dal, omringd door heuvels. Groene heuvels, gelardeerd met rode en gele bloemen, daarboven een strakblauwe lucht. Tijmen was sprakeloos van het contrast met de dag er voor.

Er werd op de deur geklopt.

‘Binnen.’

Henk keek om de deur.

‘Wakker?’

‘Wat een uitzicht Henk, werkelijk ongelooflijk.’

‘Ja het is hier geweldig mooi. Zin in een ontbijtje? We gaan Hollands ontbijten, want dat is het enige nadeel hier in Italië, lekker uitgebreid ontbijten kunnen de Italianen niet. Dat doen we dan maar op zijn Hollands.’

Even later, toen Tijmen zich had gedoucht en schone kleren had aangetrokken, liep hij de tuin in waar Henk de tafel al had klaargemaakt. Op tafel stond eigen gebakken brood, boter, jam en gekookte eieren.

Tijmen schonk zich een kop koffie in.

‘Hoe ben je hier terechtgekomen’, begon Tijmen.

‘Toen Tina was overleden had ik het gevoel dat ik opnieuw moest beginnen en was in de gelegenheid om het roer helemaal om te gooien.’

Tijmen keek Henk vragend aan.

‘Je moet weten dat dit huis van Tina’s ouders was. Het was hun vakantiewoning. Heeft je vader nooit verteld dat wij regelmatig hiernaartoe gingen?’

‘Nee, nooit. Maar pa praatte nooit zoveel over zijn werk en ook niet over jou. Ik weet alleen dat jullie goede vrienden waren.’

‘Je zat ook nog op de lagere school, met andere interesses. Dan weet je ook niet dat ongeveer een jaar voordat Tina overleed de ouders van haar zijn verongelukt, zodat het huis hier leeg stond. Ik heb mijn huis verkocht en ben hier ingetrokken.

‘Zonder telefoon.’

Ja zonder telefoon en je hebt hier ook geen mobielbereik. Als ik wil bellen ga ik naar het café. In het begin zat ik erg in de put door de dood van Tina en later vond ik het wel prettig.

‘Maar wat voor werk doe je dan?’

‘Niet, ik hoef niet meer te werken. Tina was enig kind en de ouders van haar zaten goed in de slappe was.’

‘Maar ben je niet eenzaam? Dit is een geweldige plek, maar ook erg eenzaam, lijkt me.’

‘Ik heb hier een nieuw leven opgebouwd, ken de mensen in het dorp en doe af en toe een klusje voor anderen.’

‘Maar je bent nog steeds alleen, er woont in het dorp geen leuke Italiaanse?’

Henk Langman grinnikte.

‘Nee, de rust die ik nu heb vind ik erg prettig. Al moet ik wel erkennen dat ik af en toe Oost-Groningen wel mis en ook het vissen met je vader, al heb ik begrepen dat je vader dat niet meer kan.’

Na het ontbijt stapten ze in de auto en liet Henk de omgeving aan Tijmen zien. Het was adembenemend, het landschap, de olijfboomgaarden, de wijnvelden, het licht, de kleuren en de geuren. Na een paar uur parkeerde Henk bij een *ristorante* aan de golf van Baratti.

Op het terras onder de pijnbomen begon Tijmen over het doel van zijn bezoek.

‘Zeg Henk, ben je niet benieuwd waarvoor ik eigenlijk ben gekomen? Ik ben niet alleen gekomen om te genieten van deze mooie omgeving.’

‘Ik heb wel een vermoeden. Je wilt meer weten over de ramp bij Bakker.’

‘Klopt. Wil je er iets over vertellen? Waarom is er zo weinig over de explosie en de brand bekend?’

Henk keek in het rond en wees naar een heuveltop boven de golf van Baratti.

‘Kijk daar ligt Populonia, een oude Etrusken-stad. Hier vlakbij ligt een grote begraafplaats, een necropool van de Etrusken, pas in 1908 bij toeval ontdekt. De Etrusken waren gevreesde zeerovers en ze kwamen zo rond de 10^e eeuw voor Christus vanuit Azië hier naar Toscane. Het was een hoogbegaafd volk van begenadigde ambachtslieden en kunstenaars. In dit gebied hadden ze metaalsmelterijen waar ze ijzer, lood, tin, koper en zilver smolten. Daar werden schitterende voorwerpen van gemaakt die de hele wereld overgingen. Maar Etrusken zijn in de vergetelheid is geraakt. Toen de Romeinen rond 400 na Christus de Etrusken versloegen is het volk vrij snel verdwenen en vergeten. Ongeveer 100 jaar geleden is het volk herontdekt. Zo’n grote beschaving en we weten er heel weinig van af. Hoe kan dat?’

Dat lijkt heel erg op wat er bij Bakker is gebeurd. Het is er, we weten dat het bedrijf heeft bestaan, maar verder lijkt alles schemerig en duister.'

'Geef jij dan eens licht in de duisternis?'

Henk Langman keek Tijmen enige tijd doordringend aan.

'Daar bij Bakker B.V. gebeurden veel dingen die niet door de beugel konden en ik weet niet of ik m'n vingers daaraan wil branden. Je moet het verleden ook kunnen laten rusten.'

Tijmen vertelde van zijn recente bezoek aan de weduwe van Bastiaan van Goor, over het dagboek en de dat er een verband leek te zijn met het incident in het ziekenhuis.

'Van dat incident in het Catherina Ziekenhuis heb ik gelezen. Ik krijg per post het Noordelijk Dagblad.'

Henk stond op, liep naar binnen en kwam terug met een fles wijn en twee glazen. Na een flinke slok keek hij Tijmen bedachtzaam aan.

'Goed, ik zal je alles vertellen wat ik weet.'

'Vind je het goed dat ik het opneem?', vroeg Tijmen.

Henk haalde zijn schouders op en Tijmen zette de recorder op tafel.

'Op het terrein van fabriek lag een meer, het Kijlstermeer, dat ergens in de jaren '50 is uitgegraven voor de aanleg van de weg van Stadskanaal naar Borger. Het was erg diep en op een gegeven moment werd daar van alles in gegooid. Vaten met ontvettingsmiddelen, oude poetsdoeken, onbruikbaar gereedschap, zelfs complete oude machines, alles wat maar weg kon werd erin gegooid.'

Henk keek over zijn glas Tijmen aan.

'Het was de taak van je vader om vaten afgewerkte ontvettingsmiddelen in dat meer te dumpen.'

‘Dat weet je zeker?, vroeg Tijmen.

‘Ja dat weet ik zeker. Een aantal malen heb ik je vader erbij geholpen.’

‘Heb jij de brand en explosie dan ook meegemaakt? Was je toen aan het werk?’

‘Rustig aan jongen. Kom laten we iets bestellen, het is ora di pranzo, lunchtijd, ik heb wel trek.’

Ze bestelden op advies van Henk geroosterde tomatensoep met basilicum, naanbrood en een carpacciosalade.

Toen ze in de zon hun lunch aten ging begon Henk Langman verder te vertellen.

‘Ik zal je vertellen wat er is gebeurd.

‘Je vader was ‘s morgens in de ruimte geweest waar de gemaakte machineonderdelen schoongemaakt werden met ontvettingsmiddelen voordat ze verstuurd werden naar de klant. We noemden die ruimte ‘het hok’. Later bleek dat de ontvettingsmiddelen gevaarlijke oplosmiddelen waren die heel slecht voor je gezondheid zijn, zoals bij je vader.

De afzuiging van het hok was heel vaak kapot. Maar je vader, plichtsgetrouw als hij was, ging een paar keer per week het hok in en maakte alles perfect schoon. De afgewerkte ontvettingsmiddelen ging in vaten en als een vat vol was, werd die buiten op een pallet gezet. Als er vier volle vaten op stonden bracht je vader dit met de heftruck naar de Romneyloods bij het Kijlstermeer. Die bewuste vrijdagmiddag moest hij weer een volle pallet weg brengen. Ik zag dat hij nog duizelig was van de ontvettingsmiddelen. Dat was hij wel vaker als hij uit het hok kwam, dan gingen we een kop koffiedrinken en na een uurtje was het over. Het karakter van je vader veranderde ook in de loop der jaren. Hij

werd wat agressiever en opgefokt. Nu achteraf begrijp je hoe dat kwam, maar toen zag ik dat niet zo, het hoorde er allemaal bij en we verdienden een goede boterham bij Bakker. Maar het heeft onze vriendschap uiteindelijk geen goed gedaan. Maar goed, je vader wilde die vaten wegbrengen maar ik zag dat hij nog steeds duizelig was en wilde hem tegenhouden. Maar nee, je vader zou en moest die vaten wegbrengen. Toen hij wegreed slingerde hij met de heftruck met vaten over het pad naar de Romneyloods. Ik ben er achteraan gerend om hem tegen te houden, maar kon hem niet meer inhalen, probeerde door te schreeuwen zijn aandacht te trekken, maar door het lawaai van de heftruck kon hij me niet horen. Je vader reed met grote snelheid naar de openstaande deuren van de Romneyloods. Ik zag dat iemand in de loods bezig was met laswerkzaamheden. Je vader heeft het blijkbaar niet gezien, misschien was de overgang van het felle zonlicht naar de duisternis in de loods te groot, ik weet het niet. Toen ik vlak bij de loods was, zag ik nog net dat je vader het stuur van de heftruck omgooide, de vaten van de pallet afschoven en openbarsten. Wat er toen gebeurde.....daar denk ik nog elke dag aan.'

Henk Langman pauzeerde, vulde zijn glas bij en nam een hap van het naanbrood.

'Bas van Goor, de bedrijfsleider van Bakker, stond midden in de loods te lassen. Een deel van het oplosmiddel golfde over hem heen en 800 liter van dat spul vloog explosief in brand. Het was een enorme vuurbol.'

Henk Langman slikte.

'Je vader reed met z'n heftruck dwars door de zijwand van de loods naar buiten, dat is zijn redding geweest.

Door de drukgolf van de explosie werd ik achterover geblazen en zag een enorme vuurkolom over me heen komen. Maar ik had slechts lichte brandwonden, je vader had alleen een gekneusde enkel en we konden op tijd weggkomen. De machinefabriek is bijna helemaal afgebrand.'

'En van Goor?', reageerde Tijmen.

Die hebben ze gevonden met de lasbrander nog in de hand. Via het gebit hebben ze hem moeten identificeren. Bas van Goor is in stilte in Duitsland begraven, daar waren hij en zijn vrouw net naar toe waren verhuisd. De fabriek is daarna gesloten. We hebben allemaal een ruime financiële vergoeding meegekregen, zo was Ferdinand Bakker dan ook wel weer.'

'Wat een verhaal, Henk.'

Henk at de laatste resten van zijn salade.

Tijmen wist even niet wat hij moest zeggen en zette de recorder uit.

'Zal ik nog even koffie gaan halen?', stelde hij voor.

'Ja lekker een espresso. Maar dan moet je binnen niet een *'espresso'* bestellen maar een *'caffè'*, zo doen Italianen dat.

Toen ze de koffie op hadden drukte Tijmen de recorder weer aan.

'Weet jij waarom er zo weinig over geschreven is in de krant. Er is geen politiedossier, er is bijna niets over dat ongeluk terug te vinden.' begon Tijmen.

Henk keek de zoon van zijn vriend bedenkelijk aan.

'Begrijp je dan niet dat het hele zaakje stinkt? Dat een paar belangrijke figuren de hele zaak met alle geweld in de doofpot willen houden?'

'Welke belangrijke figuren?'

‘In ieder geval, Ferdinand Bakker en Klijnman van het ziekenhuis.’

‘Wat weet je van Klijnman? Wat heeft die er mee te maken.’

‘Er gingen geruchten dat het Catherina allerlei ziekenhuisafval in dat meer dumpte. Bas van Goor had een handeltje opgezet met een arts uit het ziekenhuis en bijna elke vrijdag reed die arts na werktijd naar de machinefabriek en leverde spullen af die door van Goor werden gedumpt. En daar moeten Klijnman en Bakker van geweten hebben. Twee maanden na de ramp kwam er een hek om de afgebrande resten van de machinefabriek heen en daarna is men het bedrijf snel vergeten.’

Henk pauzeerde en keek naar het opnameapparaat.

‘Wil je me beloven mijn naam nooit te noemen als je er over gaat schrijven?’

Tijmen knikte.

De volgende ochtend nam Tijmen afscheid en reed terug naar huis, naar Smeerling, naar Gea en Simon jr.

Maandag 18 april 2005

Karin de Groot en Arjan zaten tegenover Connie Zondag, de secretaresse van directeur Klijnman.

Die ochtend had ze gebeld of ze kon komen praten.

De ogen van Connie lagen diep en vermoeid onder het geblondeerde haar, de mond verstart tot een smalle streep.

‘Mag ik Connie zeggen?’, vroeg Karin.

‘Ja natuurlijk.’

‘Wat wil je ons vertellen.’

‘Kan dit gesprek vertrouwelijk zijn, ik wil geen moeilijkheden krijgen op mijn werk.’

‘Connie, laat ik daar duidelijk over zijn’, begon Karin.

‘Dat ligt er aan wat je ons verteld, maar we kunnen niet uitsluiten wanneer je ons iets verteld wat uiteindelijk leidt tot iets strafbaars je misschien moet getuigen.’

Connie Zondag twijfelde, maar nam een besluit.

‘Oké, ik loop er al zo lang mee, nu moet er een eind aan komen’, begon ze.

‘Ruben van Goor heeft me gebeld en heeft verteld dat jullie met hem hebben gepraat’, begon ze.

‘Ruben en ik hebben een relatie, een latrelatie.’

‘Wat! Met u? Maar bent u niet...’

Karin gaf Arjan een schop tegen z’n benen.

‘Sorry’, zei Arjan.

‘Ga verder, Connie’.

‘Wat ik jullie ga vertellen daar weet Ruben het meeste niet van af’.

Ze wachtte op een reactie.

Arjan en Karin knikten.

‘Ik werk al meer dan dertig jaar voor Pieter Klijnman. Al is hij vaak een boer, toch is het een goede baas. Pieter heeft alles voor zijn ziekenhuis over. Hij beschouwt het ziekenhuis als zijn eigendom en zo gaat hij er ook mee om.’

‘Ik moet het vragen Connie, heb je een verhouding gehad met je baas?’, vroeg Karin.

‘Ben je gek! Met die plumpudding? Nee, nu schat je me te laag in.’

‘Sorry, maar ga verder.’

‘Ik heb Pieter afgeluisterd. We hebben vanaf het begin dat ik zijn secretaresse werd nog steeds dezelfde intercom, het is een oud ding maar het werkt nog steeds. Als je de knop voor een oproep indrukt, dan hoor je zonder dat de ander het merkt wat er wordt gezegd.’

‘Maar gaat er dan geen lampje branden of zoiets?’

‘Het lampje op de intercom van Pieter was al vanaf het begin kapot en je hoort het absoluut niet klikken of knetteren als je de knop indrukt, dat heb ik eens uitgetest met een schoonmaakster.’

Connie Zondag grijnsde.

‘Dus je hebt al 30 jaar Klijnman afgeluisterd.’

‘Nou, niet zo vaak hoor. Overdag had je daar vaak geen kans toe, want het is bij mij in- en uitlopen. Maar Klijnman werkt vaak over en ik heb niemand thuis die op me wacht, dus werk ik ook altijd wat langer en ’s avonds na werktijd kon ik hem afluisteren en dat heb ik ook gedaan vooral in de jaren toen duidelijk werd dat Pieter bezig was met een smerig zaakje.’

‘Over welke periode hebben we het dan?’

‘De jaren ‘70 en ‘80.’

‘Nou maak je me wel heel nieuwsgierig.’

Arjan merkte dat de secretaresse van Klijnman, Karin begon te vertrouwen en bemoeide zich verder niet met het gesprek.

‘Het begon met de bezoeken van dr. Bolt aan Klijnman. Dat gebeurde op den duur vaak na werktijd. Dat vond ik vreemd en begon hun gesprekken af te luisteren.’

‘Waar gingen die gesprekken over?’

‘Dr. Bolt was bezig met een experimentele behandelingsmethode met radioactieve materiaal in plaats van te opereren. Hij had daar blijkbaar veel succes mee. Ik begreep uit de gesprekken dat dr. Bolt het radioactief materiaal illegaal uit Amsterdam kreeg. In het begin wilde Pieter niets van dergelijke illegale praktijken weten. Op een gegeven moment kreeg Pieter in de gaten dat met het dumpen van afgewerkte radioactieve bronnen veel geld te verdienen was. Klijnman nam de handel van dr. Bolt over en Bolt mocht doorgaan met zijn experimentele behandelingsmethode. Voor zover ik heb begrepen kwam er steeds meer van dat spul naar het ziekenhuis om gedumpt te worden.’

‘En wist je waar die spullen uiteindelijk bleven?’

‘Ja, die werden naar machinefabriek Bakker gebracht. Dr. Bolt had in het begin een regeling getroffen met de bedrijfsleider van Bakker. Maar toen er zoveel radioactief materiaal kwam werd het dr. Bolt te gortig en wilde hij stoppen. Hij werd toen door Klijnman gechanteerd door te dreigen hem voor de medische tuchtraad te slepen i.v.m. die illegale experimenten. De avondbezoeken van Bolt stopten, maar daarna is de directeur van Bakker een paar keer geweest, maar dat was

overdag, dus daar heb ik niks van meegekregen, maar ik vond het wel vreemd.'

'En Klijnman had nooit in de gaten dat je hem afluisterde.'

'Nee.'

'En je hebt ook nooit de behoefte gehad om hiermee naar de politie te gaan?'

'Nee, ik had een fantastische baan en het leek me allemaal niet zo erg. En dat dr. Bolt zich liet chanteren, nou daar had hij het zelf naar gemaakt met zijn experimenten.'

'Maar nu zit je toch hier.'

'Ja, toen Jacob me vertelde wat er allemaal was gebeurd was de maat vol. Maar...'

'Ja?'

'Er is nog iets veel ergers gebeurd.'

'Vertel.'

'Dat kan ik niet, dan gaan jullie me arresteren.'

'Het achterhouden van belangrijk bewijs kan ook strafbaar zijn Connie', Karin zette er druk op.

'Ik wil het wel vertellen, maar is er niet zoiets dat je niet wordt vervolgd als je een belangrijke getuige bent?'

'Dat kunnen we pas bepalen als je ons verteld wat je weet, maar inderdaad bestaat die mogelijkheid, maar dat bepaalt het OM. Zullen we eerst een kop koffie voor je ophalen?'

Connie Zondag knikte.

Arjan stond op om de koffie te gaan halen en kwam even later terug met een thermoskan koffie en 3 bekers.

Nadat de koffie was ingeschonken ging Connie verder met haar verhaal.

'Oké, er zijn nog meer mensen bij Klijnman geweest die ook bij de hele zaak betrokken zijn.'

‘Wie?’

‘Jullie baas, commissaris Suk en Dijkstra van de gemeente, Foppe Dijkstra.’

Arjan en Karin keken elkaar aan.

Arjan nam het woord.

‘Is Suk ook bij Klijnman geweest?’

‘Ja, op een avond samen met Dijkstra en Bakker.’

‘Wanneer?’

‘De dag van de brand bij Bakker.’

‘Wat is er toen besproken?’

Er viel een stilte.

‘Die brand bij Bakker zal ik nooit vergeten. Eerst werden er op de eerste hulp twee gewonden binnengebracht. Later hoorden we dat er ook iemand bij de brand en explosie was omgekomen. Even later werd ook nog dr. Bolt binnengebracht, hij was tegen een boom gereden, maar bij binnenkomst was hij al overleden. Het hele ziekenhuis was in rep en roer. Die avond kwamen commissaris Suk, Bakker en Dijkstra bij Klijnman. Ik hoorde dat er eerder die dag een radioactieve bron was afgeleverd bij Bakker. Het was blijkbaar een bijzondere bron, want Klijnman en Bakker waren helemaal in paniek. Hij moest weten of die bron volgens de afspraak gedumpt was. Hij kon het Bolt niet meer vragen, want die had zich doodgereden tegen een boom. Hij had de hulp van Suk en de gemeente nodig.’

‘Hoezo?’, vroeg Karin.

Suk moest de politie in toom houden en Dijkstra de gemeente, zoals de brandweer. Als die bron nog niet was gedumpt, moest het nog tussen de puinhopen liggen en dat was levensgevaarlijk, er zouden doden kunnen vallen en als

de bron gevonden zou worden was de link naar het ziekenhuis snel gelegd.'

'Hoe reageerden Suk en Dijkstra?'

'Nou ze bleven heel rustig, het kan haast niet anders of ze moeten hebben geweten van al het andere radioactief materiaal dat naar Bakker werd gebracht.

Klijnman bood hun 10.000 gulden de man om hem te helpen.'

'Connie, weet jij waar het radioactieve spul werd gedumpt?'

'Ja, ze stopten het in verfblikken en gooiden het vervolgens in het Kijlstermeer op het terrein van Bakker.'

De telefoon ging. Karin nam op en na een enkele ogenblikken trok ze wit weg.

'We moeten bij Suk komen.'

Dinsdag 19 april 2005

Tijmen zat aan het ontbijt of eigenlijk was het een brunch, het liep tegen de middag. Hij was de avond ervoor laat teruggekomen uit Italië en was direct naar bed gegaan. Gea had croissantjes gehaald en eieren gebakken met kaas en spek. Ze waren ondertussen aan het bijpraten. Simon jr. zat rustig te spelen op een kleed in de hoek van de keuken.

‘Hé, daar komt Arjan aan’, zei Gea.

Arjan kwam even later binnen en schoof aan.

‘Koffie?’, vroeg Gea.

‘Graag.’

‘Wil je ook een gebakken ei?’, vroeg Gea.

‘Nou lekker.’

Nadat Gea de heren had voorzien van gebakken eieren, nam ze Simon jr. op de arm en liep naar buiten.

Tijmen vertelde over zijn ontmoeting met Henk Langman, hoe de brand en explosie was ontstaan en over de rol van Klijnman en Bakker respectievelijk de directeuren van het Catherina Ziekenhuis en van machinefabriek Bakker.

Arjan hoorde het onder het eten van zijn gebakken ei geïnteresseerd aan.

Toen Tijmen klaar was met zijn verhaal zei Arjan:

‘Het radioactief spul ligt in verfblikken op de bodem van het Kijlstermeer.’

Verbluft keek Tijmen zijn vriend aan.

‘Hoe ben je daarachter gekomen!’

Arjan deed uitgebreid verslag van de verhoren van Ruben van Goor en Connie Zondag.

‘Zo! Dan zijn we de afgelopen dagen meer te weten gekomen dan alle maanden hiervoor.’

‘Dus Suk is er ook bij betrokken.’

‘Maar ondertussen zijn Karin en ik wel geschorst.’

‘Dat bevestigt alleen maar dat ze hem knijpen.’

Tijmen pakte zijn aantekeningen.

‘De naam van Foppe Dijkstra ben ik eerder tegengekomen. Hier, meneer Bartels van Milieupunt, die de metingen heeft gedaan in Ter Maars vertelde me dat Dijkstra van afd. Bouw en Milieu van de gemeente specifiek de opdracht had gegeven niet te meten op radioactieve straling!

Het net sluit zich om Klijnman, Bakker, Suk en Dijkstra. Tijd om het dumpen van radioactief afval in het Kijlstermeer openbaar maken.’

‘Maar ondertussen ben ik wel mooi geschorst.’

‘Dan is het nog belangrijker dat alles in de openbaarheid komt’, reageerde Tijmen.

‘Ja, je zult wel gelijk hebben. Ik heb toch niet veel meer te verliezen.’

‘En Karin? Hoe zit zij erin?’

‘Karin is Suk ook helemaal zat, dus die gaat wel meedoen.’

‘Maar waar gaan we beginnen?’, peinsde Arjan.

Tijmen stond op en pakte de telefoon.

‘Hoi Bert, met Tijmen Meijer.’

Tijmen liep met de telefoon door de tuindeur naar buiten en kwam enkele minuten later weer binnen.

‘Zullen we eens een kijkje nemen op het terrein van de machinefabriek?’, opperde Tijmen.

‘Ik heb een stralingsmeter geregeld.’

Zaterdag 23 april 2005

Het was een grauwe grijze mistige zaterdagochtend. Het was niet moeilijk om op het terrein van de voormalige machinefabriek Bakker B.V. te komen. Het hekwerk lag op verschillende plekken plat zodat je zo het terrein op kon lopen. Arjan, Tijmen en Karin liepen over het terrein en door de gebouwen en zagen veel sporen van eerdere bezoeken van nieuwsgierigen. De gebouwen waren praktisch leeg, alles wat nog een beetje waarde had was verdwenen. De lege bierflessen, kapotte stoelen en tafels duiden erop dat er menig feestje is gevierd. Ze vonden de plek waar de Romneyloods stond, waar Tijmen's vader het noodlottig ongeluk kreeg. Enkele spanten stonden er nog maar verder was er weinig meer zichtbaar van de ramp dan een hoop verroest schroot.

Tijmen deed de stralingsmeter aan maar het regelmatige getik gaf aan dat er geen verhoogde straling was rondom de plek van de ramp.

'Maar waar is nu dat meer, dat Kijlstermeer waar alles in werd gedumpt?', vroeg Karin de Groot.

'Wacht even, ik heb een kaart meegenomen van gemeente Stadskanaal en daar staat het Kijlstermeer op.'

Arjan haalde uit de binnenzak de kaart tevoorschijn en vouwde die open.

'Kijk hier moeten we ongeveer staan, dan is daar het meer en hier is een weg die ernaar toeloopt.'

Ze liepen nog wat rond en vonden een breed verhard pad wat de weg moest zijn naar het meer. Na een paar honderd meter stonden ze voor het Kijlstermeer.

‘Dit moet het zijn’, zei Arjan.

‘Wat is het toch nog groot’, zei Karin.

‘Op de kaart is het ongeveer 300 bij 100 meter.’

‘Henk Langman vertelde me dat het enorm diep moet zijn omdat het een afgraving is geweest voor de autoweg van Stadskanaal naar Borger’, zei Tijmen.

Karin liep naar de rand van het water en pakte iets op.

‘Wat is dit? Een duikbril?’

Toen Tijmen en Arjan de kapotte duikbril bekeken kwamen ze tot de conclusie dat er in het meer wel eens gedoken was.

‘Er is een duikclub in Stadskanaal’, begon Tijmen.

‘Hoe heet die ook alweer. *Deep Water*, ik heb de voorzitter wel eens geïnterviewd voor de schoolkrant. Bolhuis heet hij, Toni Bolhuis. We moeten misschien eens met de beste man gaan praten, misschien duiken ze hier ook.’

Maandag 25 april 2005

Er was geen bel, maar na de klopper op de deur te hebben gebruikt hoorde Tijmen gestommel achter de deur.

Tijmen had van tevoren gebeld voor een afspraak.

Een brede man met kortgeknipt haar deed open.

‘Meneer Meijer?’

‘Ja, dat ben ik.’

De man stak de hand uit die Tijmen beantwoorde.

‘Hallo. Hebben we elkaar al niet eens eerder gezien, de naam komt me zo bekend voor.’

‘Ik heb u eens geïnterviewd voor de schoolkrant.’

‘Dat zal het zijn, kom binnen.’

Tijmen rook vers gezette koffie. De mannen gingen aan de keukentafel zitten.

‘Wat kan ik voor u doen’, begon de voorzitter.

‘Mag ik je tutoyeren?’, vroeg Tijmen.

‘Ja graag, niet moeilijk doen.’

Toni Bolhuis pakte de koffiekkan en schonk in.

‘Toni ik zal met de deur in huis vallen. Duiken jullie wel eens in het Kijlstermeer?’

‘Het Kijlstermeer, waarom wil je dat weten?’

‘Ik heb aan de rand van het meer een duikbril gevonden en toen dacht ik aan jullie.’

‘Je weet dat je niet overal mag duiken, je moet daar een vergunning voor hebben en volgens mij is het terrein waarop het Kijlstermeer ligt particulier gebied, dus je mag er zo maar niet duiken’, zei Toni Bolhuis gereserveerd.

‘Dan zal ik je vertellen waarom ik het graag wil weten, maar wat ik je ga vertellen is vertrouwelijk. We zouden een deal

kunnen maken dat we dit gesprek vertrouwelijk houden zo lang als dat nodig is.'

Toni keek Tijmen nadenkend aan.

'Akkoord, je maakt me nu wel nieuwsgierig.'

Tijmen deed zijn verhaal en wachtte op de reactie van de voorzitter van de duikclub.

'Dus jullie zijn in het Kijlstermeer met name op zoek naar vaten en verfblikken', merkte Toni op.

'Ja het gedumpte radioactief afval zou in verfblikken moeten zitten en in de vaten zouden heel goed afgewerkte ontvettingsmiddelen kunnen zitten.'

'Die hebben we inderdaad gevonden,' begon Toni Bolhuis.

'Het meer is behoorlijk groot en erg diep, zeker 20 meter. Op de bodem ligt van alles, gereedschap en onderdelen van machines, vaten, blikken verf, de hele bodem ligt vol, er ligt zelfs een boot. Af en toe vonden we iets van waarde is, zoals koper en zink. Een lid van de club heeft eens een slijpmachine naar boven heeft gehaald. Het ding zag er niet uit, maar hij heeft hem helemaal uit elkaar gehaald, nieuwe lagers erin en hij slijpt daar nog regelmatig zijn messen en beitels op.'

'En die vaten en blikken?', onderbrak Tijmen.

'De vaten en blikken zijn roestig maar lijken nog intact. Op die plek kwamen we niet zo vaak.'

'Hoezo?'

Bolhuis stond op, pakte pen en papier en tekende de contouren van het Kijlstermeer.

'Het meer heeft grofweg de vorm van een driehoek.

Aan de randen kun je staan maar na ongeveer 5 meter worden het ineens diep. Je kunt de bodem van het meer in

drie gedeeltes verdelen. Het lijkt erop dat elk soort afval een eigen plek in het meer heeft. Hier op dit punt ligt het gereedschap en de machineonderdelen, hier liggen de vaten en hier de verblikken. Alles op de bodem lijkt opmerkelijk goed gescheiden’.

‘En waar ligt die boot?’

‘Hier in het midden, die zullen ze wel gebruikt hebben om alles overboord te kieperen.’

Aan de rand van het meer vind je nog restanten van een steiger, daar zal de boot wel aangeleggen hebben.’

‘Hoeveel van die verblikken liggen er denk je?’

‘Zeker vijftig, het zijn vrij grote verblikken.’

‘Heb je wel eens zo’n blik naar boven gebracht?’

‘Nee, we gingen ervan uit dat er alleen verfresten in zouden zitten. Maar nou je het zegt is het wel raar dat die verblikken allemaal apart liggen van de rest, waarom zou je dat doen als ze leeg zijn of dat er alleen maar resten verf in zitten.’

‘Zijn er wel eens duikers ziek geworden na een duik in het Kijlstermeer?’

‘Hoezo?’

‘Misschien dat er oplosmiddel in het water zit of dat ze ziek zijn geworden van de radioactieve straling.’

‘Dus je denkt echt dat er in die verblikken radioactief materiaal zit?’

‘Dat is ons verteld.’

‘Nee, niemand is ziek geworden, dat ik zeker wel gehoord. Maar wacht eens even.’

Tijmen zag dat de voorzitter van de duikclub hem plotseling geschokt aankijken.

‘Wat is er.’

‘Er is wel een lid van de duikclub overleden. Dat artikel in de krant, vorig jaar.’

‘Wat bedoel je?’

Tijmen werd nieuwsgierig.

‘Janet van Zanten.’

‘Ken jij Janet van Zanten?’

‘Ja natuurlijk, ze was lid van onze duikclub.’

Tijmen was verbluft.

‘Een vriend van mij werkt bij de politie en was een collega van Janet van Zanten, maar volgens mij heeft hij nooit geweten dat ze lid was van een duikclub.’

‘Haar duikspullen lagen bij mij in de schuur, net zoals van veel andere leden. Ze hebben allemaal een sleutel en kunnen zo bij hun spullen.’

‘Zou Janet ook in het Kijlstermeer hebben gedoken?’, vroeg Tijmen.

‘Daar heeft ze het nooit over gehad, maar ik kan me nog herinneren dat op een clubavond ze wel enthousiast werd van de verhalen over het Kijlstermeer van andere leden van de club.’

‘Krijg nou wat, daar zal Arjan van opkijken. Arjan van Slooten was de collega van Janet van Zanten.’

‘Hoe lang is het geleden dat jullie voor het laatst hebben gedoken in het meer?’, ging hij verder.

‘Nou, dat is zeker wel een half jaar geleden.’

‘Zou je nog eens willen duiken in het Kijlstermeer?’

Toni Bolhuis twijfelde.

‘Naar die vaten en blikken?’

Tijmen knikte.

‘Is het dan wel veilig?’, vroeg de voorzitter van de duikclub.

‘Ik zorg ervoor dat er een stralingsdeskundige mee gaat.’
‘Maar ik wil er geen moeilijkheden mee krijgen.’
‘Dat snap ik, maar zoals ik je heb verteld wordt er op hoog niveau in gemeente Stadskanaal een smerig spelletje gespeeld en wij willen dat openbaar maken en daar hebben we je hulp bij nodig.’
Bolhuis keek bedenkelijk, maar de nieuwsgierigheid won het.
‘Oké ik doe mee.’
‘Zou ik ook mee kunnen duiken?’
‘Dan zul je eerst een duikcursus moeten volgen.’
‘Die kun jij me dan toch geven?’
‘Ja, dat kan.’
‘Goed, morgenavond?’

‘Je meent het!’
Tijmen kon z’n oren niet geloven toen Arjan vertelde dat Janet van Zanten lid was geweest van duikclub *Deep Water*.
Zou Janet daar die radioactieve capsules gevonden hebben?
Maar hoe kwam dat radioactief spul in haar maag?
Ze kwamen stapje voor stapje verder, maar er waren nog zoveel vragen.

Later op die avond kreeg Arjan tot zijn grote verwondering bericht dat de schorsing van hem en Karin was opgeheven.
Ze moesten voorlopig bureauwerk doen.

Vrijdag 29 april 2005

Het regende zachtjes. Het was nacht en aardedonker. Geen mens zou op dit tijdstip met dit weer er maar over prakkiseren buiten te zijn. Toch waren drie mannen gehuld in laarzen en regenjassen, die glinsterden in de gestaag neervallende regen druk in de weer aan de boorden van het Kijlstermeer.

Bij de ingang van het terrein zaten Arjan en Karin in de auto te wachten.

De voorzitter van duikclub *Deep Water*, was bezig enkele lampen te ontsteken aan de rand van het Kijlstermeer.

‘Zou dat niet te veel licht zijn?’, vroeg Bert Koerts, stralingsdeskundige van PGO-glass bezorgd.

‘Straks worden we ontdekt.’

‘Arjan en Karin houden de politiemeldingen in de gaten en zullen ons wel melden als er iets gaande is’, stelde Tijmen hem gerust.

Bert Koerts had direct enthousiast gereageerd toen Tijmen met het voorstel kwam om mee te doen met het plan om een eind te maken aan een al meer dan 30 jaar durende smerige zaak.

Tijmen had van Toni een duiktraining gekregen in het zwembad. Het was hem meegevallen. Maar het donkere water van het Kijlstermeer lonkte hem niet. Dit was toch anders dan een zwembad. Maar hij was eraan begonnen en zou het ook afmaken. Gea had hem gisteravond bezorgd aangekeken toen Tijmen haar vertelde wat hij de die nacht van plan was. Maar toen Mieke vertelde dat Arjan die nacht bij hem zou zijn maakte de bezorgdheid plaats voor

berusting, ze was getrouwd met een journalist. Toni had een schijnwerper in de hand en scheen daarmee over het water.

‘Hoe diep was het hier nog maar Toni?’, vroeg Tijmen.

‘Het diepste punt is ongeveer 20 meter.’

‘Weet je nog dat ik je heb verteld dat als we weer naar boven gaan het rustig moeten doen om caissonziekte te voorkomen, bij te snel stijgen krijg je stikstofbelletjes in je bloed en word je duizelig.’

‘Ja dat weet ik nog.’

‘Maar maak je niet ongerust, als je bij me blijft geef ik het tempo wel aan.’

Tijmen knikte.

Tijmen en Toni trokken hun duikpakken aan, de zuurstofflessen werden gecontroleerd en er werd gespuugd in de zuurstofmaskers.

Bert haalde een stralingsmeter uit zijn rugzak, die zorgvuldig in plastic was verpakt.

‘Dit type heb ik meegenomen omdat er lampjes op zitten die je goed kunt zien in het donkere water.’

Bert bevestigde de meter met duct tape op de linkerarm van Toni.

‘Let op de lampjes, groen is goed, geel is verhoogde straling, rood is wegwezen, duidelijk?’

‘Ja oké.’

Tijmen pakte nog een fotocamera, een waterdicht model die hij van de fotoredactie had geleend.

Toni Bolhuis gaf Bert Koerts twee reddingslijnen.

‘Als er onraad is, geef dan een ruk aan beide lijnen’, zei Toni.

‘Duidelijk’, reageerde Bert Koerts

Toni pakte nog een lijn en knoopte die aan zijn gordel en die van Tijmen.

‘Zo raak ik je niet kwijt daar beneden.’

Toni liep naar de rand van het donkere water. Tijmen volgde.

‘Dicht bij me blijven, het is daar beneden stikdonker, het licht van de lamp is daar beneden maar een schemerlampje, pas als we op de bodem zijn reflecteert het licht op het witte zand, zodat je meer zicht hebt. Maar de tocht naar de bodem is het donker, stikdonker.’

Tijmen slikte.

‘Kom we gaan.’

Bert zag beide mannen in het water verdwijnen en hield de lijnen wat steviger vast. In het spookachtige licht zag hij twee silhouetten onder water steeds kleiner werden. Het licht werd zwakker en even later gaven alleen ontploffende luchtballen op het wateroppervlak aan waar de duikers zich bevonden.

De regen hield op. De maan kierde achter een wolk vandaan en verlichte voorzichtig de omgeving.

Tijmen bleef dicht bij Toni Bolhuis. Hij deed zijn best zo te ademen zoals Toni hem dat had geleerd tijdens de training, rustig en regelmatig.

De bodem kwam in zicht. Zoals voorspelt weerkaatste het witte zand het licht en kwam een groot deel van de bodem in zicht. Tijmen zag allemaal troep liggen. Hier en daar lagen stukken metaal, apparaten en gereedschap. Tijmen herkende boormachines, slijppapparaten, veelal half in het zand weggezakt.

Het water was zo helder dat je meters voor je uit kon kijken. Hij dacht zelfs in het schemerlicht de gezonken boot te ontwaarden. De stralingsmeter gaf aan dat er geen straling was. Tijmen maakte een aantal foto's.

Toni gebaarde dat Tijmen hem moest volgen en vlak boven de bodem zwemmend kwamen ze op de plek waar de vaten lagen. Het groene lampje bleef branden. Tijmen zag in het licht van de schijnwerper dat de vaten aan het roesten waren, maar kon geen tekenen ontdekken van lekkage of beschadiging. Toni tikte Tijmen op de arm en zwom verder naar een andere plek.

Na ongeveer een paar minuten naderden ze de plek waar de verfbussen lagen. Op afstand stopten ze. De bussen die Tijmen kon zien leken ook onbeschadigd. Langzaam zwommen ze dichterbij. Het gele lampje ging branden. Ze stopten en zwommen iets terug totdat het geruststellende groene lampje weer ging branden. Van afstand bekeken ze naar de plek des onheils. Toni maakte de lijn los die hem aan Tijmen verbond, pakte de fotocamera van Tijmen, gebaarde de journalist te blijven en zwom zelf wat dichterbij naar de eerste verfbussen. Geel, geel was oppassen had Bert Koerts gezegd, rood was wegwezen. Hij ging nog wat verder en zag steeds meer verfbussen liggen. Toen hij enkele meters van de eerste verfbussen verwijderd was zag hij in het licht van de lamp tientallen bussen liggen, die net als de vaten allemaal nog intact leken. Voorzichtig zwom hij nog iets dichterbij. Rood! Toni maakte snel wat foto's en ging terug naar de plek waar Tijmen hem wachtte en knoopte de lijn weer vast.

Het was duidelijk dat er radioactieve straling uit de bussen kwam. Toni wees met de duim omhoog. Tijmen knikte en beide duikers stegen langzaam naar boven.

Toen ze uiteindelijk weer op hun benen stonden en zich hadden ontdaan van de zuurstofflessen keek Bert Koerts beide mannen vragend aan.

“En?”

‘Het klopt allemaal. Er liggen vaten en de verfbussen op de bodem stralen’, antwoordde Tijmen.

‘Hoe dicht zijn jullie erbij kunnen komen?’

Een paar meter voor de eerste bussen kregen we een rood lampje.’

‘Dat is dan duidelijk’, concludeerde Bert die de stralingsmeter aanpakte en opborg.

‘En wat nu’, reageerde Toni.

‘Naar de politie?’, opperde Bert.

‘Zolang commissaris Suk daar nog is, lijkt me dat voorlopig geen goed idee’, zei Tijmen.

Toni keek op zijn horloge.

‘Het is half twee, zullen we bij mij thuis nog even napraten?’

Tijmen pakte zijn telefoon en belde Arjan die nog op wacht stond en bracht hem op de hoogte van wat ze hadden ontdekt.

Een kwartiertje later zaten ze aan de keukentafel van Toni Bolhuis met koffie en Groninger koek.

‘We moeten zo’n bus te pakken zien te krijgen’, opperde Bert Koerts.

‘Nou, dat lijkt me nu helemaal geen goed idee’, vond Toni.

‘Bert heeft gelijk, we moeten een bus naar boven halen willen we er een zaak van kunnen maken. We hebben dan de foto’s

en de inhoud van een bus. Dan hebben we genoeg bewijs om deze zaak aanhangig te maken.'

'Op hoeveel meter ging het rode lampje branden op de stralingsmeter?', vroeg de stralingsdeskundige aan Toni.

'Ongeveer op 2 á 3 meter'.

'Dan zijn het waarschijnlijk geen enorme sterke radioactieve bronnen die in die bussen zijn gestopt. Dat was ook niet te verwachten. Bij medische behandelingen worden geen extreem sterke bronnen gebruikt. Het wordt anders als een bron kapot is zodat de inhoud vrij komt.'

'Zoals bij Janet', mengde Arjan zich in het gesprek.

'Juist', antwoorde Bert Koerts.

'Luister ik heb wel een plan, maar dat moet ik even uitleggen', ging hij verder.

'Ik heb na het incident in het ziekenhuis contact gezocht met Anton Groenewoud. Ik heb met Anton samen de opleiding stralingsdeskundige-3 gedaan in Engeland. Anton Groenewoud is de DDA Straling van de ANVS.'

'De wat?', vroeg Tijmen.

'De Dienstdoende Ambtenaar Straling van de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming.'

'Een ambtenaar', smaalde Toni.

'Ja, maar niet zo'n ambtenaar zoals jij bedoelt.

'Oké, oké, ga verder.'

'De ANVS is na het incident van Janet van Zanten ingeschakeld en samen met de COVRA hebben ze alles opgeruimd, gecontroleerd en netjes achter te laten.

'De COVRA, wie zijn dat?', vroeg Tijmen.

‘Ja sorry, dat is een instantie die radioactief materiaal inzamelend en opslaat. Ze zitten op hetzelfde terrein als de kerncentrale Borsele in Zeeland.’

‘Duidelijk’, antwoorde Tijmen.

‘Ik kan Anton vragen ons mee te helpen een bus naar boven te krijgen uit dat meer.’

Bert keek afwachtend de kring rond.

‘Maar het moet dan wel in het geheim gebeuren want als Klijnman en consorten hier lucht van krijgen dan hebben we de poppen aan het dansen’, merkte Arjan op.

‘Ik ken Anton goed genoeg dat hij hieraan mee wil doen buiten de officiële paden om.’

‘Maar komen jullie daar achteraf dan mee weg?’, zei Karin.

‘Anton heeft wel enige invloed bij personen die hem daarmee kunnen helpen als dat nodig mocht zijn’, grinnikte Bert.

‘Ik neem contact met hem op en kom bij jullie terug met een plan.’

Vrijdag 6 mei 2005

Een week later was het volle maan. Het Kijlstermeer lag er vriendelijker bij dan een week geleden.

Aan de oever stonden 4 mannen, Toni in duikpak en Anton Groenewoud en Bert Koerts in witte overalls. Tijmen stond in zijn versleten leren jasje met een camera en zoomlens om de nek. Verder stond er een gesloten aanhangwagen en een roeiboot op een trailer.

Karin en Arjan stonden buiten het terrein 'op wacht'.

De volle maan gaf zoveel licht dat een paar zaklantaarns voldoende waren.

'Dus alles is duidelijk?', zei Bert.

Een paar uur ervoor hadden ze met elkaar kennis gemaakt aan de keukentafel van Toni Bolhuis en gedetailleerd het plan van Bert en Anton doorgesproken.

Tijmen en Bert reden de boottrailer naar de kant en lieten de boot in het water glijden. Stilzwijgend sloeg Tijmen zoals afgesproken een pin in de grond en bond met een touw de boot vast.

Ondertussen had Toni een leeflijn en een lang touw gepakt. Van het touw hij had uitgerekend hoe lang het moest zijn om een bus vanaf de bodem naar de kant te krijgen. Aan het ene uiteinde van het touw zat een karabijnhaak die hij aan zijn duikgordel vastmaakte, het andere uiteinde werd aan de boot vastgemaakt.

Anton Groenewoud pakte 2 stralingsmeters en plakte die met duct tape vast op de arm van Toni en Bert.

'Nogmaals Toni, nu brandt de groene lamp, als je in de buurt komt van straling springt het op geel en als je heel dicht bij

zo'n bus komt zal het op rood springen. Als je de haak aan het hengsel van de bus bevestigd zal de lamp rood worden. Dat mag niet te lang duurt, niet langer dan 30 sec., maar je hebt tijd genoeg om de haak vast te maken. Zoek naar een verfbus die er nog goed uitziet zodat we de bus niet beschadigen als we het uit het water halen.'

Anton reikte Bert een paar handschoenen aan waarvan hij aan de keukentafel had verteld dat in de handschoenen lood zat ter bescherming van radioactieve straling.

Bert stapte in de boot.

'Wat mij betreft Toni, kunnen we.'

Tijmen begon met het maken van foto's.

Toni gaf Tijmen de leeflijn en stapte in het donkere water waarna hij na een paar meter onder water verdween. Aan de luchtbellens die op het oppervlak van het water uiteenspatten zagen ze waar de duiker zich bevond. Langzaam trokken de luchtbellens naar de plek waar de bussen lagen.

Bert pakte de roeispansen en roeide richting de luchtbellens.

Tijmen merkte aan de leeflijn dat Toni de bodem had bereikt en zag dat de luchtbellens zich niet meer verplaatsten.

Op de bodem van het meer had Toni zicht op de eerste bussen en zag al snel een bus die wat apart lag van de rest en zag er nog goed uit. Die moest het worden.

Hij keek op de stralingsmeter, groen. Hij haalde de karabijnhaak los van de duikgordel en zwom voorzichtig zwom richting de bus. Op een paar meter van de bus begon de gele lamp te branden. Hij wachtte even en zwom toen resoluut naar de bus, bevestigde de haak aan het hengsel en zwom terug. Anton had gelijk, alleen bij het vasthaken ging de meter op rood.

Ver genoeg van de bus trok Toni aan de leeflijn waarna zoals afgesproken Tijmen een seintje zou geven dat de bus omhoog gehesen kon worden. Bert begon het touw binnen te halen.

Na een paar minuten ging het gele lampje branden van zijn stralingsmeter. Hij maakte het touw vast aan een kikker en scheen met de lamp overboord en zag de bus vlak onder de boot hangen. Voorzichtig roeide hij richting de wal en stopte op een paar meter van de kant. Daar trok hij de bus in de boot. De lamp van de stralingsmeter sprong op rood.

‘Geen paniek, het komt goed’, riep hij.

Bert roeide naar de kant waar Anton de boot vastmaakt.

Even later stonden ze met z’n vieren in het licht van de zaklantaarns naar de buit te kijken.

‘Dat ging nog redelijk vlot’, zei Anton.

‘Wat nu?’, zei Toni.

‘Kijken wat erin zit’, reageerde Bert.

‘Kunnen jullie dat?, vroeg Tijmen.

‘Dat hebben we jullie niet uitgelegd. Maar Anton en ik gaan dat fiksen. We hebben vaker met zogenaamde open radioactieve bronnen gewerkt. Je kunt op gepaste afstand meekijken, maar willen jullie eerst even meehelpen de aanhangwagen hier te krijgen?’

Toen de aanhangwagen op zijn plek stond keken Toni en Tijmen toe naar de handelingen van de stralingsdeskundigen. De zijkant van de aanhangwagen werd naar beneden geklapt. Anton monteerde 2 poten en zo werd het een stevige tafel. Boven de tafel werden een aantal lampen ontstoken. Uit de aanhangwagen werden vervolgens 2 kisten gehaald. Uit de ene kist werd een stalen bak gehaald dat op de hoek van

de tafel werd gezet. Verder kwam er gereedschap uit de kist, dat aan de andere kant van de tafel werd gelegd.

Toni en Tijmen zagen dat er uit de andere kist iets wat leek op kogelvrije vesten kwamen.

‘Dat zullen ook wel net als de handschoenen, met lood bewerkte beschermingsvesten zijn’, mompelde Toni.

‘Niet alleen kijken Tijmen, foto’s maken!’, riep Bert.

Tijmen pakte de camera en ging aan de slag.

Uit het donker kwam iemand aanlopen, het was Arjan.

‘Karin houdt de wacht, ik kon mijn nieuwsgierigheid niet langer bedwingen.’

Tijmen wees naar de bus die nog aan de rand van het water stond.

‘En ging het gemakkelijk?’, vroeg Arjan.

‘Ja die bus op het droge krijgen was binnen een kwartier gepiept, maar nu willen ze die bus openmaken’, antwoorde Toni.

Gedrieën zagen ze dat Bert en Anton een gasmasker opdeden evenals een hoofdlamp. Tot slot kwam er een stralingsmeter uit de kist. Zo te zien waren ze er klaar voor.

‘Nou daar gaan we’, kondigde Anton aan.

Bert haalde de bus op en zette die in de bak op de hoek van de tafel.

Toni en Tijmen zagen beide stralingsdeskundigen overleggen.

‘Is er iets?’, riep Tijmen.

Bert deed zijn masker af.

‘De deksel van de bus is vast gelast, die krijgen we zo niet los.’

‘En nu?’

‘We denken dat we de deksel vlak onder de rand wel kunnen openslijpen.’

‘Maar dat is toch veel te link!’

Bert pakte uit de kist een op accu aangedreven slijptol.

‘Weet je het zeker?’, riep Tijmen.

Anton gebaarde dat ze zich rustig moesten houden.

‘Maak jij nou maar foto’s.’

Anton pakte de stralingsmeter en ging naast Bert staan die voorzichtig de slijptol op de zijwand van de bus zette. Langzaam werd een zaagsnede zichtbaar.

Toen de bus voor de helft was doorgeslepen werd de bus gedraaid en sleep Bert de andere helft door.

‘Klaar’, hoorden ze Bert zeggen.

Anton haalde de bovenkant van de bus er af en controleerde de straling.

Ze liepen een paar passen terug. Bert deed zijn masker af.

‘Doe jullie lampen even uit.’

Toen ook de lampen van de aanhangwagen uitwaren liep Anton naar de bus en deed ook zijn lamp uit.

‘Niks’, hoorden ze Anton tegen Bert zeggen.

‘Hoezo niks’, riep Toni.

‘Wel straling, geen gloed, het cement en de bronnen lijken intact.’

‘Hoezo gloed’, vroeg Toni aan Tijmen.

‘Als de radioactieve bronnen kapot zouden zijn dan verspreid dat een soort licht’, zei Tijmen.

‘Ja, bij Janet kwam er een blauwe licht uit het lichaam toen ze op de snijtafel lag’, reageerde Arjan.

‘Ongelooflijk’, schudde Toni zijn hoofd.

Bert liep naar de toeschouwers.

‘Mag ik de camera even, ik wil een paar foto’s maken.’

Toen Bert even later de foto’s liet zien, zagen ze het.

‘Krijg nou wat’, reageerde Tijmen.

Hij zag iets wat leek op een envelop dat gedeeltelijk uit het cement stak. Daar stond iets op.

‘Het is het logo van het ziekenhuis! Een vliegende duif met een olijftak in de snavel.’

Hij keek enthousiast naar de omstanders.

‘Nu weten we zeker dat het spul uit het Catherina Ziekenhuis komt’.

Het enthousiasme van Tijmen werd gedeeld, ze hadden eindelijk het bewijs!

‘Nou dan zijn we hier klaar’, reageerde Anton even later zakelijk.

‘Bert en ik zullen die bus naar de COVRA brengen, waar ze het veilig kunnen opslaan.’

‘Nu nog helemaal naar Zeeland?’, reageerde Arjan.

‘Het is wel vier uur rijden naar Borsele.’

‘Daarom gaan we ook met z’n tweeën, kunnen we elkaar aflossen.’

‘Oké, zal ik voor dat jullie weggaan nog koffie en broodjes regelen?’, stelde Arjan voor.

‘Kom, we kunnen bij mij thuis wel even koffiezetten en broodjes klaarmaken’, stelde Toni voor.

Toen ze terugkwamen met koffie en broodjes begon de lucht in het oosten te lichten. Een nieuwe dag wilde beginnen.

Dinsdag 17 mei 2005

Het was de dag na Pinksteren en Tijmen wandelde door Waterland, een nieuwe woonwijk in Stadskanaal, waar water een belangrijke rol speelde. Vanuit het Stadskanaal was een labyrint van waterwegen gegraven met daaraan prachtige villa's op ruime kavels. Verder van het water stonden woningen die wat eenvoudiger waren. Het huis van de burgemeester stond aan het water. Tijmen belde aan. Na een poosje deed Johannes Brinkman zelf open. 'Hebt u even tijd voor mij burgemeester?'

Vrijdag 20 mei 2005

In een hoekje van restaurant de Silver Rose, zaten vier mannen na te tafelen. De stemming was opgewekt. Een ober schonk de glazen bij. De klapdeur van het etablissement zwaaide open en twee mannen keken in het rond en liepen daarna resoluut richting de tafel van het viertal. Ze gingen beiden elk aan een kant van de tafel staan en haalden hun identificaties tevoorschijn. Het viertal keek de mannen vragend aan.

‘Heren wij zijn genoodzaakt u te storen bij dit genoeglijk samenzijn. Mag ik me even voorstellen, ik ben rechercheur Verhoeven en aan de andere kant van de tafel staat rechercheur van Egteren. Wij zijn beiden van de Rijksrecherche.’

‘Brinkman!’, siste een van de mannen.

‘Juist meneer, uw burgmeester en wij hebben gereede twijfels omtrent een onverkwikkelijke zaak in verband met het storten van radioactief afval in het Kijlstermeer. U wordt allen in voorlopige hechtenis genomen en overgebracht naar Leeuwarden. Als u goed om u heen kijkt ziet u dat elke uitgang is bewaakt. Buiten staat een busje op u te wachten waarin u moet instappen. We kunnen dit op een elegante manier doen, dus ongeboeid, maar wanneer één van u ook maar de neiging heeft om zich uit de voeten te maken, dan bent u met z’n vieren binnen tien seconden geboeid en kunnen we uittesten hoe snel het roddelcircuit in Stadskanaal werkt. Mag ik u erop wijzen dat alles wat u nu nog zegt tegen u gebruikt kan worden. Mag ik u dan nu voorgaan?’

De mannen keken elkaar verbluft aan, maar besloten mee te werken en liepen langs het verbaasde personeel gedwee naar buiten.

Buiten gekomen stapten achtereenvolgend in de geblindeerde politiebuis: Berend Suk, commissaris van politie, Foppe Dijkstra, Hoofd afdeling Bouw en Milieu van de gemeente Stadskanaal, Ferdinand Bakker, voormalig directeur van machinefabriek Bakker B.V. en Pieter Klijnman, directeur van het Catherina Ziekenhuis.

Tegenover de Silver Rose stonden burgemeester Brinkman, Tijmen en Arjan het gebeuren te aanschouwen. Rechercheur Verhoeven liep op het drietal af.

‘Rechercheur van Slooten, wilt u zich morgen weer melden op het bureau, de plaatsvervanger van commissaris Suk zal u met plezier weer volledig aan het werk zetten en dat geldt ook voor uw collega. Ik neem tenminste aan dat de burgemeester geen enkel bezwaar heeft dat u vanaf morgen weer in volledig in functie bent.’

‘Daar heb ik inderdaad geen enkel bezwaar tegen.’

‘Dan wens ik u nog een prettige avond en u hoort nog van ons.’

Tijmen, Arjan en de burgemeester keken de auto’s na die richting Leeuwarden vertrokken.

Johannes Brinkman keek beide mannen aan.

‘Kom we gaan naar binnen, we hebben wel een borrel verdiend dacht ik zo.’

Zomer 2005

Stadskanaal werd landelijk nieuws.

Tv-ploegen en de schrijvende pers reisden af naar de veenkolonie, maakten reportages en de Knoalsters werden op straat geïnterviewd. Maar die hadden weinig te vertellen omdat niemand wist wat er zich de afgelopen jaren had afgespeeld.

Tijmen Meijer kreeg van de hoofdredactie carte blanche om elke week in de weekendbijlage een artikel te schrijven over het jarenlang dumpen van radioactief afval in het Kijlstermeer en de voortgang van het strafproces tegen de verdachten.

Het aantal abonnees op het Noordelijk Dagblad nam een vlucht.

Er werd snel een begin gemaakt met het saneren van het Kijlstermeer.

Het OM drong erop aan de sanering snel af te ronden want dan konden eventuele nieuwe feiten nog worden meegenomen in de rechtszaak.

Er werd een speciaal team aangesteld van deskundigen die de sanering zouden begeleiden. Daarin zaten burgemeester Brinkman, hoofd van de brandweer Stadskanaal Geurtsen, Regionaal Officier Gevaarlijke Stoffen Joop van Doornen en Bert Koerts die op voorspraak van Arjan in het team werd opgenomen. Het OM vond het een uitstekend idee de bevlogen stralingsdeskundige mee te laten doen. Ook de voorzitter van duikclub '*Deep Water*' Toni Bolhuis maakte deel uit van het begeleidingsteam. Arjan zou vanuit de politie

de zaak begeleiden. Tijmen maakte geen deel uit van het team, maar werd zonder problemen gedoogd.

Afgesproken werd dat Arjan de coördinator zou zijn van het team.

Op het terrein van Bakker werden een aantal mobiele units opgesteld. Een kantoorunit voor het begeleidingsteam, een unit voor opslag van speciale apparatuur en gereedschap en er werd een unit ingericht als kleedruimte en kantine. Tot slot werd de speciale ontsmettingsunit geplaatst die ook was gebruikt bij het Catherina Ziekenhuis op die gedenkwaardige zaterdag een jaar geleden. Iedere keer als Arjan erlangs liep kreeg hij weer de kriebels.

De COVRA, de Centrale Opslag Voor Radioactief Afval, was gekomen met een aantal specialisten die de bronnen en radioactief besmet materiaal uit het Kijlstermeer in speciale containers zouden gaan afvoeren naar het Zeeuwse Borsele. Tot slot stond bij het plaatselijke verhuurbedrijf zwaar materieel klaar. Alles was geregeld. Niets werd aan het toeval overgelaten.

Tijdens de teambesprekingen werd duidelijk dat eerst gezocht moest worden naar de door Connie Zondag genoemde 'bijzondere bron', waarvan directeur Klijnman van het Catherina Ziekenhuis in paniek was geraakt omdat hij twijfelde of de bron in het Kijlstermeer gedumpt was of na de explosie en brand nog tussen de puinhopen van de Romneyloods lag of elders op het terrein. Tot nu was er nergens op het terrein een verhoogde straling aangetoond. Het lag dus voor de hand om eerst te gaan zoeken in en rondom de restanten van de Romneyloods.

Maandag 5 september 2005

2 speciale pakken liepen richting de Romneyloods op het voormalig terrein van machinefabriek Bakker B.V.

Joop van Doornen en Bert Koerts hadden de benodigde meetapparatuur bij zich om te zoeken naar de radioactieve bron tussen de puinhopen van de Romneyloods.

Arjan en Tijmen stonden op veilige afstand de verrichtingen van het tweetal te bekijken, Tijmen had een foto- en videocamera in de aanslag.

De mannen van de COVRA hadden een speciale container klaargezet om de eventueel gevonden bron veilig in op te bergen en te vervoeren. Van Doornen en Koerts bewogen zich voorzichtig door het verwrongen staal en aluminium, de meetapparatuur langzaam heen en weer bewegend. Ze zochten naar een grote capsule, die volgens Bert Koerts zo groot als een 'blikje Unox leverpastaai' moest zijn. Na een uur kwamen ze terug.

'Niks gevonden', begon van Doornen.

'Geen millimeter uitslag op de meters, niks. We denken dat het dieper onder het puin moet liggen. We zullen zwaar materieel nodig hebben om de rotzooi uit elkaar te halen.'

'Maar lopen we dan niet het risico dat de bron beschadigd wordt?', reageerde Arjan.

Koerts haalde zijn schouders op.

'Dergelijke grote bronnen zijn vaak dubbel- of driedubbel geseald, die gaan niet zo snel kapot.'

'Zal de bron niet beschadigd zijn geraakt door de explosie en de brand?', vroeg Tijmen.

‘In principe zou een radioactieve bron een dergelijke brand als deze moeten kunnen hebben. Als de capsule toch was opengebarsten door de explosie, dan was de inhoud vrijgekomen, verspreid en hadden we absoluut straling gemeten, maar we hebben helemaal niks gevonden. We moeten de zaak uit elkaar trekken, maar wel voorzichtig.’

Joop van Doornen kinkte instemmend.

‘We gaan zwaar materieel laten komen’, besloot Arjan.

Een uur later reed een hydraulische hijskraan van 100 ton het terrein op, de machinist werd geïnstrueerd en even later werd begonnen met het voorzichtig uit elkaar trekken van de verwrongen restanten van de Romneyloads.

Nadat elke stuk staal en aluminium van zijn plaats was getrokken werd alles grondig gemeten op straling en afgevoerd. Arjan stond via een portofoon in verbinding met Bert Koerts.

De dag vorderde en ging voorbij.

De stralingsmeter sloeg niet één keer uit.

Dinsdag 6 september 2005

Tussen de middag had Arjan een prima lunch geregeld, maar ondanks dat was de stemming ietwat bedrukt. Ze hadden nog geen spoor gevonden van de radioactieve bron.

Burgemeester Brinkman, Geurtsen van de gemeentebrandweer en Toni Bolhuis waren ook aangeschoven .

Bert Koerts kauwde op een broodje zalm met roomkaas en zuchtte.

'Het kan nog steeds Bert', probeerde Geurtsen de moed erin te houden.

Arjan merkte dat Bert Koerts ongeduldig begon te worden. Ze vonden niks, helemaal niks, geen spoortje straling. Bert uitte dat in lichaamstaal, de schouders gingen hangen, zijn loop werd wat trager. Aan van Dooren kon Arjan niet veel merken, die werkte ongestoord door.

Aan het eind van de dag was 2/3 van de loods gesaneerd, maar nog steeds geen spoor van straling.

Woensdag 7 september 2005

In de loop van de middag was de hele loods opgeruimd. Alle brokken staal en aluminium waren gecontroleerd op straling en afgevoerd.

Aan de rand van de kale betonnen vloer stonden vier mannen te kijken zonder iets te zeggen.

Bert Koerts stapte de betonnen vloer op.

‘Wat ga je doen?’, vroeg Joop van Doornen.

‘Ik ga nog een keer meten, ik wil het zeker weten’.

‘Oké, ga jij daar aan het eind beginnen dan begin ik hier’.

Arjan en Tijmen draaiden zich om en gingen naar de kantine. Ze hadden zich net een tweede kop koffie ingeschonken toen de portofoon kraakte.

‘Ik heb wat’, meldde Bert Koerts.

Ze liepen naar de plek waar de loods stond.

‘Kom maar kijken’, riep Bert Koerts.

‘Ben je gek’, zei Arjan. ‘We kijken wel uit.’

‘Nee, kom maar het kan geen kwaad’, zei van Doornen.

Toen ze waren aangekomen zagen ze dat Koerts en van Doornen een beetje beteuterd stonden te kijken.

‘Kijk daar ligt het’, van Doornen wees de plek aan.

Arjan en Tijmen speurden de plek af op zoek naar een capsule zo groot als een blikje leverpastei, maar konden niks ontdekken.

‘Daar, in dat holletje in het beton’, wees Bert Koerts aan.

‘Ik zie alleen maar een paar zwarte korrels’, zei Tijmen.

‘Ja, meer is het ook niet’, concludeerde Bert Koerts teleurgesteld.

‘Vandaar dat jullie ook wel konden komen.’

Bert Koets bewoog de stralingsmeter boven de korrels die onmiskenbaar radioactief waren.

Arjan en Tijmen deden onbewust een stap terug.

‘Maar waar is de rest, waar is de capsule?’, vroeg Arjan.

‘Geen idee. Als de capsule bij de explosie was opengebarsten, dan hadden we op zijn minst rondom de loods straling moeten meten. Maar niks, helemaal niks’, reageerde van Doornen.

‘Roepen jullie die mannen van de COVRA even, dan kunnen we die korrels in ieder geval veiligstellen,’ ging Joop verder.

‘Bert en ik zullen de rest van de betonnen vloer nog inspecteren.’

Na ruim anderhalf uur kwamen de stralingsdeskundigen de kantine binnenlopen.

‘Niks, we hebben verder niks gevonden, alleen die paar korrels. We hebben rond de plek waar de loods stond nog gemeten, maar geen straling.’, zei Joop.

Bert Koerts liep naar de koelkast, pakte er een flesje bier uit.

‘Jullie ook?’

Het drietal knikte.

Even later aan de kantinetafel waren ze tot de conclusie gekomen dat het aannemelijk is dat de radioactieve bron die dr. Herman Bolt als laatste heeft afgeleverd toch in de explosie en de daaropvolgende brand terecht was gekomen. Waar kwamen anders die zwarte korrels vandaan? Maar waar was de capsule en de rest van de radioactieve inhoud?

Ze kwamen er niet uit.

‘Ik zal het team bij elkaar roepen en dan moeten we beslissen hoe we verder gaan’, besloot Arjan.

Vrijdag 11 mei 1973

Dr. Herman Bolt liep naar de centrale lift in de hal van het ziekenhuis. De polikliniek liep die dag op haar eind, de laatste patiënten zochten hun weg naar buiten. Onder het lopen pakte dr. Bolt z'n sleutelbos en na de lift te zijn ingestapt deed hij één van de sleutels in het slot onder het bedieningspaneel en drukt op de knop 'K'. De lift zoefde naar beneden en opende de deuren in een slecht verlichte ruimte. De kelder van het ziekenhuis was, zoals gebruikelijk, niet toegankelijk voor het publiek. Hier stond afgedankte apparatuur, de opslag van bedden en de artsen hadden hier een afgesloten ruimte waar ze hun spullen kwijt konden zoals een archief met oude dossiers.

Dr. Bolt liep naar zijn eigen afgesloten ruimte.

Na de deur te hebben ontsloten deed hij de verlichting aan. Koud TL-licht verlichtte de ruimte. De arts knipperde even met de ogen om te wennen aan het felle licht.

Resoluut liep hij naar kast in de hoek, opgetrokken uit gemetselde stenen met een hardhouten deur ervoor. Naast de kast stond op een tafel een container. Uiterlijk leek het op een container waarin vloeibaar stikstof werd vervoerd, een grote supergeïsoleerde thermoskan. Alleen was deze container veel zwaarder dan normaal. Dr. Bolt was dagen bezig geweest om de isolatie te vervangen door bladlood. Zorgvuldig had hij het bladlood gemodelleerd rondom de glazen tank en nadat de mantel weer was aangebracht was er uiterlijk niets aan de container veranderd.

Dr. Bolt lichtte de loden stop van de container en opende de deur van de kast. De binnenzijde van de kast was eveneens bekleed was met grijs bladlood.

In de kast lagen een envelop, een paar handschoenen en een meter met een handvat. Het was een meter voor radioactieve straling. Dr. Bolt pakte de meter en zette deze aan. Na enkele seconden begon de meter te ratelen. De rode wijzer trilde zenuwachtig heen en weer. Hij zette de meter op de tafel, deed de handschoenen aan en pakte de envelop. De envelop woog bijna niks maar wat hij handen had kon levens redden maar kon ook dodelijk zijn. Hij vouwde de envelop voorzichtig dubbel en schoof het in de container. Na de loden stop op de container te hebben gedaan en de handschoenen te hebben uitgetrokken pakte Bolt de stralingsmeter, 5 rem.

‘Hoog’, mompelde dr. Bolt. Maar hij had geen zin om twee keer te rijden. Hij borg de handschoenen en de meter op en sloot de deur achter zich.

‘Dag dokter!’

Dr. Bolt schrok, het was Fransen, een van de bewakers van het ziekenhuis.

‘Nog een paar wratjes verwijderen op uw vrije avond?’, wijzend op de container.

‘Nee, dit is voor huisarts dr. Zomer die maandagochtend een wrattenspreekuur heeft.’

‘Blijft die stikstof dan zo lang goed, tot na het weekend?’

‘Ja hoor, geen probleem.’

‘Oké, dan nog een prettige avond verder, dokter.’

Fransen liep verder.

Dr. Bolt constateerde tevreden dat de container een goede dekmantel was.

Hij liep naar de lift en na het ziekenhuis te hebben verlaten zetten hij de container in de kofferbak van zijn FORD Taunus. Bolt reed langs de Twee Provinciën naar huis, hij verafschuwde de fabriek, die stank, gelukkig dat zijn huis noordelijk van de fabriek en de vloeivelden lag, zodat hij alleen bij zuidenwind last had van de 'rotte eieren'.

De zuidenwind waaide meestal in de zomer en dan waren de vloeivelden grotendeels 'uitgestonken'.

Via de ruilverkavelingswegen reed Bolt de oprit op van zijn verbouwde boerderij. Spotgoedkoop gekocht van een boer die zich liet saneren. Een aannemer had een half jaar nodig gehad om de deel en de stallen bewoonbaar te maken en nu had hij hier op het Oost-Groninger platteland een paradijsje voor zichzelf gemaakt. De boerderij was omzoomd met hoge eiken- en kastanjabomen. Een groene oase in het vlakke land. Dr. Herman Bolt woonde er alleen, hij had een tuinman en een schoonmaakster in dienst en verder had hij niemand nodig.

Bolt pakte een envelop van zijn bureau en stapte weer in de auto. Na de Knijpeweg en de Vledderweg, draaide hij de Taunus de Vleddermond op.

Even later draaide hij het terrein van Bakker B.V. op.

Bas van Goor kwam naar buiten onderwijl zijn jas aantrekkend. Bolt stopte en van Goor stapte in de auto.

De chirurg reed langs de fabriek en stopte achter het bedrijf bij een roestig hek afgesloten met een ketting en hangslot. Van Goor stapte uit en maakte het hek open dat krakend openging. Na weer in de auto te zijn gestapt vervolgden beide mannen hun weg.

Plotseling dook een roestige Romneyloods op. De loods stond helemaal vrij en was rondom geasfalteerd. Achter de loods glinsterde het diepblauwe water van een kunstmatig aangelegd meer. Het Kijlstermeer. De roestige loods met op de achtergrond het blauwe meer, riep bij Herman Bolt iedere keer dat hij er kwam onaardse associaties op. Ook nu overviel hem de onwerkelijke sfeer op deze plek. Zo stil, zo ver van de rest van de wereld. Bas van Goor had hem verteld dat het meer was uitgegraven toen Rijkswaterstaat zand nodig had om de viaducten aan te leggen van de N374, de weg van Stadskanaal naar Borger. De vader van de huidige directeur van Bakker. B.V., had het meer en het bos gekocht van Rijkswaterstaat en bij het fabrieksterrein getrokken, had er een loods opgezet en het meer gebruikt om er afval in te dumpen. Op de bodem van het meer, met als diepste punt 20 meter, lagen oude machines, vaten met poetsdoeken. Ferdinand Bakker, ging nog een stapje verder en liet vaten met afgewerkte ontvettingsmiddelen erin kieperen. En nu dus ook radioactief materiaal. Die paar radioactieve bronnetjes konden prima bij die andere troep op de bodem van het Kijlstermeer gedumpt worden.

Dr. Bolt deed de kofferbak open en haalde de container eruit. Van Goor ontsloot de deuren van de loods en beide mannen liepen naar binnen.

‘Hoeveel heb je bij je?’, vroeg Bas van Goor.

‘Stuk of vijf’, antwoorde Bolt.

‘Maar dit is de laatste keer.’

‘Mooi, ik had er toch al geen goed gevoel over’, reageerde Bas van Goor.

Van Goor pakte een ongebruikte 5 liter verfbus, maakte specie klaar in een emmer en schepte een laag specie in de bus. Dr. Bolt had handschoenen aangetrokken die hij uit een kast in de loods had gehaald, deed de container open en haalde de envelop eruit, vouwde die voorzichtig nog een keer dubbel en legde het op de laag specie.

Van Goor schepte het blik vol met specie, en lastte met een paar puntlassen de deksel vast.

‘Kom we gaan een tochtje maken over het meer, neem jij de bus mee?’

Aan de rand van het Kijlstermeer was een steiger gemaakt, waar een boot lag aangemeerd, een oude trekschuit die vroeger aardappelen, turf en suikerbieten vervoerde maar nu als dumpboot fungeerde. De romp van de boot kwam niet ver boven het wateroppervlak uit zodat de vaten en ander materiaal gemakkelijk overboord gegooid konden worden.

Ze stapten in de boot.

Na de kleine buitenboordmotor te hebben gestart manoeuvreerde Bas de trekschuit behendig naar bijna de overkant van het meer.

Daar liet Herman Bolt de bus in het water zakken.

Het water was zo helder dat ze het verfblik nog even onder water konden volgen.

‘Die zien we nooit meer terug’, sprak Bolt.

‘Kom, ik trakteer je op een borrel en ik heb nog een kleine blijk van waardering bij me.’

Een half uur later zaten ze achter een glaasje *Fladderak* in de bar van Hotel Dopper.

Dr. Herman Bolt schoof een envelop naar Bas van Goor, die het aarzelend open maakt. Hij telde in de gauwigheid 1000 gulden.

Vrijdag 14 december 1973

De telefoon rinkelde.

‘Met van Goor.’

‘Met mij.’

‘Dag.’

‘Hoe is die?’

‘Prima.’

‘Ik heb weer wat.’

‘Wat, nu alweer?’

‘Kom, kom, maak je geen zorgen, ik heb weer een mooie envelop bij me.’

‘Wanneer kom je het brengen?’

‘Straks, om een uur of zeven.’

‘Oké, ik zal er zijn.’

Bas van Goor legde de telefoon neer. Met een diepe zucht staarde hij uit het raam. Hij voelde zich zoals het weer buiten, somber en grijs. Achter de bomen zag hij het roestige dak van de Romneyloods. Het was niet goed wat hij deed. Hij wist het. Maar hij kon niet anders, hij zat helemaal klem.

Enkele kilometers verderop in het Catherina Ziekenhuis legde chirurg dr. Herman Bolt de telefoon neer. ‘Die van Goor begon zenuwachtig te worden’.

Bolt ging voor het raam staan en keek naar de verpleegvleugel tegenover hem. Door de weerspiegeling van zijn vlezige gestalte heen keek hij naar het heldere gebouw in grijs-witte tinten. Strak en functioneel.

‘Streekziekenhuis, prima, niks mis mee, maar als een patiënt het maar even niet vertrouwdde ging men naar het Academisch Ziekenhuis in Groningen. Naar ‘Stad’ zoals ze dat hier noemen. Het Academisch Ziekenhuis was voor veel noordelingen het Heilige der Heiligen, het hoogste medische adres van het noorden.

Dr. Herman Bolt ging achter zijn bureau zitten, pakte uit de onderste lade een fles oude jenever en een glas. Hij schonk zich een oude Bols in en na een slok leunde hij achterover, waarbij de stoel krakend protesteerde.

Hij was een goed chirurg. In tegenstelling tot zijn collega’s wilde hij niet ten koste van alles snijden. Het motto van zijn collega’s was generaliserend: ‘wegsnijden, dat ben je er definitief vanaf.’

Maar bij het wegsnijden wordt er ook veel beschadigd. Niet zelden worden vitale zenuwen doorgesneden met alle gevolgen van dien voor de patiënt.

Maar wat professor de Koninck kon, kon hij ook.

Brachytherapie.

En van Klijnman mocht hij dat doen, illegaal, zonder vergunning. Klijnman zorgde er voor ‘dat het onder de pet bleef’. Maar daar stond wel wat tegenover.

Het inwendig bestralen van tumoren was gemakkelijk, eenvoudig en relatief goedkoop. Hij had contacten met collega’s die ook aan het experimenteren waren en de resultaten waren veelbelovend. Er was een heel circuit op gang gekomen van het uitwisselen van radioactieve bronnen. En konden de bronnen niet meer gebruikt worden dan was daar het Kijlstermeer.

Herman Bolt leegde zijn glas en schonk een nieuwe in.

Ferdinant Bakker, directeur van de machinefabriek, was erachter gekomen dat hij samen met van Goor een aantal radioactieve bronnetjes in het Kijlstermeer had gedumpt en nu waren Klijnman en Bakker op het lumineuze idee gekomen dat daar misschien veel geld mee te verdienen was. Na wat rondspeuren was Klijnman erachter gekomen dat er een illegale handel was in afgewerkt radioactief materiaal. Het langs legale weg afvoeren van dat spul was enorm duur en Klijnman en Bakker vonden dat het veel goedkoper kon. Er kwam een voortdurende stroom op gang van afgewerkt materiaal dat gedumpt moest worden in het Kijlstermeer. Hijzelf zat klem omdat hij door wilde gaan met Brachytherapie en Bas van Goor werd onder druk gezet door Ferdinant Bakker, tot het dreigen van ontslag aan toe. Wat hielp was de financiële vergoeding, die was ruimhartig, zeer ruimhartig.

Vrijdag 25 juni 1983

De intercom begon te piepen. Het was Hettie zijn assistente.

‘Ja?’

‘Dokter, meneer Klijnman wil nog vandaag een afspraak met u maken.’

‘Daar heb ik vandaag geen tijd meer voor, maak maar een afspraak voor volgende week.’

‘Ja, maar Klijnman stond erop!’

‘Niks mee te maken, zeg maar dat ik het te druk heb’, snauwde Bolt zijn assistente toe.

Die Klijnman was helemaal gek geworden, die ruikt alleen maar geld. Het ging uit de hand lopen. Er werden steeds zwaardere bronnen aangeboden en Klijnman nam alles aan en hij en van Goor moesten er maar voor zorgen dat ze gedumpt werden.

Er werd op de deur geklopt.

‘Binnen.’

‘Dag, dr. Bolt’

Een wat slungelige jonge man kwam binnen en deed Bolt even opfleuren. De jongeling was één van de weinige mannelijke verpleegkundigen in dit ziekenhuis.

‘Ruben, dag jongen, hoe gaat het met je?’

‘Een beetje moe, maar verder gaat het prima, dr. Bolt.’

‘Ik heb vanochtend de resultaten van je bloedonderzoek ontvangen, dat zag er prima uit en ook de foto’s zagen er goed uit, ik denk dat het niet meer terugkomt.’

‘Ik weet niet hoe ik u kan bedanken dokter.’

‘Ach, jongen, jou hier zo te zien, gezond en wel, is voor mij genoeg. Zullen we binnenkort nog een avondje YES draaien? Ik heb de nieuwste CD ‘90125’ gekocht.’

‘Ja leuk.’

‘Doe de groeten aan je vader.’

‘Dat zal ik doen, dag dokter.’

Toen Bolt de jonge man nakeek, werd zijn overtuiging nog verder verdiept. Waarom zouden alleen de academische tempels gebruik mogen maken van de nieuwste en modernste middelen?

Zijn jas aantrekkend en zonder Hettie een blik waardig te gunnen liep hij zijn spreekkamer uit.

Een paar uur later zette de ober van hotel Dopper 2 glazen jonge jenever op het tafeltje in de hoek van het restaurant gezet.

‘De bitterballen komen eraan.’

‘Vanochtend heb ik de uitslag gekregen van Ruben. De bloeduitslagen waren prima en op foto’s geen spoor meer van de tumor’, begon dr. Bolt.

‘Herman, Agnes en ik zijn je ongelofelijk dankbaar wat je voor Ruben hebt gedaan.’

‘Ja, kanker is een vreselijke ziekte.’

‘Maar leg me nu eens uit wat je nu precies hebt gedaan. Je doet er altijd zo geheimzinnig over. Ruben moest altijd buiten de normale spreekuren bij je langskomen. Maar nu wil ik toch wel eens weten wat je nu met die jongen hebt gedaan.’

‘Je weet dat het strikt vertrouwelijk is wat ik je nu ga vertellen.’

‘Ja, ja, je kunt me vertrouwen.’

‘Nou vooruit. Jouw zoon had een tumor, een goedaardige, in het strottenhoofd. Wij noemen dat een Larynxcarcinoom.

‘Hij was inderdaad al een paar jaar hees.’

‘Als je dat te lang laat zitten, dan wordt zo’n tumor kwaadaardig en moet het strottenhoofd, rigoureus verwijderd worden. Wij noemen dat een Laryngectomie.

Je zoon zou dan niet meer kunnen praten, hij zou dan moeten leren door de slokdarm te praten, maar het zou nooit zo worden als eerder. Voor een jonge vent als Ruben vond ik dat niet kunnen. Hij zou voor zijn verdere leven gehandicapt zijn. Opereren vond ik te riskant en daarom heb ik besloten je zoon te behandelen met radioactieve straling.

‘Maar hoe heb je dat gedaan, Ruben wil er niks over vertellen.’

‘Via een slangetje dat ik in Rubens’ keel heb gebracht wordt een radioactieve bron geschoven ter hoogte van de tumor. De bron blijft daar 15 minuten zitten, daarna haal ik de bron uit het slangetje, slangetje uit de keel en na een week de hele procedure opnieuw en dat hebben we 20 keer gedaan. De laatste behandeling is nu 8 weken geleden en het ziet er allemaal goed uit.’

Een ober bracht een schaal bitterballen met Groninger mosterd.

‘Maar hoe werkt die straling op de tumor?’, vroeg Bas van Goor verder.

‘Eigenlijk is het heel simpel. Radioactieve straling doodt de lichaamscellen. De kwaadaardige tumorcellen worden vernietigd. Natuurlijk krijgen de gezonde cellen ook flink op hun donder, maar gezonde cellen kunnen zich weer herstellen, terwijl kankercellen dat niet kunnen.

Maar het is illegaal wat ik doe. Het Catherina Ziekenhuis heeft geen vergunning om dit soort behandelingen uit te voeren. Ik doe het dus stiekem.'

'Maar hoe kom je aan die bronnetjes?'

'Van collegae uit het hele land. Zij gebruiken ze niet meer, moeten ervan af. Ik gebruik er een paar en de rest krijg jij ter dumping, voor leuk geld.

'Maar jij verdient er ook aan', reageerde van Goor.

'Ja zeker, ik krijg een beloning voor het dumpen van die spullen, waarvan jij de helft krijgt. Verder reken ik gewoon de kosten van een standaardbehandeling voor Larynxcarcinoom, dus een operatie en alles omheen. In een streekziekenhuis is de verantwoordelijke arts degene die alle rekeningen indient etc. etc., zo simpel is het.'

'Allemaal fictieve rekeningen?'

'Ja, niemand heeft het in de gaten en we verdienen er leuk aan.'

Dr. Herman Bolt nam een bitterbal.

'Maar Herman, dat dumpen dat kan toch zo niet langer, het worden er steeds meer en de bronnen worden steeds zwaarder. Nu komt er al spul uit het Oostblok. Is dat niet veel te link?'

'Dat valt wel mee, we komen er maar heel kort mee in aanraking. Als we snel handelen kan het geen kwaad en het is erg lucratief.'

Dr. Bolt schoof een envelop naar Bas van Goor, die het aarzelend open maakt. Hij telt in de gauwigheid 5000 gulden.

'Dank....dank je wel.'

Toen Bas van Goor later op die avond de huiskamer binnenkwam, zaten Agnes en Ruben naar een film te kijken. Hij ging naast Ruben op de bank zitten.

‘Waar kijken jullie naar?’

‘Naar een dvd, *Open Water*, heb ik gehuurd.’

Bas zag een man en vrouw in zee zwemmen en angstige kijken naar de haaien die rondom hen heen zwommen.

‘Sst tis spannend’, siste Agnes.

‘Ik ga naar boven, nog even wat administratie bijwerken’, zei Bas en nadat hij geen reactie kreeg trok hij zachtjes de huiskamerdeur dicht en ging naar zijn studeerkamer. De studeerkamer was de plek waar hij zich in alle rust kon terugtrekken.

Hij liep naar de platenkast en pakte een LP van Vivaldi uit de rij platen, ‘*De vier jaargetijden*’. Bas had veel uitvoeringen van ‘*De vier jaargetijden*’ maar de Philips uitvoering van I Musici vond hij de mooiste. Bas had niks met cd’s. Lp’s hadden een warmer geluid. Hij liet de zwarte schijf uit de hoes glijden en legde die op de draaitafel die onderdeel uitmaakte van de stereo-set boven op de platenkast. Bas van Goor hield van muziek, vooral klassieke muziek. Muziek kon je stemming sturen. Als hij wat somber was zette hij het ‘woeste’ 1^e *violconcert* op van Paganini. Paganini, waarvan werd gefluisterd dat hij speelde op een viool waarvan de snaren zouden zijn gemaakt van de darmen van een vrouw die hij zou hebben vermoord.

Maar nu wilde Bas ‘*De vier jaargetijden*’, barok met wisselde stemmingen, precies zoals hij zich nu voelde.

Hij zette kant twee van de plaat op, ‘*Herfst en Winter*’, draaide de volumeknop wat hoger en ging in zijn oude

lederen leunstoel zitten. Vrolijk neuriede Bas mee met het Allegro. Hij las de Duitse vertaling mee op de hoes: *‘Das Landvolk feiert mit Tanz und Gesang, Der reichen Ernte Freuden.’* Bas trok de envelop met 5000 gulden uit zijn zak. Hij liep naar de platenkast en maakte de envelop open, 5 groene briefjes van 1000 gulden. Veel geld. Hij zou het naar de bank brengen. Bas stopte de envelop achter een rij lp’s. Hij zette de naald van de draaitafel een stukje verder, het sinistere Allegro non molto van de ‘winter’ begon, *‘Frierend und zitternd in eisigen Schnee, In den schärferen Stößen des heulenden Windes, Stapft man Schritt für Schritt, Mit klappernden Zähnen durch die Kälte.’*

Bas begon zich ongemakkelijk te voelen, die voortdurende tweestrijd die in hem woedde. Hij was dankbaar dat zijn zoon geen invalide stumper was geworden, maar de prijs die hij daarvoor moest betalen was hoog. Hij moest dit alleen opknappen, hij kon Ruben en Agnes er niet in betrekken. Hij werd weer wat opgebeurd door de klanken van het Allegro en las: *‘Vorsichtig geht man, mit zögernden Schritten, Voorsichtig geht man, ängstlich zu fallen’.*

Vrijdagmiddag 12 augustus 1983

Bas van Goor rolde een roestvrijstalen vat de Romneyloods in. Met een schuin oog keek hij naar de houten kist, waar de bron inzat. De aangekondigde bron waar f. 10.000, - mee te verdienen was.

Maar was het vele geld het grote risico wel waard? Dit ging eigenlijk alle perken te buiten. Volgens Herman Bolt was dit een therapiestraller waar uitwendige bestralingen mee werden uitgevoerd. Het kwam uit Bulgarije, een communistische bron. Die contacten van Klijnman waren internationaal geworden.

Het was gekkenwerk, de kist met de therapiestraller kwam helemaal uit Bulgarije gereden in gammele vrachtauto. De kist werd gewoon uitgeladen en in de Romneyloods gezet. En dat ding maar stralen. Hij had geen idee hoeveel straling, hij had geen stralingsmeter.

Hij moest snel werken had Herman gezegd, de bron moest zo snel mogelijk het meer in. Deze bron mocht niet in een verfbus maar moest in een vat. Waarom wist Bas niet, maar vooruit hij had een 60 liter vat geregeld. Bas zette het vat recht op een karretje, pakte een kruiwagen en liep naar buiten. Geen tijd om cement te maken en schepte de kruiwagen halfvol met zand.

Snel werken, snel werken, snel werken spookte het voortdurend door z'n hoofd.

Nadat het vat halfvol met zand was maakte Bas met een koevoet de kist moest open. De deksel kwam krakend van de kist af. Bas duwde met de schep de bovenste laag houtwol opzij. Daar lag de bron, het leek wel op een klein blikje

koffiemelk. Hij zag dat de capsule gescheurd was, maar Bolt had hem verteld dat de capsule dubbelwandig was en dat de binnenste wand nog intact was. Hij haalde met de schep de capsule uit de kist en liep er snel mee naar het vat. Hup erin. Snel het vat afvullen met zand en dan de deksel erop. Toen de deksel eenmaal op het vat zat werd hij wat rustiger. Als laatste moest de deksel worden dichtgelast. Hij reed het lasapparaat naar het vat en ontstak de brander. Het ging lekker vlot.

Opeens hoorde hij boven het gesis van de lasvlam een geluid dat hij niet direct thuis kon brengen. Hij duwde de lasbril omhoog om beter te kunnen zien. Plotseling werd het verblindend licht en schroeiend heet. Een enorme klap tegen z'n borst.

Toen werd alles eindeloos zwart.

Zaterdag 13 augustus 1983

Machinefabriek Bakker B.V. was een rokende puinhoop. De lucht was verzengd met een penetrante geur, de geur van verbrand staal en aluminium. De brandweer was nog aan het nablussen.

Voor de kromme, half verbrandde aluminium platen met daaruit omhoogstekend de verwrongen stalen spanten stonden vier mannen te kijken naar dit spookachtig beeld.

‘Hoe heeft dit in vredesnaam kunnen gebeuren Fer’, begon Pieter Klijnman.

De directeur van de machinefabriek bekeek de ravage.

‘Geen idee Pieter, geen idee. Het is een drama, een ramp.’

‘Weet je waar die bron nu is?’

‘Ach, wat kan mij die bron schelen.’

Ferdinant Bakker wilde weglopen, maar Klijnman hield hem tegen.

‘Dat kun je nu wel zeggen’, siste hij naar Bakker. ‘Maar als ze erachter komen waar we mee bezig waren kun jij je uitkering van de verzekering wel op je buik schrijven.’

Ferdinant Bakker zuchtte.

‘Ik denk dat mijn vader zich omdraait in z’n graf, wat een toestand!’

Pieter Klijnman verloor zijn geduld.

‘Hou op met dat gezeur Fer. Wat denk je, ligt die bron in het meer of nog in de loods.’

‘Hoe moet ik dat nou weten, Pieter. Ik ben er niet bij geweest en Bas van Goor kan het niet navertellen.’

Ferdinant Bakker pakte een zakdoek en snoot zijn neus.

‘Pieter ik denk dat we het zo moeten laten, of de bron ligt in het meer of onder die puinzooi.’

Foppe Dijkstra, van de afdeling Bouw en Milieu, mengde zich in de discussie.

‘We zetten er een hek omheen, Berend ziet erop toe dat er regelmatig een surveillance langs rijdt om te kijken of er onbevoegden op het terrein komen en ik zorg dat dit terrein op termijn wordt gesaneerd, dan bedenk ik later wel hoe we het gaan opruimen.

Commissaris Berend Suk knikte.

‘Dat regel ik.’

‘Dat lijkt mij dan ook het beste. Ik voel er niet veel voor om in die puinzooi te gaan wroeten naar een radioactieve bron’, sloot Klijnman de discussie af.

‘Mee eens Fer?’

‘Ja doe maar.’

Eind augustus 1983

Eind augustus was het hele terrein van Bakker B.V. voorzien van een stevig hekwerk.

De politie surveilleerde in het begin regelmatig, maar dat nam gestaag af. De aandacht voor het terrein verbleekte. Na een jaar was men het praktisch vergeten.

Eind jaren tachtig bracht Dijkstra, hoofd van de afdeling Milieu van de gemeente Stadskanaal, heel subtiel enkele geruchten in de wereld dat het Kijlstermeer waarschijnlijk licht vervuild was met oplosmiddelen. Er werden onder zijn leiding wat watermetingen verricht. Dijkstra verbaasde zich erover dat er geen spoor van verontreiniging in het water werd aangetroffen. Blijkbaar had de bedrijfsleider van Bakker B.V. zijn werk goed gedaan. Maar om zijn doel te bereiken, werd er gerapporteerd aan het college dat het water licht verontreinigd was met oplosmiddelen. Dijkstra rapporteerde dat het geen gevaar opleverde voor de volksgezondheid, maar dat het terrein op termijn toch gesaneerd zou worden, dan konden de restanten van de afgebrande loods ook gelijk opgeruimd worden.

Jaren gingen voorbij, de restanten van de loods stonden bloot aan weer en wind. Het hekwerk werd niet onderhouden en uit de gaten die hier en daar ontstonden bleek dat onbevoegden het terrein betraden, meestal om ondanks alle waarschuwingen toch in het Kijlstermeer te gaan zwemmen of te duiken.

Woensdag 7 september 2005

‘We moeten nu eindelijk eens spijkers met koppen slaan, we zijn al drie uur aan het brainstormen, maar we moeten morgen wel verder’, burgemeester Brinkman begon ongeduldig te worden.

Een aantal zaken waren duidelijk geworden. Alle kleine bronnen moesten in verfblikken in het meer liggen. De radioactieve korrels waren waarschijnlijk afkomstig uit de grote bron maar van de restanten was geen spoor. Er waren een aantal mogelijkheden waar de restanten waren.

Een optie was dat de bron tijdens de explosie is beschadigd, de lucht in geslingerd en ergens in de bosschages of in het meer terecht gekomen. Maar dan zouden de radioactieve korrels overal moeten liggen en daar was geen spoor van terug te vinden. Een andere optie was dat de bron in de vuurzee totaal was verbrand. Besloten werd dat Joop van Doornen en Bert Koerts de omgeving rondom de voormalige Romneyloods en het Kijlstermeer systematisch zouden afspeuren op straling. Duikers gingen in het Kijlstermeer zoeken.

Tijmen en Arjan reden zonder iets te zeggen door het uitgestorven Stadskanaal.

‘Wat denk je?’, vroeg Tijmen.

‘Veel en niks tegelijk’, was het antwoord.

‘Ik weet niet wat ik ervan moet denken. Dat die bron de lucht is ingevlogen, of verbrand..... tja, het zal wel maar..... ik weet het niet, ik weet het niet, ik heb er een vreemd gevoel over..... net alsof er nog iets ontbreekt aan het hele verhaal.’

'Dat gevoel heb ik nu ook.'

Tijmen stopte voor Arjans huis.

'Zullen we er nog eentje nemen?', vroeg Arjan.

'Nee, ik ga naar huis.'

Donderdag 8 september 2005

Het team zat weer rondom de tafel.

Koerts en van Doornen waren vergeefs de hele dag bezig geweest naar een spoortje radioactieve straling op het terrein van de machinefabriek. Ook Toni Bolhuis had in het Kijlstermeer de grote de bron niet gevonden. Koerts opperde dat de kapotte capsule misschien in een van de verfblikken gestopt zou kunnen zijn. Maar om alle blikken ter plaatse te openen was geen optie. Het zou te gevaarlijk zijn.

Aan het einde van de bespreking was de stemming gelaten.

Bert Koerts opperde als laatste optie de verfblikken stuk voor stuk naar boven te halen en ze te meten op straling. De grote Bulgaarse bron moest veel en veel meer stralen dan de rest van de blikken die alleen maar kleinere bestralingsbronnetjes bevatten. Deze laatste optie van Koerts werd breed geaccepteerd.

Het plan was de volgende week te beginnen met het leegpompen van het Kijlstermeer. Het weggepompte water zou geloosd worden in een nabijgelegen Stadskanaal, waarbij het geloosde water continu gemeten zou worden op oplosmiddelen en radioactiviteit. Men schatte in dat het pompen een week zou duren.

Dinsdag 13 september 2005

De afgelopen dagen was het een drukte van jewelste rondom het Kijlstermeer. Er werden 3 grote pompen van het Waterschap geïnstalleerd die gekoppeld werden aan 300 meter lange leidingen die uitmonden in het Stadskanaal.

Er werd een mobiel laboratorium van het Waterschap bij de uitlaat van de pijpleiding geïnstalleerd waar continu watermonsters werden gecontroleerd op radioactiviteit, olie en oplosmiddelen.

De landelijke media was op het spektakel afgekomen. Stadskanaal werd landelijke nieuws. De politie had alles afgezet zodat de werkzaamheden ongestoord plaats konden vinden.

Tijmen was elke vrijdag druk bezig de vorderingen op te schrijven voor de weekendbijlage van het Noordelijke dagblad.

De pompen stonden dreunend te pompen en het waterpeil zakte langzaam.

Afgesproken was dat Tijmen, Arjan met enkele politieagenten en brandweerlieden van de gemeente de zaak rondom het Kijlstermeer in de gaten zouden houden.

Aan het einde van de dag gaf Arjan een persconferentie in het Geert Teis Theater met een verslag van de vorderingen.

Zaterdag 10 september 2005

Het begeleidingsteam stond aan de oever van het Kijlstermeer. Het waterpeil was zodanig gezakt dat de boot, de oude machines, de vaten en de berg verfblikken boven het wateroppervlak uitstaken. Alles lag zorgvuldig in groepen op de bodem van het meer.

Vol ongeloof staarden de toeschouwers naar de bodem van het meer.

‘Wonderlijk, die georganiseerde bende en wat een diepte’, mompelde de burgemeester.

In de loop van de middag werden de pompen uitgezet.

Nu het water weg was kon Joop van Doornen aan de oever van het meer behoorlijke wat straling meten afkomstig van de berg blikken op de bodem.

‘Laten we hier niet langer gaan staan als nodig is’, zei van Doornen.

Toen het team later alle meetrapporten nog eens doornam bleek dat het geloosde water in het Stadskanaal geen sporen van radioactiviteit bevatte. De radioactieve inhoud van de verfblikken was niet in het water van het Kijlstermeer terechtgekomen wat voor het team een hele geruststelling was. Er werden wel kleine hoeveelheden oplosmiddelen gevonden, zoals benzeen, toluen en thinner. Verder werden er sporen olie gevonden.

Het team besloot in ieder geval de radioactieve verfblikken dit weekend nog te bergen. De rest kon later.

Bert Koerts en Joop van Doornen ontvouwd een plan om de radioactieve blikken op een veilige manier aan de kant te krijgen. De berg blikken werd op 150 stuks geschat. Het

voorstel was om nog een 5-tal blikken te openen en de inhoud te documenteren voor de komende rechtszaak. De COVRA zou dat in Zeeland op zich nemen.

Het begeleidingsteam besloot dat de stralingsdeskundigen de berg verblikken uit het meer zouden gaan halen.

Er werd een hijskraan besteld.

Zondag 11 september 2005

Een grote hijskraan met werkbak stond opgesteld aan de rand van Kijlstermeer. Op afstand stonden een 3-tal speciale wagens van de COVRA klaar om de radioactieve blikken af te voeren.

Naast de wagens stonden enkele COVRA-medewerkers en Anton Groenewoud. Bert hem uitgenodigd.

Bert Koerts, Joop van Doornen en de machinist van de hijskraan stonden aan de rand van het leeggepompte Kijlstermeer gehuld in speciale pakken van de COVRA die hun moesten beschermen tegen radioactieve straling. Ze droegen een persoonlijke stralingsmeter die afgesteld stond op 2 mSv. Wanneer de straling boven deze waarde zou komen dan ging er een alarm af als waarschuwing.

De machinist had beide stralingsdeskundigen uitgelegd welke gebaren ze moesten gebruiken om hem duidelijke te maken wat hij moest doen als hij geen zicht meer had op de werkbak.

'Zullen we?', zei Bert.

De machinist nam plaats in de cabine van de hijskraan en Bert Koerts stapte in de werkbak van de hijskraan. Joop reikte hem een pikhaak aan.

Op een afstand was Tijmen druk bezig de boel vast te leggen op foto en video. Op advies van een fotograaf van de krant had hij een videocamera op statief aan de rand van het meer gezet die hij op afstand kon bedienen.

De machinist stuurde de werkbak rustig richting de bodem van het Kijlstermeer. Toen de bak uit zicht kwam gebaarde

Joop de machinist wat hij moest doen. Langzaam kwam de berg verblikken dichterbij.

Het alarm van de stralingsmeter ging af. Bert Koerts gaf een stopteken. Hij hing zo'n 2 meter boven de berg. Met gemak pikte hij het eerste blik aan de haak en gebaarde dat de werkbak omhoog kon.

Boven aangekomen draaide de machinist de werkbak boven de oever van het meer zodat Koerts het blik op de grond kon zetten.

Met een viltstift zette van Doornen snel een nummer op het blik. Daarna pakte hij een stralingsmeter en riep naar de COVRA-medewerker die verderop stond, het nummer en de gemeten straling. Met een pikhaak plaatste Joop van Doornen het blik in een speciaal COVRA-container, die 10 blikken kon bevatten. Als de container vol was werd het naar de speciale truck van de COVRA gereden en ingeladen.

Dit ging werken.

Ze werkten gestaag door, met elk uur een korte pauze waarna Bert en Joop van taak wisselden.

In de loop van de dag werd de berg blikken steeds kleiner op de bodem van het meer. Totdat de pikhaak niet meer te gebruiken was. Er lagen nog een 10-tal blikken op de bodem waarvan de hengel kapot was. Die moesten er ook nog uit.

De twee stralingsdeskundigen stonden aan de rand van het Kijkstermeer en keken in de diepte.

'Wat nu?', vroeg Joop van Doornen.

'Ik haal ze er wel uit', opperde Bert.

'Maar hoe wil je dat doen?'

'Snel'.

Joop keek zijn collega aan.

‘Weet je het zeker? Zullen we Anton anders vragen wat hij ervan vindt?’

‘Oké.’

Joop wenkte naar Anton.

Bert legde uit wat zijn plan was.

‘Ik ga naar beneden, stap uit de werkbak en een blik snel in de bak, hup naar boven, jij Joop pakt de bus uit de werkbak, nummeren, meten op straling en als jij dan Anton de bus in de container doet dan komen we maar kort in aanraking met een hogere straling. Het zijn 10 bussen en met de beschermende kleding en handschoenen moet dat volgens mij kunnen.’

Na wat overleg waren ze het eens, het was een aanvaardbaar risico.

Binnen een uur waren de blikken geborgen en waren de COVRA-trucks onder politie-escorte vertrokken richting Zeeland.

Na nog een uur zaten de machinist, Anton Groenewoud, Joop van Doornen en Bert Koerts na een bezoek aan de ontsmettingswagen in de kantine achter een kop koffie.

Uit de stralingsmeters bleek dat de blootstelling aan straling die dag voor de machinist nihil was en voor de anderen binnen de normen voor getrainde stralingswerkers.

‘Hoeveel blikken hebben we nu naar boven gehaald?’, vroeg Joop.

Anton pakte de lijst erbij.

‘162.’

‘Dan zaten we er niet ver naast’, reageerde Joop

‘En geen van de blikken vertoonde sporen van lekkage’, ging Anton verder.

‘Maar ook geen blik met een fors verhoogde straling, waar de grote bron in zou kunnen zitten.’

‘Blijkbaar moeten we dan toch accepteren dat de rest van de bron totaal vernietigd is tijdens de explosie en de heftige brand erna’, concludeerde Bert Koerts.

Na de kopjes geleege te hebben namen de mannen afscheid van elkaar.

De komende dagen zouden alle vaten met oplosmiddelen, poetsdoeken en afgewerkte olie uit het meer worden gehaald evenals alle andere troep.

Tot slot werd de bodem van het Kijlstermeer nog minutieus gemeten op straling.

Vrijdag 16 september 2005

Een week later zat het team voor de laatste keer bij elkaar. De sanering was afgerond. De vaten waren geborgen. Twee vaten met oplosmiddelen hadden gelekt. Er werd op de bodem van het meer geen spoor van radioactiviteit gevonden.

Burgemeester Brinkman toonde zich opgelucht dat alles achter de rug was. Hij gaf iedereen een aandenken, een pennen-set met daarop gegraveerd 'Sanering Kijlstermeer augustus 2005

Men ging weer over tot de orde van de dag.

Het wachten was nu op het proces tegen Pieter Klijnman, Berend Suk, Ferdinand Bakker en Foppe Dijkstra.

Zondag 16 oktober 2005

Het was een prachtige herfstdag. De zon scheen volop en het was aangenaam warm. De bomen rondom de Saksische boerderij in Smeerling tooiden zich in oranje- en herfsttinten. Het toeristenseizoen was voorbij en Gea en Tijmen hadden Mieke en Arjan uitgenodigd voor een barbecue. Simon speelde in de zandbak en Tijmen had net lamskoteletjes op de grill gelegd. Met een biertje in de hand stonden beide vrienden de stand van zaken te bespreken over de op handen zijnde rechtszaak. Op 7 december was de pro-forma zitting. De verdachten zaten nog steeds in voorarrest. Er was veel bewijs dat de strafzaak tot een goed einde zou komen.

‘Mieke, wijntje?’, vroeg Gea.

‘Doe maar een Spa rood’.

Verbaasd keek Gea haar vriendin aan.

‘Spa rood? Sinds wanneer drink jij Spa rood?’

‘Sinds een paar weken.’

Mieke pakte haar telefoon klikte een foto aan en liet die aan Gea zien.

‘Je bent zwanger!’

Een uur later na de felicitaties en omhelzingen zaten ze aan tafel te genieten van de lamskoteletjes en de heerlijke salade die Gea had gemaakt.

‘Moet jij geen lamskoteletjes’, vroeg Gea aan Mieke die alleen van de salades had gegeten.

‘Nee joh, even niet, ik heb de laatste weken veel last van maagzuur’.

‘Krijg je daar wat voor?’

‘Ja, maagzuurremmers, omeprazol, die helpen wel maar niet de hele dag en ik mag er maar 1 per dag slikken. Maar gisteren had ik de hele dag last van maagzuur. Ik dacht wat raar, maar toen ik vanochtend het potje met de omeprazol capsules wilde pakken had ik de verkeerde. Het potje met vitaminecapsules lijkt sprekend op het potje met de maagzuurremmers en de capsules lijken ook nog eens op elkaar. Heb ik gisteren het verkeerde potje gepakt en een vitaminecapsule geslikt in plaats van een maagzuurremmer. Dat overkomt me niet weer.’

Arjan stopte met kauwen en keek Tijmen aan.

‘Wat is er,’ vroeg Tijmen.

‘Nuh, laat maar’.

Woensdag 19 oktober 2005

Op de keukentafel stond een potje omeprazol. Daarnaast lagen een aantal foto's.

Arjan draaide de deksel van het potje maagzuurremmers en liet een paar capsules op tafel rollen.

Hij pakte de foto van het potje met de maagzuurremmers wat gevonden was in de groene tas van Janet van Zanten.

De potjes en capsules omeprazol van Mieke en van Janet waren identiek, geleverd door Apotheek de Maarsdreef.

Arjan pakte de foto van het potje met de radioactieve capsules die eveneens gevonden was in de tas van zijn voormalige collega. Blijkbaar had Janet de radioactieve capsules in een leeg omeprazolpotje gedaan. De potjes waren bijna identiek. De capsules omeprazol en de radioactieve capsules waren praktische even groot, hadden dezelfde kleur maar de radioactieve capsule had aan één zijde een platte kant met een gaatje erin.

Zou ze per ongeluk een maagzuurremmer uit het verkeerde potje hebben genomen?

De capsules leken niet echt op elkaar, maar toch. Hij pakte de telefoon en belde het OM en vroeg naar officier van justitie Jaap van Gelderen die de zaak behandelde.

Maandag 9 januari 2006

Het miezerde. De arrondissementsrechtbank in Groningen lag er troosteloos bij. Het moderne hoekig gebouw disharmonieerde met de historische panden aan het Gyotplein en de Ossenmarkt. Tijmen stapte samen met Henk Langman uit de lift van de ondergrondse parkeergarage van de Ossenmarkt. Ze wandelden samen de Ossenmarkt over. Lang geleden had Henk op de Ossenmarkt als kind nog rondjes gedraaid in de draaimolen op de kermis. Hij probeerde zich te herinneren of dat met de Meikermis was of ter gelegenheid van het Gronings verzet in augustus.

Henk was teruggekeerd uit Toscane en had een flat gehuurd. Zijn huis in Toscane hield hij aan als twee huis. De vriendschap tussen Simon en Henk Langman was een tweede leven begonnen, anders dan vroeger maar Henk kwam regelmatig bij zijn oude vriend buurten. Ze wandelden het gerechtsgebouw binnen en meldden zich bij de balie. Ze werden doorverwezen naar de wachtkamer van de rechtszaal waar de zaak 'Kijlstermeer' werd behandeld.

Tijdens de pro-formazitting een paar weken eerder was snel duidelijk geworden dat er veel bewijs was tegen de verdachten.

Het OM had vaart achter de zaak gezet en nu, na meer dan 30 jaar zou er recht gesproken worden.

De strafzaak kwam voor een meervoudige kamer waar drie rechters zich zouden buigen over de zaak. De rechtbank had er 3 dagen voor uitgetrokken.

De wachtkamer was goed gevuld.

Tijmen zag Arjan, rechercheur Verhoeven van de Rijksrecherche, Regionaal Officier Gevaarlijke Stoffen Joop van Doornen, de ouders van Janet van Zanten, Martin Jager, de vriend van Janet en enkele artsen en verpleegkundigen van het Catherina Ziekenhuis.

Rondkijkend in de wachtkamer zag Tijmen een aantal onbekende gezichten, maar Tijmen en Arjan waren niet betrokken geweest bij het verdere onderzoek naar de zaak die in handen was van de officier van justitie Jaap van Gelderen. Ondanks meerdere pogingen van Tijmen wilde van Gelderen niets over de zaak loslaten.

Tijmen en Henk Langman gingen naast Arjan zitten. De deur van de wachtkamer ging open en een bode keek in het rond.

‘Wie is de heer Tijmen Meijer?’, vroeg hij.

Tijmen stak zijn hand op.

De bode deed de deur wat verder open en een grijze oude man kwam leunend op een stok binnen. Naast hem liep een jonge vrouw die bij hem leek te horen. De oude man keek oplettend in het rond. Tijmen herkende de oude professor, onmiddellijk, stond op en begroette hem hartelijk.

‘Gaat u zitten, professor’

‘Arjan, mag ik je voorstellen, dit is nu professor doctor de Koninck, chirurg en hoogleraar in Amsterdam en een expert op het gebied van brachytherapie.’

De mannen gaven elkaar een hand.

‘Dit is mijn kleindochter, ze studeert ook voor arts, ik ben enorm trots op haar’, zei de professor.

Ze hadden geen tijd om verder te praten want de bode kwam binnen, las een lijst voor van personen die geacht werden aanwezig te zijn en gelaste hen te volgen.

In de rechtszaal zag Tijmen dat de vier verdachten verdedigd werden door mr. Ankersmit. Tijmen herkende de bekende advocaat, die bekend stond dat hij verdachten bijstond in rechtszaken waarbij zoveel bewijsmateriaal was dat het een uitgemaakte zaak leek te worden, maar toch tijdens de rechtszaak zoveel twijfels inbracht dat de verdachten meerdere keren een lichtere straf opgelegd hadden gekregen. Nadat iedereen hun plek hadden gevonden, vroeg de bode iedereen te gaan staan waarna de rechters binnenkwamen en plaats namen in hun hoge stoelen. In het midden de voorzitter, links van de rechters zat officier van justitie van Gelderen en rechts de griffier die het verslag van de zitting schreef. Boven het vijftal keek Zijne Majesteit streng de zaal in.

Jaap van Gelderen had in overleg met de rechtbank besloten in één zitting de vier verdachten van de 'Kijlstermeer-affaire' te dagvaarden. De verdachten lieten zich vertegenwoordigen door advocaat mr. Ankersmit.

Henk Langman en Tijmen waren achteraan gaan zitten. Tijmen klapte zijn aantekeningenblok open. Het kon wel eens een lange dag worden. Plotseling schoof er iemand naast hem en keek hij in het grijzende gezicht van Bert Koerts.

'Dit mag ik natuurlijk niet missen', fluisterde het hoofd lab. van PGO-glass.

Nadat de voorzitter van de rechtbank de verdachten op hun rechten had gewezen gaf ze het woord aan de officier van justitie.

Aanklager van Gelderen kreeg het woord en las uitgebreid de tenlastelegging voor met een overzicht van de gebeurtenissen die zich de afgelopen tijd in Stadskanaal hadden afgespeeld.

Arjan, 1e hulparts dr. Nooitgedacht en chirurg dr. Gasters werden als eerste getuigen gehoord en deden hun verhaal over Janet van Zanten, hoe ze ziek werd, op de eerste hulp terecht kwam en uiteindelijk op de operatietafel overleed.

Daarna werd er door assistent patholoog André Schoolmeester verslag gedaan van hoe hij en dr. Sonja de Haas het blauwe licht zagen stralen uit het lichaam van Janet van Zanten tijdens de autopsie.

Vervolgens deden Arjan, Joop van Doornen en radioloog dr. Frederik Gijsen hun verhaal over de gebeurtenissen in het pathologisch laboratorium, nadat was geconstateerd dat er sprake was van radioactieve besmetting, waarbij uiteindelijk patholoog Sonja de Haas zodanig besmet bleek te zijn dat ze enkele maanden later overleed aan stralingsziekte.

De voorzitter van de rechtbank sloot de ochtendzitting.

Na de lunchpauze ging officier Jaap van Gelderen verder. 'Edelachtbaren, we gaan nu terug in de tijd, helemaal naar 1973 en volgen de gebeurtenissen tot aan september 2005 toen het Kijlstermeer uiteindelijk is gesaneerd. Wat is er allemaal gebeurd in die 32 jaar? Daar gaat u de komende dagen antwoord op krijgen.'

Jaap van Gelderen had gevoel voor dramatiek, pauzeerde even om de spanning wat op te voeren.

‘We gaan terug naar 1973. Als eerste roep ik professor doctor Philip de Koninck op.’

Geholpen door zijn kleindochter nam de professor plaats, waar zittend de eed werd afgenomen.

Met een alerte blik keek hij van Gelderen aan die de professor introduceerde.

‘Heb ik nog iets vergeten professor?’, vroeg de officier na zijn introductie.

‘Nee, u heeft het allemaal correct verwoord.’

‘Professor kunt u ons uitleggen wat brachytherapie is?’

‘Ja dat kan ik, het bestralen van tumoren met kleine radioactieve bronnetjes.’

Zonder van Gelderen aan te kijken en te wachten op een volgende vraag begon de Koninck aan een monoloog.

‘Ik was samen met een paar collega’s de eerste pioniers op het gebied van brachytherapie. De Nederlandse regering was eind jaren ‘60, begin jaren ‘70, zeer terughoudend t.a.v. nieuwe brachytherapie toepassingen. Ik werkte op de universiteit van Amsterdam, die had een vergunning voor het gebruiken van radioactieve stoffen en bronnen. Maar die was te beperkt om ons onderzoek op een verantwoorde wijze uit te voeren. Dus we deden dat in het geheim. Via contacten in Zuid-Amerika regelden allerlei radioactief materiaal waarmee we experimenteerden. Na een aantal experimenten bleven die bronnen liggen en we hadden niet de mogelijkheid om dat spul op te slaan. We moesten ervan af en konden al het overbodige bronmateriaal naar een ziekenhuis in Stadskanaal brengen. Daar was ene Klijnman

directeur die tegen betaling het radioactief materiaal wel wilde overnemen. Hij bracht ons in contact met dr. Bolt en bij hem leverde wij het materiaal af. In het voorjaar van 1973 zijn we zo'n 3 keer naar Stadskanaal gereden met in totaal ongeveer 20 radioactieve bronnetjes. Het was illegaal wat we deden maar uiteindelijk hebben mijn collega's en ik wel de bakermat gelegd in Nederland voor de huidige moderne brachytherapie.'

De professor stopte en keek de officier van justitie aan.

'Nou professor, dat was een duidelijk verhaal, dank u', reageerde de officier van justitie.

'Een volgende vraag. Klopt het dat u en uw collega's zich het Sint Lucasgilde noemden, hetzelfde gilde waar de schilder Rembrandt in de 17^e eeuw ook deel van uitmaakte?

'Ja dat klopt.'

'In de aantekeningen van dr. Bolt komen we namen tegen van oude schilders als Rembrandt, Vermeer, van Gogh en Israëls. Kent u iemand die werkte onder deze namen?

'Ik ken alleen Rembrandt', antwoorde de professor.

'Bent u Rembrandt?', vroeg van Gelderen.

'Ja, dat was ik, maar later heeft iemand anders deze pseudoniem gebruikt.'

'En weet u wie?'

'Ja, dr. Gustav Moorlag.'

'En de andere schilders, die kent u niet?'

Nee, in de zomer van 1973 ben ik gestopt en weet alleen dat Moorlag de handel met Stadskanaal heeft overgenomen en verder wilde ik er niets meer mee te maken hebben.'

Officier van Gelderen leek tevreden te zijn.

‘Dan wil ik u bedanken professor dat u helemaal uit Amsterdam hiernaartoe bent gekomen.’

De kleindochter van de oude professor hielp haar grootvader op te staan en ze schuifelden de rechtszaal uit, terug naar Amsterdam.

Tijmen keek naar zijn aantekeningen. De monoloog van professor de Koninck was kort en bondig hetzelfde wat hij had verteld in zijn woning aan de Reguliersgracht in Amsterdam.

De voorzitter van de rechtbank gelaste een pauze in van een kwartier.

Na de pauze riep de officier van justitie dr. Gustaf Moorlag op als getuige.

Een vadsige man met een flinke bos krullend zwart haar en borstelige wenkbrauwen nam plaats. Hij legde duidelijk met tegenzin de eed af en zeeg neer met een zucht.

‘Dr. Moorlag wat is uw specialisme?’

‘Ik ben brachytherapeut.’

‘Sinds wanneer?’

‘Vanaf 1990.’

‘Wat deed u voor 1990?’

‘Toen was ik radiotherapeut.’

‘Kunt u ons het verschil duidelijk maken tussen een brachytherapeut en een radiotherapeut?’

‘Een radiotherapeut doet uitwendige bestraling een brachytherapeut doet inwendige bestraling. ‘Brachy’ komt uit het Grieks, het betekent ‘dichtbij’, dus dichtbij bestralen, vandaar.’

‘U deed dus vóór 1990 officieel geen inwendige bestralingen.’

‘Dat klopt.’

‘Ik heb hier een aantal dossiers die ergens anders op wijzen.’
Dr. Gustav Moorlag zuchtte.

‘Goed, ik was jong en wilde wat experimenteren en inderdaad deed ik zo af en toe een inwendige bestraling.’

‘Had u daar een vergunning voor?’

‘Daar hoef ik geen vergunning voor te hebben, dat moet het ziekenhuis regelen.’

‘Had het Emma ziekenhuis in Den Haag waar u toen werkte die vergunning?’

‘Dat weet ik niet.’

‘Gelooft u mij dat ze dat niet hadden?’

‘Dat zal dan wel.’

‘Dr. Moorlag, zo komen we niet erg verder. Ik zal het anders stellen. Hebt u illegaal brachytherapie uitgeoefend in het Emma ziekenhuis?’

Stilte.

‘Dan stel ik nogmaals de vraag: ‘Hebt u illegaal brachytherapie uitgeoefend in het Emma ziekenhuis?’

Weer stilte.

De voorzitter wilde ingrijpen, maar dr. Moorlag wist dat er geen ontkomen aan was en boog naar de microfoon:

‘Ja.’

‘Duidelijk’, dank u.

‘Hoe kwam u aan het materiaal om inwendige bestralingen te doen?’, ging van Gelderen verder.

‘Daar zijn verschillende wegen in te bewandelen, dat is niet zo moeilijk, mensen willen nog wel eens wat doen voor geld, zeker in het toenmalige Oostblok.’

‘Had u veel bronnen nodig voor uw therapie?’

Dr. Gustaf Moorlag zuchtte.

‘Ja, want de bronnetjes die ik kreeg waren niet echt geschikt om jarenlang mee te werken.’

‘Oostblok troep,’ mompelde de arts.

‘Oostblok troep’, herhaalde de officier.

‘Maar u ging er wel mee werken, dr. Moorlag’.

‘Ja, je moet toch wat.’

‘Toen die bronnen niet meer bruikbaar waren, wat deed u er toen mee?’

Moorlag wendde zich tot de voorzitter van de rechtbank.

‘Eigenlijk edelachtbare heb ik hier helemaal geen zin in, het is al zo lang geleden.’

De voorzitter schoot bijna in de lach maar kon zich net inhouden.

‘Dr. Moorlag, u hebt de eed afgelegd en u dient te antwoorden op de vragen die de officier van justitie aan u stelt. Wanneer u liegt dan kunt u vervolgd worden voor meened, ik hoop dat het nu duidelijk is, geeft u antwoord op de vraag van de officier van justitie.’

Gustav Moorlag zuchtte duidelijk hoorbaar voor iedereen in de rechtszaal.

‘Ik bracht de bronnen naar het Catherina Ziekenhuis in Stadskanaal en Herman nam de bronnen in ontvangst.’

‘Uw bedoeld dr. Herman Bolt?’

‘Ja.’

‘Was hij ook de contactpersoon?’

Weer een lange stilte.

‘Directeur Klijnman was de contactpersoon.’

‘Directeur Pieter Klijnman die achter die tafel zit?’

‘Ja.’

‘Hoe vaak bent u afgereisd naar Stadskanaal, voor een levering radioactieve bronnen?’

‘Misschien 10 keer, kan ook 20 keer geweest zijn.’

‘Hoeveel bronnen heeft u in totaal naar Stadskanaal gebracht?’

‘Pff, misschien enkele tientallen.’

‘Waren die bronnen allemaal van uzelf?’

Weer een lange stilte.

‘Ik herhaal de vraag: ‘Waren die bronnen allemaal van uzelf?’

Dr. Moorlag reageerde niet.

De voorzitter van de rechtbank greep in.

‘Dr. Moorlag, ik ben het zat, of u geeft nu antwoord of anders laat ik u gijzelen en wordt u naar het huis van bewaring gebracht.’

Dr. Moorlag pakte een grote witte zakdoek, wiste zijn voorhoofd af en snuitte luidruchtig zijn neus.

‘Goed mevrouw.’

‘Voor de derde keer dr. Moorlag: ‘Waren die bronnen allemaal van uzelf?’

‘Nee, die waren van mijn collega’s van het Sint Lucasgilde.’

‘Hetzelfde Sint Lucasgilde waar professor de Koninck mee is gestart?’

‘Ja.’

‘Uit hoeveel personen bestond het Sint Lucasgilde?’

‘We waren met z’n vieren, allemaal artsen.’

‘Dr. Moorlag, het Sint Lucasgilde werkte met pseudoniemen. Ik ben nog benieuwd naar uw pseudoniem.

‘Ik was Rembrandt.’

‘En de andere drie?’

‘Dr. Theo van der Meulen was van Gogh, die is 3 jaar geleden overleden en dr. Andries Tuin is Vermeer.’

‘Wij hebben dr. Tuin niet kunnen traceren, weet u waar hij is?’

‘Ja en nee, jaren geleden is hij naar Suriname vertrokken en de verhalen gaan dat hij ergens in de oerwouden zit in het zuiden van Suriname.’

‘In het logboek van dr. Bolt komt de naam Repin ook nog voor.’

‘Repin was een arts uit Bulgarije, dr. Stoicowitz.’

‘Uit Bulgarije, maar Repin was een Russische schilder.’

‘Kent u een Bulgaarse schilders?’, reageerde de arts.

Een paar mensen in de rechtszaal schoten in de lach. De voorzitter liet het begaan.

‘Stoicowitz is al meer dan 20 jaar dood, hij is overleden aan stralingsziekte’, ging Moorlag verder

‘Maar in het notieboek van dr. Herman Bolt komen we ook de naam Israëls tegen, de schilder Joseph Israëls.’

‘Pieter Klijnman was Israëls.’

Dr. Moorlag pauzeerde even.

‘In het begin deden we zaken met dr. Bolt, maar Klijnman heeft het ongeveer een jaar later het van Bolt overgenomen. Daarna liep alles via mij en Klijnman.’

‘En vonden de andere leden daarvan?’

‘Die wisten van niks. Ik vertelde hun dat ze het afgewerkt materiaal bij mij konden inleveren en dat ik verder alles zou regelen.’

Tijmen zag dat Pieter Klijnman steeds onrustiger werd.

‘Laten we even bij dr. Stoicowitz terugkomen. Klopt het dat hij u vanuit Bulgarije ook afgewerkt radioactief materiaal toestuurde om te laten verdwijnen?’

‘Ja.’

‘En klopt het dat dr. Stoicowitz steeds zwaardere bronnen uit Bulgarije stuurde die u dan weer naar Stadskanaal bracht om te laten dumpen?’

‘Ja.’

‘Waarom deed u dat.’

‘Het betaalde goed. Vooral toen Klijnman aan het roer kwam werd het lucratief, we konden alles bij hem kwijt.’

‘Hoeveel kreeg u daarvoor betaald?’

‘In totaal een paar ton.’

‘En hoe verdeelden jullie als dat het geld?’

‘Klijnman en ik hadden afgesproken dat ik 25% kreeg en hij de rest, hij moest ook anderen die erbij betrokken waren betalen.’

‘In het notieboek van dr. Herman Bolt schreef hij op 12 augustus 1983, de dag dat hij is verongelukt ‘Israëls-bloemkool’. Kunt u mij vertellen wat die bloemkool was?’

‘Een zware bron uit Bulgarije, een zogenaamde therapiestraler.’

‘Die heeft u naar Stadskanaal gebracht.’

‘Nee.’

‘Nee?’

‘Nou ja, die zware bron heb ik rechtstreeks naar Stadskanaal laten brengen.’

‘Hoeveel heeft u daarvoor gekregen van dr. Stoicowitz.’

‘Een ton.’

‘100.000 gulden?’

‘Ja.’

‘Dat is wel heel veel geld voor het wegwerken van radioactief afval’, constateerde de officier.

‘Tja, er gebeurde in die tijd achter het IJzeren Gordijn wel meer rare dingen’.

‘Maar laten we eens even gaan rekenen, u kreeg 25.000 en Klijnman 75.000 gulden.’

‘Ja.’

‘Klijnman betaalde alle betrokken ieder 10.000 gulden en hield zelf de rest.’

Commissaris Suk, Foppe Dijkstra en Ferdinand Bakker keken Klijnman minachtend aan.

Voormalig directeur Pieter Klijnman van het Catherina Ziekenhuis staarde strak voor zich uit.

De aanklager ronde het af en dr. Moorlag mocht de rechtszaal verlaten.

Tijmen kreeg kramp in zijn hand om alles op te schrijven, zoveel nieuwe informatie. Hij klapte zijn aantekeningenblok dicht. De eerste zittingsdag zat erop.

Dinsdag 10 januari 2006

Toen Tijmen de wachtkamer van de rechtbank binnenkwam zag hij een paar nieuwe gezichten.

Ruben van Goor, alias Jacob, Connie Zondag, voormalig secretaresse van Klijnman, zouden vandaag getuigen. Ze waren de kroongetuigen in deze zaak.

Ruben had zijn moeder Agnes meegenomen.

Verder was ook Regionaal Officier Gevaarlijke Stoffen Joop van Doornen weer aanwezig, die verslag zou doen van de vondsten in het Kijlstermeer en de sanering ervan.

Tijmen, Arjan, Henk Langman en Bert Koerts gingen achter in de rechtszaal zitten. Even later schoof ook Toni Bolhuis, de voorzitter van duikclub *Deep Water* aan die een dagje rechtbank wel eens wilde meemaken.

Die ochtend kwamen achtereenvolgens Ruben van Goor en Connie Zondag aan het woord. Hoewel mr. Ankersmit verschillende keren probeerde de antwoorden van de getuigen in twijfel te trekken bleek officier van Gelderen Ruben van Goor en Connie Zondag goed te hebben voorbereid, want ze doorstonden de aanvallen van de verdediging met glans.

Ondertussen merkte Tijmen op dat de verdachten steeds onrustiger werden. Dit ging de goede kant op.

Nadat Joop van Doornen zijn verslag deed van de vondsten in het Kijlstermeer en de sanering ervan zaten de vier verdachten aan het eind van de ochtend verslagen voor zich uit te kijken.

Toen was het lunchpauze.

Die middag was het de beurt aan de verdachten van de Kijlstermeer zaak.

Puffend en zwetend antwoorde Pieter Klijnman de vragen van de aanklager.

Schoorvoetend gaf hij toe dat het verhaal van dr. Gustav Moorlag klopte. Dat hij fors werd betaald voor het laten verdwijnen van radioactief materiaal. En ja, hij had Berend Suk, Ferdinand Bakker en Foppe Dijkstra erbij betrokken.

Het net sloot zich rond Klijnman. Van Gelderen had geen vragen meer en mr. Ankersmit kon ook niets meer bedenken om enige twijfel te zaaien. De rol van directeur Pieter Klijnman, voormalige directeur van het Catherina Ziekenhuis in de Kijlstermeer zaak was duidelijk.

Hierna was de beurt aan Ferdinand Bakker, directeur van machinefabriek Bakker B.V.

Nadat Pieter Klijnman zijn rol in de zaak had toegegeven kon hij weinig anders doen dan te bekennen dat hij zijn bedrijfsleider Bas van Goor had gechanteerd om mee te doen bij het zich ontdoen van radioactief materiaal die regelmatig door Herman Bolt naar de machinefabriek werd gebracht.

‘Hoeveel heeft u in totaal gekregen van de heer Klijnman voor het meehelpen van al die illegale stortingen?’

Ferdinand Bakker haalde zijn schouders op.

‘Misschien enkele tienduizenden.’

‘Volgens onze berekening, 50.0000 gulden.’

‘Ja, dat zal dan wel’, zei Bakker nu duidelijk hoorbaar.

‘Dank u.’

‘Ik ben klaar met deze verdachte edelachtbare.’

‘Mr. Ankersmit?’

Mr. Johan Ankersmit was intussen poppetjes gaan tekenen op zijn aantekeningen.

‘Nee, edelachtbare ik heb geen vragen aan de heer Bakker.’

Ferdinant Bakker slofte terug naar de tafel met de andere verdachten.

Het verhoor van voormalig commissaris Berend Suk duurde nog geen half uur.

De eens zo fiere commissaris gaf op alle antwoorden heel zacht antwoord, zodat de rechter Suk voortdurend moest manen harder te praten.

De rol van Suk was snel duidelijk, hij moest er alles aan doen om zijn agenten, zoals Arjan van Sloten en Karin de Groot, kort te houden zodat er geen verder onderzoek gedaan zou worden rondom de misstanden op het terrein van de machinefabriek.

De voorzitter van de rechtbank besloot dat het genoeg was voor die dag. Foppe Dijkstra van de afdeling Bouw en Milieu van gemeente Stadskanaal zou de volgende ochtend gehoord worden.

Woensdag 11 januari 2006

Toen Tijmen en Arjan die ochtend weer plaats had genomen in de rechtszaal, werd niet Foppe Dijkstra van de gemeente opgeroepen maar Guido Bartels van Milieupunt, die metingen had uitgevoerd voor de gemeente. Tijmen had Bartels niet herkend in de wachtkamer, hij had alleen telefonisch contact met de ingenieur gehad.

‘Meneer Bartels, kent u meneer Foppe Dijkstra van de afdeling Bouw en Milieu van gemeente Stadskanaal?’

‘Jazeker.’

‘U werkt bij ingenieursbureau Milieupunt. Heeft u twee jaar geleden in opdracht van de heer Dijkstra milieumetingen verricht in de wijk Ter Maars in Stadskanaal?’

‘Ja, dat is correct.’

‘Waarom moest u daar metingen verrichten?’

‘Er was wat onrust in de wijk over een aantal ziektegevallen, met name onder kinderen.’

‘Is dit het rapport met de resultaten van de metingen?’

Van Gelderen gaf Bartels een rapport die het doorbladerde.

‘Ja dat is het rapport dat ik naar aanleiding van de metingen heb geschreven.’

‘En wat was uw conclusie?’

‘Dat er afgezien van enkele kleine illegale lozingen zoals motorolie, geen bijzonderheden zijn gevonden die in verband zouden kunnen staan met de vermeende ziektegevallen.’

‘Is u ook gevraagd extra metingen te doen, die niet in het rapport staan?’

‘Nee, het omgekeerde wel.’

‘Wat bedoelt u?’

‘Er is specifiek gevraagd om niet te meten op radioactieve straling.’

Er ging een geroezemoes door de rechtszaal, die door een ferme tik van de hamer van de voorzitter verstomde.

‘Vond u dat niet vreemd?’

‘Ja, het gebeurt wel vaker dat bepaalde metingen niet worden gedaan, bijvoorbeeld als men zeker weet dat er nooit met een bepaalde stof is gewerkt. Maar dit vond ik inderdaad vreemd. Er wordt bijna nooit gevraagd naar het meten van radioactieve straling. Nu er expliciet werd gevraagd niet te meten op straling heb ik het toch gedaan en heb hier en daar op gemeten op plaatsen waar vaak kinderen komen.’

‘En wat was het resultaat?’

‘Bij een zandbak heb ik radioactiviteit gemeten, niet veel maar duidelijk meetbaar.’

‘Aan wie heeft u dat gerapporteerd?’

‘Aan de heer Dijkstra.’

‘Hoe reageerde hij?’

‘Hij was erg kwaad, wilde er niets van weten en ik mocht het absoluut niet in het rapport zetten.’

‘Wat heeft u toen gedaan?’

‘Ik heb naast het reguliere rapport een apart rapport gemaakt van mijn bevindingen bij de zandbak en beide rapporten naar de heer Dijkstra gestuurd.’

‘U bedoelt dit rapport?’

De officier gaf Bartels een tweede rapport.’

‘Ja dat is het rapport over de zandbak waar ik radioactieve straling heb gemeten.’

‘Heeft u verder nog actie ondernomen.’

‘Een week later heb ik hem nogmaals gebeld voor een reactie.’

‘En hoe was die reactie?’

‘Negatief, hij gooide de hoorn erop.’

‘Heeft u daarna nog iets gedaan?’

‘Ja ik heb het rapport opgestuurd naar de politie.’

‘Naar wie heeft u het opgestuurd?’

‘Direct naar het hoogste adres, naar commissaris Suk.’

Weer barstte er een geroezemoes los in de zaal, en de voorzitter moest nu een paar maal flink de hamer hanteren om de zaal weer stil te krijgen. Tijmen en Arjan keken elkaar grijnzend aan.

‘En hoe reageerde commissaris Suk?’

‘Heel goed, hij zou er werk van maken.’

‘Dank u meneer Bartels, zou u plaats willen nemen in de zaal, graag wil ik u later nog even horen.’

Berend Suk en Foppe Dijkstra zaten lamgeslagen naast mr. Ankersmit die nog steeds driftig poppetjes aan het tekenen was.

Foppe Dijkstra werd opgeroepen.

‘Meneer Dijkstra, we kunnen het kort houden. Klopt het wat meneer Bartels van Milieupunt net allemaal vertelde?’

‘Ja, het klopt’, zuchtte Dijkstra.

‘Maar ik wil er wel aan toevoegen dat ik het zand in die zandbak direct vervangen heb’.

‘En mag ik vragen wat u met dat radioactieve zand uit de zandbak hebt gedaan?’

‘Geen idee.’

‘Dus ergens ligt ook nog een bult radioactief zand. Wilt u even weer gaan zitten bij de anderen want ik wil graag nogmaals de heer Bartels horen.’

Ingenieur Bartels nam weer plaats.

‘Meneer Bartels, u vertelde me gisteravond iets interessants. U denkt dat de grote bron, de laatste bron die bij de machinefabriek op 12 augustus 1983 is aangeleverd, niet, ik herhaal niet tijdens de explosie en de daaropvolgende brand is vernietigd.’

‘Dat klopt, maar het is een theorie.’

‘Edelachtbare, we hoeven toch niet naar theorieën te luisteren!’

Mr. Johan Ankersmit had eindelijk iets gevonden ter verdediging.

Jaap van Gelderen liet zich niet van zijn stuk brengen.

‘Edelachtbare, wanneer u de heer Bartels zijn verhaal laat doen denk ik dat zijn theorie heel aannemelijk is.’

De voorzitter keek bedenkelijk, maar besloot:

‘Gaat u gang meneer Bartels.’

Mr. Ankersmit ging hoofdschuddend zitten.

‘Uit het saneringsrapport van de heer van Doornen blijkt dat de enige radioactiviteit dat is gevonden op het terrein van Bakker afkomstig is uit het Kijlstermeer en van een paar radioactieve korrels die op het laatst nog zijn gevonden tussen de restanten van de Romneyloods. Nergens anders op het terrein is een verhoogde radioactiviteit gevonden. Dat is vreemd, als de inhoud van de grote bron waar we het nu over hebben tijdens de explosie en de daaropvolgende brand

is vrijgekomen, dan moet in ieder geval rond de Romneyloods een sterk verhoogde straling gevonden zijn. De korrels die zijn gevonden was cesium-137, hetzelfde materiaal dat is gevonden in het lichaam van mevrouw van Zanten. Cesium-137 heeft een halfwaardetijd van ongeveer 30 jaar. Als de inhoud van de bron is vrijgekomen moet je dat nu nog kunnen meten op het terrein van de machinefabriek. Maar er is na zeer uitgebreid zoeken niks gevonden, wat volgens mij betekent dat de bron tijdens de explosie en de brand deels intact moet zijn gebleven. Het grootste deel van de radioactieve korrels moet in de capsule achtergebleven zijn. Maar de bron ligt er nu niet meer.'

Ingenieur Bartels pauzeerde even en kwam tot een opmerkelijke conclusie die de zaal weer in beroering bracht.

'Iemand moet het meegenomen hebben.'

'Dat is een gewaagde theorie, meneer Bartels', reageerde van Gelderen.

'Ik heb mijn conclusie gedeeld met de heer van Doornen en hij kon zich vinden in mijn conclusie.'

'Hebt u enig idee wie de bron meegenomen zou kunnen hebben?', ging de officier verder.

'Nee, dat heb ik niet.'

Jaap van Gelderen verhoorde achtereenvolgens onder ede de verdachten stuk voor stuk maar allen bezwoeren niet te weten waar de bron was gebleven en concludeerde dat hier verder onderzoek naar gedaan moest worden.

De voorzitter van de rechtbank was het hier mee eens, maar dat onderzoek had verder geen invloed op de zaak en vroeg van Gelderen als er geen verdere getuigen waren om het af te ronden.

Na het slotpleidooi van de officier van justitie kwam hij met de volgende eis:

Tegen de hoofdverdachte Pieter Klijnman, voormalig directeur van het Catherina Ziekenhuis werd 10 jaar cel geëist waarvan 3 jaar voorwaardelijk met aftrek van voorarrest.

Tegen Ferdinand Bakker, directeur van de machinefabriek bakker B.V. werd 5 jaar cel geëist waarvan 2 jaar voorwaardelijk met aftrek van voorarrest.

Tegen zowel Foppe Dijkstra van de afd. Bouw en Milieu van gemeente Stadskanaal en voormalig commissaris Berend Suk werd 4 jaar geëist waarna 1 jaar voorwaardelijk met aftrek van voorarrest.

De rol van professor docter Philips de Koninck en dokter August Moorlag werd ter beoordeling voorgelegd aan het OM van het Arrondissementsparket van Noord-Holland.

Nadat mr. Johan Ankersmit zijn slotpleidooi had gehouden en vrijspraak had geëist wegens gebrek aan bewijs sloot de voorzitter de zaak.

Over 6 weken zou er een uitspraak komen.

Woensdag 8 augustus 2003

Het was warm, het strand aan de Pageplas lag vol met gezinnen met kinderen die verkoeling zochten bij het water. Maar ook veel jeugd was naar de plas gekomen en speelden in het zand en het water.

Vier jongens zaten wat verveeld in het rond te kijken. De vakantie liep ten einde. Maandag moesten ze weer naar school. Ze wisten niet meer wat ze moesten doen. Ze hadden geen zin meer in zwemmen. Het geld dat ze hadden meegekregen wat opgegaan aan ijs en cola. Ze begonnen wat te klieren en opeens kreeg een van de jongemannen een idee. 'Hé, we kunnen wel eens bij het Kijlstermeer gaan kijken.'

'Wat voor meer?'

'Nou dat meer op het industrieterrein.'

'Wat kun je daar dan doen?'

'Nou daar is vroeger brand geweest en je kunt er zwemmen, kom mee!'

De anderen hadden wel trek in een avontuurtje en even later ging het per fiets richting het Philips terrein.

Ze gooiden hun fietsen in de bosjes en kropen door een gat in het hekwerk. Ze renden naar het blauwgroene water en even later doken ze het water in. Ze vonden van alles in de buurt van het meer en gooiden het in het water waarna ze probeerden het na te duiken wat vaak niet lukte, de bodem was te ver weg. Een uurtje later lagen ze uitgeteld aan de rand van het meer. Ze namen de omgeving eens in zich op. Een van de jongens merkte de ingestorte loods op.

'Kom we gaan eens kijken.'

‘Nee, joh, ik moet naar huis, eten. Als ik te laat kom dan zwaait er wat.’

De anderen wilden ook naar huis. Ze konden altijd nog een keer teruggaan. Terwijl de anderen weglieden, bleef de jongen die naar de loods wilde gaan wat achter, hij was erg nieuwsgierig wat er verder op het terrein te vinden was.

‘Kom joh, schiet op.’

Pets.....tik.....pets.

Bart Hoekman schrok op uit de Donald Duck.

Daar was het weer.

Pets.....

Hij stapte uit bed en schoof het gordijn opzij. Daar stond in de schemer achter het huis Daniël die steentjes stond te gooien was.

Bart deed het raam open.

‘Wat is er’, fluisterde hij.

‘Ga je mee?’

‘Waarheen?’

‘Zullen we nog eens een kijkje nemen bij dat meer?’

‘Nee joh, m’n ouders.’

‘Die zitten televisie te kijken. Kom op joh, spring op het platdak en kom naar beneden, ik wil bij dat meer kijken, in het donker is het veel spannender, wie weet wat we allemaal vinden. Ik heb een zaklantaarn bij me.’

‘Oké, wacht even.’

Bart schoot in z’n spijkerbroek en T-shirt en klom uit het raam. Voorzichtig haalde hij zijn fiets uit de schuur. Het ging goed, zijn ouders merkten niets. Even later fietsten de jongens richting het voormalig terrein van machinefabriek

Bakker B.V.

Toen ze voor het hek van het Kijlstermeer stonden was het donker geworden, maar de zaklantaarn gaf voldoende licht om het gat in het hek te vinden. Ze slopen richting het meer, Daniël voorop. Daniël die alles durfde.

Ze schrokken van een aantal vleermuizen die over hun hoofden scheerden, maar Daniël liep daarna onverstoord verder, Bart volgde.

In het schijnsel van de zaklantaarn zagen ze de restanten van de loods. Ze verschoven wat golfplaten en vonden van alles, een kapotte knijptang, een schroevendraaier en een aantal verroeste verfblikken. Tevreden gingen ze op een balk zitten, even uitrusten. Daniël knipperde met de zaklantaarn in de lucht.

‘Zullen we naar huis gaan?’, zei Bart.

‘Goed.’

Toen Daniël opstond schopte hij tegen een aluminiumplaat. Onder de plaats verscheen een blauwachtig licht. Verbaasd tilde de jongen de plaat op en keek naar het blauwe schijnsel.

‘Hé Bart, kijk eens!’

De jongens staarden naar het vreemde schijnsel.

‘Het lijken wel kleine lampjes.’ Daniël pakte een paar korrels op en bekeek ze eens goed.

‘Het zijn net rijstkorrels die blauw licht geven. Kom die nemen we mee.’

Hij deed de zaklantaarn aan.

‘Bart, kijk! Er ligt een heel blikje met die korrels. Die nemen we ok mee.’

Bart werd ook enthousiast, wat een vondst!

‘Pas op dat ze er niet uitvallen, hier ligt een verblik, doe het daarin.’

De jongens liepen opgetogen terug naar hun fietsen, onderwijl overlegend over wat ze met deze schat zouden doen.

‘We kunnen het naar de hut brengen.’

‘Ja, dat doen we!’

Daniël hing het verblik aan het stuur en beide vrienden reden huiswaarts. Ze zouden het geheim houden, alleen hun beste vrienden mochten af en toe eens een kijkje nemen in de hut. Des te dichter ze bij de hut kwamen hoe meer hun fantasie op hol sloeg.

In de hut openden ze het blik. Het blauwe schijnsel uit het verblik zette de hut in een spookachtig blauw licht. Fascinerend, dat iets licht kon geven zonder stroom of een batterijtje. De wijzers van de wekker op het nachtkastje van Daniëls vader had ook wijzers die in het donker licht gaven, maar die waren groen en dit was zo mooi blauw. Daniël deed een greep in de bus en liet een paar korrels in zijn handpalm rollen. Hij kneep er eens in. Je kon ze kapot knijpen, maar ze bleven licht geven. Mooi, heel mooi.

‘Moet je ook eens proberen’, zei hij tegen zijn vriend.

‘Nee joh, doe terug!’

Daniël gooide de korrels terug in de bus en deed de deksel dicht.

Buiten de hut zag Daniël dat zijn handen ook licht gaven. Daar schrokken ze van. Misschien is het wel giftig! Daniël liep naar het dichtstbijzijnde bosje en wreef zijn handen af aan de bladeren. Het ging er moeilijk af.

‘Pak wat grond,’ adviseerde Bart.

Daniël pakte wat grond en begon het driftig tussen zijn handen te wrijven. Gelukkig het was weg. Ze pakten hun fietsen en reden naar huis.

‘Oei, je vader!’, zei Daniël plotseling.

Voor het huis van Bart stond zijn vader hem op te wachten.

Daniël fietste er snel vandoor en achter zich hoorde hij dat Bart’s vader zacht maar gedecideerd zijn zoon naar binnen stuurde.

Donderdag 9 augustus 2003

De volgende dag voelde Daniël Koning zich niet lekker. Misselijk en draaiërig.

Zijn moeder had een boterham en kopje thee klaargezet voordat ze naar haar werk ging.

Daniël kreeg het niet naar binnen. Hij moest Bart spreken. Maar waarom draaide alles om hem heen? Even later ging het wat beter. Hij liep naar de schuur, maar toen hij de deurkruk van de schuurdeur wilde pakken, greep hij mis. De deurkruk leek opeens heel ver weg. Hij haalde eens diep adem, toen ging wel weer. In de schuur zag hij dat de achterband leeg stond. Dan maar lopen. Maar dat ging niet zo goed. Het draaien kwam terug. Zou hij teruggaan? Nee, hij moest naar zijn vriend. Even diep ademhalen en vooruit. Hij stapte de stoep af.

Een claxon, gierende remmen en een doffe klap.

Donderdag 12 januari 2006

Arjan zat voor het bureau voor zijn nieuwe baas, commissaris Ploeger, Geert Ploeger, met een rechtdoorzee mentaliteit. Arjan kon het prima vinden met de opvolger van Berend Suk. 'Arjan, ik heb van het OM de opdracht gekregen om de 'verloren bron' te gaan zoeken. We kunnen daar een heel rekercheteam op zetten, maar als jij nou eerst met een beperkt aantal mensen die al langer bij de zaak betrokken zijn aan de slag gaat, bespaard ons dat misschien veel tijd en energie.'

Die middag zaten Bert Koerts, Karin de Groot, Arjan en Tijmen op het politiebureau te brainstormen over een plan van aanpak.

Ze waren al snel tot de conclusie gekomen dat de verdachten inderdaad niet leken te weten waar de bron was.

Na enige discussie leek het eerste aanknopingspunt Bart Hoekstra te zijn die was gestorven aan de symptomen die sterk leken op stralingsziekte. Er was in een zandbak radioactief zand gevonden. Zou er een relatie zijn met 'de grote bron' en de onverklaarbare klachten van de kinderen in de wijk Ter Maars? Hoe langer ze er over nadachten hoe logischer het werd.

Ze besloten bij de fam. Hoekstra te beginnen.

Die avond zaten ze bij Pieter en Ellie Hoekman aan de keukentafel.

Pieter en Ellie had de dood van hun enige zoon nog niet verwerkt, maar wilden graag meewerken om duidelijkheid te krijgen over de dood van hun 10-jarige zoon.

Tijmen vertelde dat tijdens de rechtzaak van de afgelopen dagen duidelijk was geworden dat er een vrij grote radioactieve bron zoek was geraakt. Het enige aanknopingspunt was Bart die was overleden aan de symptomen die leken op stralingsziekte.

‘Is er vlak voor het overlijden van Bart iets gebeurd’, vroeg Karin.

Pieter en Ellie keken elkaar aan.

Ellie begon te praten.

‘Bart was bevriend met Daniël Koning, een familie een paar straten verderop. Daniël was ruim twee jaar geleden omgekomen bij een auto-ongeluk, hij stapte zomaar de weg over en werd gegrepen door een auto. Daniël was op slag dood. De avond ervoor waren Bart en Daniël stiekem op pad geweest en tegen middernacht kwamen ze pas thuis.

‘Ik controleerde nog even voordat wij naar bed gingen of Bart sliep, maar het bed was leeg. Tegen middernacht kwamen ze pas thuis.’

‘Weet u waar ze zijn geweest’, vroeg Tijmen.

‘Gewoon een stukje fietsen over Stadskanaal zei Bart. Maar sinds die tijd ging het steeds slechter met Bart. Eerst gingen we er van uit dat hij het ongeluk van Daniël moest verwerken, maar later dachten we dat er meer aan de hand moest zijn. We zijn bij de huisarts geweest, daarna een aantal keren naar het ziekenhuis, maar het ging maar niet beter met Bart. En zelf hebben we ook net als Bart griepachtige klachten, niet zo erg maar toch erg vervelend.’

Het werd stil aan de keukentafel.

‘Zouden we de kamer waar Bart heeft geslapen kunnen controleren op straling?’, vroeg Karin voorzichtig.

Ellie keek haar man aan.

‘Die is nog net zoals toen Bart is overleden’, antwoordde Pieter Hoekstra.

‘Het klinkt misschien vreemd, maar mocht Bart’s overlijden te maken hebben met radioactiviteit dan vinden we misschien een aanwijzing op zijn kamer’, begon Bert.

Hij liet de fam. Hoekstra een stralingsmeter zien die hij wilde gebruiken. Hij legde uit waarom hij de kamer van Bart wilde controleren op straling, misschien dat het enige duidelijkheid zou geven over de doodsoorzaak van hun zoon.

Ellie en Pieter knikten.

Bert trok een beschermingspak aan en liep de trap op. Vijf minuten later kwam hij terug.

‘Het is niet veel maar toch duidelijk meetbaar, het spijt me maar de kamer van uw zoon is radioactief besmet.’

Arjan, Karin en Tijmen gingen staan, keken elkaar aan en wisten wat er zou moeten gebeuren.

‘Ik vind het heel erg voor u’, ging Bert Koerts verder.

‘De kamer van Bart moet grondig schoongemaakt worden door professionals. Maar ook de rest van uw huis moet grondig gecontroleerd worden op radioactieve besmetting en eventueel ook schoongemaakt worden. Wij zullen de instanties inlichten die verder alles zullen regelen. Maakt u zich niet al te veel zorgen. Ik verwacht dat u binnen een paar dagen weer in een schoon huis terug kunt. Misschien verklaart dit ook dat u ook al langere tijd griepachtige klachten hebt. Nogmaals het spijt me.’

Toen ze buiten stonden en de ontredderde fam. Hoekstra achter moesten laten, belde Arjan met Joop van Doornen die contact zou opnemen met bevelvoerder Klein van de regionale brandweer.

Twee uur later reed de ontsmettingswagen de wijk Ter Maars binnen.

Karin, Bert, Arjan en Tijmen werden als eerste gecontroleerd. Ze waren schoon.

Peter en Ellie Hoekman werden nadat ze waren ontsmet ondergebracht in een hotel. Na twee dagen later konden ze terugkeren in hun woning. De kamer van Bart was leeg.

In overleg werd besloten dat de ontsmettingswagen op het parkeerterrein van het Catherina Ziekenhuis stand-by zou blijven.

Vrijdag 13 januari 2006

Gezien het risico op besmetting hadden ze besloten dat alleen Karin en Bert bij de fam. Koning zouden gaan praten. Tijmen en Arjan bleven achter op het politiebureau.

Daniël was een nakomertje, de andere kinderen waren al lang het huis uit en Daniël ging gewoonlijk zijn eigen gang. Nee, ze hadden niet in de gaten gehad dat Bart en Daniël stiekem op de avond voor Daniëls ongeluk op pad waren geweest.

Ja, ook zij voelden zich regelmatig griepigerig.

De kamer van Daniël was al snel na zijn overlijden opgeruimd.

Toch vond Bert een lichte besmetting op de spullen van Daniël die in een aantal dozen zaten die op zolder stonden.

Arjan stuurde de ontsmettingswagen naar de fam. Koning.

De volgende dag konden ze alweer naar huis.

Terug op het bureau was Tijmen ondertussen naar de krant gereden en had wat spullen opgehaald.

Toen ze aan de koffie zaten pakte Tijmen zijn aantekeningen erbij.

‘Neuteboomstraat 165 en 167. Daar wonen twee jongens die ik in de zomer van 2004 heb gesproken. Ze zagen er ziekelijk uit, werd nieuwsgierig en heb ze een bokkenpootje gegeven.’

‘Een bokkenpootje?’, was de reactie van de anderen.

‘Ja, ik kwam net bij Mart van der Molen vandaan waar we gesproken hadden over de ziektegevallen in Ter Maars. Ik ben toen bij bakker Oving binnengelopen, heb twee puddingbroodjes en een zak bokkenpootjes gekocht. Toen

kwamen die jongens langs, ze moeten een jaar of acht zijn geweest. Ik heb ze toen gewoon gevraagd of ze wel eens ziek waren. Ze gaven ruitertlijk toe vaak ziek te zijn. Een van die jongens zei dat hij vaak last had van diarree. Ook vertelde hij in het ziekenhuis te zijn geweest.

‘Heb je namen?’, vroeg Arjan.

Tijmen keek op zijn aantekeningen.

‘Peter en Koos. Peter Gosseling en Koos Oosting. De jongens hadden het over een geheime club. Ze wilden er verder niets over zeggen.’

Ze keken elkaar aan, dan moeten we naar de Neuteboomstraat.

‘Maar hoe pakken we dat aan, wat is verstandig’, opperde Tijmen.

Gezien de ervaringen bij de families Hoekman en Koning wilden ze de familie niet thuis spreken maar op een ‘schone’ locatie.

Gekozen werd voor de Mr. Neuteboomschool die ook in de straat stond.

Karin, Arjan begonnen met bellen.

Karin belde met huisarts van der Molen. Beide families waren zijn patiënten en na enig aandringen vertelde de huisarts dat beide families regelmatig met de jongens bij hem kwamen met griepachtige klachten.

De locatiemanager van de school stelde een ruimte beschikbaar die bereikbaar was via een nooduitgang die uitkwam op het schoolplein. Er was ruimte op het schoolplein voor de ontsmettingswagen die dan na schooltijd geparkeerd kon worden.

Het was nog niet zo eenvoudig om de families Gosseling en Oosting te bereiken maar uiteindelijk kon er een afspraak worden gemaakt.

Na drie uur bellen was het geregeld.

Arjan keek op de klok, zullen we wat te eten ophalen?

Chinees, Grieks, pizza?

Tijmen liep naar de Chinees en kwam een half uur later met twee grote plastic tassen terug.

Het liep tegen half acht.

Beide families kwamen het schoolplein oplopen en keken wantrouwend naar de ontsmettingswagen en naar Karin die hun stond op de wachten in de bij de nooduitgang.

Karin gebaarde dat ze even moesten stoppen en liep naar ze toe.

‘Hallo, ik snap dat het allemaal heel verwarrend is, maar we zijn hier met de beste bedoelingen. Wees niet bang en kom binnen.’

Karin liep voorop en wees de plek aan waar beide families konden gaan zitten.

Karin nam plaats achter de tafel die aan de andere kant van de ruimte stond waar Arjan, Tijmen en Bert al zaten.

Karin nam het woord en stelde iedereen achter de tafel voor.

‘Familie Oosting en familie Gosseling, bedankt dat jullie zijn gekomen, wij hebben wat uit te leggen.’

Karin vertelde van de bezoeken aan de fam. Hoekman en Koning, de gevonden radioactieve besmetting en de daaropvolgende acties.

‘Ja dat heb ik gehoord, maar wat hebben wij daar mee te maken’, merkte vader Gosseling op.

‘Daar proberen wij ook achter te komen’, antwoorde Karin.

‘Vind u het goed dat ik Peter en Koos een paar vragen stel?’

De ouders van beide jongens keken elkaar aan haalden hun schouders op en knikten hun toestemming.

‘Peter, die meneer daar die ken je denk ik wel.’

Peter knikte.

‘Ja van hem hebben we bokkenpootjes gekregen.’

De ouders keken elkaar verbaasd, maar Koos zat hevig te knikken.

‘Die waren lekker!’, zei de knul.

‘Ik ben journalist van het Noordelijk Dagblad’, zei Tijmen.

‘Dan bent u degene die al die artikelen heeft geschreven over het Catherina Ziekenhuis en de rechtszaak’, merkte vader Oosting op.

‘Dat klopt. In de zomer van 2004 kwam ik Peter en Koos tegen in het centrum. Ik deed wat onderzoek naar de vele ziektegevallen in de wijk Ter Maars, vooral bij kinderen, kwam met ze aan de praat en heb ze wat koekjes gegeven die ik net bij bakker Oving had gekocht. De jongens vertelden me dat ze regelmatig ziek waren. Ze vertelden me dat ze een geheime club hadden. Die hebben kinderen wel vaker, dus heb ik daar toen niet zoveel aandacht aan besteed.

Zoals u wellicht weet is er in het Kijlstermeer radioactief afval gevonden dat illegaal is geloosd en de verdachten zijn hiervoor veroordeeld. Maar niet al het radioactief materiaal is teruggevonden en omdat er in een zandbank in de wijk radioactief zand is gevonden denken we dat de kinderen er misschien iets mee te maken hebben.’

We zijn op bezoek geweest bij de ouders van Bart Hoekstra en Daniël Koning en in hun woningen is radioactiviteit gevonden.'

'Koos en Peter', Karin nam het over.

'Zijn jullie vrienden?'

'Ja', klonk het uit beide monden.

'Waren Bart en Daniël ook jullie vrienden?'

'Nee', zei Peter.

'Ja', zei Koos.

'Peter, niet liegen!', de vader van Peter greep in.

'Oké, Bart en Daniël zaten samen met ons in de geheime club.'

'Jullie waren met z'n vieren?'

'Ja, Koos, Bart, Daniël en ik.'

Toen Daniël dood was, waren we met z'n drieën.

'Wil je ons vertellen wat jullie deden in de geheime club?'

'O, van alles, we stookten soms een vuurtje en we hadden blauw licht', antwoorde Peter.

De ouders keken elkaar verbaasd aan.

Achter de tafel hadden ze het gevoel 'beet te hebben.'

Karin bleef rustig.

'Peter, vertel eens wat meer over dat blauwe licht.'

'Daniël en Bart hadden het gevonden.'

'Weet je ook waar?'

'Ja, bij het Kijlstermeer.'

'O ja. Ze hadden het in een verfbus gedaan en die hebben ze naar onze geheime plek gebracht.'

'En waar is die geheime plek?'

‘Onze hut in het Pagebos aan het Scharrellaantje!’, zei Koos enthousiast.

‘En wat deden jullie met dat blauwe licht?’

‘Af en toe deden we de verfbus open en dan was de hele hut blauw verlicht.’

‘Maar je kreeg er wel buikpijn van’, zei Koos.

Peter knikte.

‘Bart heeft wel eens een paar korrels in een potje mee naar huis genomen en dan zat hij ’s avonds te snakken bij de zandbak als in het donker de korrels begonnen te gloeien.’

‘Deed Bart het potje wel eens open?’

‘Soms, maar niet vaak hoor.’

‘En waar is dat potje van Bart gebleven?’

‘Bart werd ziek en toen heeft hij het potje terug in de verfbus gedaan, hij dacht dat hij ziek werd van die korrels.’

‘Dat is ook zo’, reageerde Karin.

‘Is Bart doodgegaan aan die korrels?’, vroeg Peter verschrikt.

‘Ja Peter, inderdaad.’

‘Maar ik heb op mijn kamer ook een potje en jij ook’, reageerde Peter in paniek en barstte in huilen uit. Koos volgde.

Deze informatie sloeg als een bom bij alle aanwezigen.

De vaders van de kinderen waren zo verbouwereerd dat ze met stomheid geslagen waren. De moeders troosten de jongens.

Achter de tafel konden ze hun oren niet geloven. Peter en Koos hadden een potje met cesium-137 gewoon op hun kamer staan! En de ouders hadden de potjes met de radioactieve korrels nooit ontdekt.

Arjan nam de leiding.

‘Even rustig allemaal’, begon hij.

De rust keerde terug en de jongens werden wat rustiger.

Hij richtte zich tot Peter en Koos.

‘Jongens, jullie hebben niks fout gedaan. Luister goed naar wat wij zeggen en alles komt goed.’

Arjan wende zich naar de ouders van de jongens.

‘Bij de sanering van het Kijlstermeer, zijn grote hoeveelheden radioactief materiaal in het Kijlstermeer gevonden. Dat is allemaal veiliggesteld. Wat we nog misten was een grote radioactieve bron en die konden we niet vinden. We hebben alleen een paar korrels gevonden, de radioactieve stof cesium-137, dat blauw licht uitstraalt en we denken dat die korrels afkomstig zijn van de radioactieve bron die weg is. We denken dat Bert en Daniël bij het Kijlstermeer die bron hebben gevonden en meegenomen naar hun hut en wat ze daar mee gedaan hebben is nu duidelijk.’

‘Mag ik de jongens wat vragen’, vroeg Bert Koerts.

‘Tuurlijk, ga je gang’, antwoorde Arjan.

‘Peter en Koos, dit is heel belangrijk. Hebben jullie ooit de korrels uit jullie potje gehaald?’

‘Nee’, klonk het in stereo.

‘Zeker weten jongens? Dit is erg belangrijk.’

‘Nee, ik heb dat nooit gedaan’, zei Koos.

‘Ik durf dat niet, ik vind het zo ook wel mooi.’

‘Ik heb het ook nooit gedaan’, antwoorde Peter.

‘Zeker weten?’, vroeg Bert nadrukkelijk.

‘Echt niet’, reageerde Peter.

‘Ik ook niet’, zei Koos.

‘Dat zou betekenen dat jullie alleen maar blootgesteld zijn aan straling niet aan het materiaal zelf, dat is op zich gunstig.’

Na alle vragen te hebben beantwoord vertelden de jongens waar ze de potjes op hun kamer hadden verstopt.

De familie Gosseling en Oosting werd uitgelegd wat de volgende procedure was. Allereerst een bezoekje aan de ontsmettingswagen, intussen zouden de potjes met radioactieve korrels veiliggesteld worden en hun huizen onderzocht worden op radioactieve besmetting.

Nog dezelfde dag werd op aanwijzing van Peter en Koos het radioactief materiaal in de hut geborgen. De omgeving van de hut bleek licht besmet te zijn zodat de grond rondom de schuilplaats van de jongens moest worden afgegraven.

Op het gemeentehuis hadden ze de locatie gevonden waar het radioactief besmette zand was gestort uit de zandbak waar Bart met de korrels had 'gespeeld'. Het zand werd afgevoerd naar de COVRA in Zeeland.

Een dag later konden de familie Gosseling en Oosting alweer terug naar hun woningen. Toen de potjes uit de huizen waren gehaald werd er geen spoor van straling meer gevonden.

Iedereen haalde opgelucht adem, de zaak leek rond.

Woensdag 15 maart 2006

Op woensdag 15 maart 2006 was de uitspraak inzake de Kijlstermeer affaire.

Alle vier verdachten werden schuldig bevonden.

Hoofdverdachte Pieter Klijnman kreeg conform de eis 10 jaar waarvan 3 jaar voorwaardelijk met aftrek van voorarrest.

Ferdinant Bakker, kreeg conform de eis 5 jaar cel waarvan 2 jaar voorwaardelijk met aftrek van voorarrest.

Foppe Dijkstra en Berend Suk kregen iets lagere straffen namelijk 3 jaar waarvan 1 jaar voorwaardelijk met aftrek van voorarrest omdat hun rol minder prominent was in deze zaak als Klijnman en Bakker.

De rol van professor Philip de Koninck en dokter August Moorlag werd ter beoordeling voorgelegd aan het OM van het Arrondissementsparket van Noord-Holland.

Proloog

De rust keerde terug in Stadskanaal, na een paar maanden werd er amper meer over gepraat over het Kijlstermeer incident.

Mieke beviel in de zomer van 2006 van een gezonde dochter, Arjan en Mieke noemden haar Astrid.

Dokter August Moorlag werd vervolgd voor zijn rol in de handel in afgewerkte radioactieve bronnen. Het OM besloot om professor de Koninck niet te vervolgen omdat hij als getuige mee had gewerkt in het oplossen van de kwestie.

Tijmen en Arjan kwamen tot de conclusie dat dr. Herman Bolt, toen hij van de brand en explosie hoorde, overhaast naar Bakker B.V. is gereden en op weg daarnaartoe is verongelukt.

In het jaaroverzicht van de kranten en nieuwprogramma's kwam het Kijlstermeer incident nog een keer voorbij.

Eind 2006 kon Simon Meijer niet langer thuisblijven, door de OPS kon Simon niet meer lopen en de dementie werd zo ernstig dat Lieneke haar man niet meer thuis kon verzorgen. Simon en Lieneke hadden een kamer geregeld in verpleeghuis Maarsheerd waar Simon het wonderwel erg naar zijn zin had.

Tijmen Meijer won met zijn artikelen over het Kijlstermeer de persprijs 2006.

In de hele Kijlstermeer affaire is één vraag onbeantwoord gebleven. Hoe is de radioactieve capsule in de maag van Janet van Zanten terechtgekomen?

Aangenomen kan worden dat ze de radioactieve capsules in of rond het Kijlstermeer moet hebben gevonden.

Waarom had ze de capsules bewaard?

Heeft ze per ongeluk een capsule uit het verkeerde potje ingenomen?

Hoe kon de capsule in de maag kapotgaan?

Was de radioactieve capsule al kapot toen ze het innam?

Had ze er per ongeluk op gebeten?

In 2007 verscheen het boek 'Dodelijk Licht' dat een aantal weken in de top 10 stond van bestverkochte boeken.

Tijdens de boekenpresentatie van 'Dodelijk Licht' reikte Tijmen het eerste exemplaar uit aan de ouders van Janet van Zanten.

Ergens in 2007

De bergplaats voor het openhaardhout was bijna vol. Nog even en het was klaar. De winter kon komen. De geur van vers houtgehakt hout was weldadig. Tijmen pakte het laatste blok. Het begon al te schemeren. Hij zwaaide de bijl omhoog om met een soepele beweging het blok te klieven.

‘Hallo.’

Die stem.

Met de bijl nog in de lucht, draaide Tijmen zich om.

Hij liet de bijl zakken.

Hij keek in sprekende lichtgrijze ogen. Die lavendelkleurige haarband. Dat ravenzwarte haar.

‘Moeder.’

Veel doe ik gelijk elk ander,
Veel ook doet en ander man
Beter dan ik; - enkel doe ik,
Wat niet elk mij nadoen kan

J.J. Goeverneur

Overzicht van personen in Dodelijk Licht

- Adriaan Klein – commandant regionale brandweer Groningen
- Agnes van Goor – getrouwd met Bas van Goor
- André Schoolmeester – assistent van dr. de Haas
- Arjan van Slooten – rechercheur van politie en vriend van Tijmen
- Bart Hoekman – zoon van Ellie Hoekman
- Bas van Goor – bedrijfsleider machinefabriek Bakker B.V.
- Berend Suk – commissaris, baas van Arjan van Slooten
- Bert Koerts – hoofd lab. PGO-Glass en stralingsdeskundige
- Connie Zondag – secretaresse Klijnman
- Cornelia Vaassen Bolt – zus van dr. Bolt
- Daniël Koning – vriend van Bart Hoekman
- Dr. Anton Franken – IC-arts
- Dr. August Moorlag – brachytherapeut
- Dr. Frederik Gijsen – radioloog
- Dr. Herman Bolt – chirurg
- Dr. Jan Gasters – chirurg
- Dr. Johan van Dalen – gynaecoloog
- Dr. Mart van der Molen – huisarts
- Dr. Nooitgedacht – 1e hulparts
- Dr. Sonja de Haas – patholoog
- Dr. Zomer – voormalig huisarts van Lieneke en Simon Meijer
- Ellie Hoekman – moeder van Bart

- Ferdinand Bakker – directeur machinefabriek bakker B.V.
- Foppe Dijkstra – hoofd afd. Bouw en Milieu, gemeente Stadskanaal
- Gea Meijer – getrouwd met Tijmen
- Geertje Koster – moeder van Tijmen
- Geurtsen – commandant gemeente brandweer
- Goos van Zanten – moeder van Guido Bartels – ingenieur Milieupunt
- Henk Langman – collega van Simon Meijer
- Hilda de Bruin - Stichting Protestante Adoptiekinderen
- Janet van Zanten – collega van Arjan
- Johannes Brinkman – Burgemeester van gemeente Stadskanaal
- Joop van Doornen – stralingsdeskundige
- Judith van Pelt – buurvrouw van Janet van Zanten
- Karin de Groot – rechercheur en collega van Arjan
- Koos Oosting – woont aan de Mr. Neuteboomstraat 167, vriend van Bart Hoekstra
- Lambert Vaassen – getrouwd met Cornelia
- Lieneke Meijer – adoptiemoeder van Tijmen
- Martin Jager – vriend van Janet van Zanten
- Mieke – getrouwd met Arjan
- Mr. Jaap van Gelderen – Officier van Justitie
- Mr. Johan Ankersmit – advocaat
- Peter Gosseling – woont aan de Mr. Neuteboomstraat 165, vriend van Bart Hoekstra
- Pieter Klijnman – directeur van het Catherina Ziekenhuis

- Professor Philip de Koninck – chirurg/
brachytherapeut
- Ruben van Goor – zoon van Bas en Agnes
- Sander van Zanten – vader van Janet van Zanten
- Simon Meijer – vader van Tijmen
- Tijmen Meijer – journalist van het Noordelijk Dagblad
- Toni Bolhuis – voorzitter duikclub Deep Water
- Van Egteren – rijksrecherche
- Verhoeven – rijksrecherche

Verantwoording (1)

Waar gebeurd

Dit boek begint in 1973, het jaar dat ik als 17-jarige in Stadskanaal ben komen wonen. De indrukken die ik toen opdeed heb ik in dit boek verwoord.

Omdat ik het verhaal dicht bij huis heb geschreven, kan het gebeuren dat sommigen zich min of meer herkennen in dit boek. Soms heb ik dat bewust gedaan en waar dat nodig was heb ik toestemming gevraagd en gekregen.

De rest is fictie en louter toeval, alhoewel ik besef dat er best gedeeltes in het boek voorkomen die de actualiteit benaderd.

Het boek is globaal gebaseerd op een 3-tal incidenten met radioactieve straling.

Het eerste incident.

Ik ben op het idee van dit boek gekomen n.a.v. een curieus ongeval dat in 1987 plaatsvond in Brazilië. Tijdens een verhuizing van het Radiotherapie Instituut in Goiânia was men vergeten dat er in de kelder nog een radioactieve bron lag. De bron werd door nieuwsgierigen gevonden, meegenomen en opengebroken. De inhoud van de bron bestond uit 20 gram radioactieve Cesium-137 korrels die een blauw licht uitstraalden. Dit 'wonder' werd gedeeld met familie en vrienden. Er zijn door die ene bron van 20 gram, 249 mensen besmet geraakt, waarvan 22 ernstig ziek werden. Binnen een maand zijn er 4 mensen gestorven aan acuut stralingssyndroom, net als dr. Sonja de Haas in het boek. In totaal moesten 50 huizen worden ontsmet.

Het tweede incident.

Tijdens een opfriscursus voor stralingsdeskundigen in 1994 werd een stralingsincident besproken dat is gebeurd op 16 januari 1958 te Putten.

Een 5-jarig meisje werd in het Academisch Ziekenhuis Utrecht in de neus behandeld met een radium-naald dat gemonteerd zat op een stift. 's Avonds moest het kind overgeven en de vader verzamelde het braaksel in een krant. En gooide het in de brandende kachel.

De volgende dag ontdekte het ziekenhuis dat de radium-naald niet op de stift zat. Het moest in de neus van het meisje zijn achtergebleven. Het meisje werd opgeroepen om terug te komen naar het ziekenhuis, maar bij controle zat de radioactieve naald niet meer in haar neus. De hele dag werd er in het ziekenhuis gezocht naar de radium-naald. Tevergeefs.

De dag erna werd er in en om het huis van het meisje gezocht naar de naald. Er werd radioactiviteit gemeten in de kachel op de as in de tuin. Het huis werd ontruimd en de familie werd in het ziekenhuis uitgebreid onderzocht. Het meisje bleef nog een paar dagen misselijk maar knapte daarna op. Ook de rest van de familie bleef gezond. Iedereen die in contact met de familie was gekomen werd gecontroleerd, niemand was besmet. In het Polygoon Journaal werden hiervan beelden getoond.

De besmette delen van de tuin werden afgegraven, in vaten gedaan en vervoerd naar de KEMA in Arnhem, waar ze volgestort werden met beton. De kachel werd in een kist geplaatst en volgestort met beton.

De hele schoorsteen werd afgebroken en in 21 kisten en vaten gedaan die ook volgestort werden met beton.

Het huis kreeg een nieuwe schoorsteen, nieuw plafond, nieuw behang, nieuwe meubelen en werd opnieuw geschilderd. Op 26 februari kon de familie weer naar huis.

Alle kisten en vaten zijn door een marineschip naar de Atlantische Oceaan gebracht en op 27 februari 1958 over boord gezet.

Volgens de overlevering en wat in geen enkel verslag wordt genoemd is dat na het overboord zetten van de kisten en vaten enkele vaten bleven drijven en met een paar gerichte kanonschoten kapot zijn geschoten zodat ze alsnog naar de bodem van de oceaan zonken.

Het derde incident.

Karin Silkwood.

De film 'Silkwood' uit 1983 is gebaseerd op ware gebeurtenissen met in de hoofdrol Meryl Streep.

Meryl Streep speelt de rol van Karin Silkwood. Karin Silkwood werkte vanaf 1972 bij de Kerr-McGee fabriek in Cimarron City, Oklahoma.

In deze fabriek werden plutonium brandstofstaven gemaakt voor kerncentrales. Karin Silkwood ontdekte dat allerlei veiligheidsvoorschriften werden overtreden en werknemers bloot werden gesteld aan radioactieve besmetting. Ook verdween er op raadselachtige wijze plutonium uit de fabriek.

Silkwood werd een prominent lid van de vakbond.

In de zomer van 1974 getuigde Silkwood voor de Amerikaanse Atoom Energie Commissie over de misstanden

bij Kerr-McGee.

Op 5 november 1974 was Karin Silkwood besmet met 400 keer de limiet voor plutoniumbesmetting. De volgende dag was ze weer besmet geraakt hoewel ze die ochtend alleen papierwerk had gedaan. Weer een dag later, op 7 november toen ze de fabriek inging bleek ook weer besmet te zijn met plutonium. In haar huis werd plutonium gevonden, vooral in de badkamer en de koelkast. Het hele huis, waar ze woonde met haar vriend en een huisgenoot, werd helemaal gestript. Uit onderzoek bleek dat Karin behoorlijk inwendig besmet te zijn, haar vriend en huisgenoot waren minder besmet.

Een week later reed Silkwood met belastende documenten in haar Honda Civic naar Oklohoma City waar ze een verslaggever zou ontmoeten van de New York Times die een artikel zou schrijven over de misstanden bij Kerr-McGee. Onderweg is Karin Silkwood van de weg geraakt en verongelukt.

Silkwood werd ter plaatse doodverklaard. De politie vond in de auto geen documenten, wel vonden ze kalmerende middelen en cannabis. Uit het politierapport bleek dat ze achter het stuur in slaap was gevallen.

Na de dood van Karin Silkwood kwamen journalisten met verschillende complottheorieën

Zo vonden onderzoekers schade aan de achterkant van Silkwood's auto wat erop zou duiden dat ze van de weg zou zijn gereden. Die suggestie zien we ook in de film. Ook suggereert de film dat Silkwood bewust is besmet door Kerr-McGee.

In 2000 schreef Richard L. Rashke het boek 'Killing of Karin Silkwood'.

Volgens het boek ontvingen functionarissen die onderzoek deden naar de dood van Silkwood en de misstanden bij Kerr-McGee doodsbedreigingen. Een van de onderzoekers verdween onder mysterieuze omstandigheden en een getuige pleegde zelfmoord kort voordat ze moest getuigen tegen de Kerr-McGee zaak.

Verder schrijft Rashke in het boek dat het juridisch team dat de familie Silkwood ondersteunde bedreigd werd met geweld en ook fysiek werd aangevallen. Rashke suggereert in het boek dat er een geheime ondergrondse plutonium circuit is en dat inlichtingendiensten als de CIA, de Britse MI5 en de Israëliëse Mossad hier en rol in spelen.

Deze geheime diensten zouden Karin Silkwood hebben vermoord.

De familie van Karin Silkwood spande een proces aan tegen Kerr-McGee. Het bedrijf schikte met 1,38 miljoen dollar.

In 1976 sloot Kerr-McGee de fabriek in Cimarron City, Oklahoma.

Verantwoording (2)
Fictie en de werkelijkheid

Het Kijlstermeer in het boek bestaat niet, maar is gebaseerd op het Ceresmeer op het voormalig Philips-terrein in Stadskanaal. Het Ceresmeer is er nog steeds en heeft een woelige geschiedenis.

Maar voordat we bij het Ceresmeer komen ga ik terug in het verleden om mijn persoonlijke ervaringen te delen hoe het bedrijfsleven in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw omging met het milieu.

Wat ik in die tijd tijdens mijn werk zag gebeuren wekte bij mij de belangstelling op voor veilig werken en het milieu.

In die jaren heb ik de opleiding gevolgd tot veiligheidskundige (1978), stralingsdeskundige (1981) en milieukundige (1982).

Chemische fabriek Flebo B.V. 1974 - 1979

In 1974 werd ik als laborant aangenomen bij de geur- en smaakstoffen fabriek Flebo B.V. aan de Meint Veningastraat in Hoogezand.

Flebo B.V. is onderdeel van het Rotterdamse concern Internatio Muller.

In de fabriek en op kleinere schaal in het laboratorium werden geur- en smaakstoffen d.m.v. destillatie onttrokken uit kruiden en specerijen met behulp van oplosmiddelen zoals alcohol, toluen, aceton en benzeen.

In de fabriek en op kleinere schaal in het lab. werden de kruiden en specerijen in een installatie 'gekookt' met

oplosmiddelen. Als het koken klaar was, werd de temperatuur opgevoerd en d.m.v. destillatie werd de damp afgekoeld en opgevangen. Eerst kreeg je de 'voorloop' dat hoofdzakelijk bestond uit oplosmiddel. Daarna nam het aandeel olie toe, totdat er alleen olie werd opgevangen zonder oplosmiddel.

Op het laboratorium werd gemeten (met een zogenaamde gaschromatograaf) op eventuele resten oplosmiddelen in de etherische olie.

De oplosmiddelvrije etherische olie ging naar de industrie en werd o.a. verwerkt in hoestdrankjes en likeur.

Wanneer het proces klaar was, lag er op de bodem van de installatie een dikke stroperige 'kruidendrap' dat niet bruikbaar was en afgevoerd moest worden. Dat gebeurde, maar niet altijd. Afvoeren kostte geld.

Op het fabrieksterrein was een zogenaamd 'gat'.

Daar werd voor mijn tijd dat ik er kwam werken van alles in gegooid, met name de 'drap' dat achterbleef in de installatie. Niet netjes maar ook niet heel erg schadelijk omdat er geen oplosmiddel meer inzat. Toen het 'gat' gevuld was met al die 'drap' kon je er van alles ingooien, het zakte langzaam weg naar de bodem. Er werd dan ook van alles in gekieperd, want wat je niet meer zag, was er ook niet. De verhalen gingen dat ook onbruikbare oplosmiddelen als benzeen en toluen in het 'gat' verdwenen.

Eind jaren '70 kwam de Flebo in slecht weer en werd besloten de fabriek te sluiten. In juni 1979 heb ik ander werk gevonden en begin jaren '80 is de fabriek gesloten.

De gemeente Hoogezand – Sappemeer doet begin jaren '80 onderzoek naar de vervuiling op het terrein. Het terrein is verontreinigd met 'giftige geur- en smaakstoffen'.

De gemeente wil alle onderzoekskosten en de daaropvolgende sanering verhalen op de voormalige eigenaar van Flebo B.V., Internatio Muller.

In 1987 koop de papier- en kartonfabriek Beukema & Co. het voormalige terrein van Flebo B.V.

Het terrein wordt gesaneerd, maar in 2003 verschijnt het rapport 'Demonstratie van anaërobe benzeen Bioremediatie', juni 2003, SKB, Gouda, waaruit blijkt de bodem van de chemische fabriek Flebo B.V. nog steeds vervuild is met benzeen en men krijgt het bijna niet uit de bodem. In het rapport staat o.a. vermeld:

'Als gevolg van deze activiteiten zijn grond en grondwater op de locatie ernstig verontreinigd geraakt met oplosmiddelen, geur- en smaakstoffen. De bodem op de projectlocatie kan worden omschreven als 'diep anaëroob'. Op de locatie resteert momenteel nog een omvangrijke restverontreiniging met benzeen in het grondwater.' (diep anaëroob betekent zuurstofloos).

Nu (in 2023) staan er op het voormalig terrein van Flebo B.V., waar eerst het kantoor stond en het parkeerterrein lag, een Aldi en Jumbo supermarkt. De plek waar de geur- en smaakstoffen fabriek stond ligt braak.

De verontreinigingen die nog diep in de bodem aanwezig zijn blijven daar gewoon zitten zolang niemand er last van heeft omdat het saneren enorm kostbaar is.

Persglas- en Speciaalglasfabriek Philips Winschoten, 1979 – 2017

In juni 1979 kwam ik terecht als chemisch analist en veiligheidskundige bij de Philips glasfabriek in Winschoten. Philips Winschoten maakte in die tijd zogenaamde conussen (de achterkant van een beeldbuis) en beeldschermen geproduceerd die vervolgens bij Philips Stadskanaal werden samengevoegd tot een beeldbuis voor tv's. In de beeldbuis zit aan de achterzijde een zogenaamd elektronenkanon die zorgt voor het beeld. Uit het elektronenkanon komt ook röntgenstraling dat schadelijk is. Om te voorkomen dat de röntgenstraling uit de beeldbuis komt, stopte men lood in het glas, ongeveer 20%.

In een grote oven werden de grondstoffen gesmolten tot vloeibaar glas en daarna werden er in grote machines de conussen en beeldschermen geperst.

Tijdens het smelten in de glasoven komen er dampen vrij die via de schoorsteen de lucht ingingen.

Toen de fabriek in 1973 startte dampte het lood gewoon uit de schoorsteen tijdens het smelten van het glas. Op een gegeven liepen de koeien in de omgeving van de fabriek met rode loodvlokken op de rug. In allerijl werd er een loodfilter gebouwd. Alle dampen die tijdens het smeltproces vrijkwamen werden via het filter gereinigd zodat er geen loodstof meer in de lucht kwam.

Maar in de pijpen die naar het filter toegingen sloegen de looddampen ook neer. Wanneer de glasoven moest worden gereviseerd werd de loodfilterinstallatie ook schoongemaakt.

Op een dag keek ik uit het raam van het laboratorium en zag dat de binnenzijde van de pijpen gewoon met een bandspuit schoongespoten werden en het vervuilde water liep gewoon de put in. De put kwam uit op een sloot achter op het fabrieksterrein. In mijn onschuld heb ik wat monsters slootwater genomen en laten analyseren op lood en jawel het water bevatte heel veel lood. Nadat ik de resultaten had gedeeld ging de telefoon, de secretaresse van de directeur, of ik direct even wilde komen. Woest was hij, hoe ik 'zonder overleg zomaar monsters uit die sloot heb kunnen nemen.' Maar het hielp wel, de pijpen werden daarna onder betere condities schoongemaakt zonder dat de omgeving werd vervuild met lood.

Eind 1980 sloot de persglasfabriek en werd de fabriek omgebouwd tot Speciaalglasfabriek Philips Lighting, waar producten werden gemaakt voor de lichtindustrie.

Op het laboratorium kwam in 1982 een radioactieve bron te staan voor het meten van borium, een belangrijk bestanddeel van speciaalglas. Om een vergunning hiervoor te krijgen heb ik een opleiding radiologisch deskundige gevolgd.

Als veiligheidskundige van 1979 tot 1992 kwam ik in contact met collega's van andere Philips vestigingen, zo ook met de veiligheidskundige van Philips Stadskanaal. We gingen regelmatig met z'n tweeën op pad naar vergaderingen en ik maakte kennis met de fabriek in Stadskanaal.

In 1990 werd ik hoofd laboratorium in Winschoten en had zeer regelmatig contact met collega's van het lab. in Stadskanaal.

Het contact met de vestiging in Stadskanaal bleef totdat de fabriek sloot in 2006.

In 2016 is de Philips Speciaalglasfabriek overgenomen door het bedrijf QSIL uit Duitsland.

In februari 2017 heb ik mijn werkzaamheden moeten stoppen bij de glasfabriek in Winschoten wegens een chronische ziekte.

In november 2023 kwam het bericht dat de glasfabriek in Winschoten in 2024 gaat sluiten.

Philips Stadskanaal (1979-2006)

In dit boek heb ik mijn persoonlijke ervaringen met het Ceresmeer op het terrein van Philips vertaald naar het Kijlstermeer op het terrein van machinefabriek Bakker B.V.

Maar eerst moet ik de geschiedenis uitleggen van Philips Stadskanaal en het Ceresmeer.

Philips Stadskanaal begon met haar activiteiten in het centrum van Stadskanaal op 14 november 1955 als Philips Telecommunicatie Industrie (PTI) met het maken van relais en kabelbomen.

Na een paar jaar stopte deze productie en op 10 mei 1957 werd begonnen met de bouw van een halfgeleider- en glasfabriek aan de Brugstraat, die uiteindelijk in de jaren '70 aan meer dan 3000 mensen werk gaf.

In 1965 kocht Philips van de gemeente een stuk terrein waar een 'zandgat' lag, het Ceresmeer.

Het Ceresmeer is ontstaan begin 1920 toen het zand werd gebruikt voor de aanleg van de spoorlijn Stadskanaal – Ter

Apel – Rijksgrens (STAR). De spoorlijn werd in 1924 in gebruik genomen.

Het ontstane Ceresmeer werd daarna gebruikt voor recreatieve doeleinden. Vanaf 1928 werden er vis- en schaatswedstrijden op het meer gehouden.

In de regionale krant *De Noord-Ooster* van 31 mei 1928 staat een berichtje dat er een hengelclub is opgericht met 30 leden en dat de club het Ceresmeer heeft gepacht.

Een jaar later staat er een advertentie in *De Noord-Ooster* dat ijsclub *Ceresmeer* een 'Hardrijderij van Mannen' organiseert op 21 februari 1929.

Dat gaat zo door in de jaren '30 tot '50.

In de volksmond werd het Ceresmeer ook wel 'Kroeze's gat' genoemd, naar de (voormalige) eigenaar.

J. Kroeze verkocht in 1957 het Ceresmeer in aan de gemeente.

Toen de gemeente het Ceresmeer had gekocht werd het meer gebruikt als zandwinplaats voor de bouw van de Philips fabriek en voor de aanleg van de weg Stadskanaal – Borger.

Na de zandwinning wilde de gemeente in 1960 het Ceresmeer weer inrichten als recreatiegebied.

Uit een bericht in *De Winschoter Courant* van 7 maart 1960 blijkt dat de gemeente van plan was 'in deze plas vis uit te zetten' en 'door aanplanting het geheel een lommerrijker aanzien te geven'. Het *Nieuwsblad van het Noorden* bericht op 29 april 1961 dat 'Het Ceresmeer te Stadskanaal heeft sinds enige tijd twee zwanen als bewoners' en dat 'er reeds aan de westzijde van deze grote plas een royale beplanting is aangebracht', verder is 'het idyllisch gelegen in de hoek Cereskade-Spoorbaan'.

Maar het is niet lang een recreatief gebied gebleven.

In december 1965 werd het terrein met daarop het Ceresmeer voor 24.000 gulden aan Philips verkocht. Het meer was toen ruim 2,4 hectare groot. Philips mocht het Ceresmeer gebruiken als stortplaats voor "natuurkundig en chemisch neutrale afvalstoffen". Philips kreeg toestemming om een 'zolderschuit' op het Ceresmeer te gebruiken voor het dumpen.

Op 14 juni 1969 schrijft het *Nieuwsblad van het Noorden* dat het de bedoeling is gedurende 15 tot 20 jaar het Ceresmeer te dempen met glas afkomstig van afgedankte beeldbuizen.

Op verzoek van de provincie zou het storten in 1975 zijn beëindigd.

Op 2 september 1980 kopte het *Nieuwsblad van het Noorden*:
'Philips dumpte vaten met gif in het Ceresmeer'.

Enkele bewoners aan de Cereskade beweren dat er 'honderden vaten' met het zeer giftige en kankerverwekkende trichloorethyleen door Philips is gedumpt in het Ceresmeer. Philips ontkent. Er zouden alleen vaten afvalglas en gestolde hars op de bodem van het meer liggen.

In een artikel van het *Nieuwsblad van het Noorden* verteld een buurtbewoner 'dat er met giftige stoffen moet zijn gewerkt bij het meertje. Ik ken zelfs iemand, die er een speciaal pak en handschoenen voor moest aantrekken'.

De Provinciale Milieudienst start een groot onderzoek.

Het *Nieuwsblad van het Noorden* bericht op 29 september 1980 dat de eerste metingen aantonen dat er inderdaad trichloorethyleen, cadmium en zink in het meer zijn gevonden met een concentratie van 25 tot 30 procent boven

de norm. De milieudienst raad omwonenden aan uit de buurt van het meer te blijven.

Dan draait het toch weer allemaal om geld.

In een artikel van *Nieuwsblad van het Noorden* op 23 december 1980 zegt dat in het eindrapport van Provinciale Waterstaat Groningen staat dat 'Er is een dure operatie nodig om te ontdekken in hoeverre het Ceresmeer te Stadskanaal is verontreinigd door het illegaal storten van afval door Philips.' In het rapport wordt nu gesproken over 'sporen van enkele zware metalen en van giftige trichloorethyleen. Volgens een woordvoerder van de provincie is dit niet verontrustend, Waterstaat vraagt zich af of er een duur en grootscheeps onderzoek nodig is om erachter te komen of er een of meer van de 200 vaten die Philips in het meertje heeft gedumpt ook tri zit.'

Philips wil weer doorgaan met storten en vraagt een vergunning aan. Die wordt vooralsnog niet verleend.

Dat gaat het allemaal lang duren en lijkt de urgentie langzaam te verdwijnen.

In juni 1981 wordt geconcludeerd dat de 200 vaten alleen geborgen kunnen worden als het Ceresmeer wordt leeggepompt. Alleen pomp je dan verontreinigd water en slib uit het meer en waar laat je dat. Verder liggen er veel vaten onder een dikke laag glasafval.

In oktober 1980 zit het onderzoek vast en wordt er een oproep gedaan naar mensen die daadwerkelijk vaten met tri in het meer hebben gestort, maar er komt geen reactie.

Op 25 maart 1982 meldt het *Nieuwsblad van het Noorden* dat uit onderzoek is gebleken dat er geen bewijzen zijn dat er

vaten met tri in het Ceresmeer zijn gestort. In het bodemslib is cadmium, zink en yttrium gevonden.

Later in 1982 heeft Philips 'bij toeval' ontdekt dat een sloot achter de tuinen van de Brugstraat, Beatrixstraat, Irenelaan en een deel van de Hoofdkade is verontreinigd met metaalhoudend slib. Philips was er 'steeds van uitgegaan dat de metalen met het afvalwater in het Stadskanaal terecht zouden komen'. De gemeente had hiervoor een lozingsvergunning verstrekt.

Begin 2000, na bodemonderzoek rond het Ceresmeer, werd duidelijk dat Philip ook ander afval in het Ceresmeer heeft gestort dan alleen "natuurkundig en chemisch neutrale afvalstoffen".

In verschillende rapporten wordt verslag gedaan van de verontreinigingen rondom het Ceresmeer.

Een selectie:

- De tuinen aan de Cereskade bleken sterk vervuild te zijn met voornamelijk barium.
- De sloten die in verbinding staan met het Ceresmeer (Spoorsloot en Amperesloot) zijn verontreinigd met zware metalen, voornamelijk barium.
- Het grondwater in de omgeving van het meer is licht tot matig verontreinigd met barium en andere metalen.
- Van zowel het oppervlaktewater in de Spoorsloot als het oppervlaktewater in het Ceresmeer is het bariumgehalte verhoogd.

Van de overige onderzochte stoffen komen chroom, kwik en antimoon in licht verhoogde gehalten voor.

Ook zijn er een aantal vaten opgedoken uit het Ceresmeer. In de rapporten wordt gezegd dat er 'geringe hoeveelheden zware metalen en oplosmiddelen aangetoond.'

Uit alle rapporten komt overduidelijk naar voren dat Philips bewust of onbewust zaken heeft gestort in het Ceresmeer die schadelijk zijn voor mens en natuur.

Verder is het opvallend dat in bijna alle rapporten alleen barium met name wordt genoemd. De rest wordt 'afgedaan' met zware metalen.

Dat er toch sprake is van het storten van materialen in het Ceresmeer die vervuild waren zware metalen en oplosmiddelen wordt aangetoond in een rapport uit 2005 van de Provincie Groningen, waar de zware metalen wel bij name worden genoemd.

In de 'Rapportage inventariserend onderzoek ondergrondse leidingen'.

In dit rapport wordt gesproken over een betonnen ondergrondse leiding Spoorstoot-Stadskanaal.

Door deze ondergrondse leiding stroomde het water vanuit het Ceresmeer naar het Stadskanaal. Tot 1998 is door Philips het afvalwater vanuit het Ceresmeer op het Stadskanaal geloosd. De ondergrondse leiding lag op de bodem van de voormalige Dideldomsloot. De leiding is eigendom van de gemeente Stadskanaal en uit onderzoek dat in 2002 is gedaan blijkt dat plaatselijk de leiding sterk verontreinigd is met slib

dat, afhankelijk van de doorstroming van de leiding, in meer of mindere mate met het afgevoerde water in het Stadskanaal terecht komt. Er zijn zeer hoge gehalten aangetroffen van cadmium, koper, lood, nikkel, zink, antimoon, barium, tin en PAK (oplosmiddelen).

Uit een rapportage uit 2002 van het Waterschap AA & Hunze blijkt dat een deel van het Stadskanaal vanaf het punt dat de betonnen ondergrondse leiding aan de Cereskade, ter hoogte van de watertoren, enkele honderden meter stroomafwaarts is verontreinigd met zware metalen.

De conclusie is dan ook gerechtvaardigd dat Philips materialen heeft gestort van 1966 dat verontreinigd was met cadmium, koper, lood, nikkel, zink, antimoon, barium, tin en oplosmiddelen.

In 2013 heeft de Grondbank Nederland (GBN) de sanering van het Ceresmeer op zich genomen. Het Ceresmeer wordt gedempt met 'baggerspecie en grond uit de regio' om het 'geschikt te maken voor toekomstig gebruik'.

Zoals ik eerder heb geschreven heb ik vanaf 1979 nauw contact gehad met verschillende afdelingen van Philips Stadskanaal.

Wat zijn mijn persoonlijke ervaringen en conclusies.

Zoals eerder is genoemd verzoekt de provincie in 1975 Philips Stadskanaal te stoppen met het dumpen van glasafval in het Ceresmeer. Heeft Philips dat ook gedaan? In 1977 hebben ze bij de provincie een lozingsvergunning aangevraagd, die echter nooit is verleend. Philips is na de

aanvraag van de vergunning gewoon doorgegaan met dumpen van (glas)afval in het Ceresmeer.

Uit gesprekken met Philips medewerkers van de vestiging Stadskanaal is voor mij duidelijk geworden dat in ieder geval vanaf juni 1979, toen in dienst kwam bij Philips Winschoten, nog steeds glasafval en vaten met poetsdoeken in het Ceresmeer zijn gestort. Die werden vanaf een boot (de 'zolderschuit') in het Ceresmeer gestort. Ik heb ook de tekening gezien van de boot met een stortluik waardoor de vaten in het Ceresmeer werden gedumpt.

Nu lijken glasafval en poetsdoeken niet zo schadelijk en zou het onder de noemer "natuurkundig en chemisch neutrale afvalstoffen" kunnen vallen.

Echter als je je een beetje verdiept hoe een beeldbuis in die tijd werd gemaakt kom je tot een andere conclusie.

Tijdens de fabricage van beeldbuizen wordt er een fosforescerende laag op de binnenzijde gespoten. Deze laag is bedoeld om in combinatie met een elektronenkanon, die op de achterzijde van de beeldbuis wordt gemonteerd, beeld te krijgen. De fosforescerende laag bevat zware metalen zoals cadmium, lood en barium. Om het te kunnen spuiten wordt er een oplosmiddel aan toegevoegd. Tijdens de verdere productie van de beeldbuis hecht de fosforescerende laag zich door verhitting aan het glas. Maar zoals bij alle productieprocessen is er onderweg altijd sprake van afgekeurde producten, zoals beeldbuizen waarin de fosforescerende laag niet goed is gehecht. Deze afgekeurde beeldbuizen zijn als glasafval in het Ceresmeer terechtgekomen. Wanneer de fosforescerende laag niet goed is gehecht aan het glas is de kans groot dat het in het water van

het Ceresmeer terecht komt, wat de metingen in en rond het meer uiteindelijk hebben aangetoond.

Dan de poetsdoeken. Tijdens het productieproces is er altijd wel iets wat weggepoetst moet worden. Het lijkt meer dan logisch dat een deel van de poetsdoeken die zijn gestort in het Ceresmeer ook het fosforescerend middel bevat, met daarin zware metalen en oplosmiddelen.

De beeldbuizenfabriek van Philips Stadskanaal sloot in 1987. Vanaf 1987 is in ieder geval het storten van glasafval en poetsdoeken in het Ceresmeer gestopt.

Nawoord.

Philips Stadskanaal is enorm belangrijk geweest voor de ontwikkeling van Stadskanaal. Er werden woningen gebouwd, een ziekenhuis en een theater. Op het hoogtepunt begin jaren '70 van de vorige eeuw verdienden meer dan 3000 mensen hun brood bij Philips.

Zelf heb ik 38 jaar met heel veel plezier gewerkt bij Philips Winschoten. Maar ik heb ook gezien dat investeren in veiligheid en milieu altijd moeizaam ging. Daarbij komt dat de overheid vaak te weinig kennis en capaciteit heeft om bedrijven te controleren t.a.v. veiligheid en milieu, laat staan dat er adequate eisen en normen werden voorgeschreven.

In januari 1988 veroordeelden 75 Nobelprijswinnaars in een gezamenlijke verklaring tijdens een in Parijs gehouden bijeenkomst, dat de vernietiging en plundering van het milieu door de industrie een misdaad is tegen de toekomst. 35 jaar later is die zorg nog steeds actueel.

Bronvermelding

Stralingsongeval Brazilië in 1987:

- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Goi%C3%A2nia-incident>
- Studiedag Ioniserende Straling, Röntgen Technische Dienst, Utrecht, 25 maart 1994
- Sensible fear. Auteur: Liisa Eränen, Social psychological studies 5, Department of Social Psychology, University of Helsinki, ISBN 952-10-0032-5.

Bron recensie blz.28:

- Groninger Dagblad/Drentse Courant van 21 september 2001

Het voorval dat professor de Koninck in het boek verwoord is gebeurd in 1958 in Putten.

- <https://www.kernenergiein nederland.nl> (met film Polygoon Journaal)
- <https://www.ntvg.nl/system/files/publications/1958120180003a.pdf>
- Studiedag Ioniserende Straling, Röntgen Technische Dienst, Utrecht, 25 maart 1994

De gedichten en rijmen van Jan Jacob Goeverneur zijn
gehaald uit het boek:

- De Dichtwerken van J.J.A. Goeverneur, eerste deel,
uitgegeven door de Amsterdamse Courant,
Amsterdam.

Informatie over OPS:

- [https://www.hersenstichting.nl/hersenaandoeningen/
ops-schildersziekte](https://www.hersenstichting.nl/hersenaandoeningen/ops-schildersziekte)

Informatie over Brachytherapie:

- [https://www.amc.nl/web/specialismen/radiotherapie/
radiotherapie-1/brachytherapie-inwendige-
bestraling.htm](https://www.amc.nl/web/specialismen/radiotherapie/radiotherapie-1/brachytherapie-inwendige-bestraling.htm)
- [https://www.lumc.nl/org/radiotherapie/behandeling-
radiotherapie/inwendigebestraling/](https://www.lumc.nl/org/radiotherapie/behandeling-radiotherapie/inwendigebestraling/)

Informatie Rechtbank Groningen:

- [https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-
contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Noord-
Nederland/Paginas/Rechtbank-Groningen-van-
binnen.aspx](https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Noord-Nederland/Paginas/Rechtbank-Groningen-van-binnen.aspx)

Informatie over geur- en smaakstoffen fabriek Flebo B.V.:

- Nieuwsblad van het Noorden 19 december 1985
- Nieuwsblad van het Noorden 30 juli 1987

- SV-218 - Demonstratie van anaërobe benzeen bioremediatie

Informatie Philips Winschoten:

- Jubileumboek *Philips Lighting 25 jaar Jong*, 1987

Informatie Ceresmeer (Philips Stadskanaal)

- Jubileumboek *25 jaar Philips Stadskanaal*, 1980
- Noord-Ooster 31 mei 1928
- Noord-Ooster 19 februari 1929
- Winschoter Courant 26 maart 1957
- Winschoter Courant 7 maart 1960
- Winschoter Courant 2 april 1960
- Nieuwsblad van het Noorden 29 april 1961
- Nieuwsblad van het Noorden 14 juni 1969
- Nieuwsblad van het Noorden 2 september 1980
- Nieuwsblad van het Noorden 12 september 1980
- Nieuwsblad van het Noorden 29 september 1980
- Nieuwsblad van het Noorden 23 december 1980
- Nieuwsblad van het Noorden 17 juni 1981
- Nieuwsblad van het Noorden 8 oktober 1981
- Nieuwsblad van het Noorden 25 maart 1982
- Nieuwsblad van het Noorden 19 mei 1982
- Nieuwsblad van het Noorden 9 juni 1983
- http://ruimtelijkeplannen.stadskanaal.nl/plannen_test/NL.IMRO.0037.BP0804-/NL.IMRO.0037.BP0804-vs01/t_NL.IMRO.0037.BP0804-vs01.html
- Jaarrapport Waterschap AA & Hunze

- <https://docplayer.nl/7832237-Rapportage-inventariserend-onderzoek-ondergrondse-leidingen-provincie-groningen.html>

Informatie Karin Silkwood:

- Film Silkwood uit 1983.
Regisseur: Mike Nichols.
Scenario: Nora Epron en Alice Arlen
Karin Silkwood: Meryl Streep
Haar vriend Drew Stephens: Kurt Russel
Huisgenoot Dusty Ellis: Cher
- Wikipedia:
https://en.wikipedia.org/wiki/Karen_Silkwood

Foto omslag is van Pixabay (deze foto is genomen in een verlaten ziekenhuis, jaren na de kernramp in Tsjernobyl).

